

*Музичка школа
"Стеван Мокрањац"
Краљево*

*Школски програм
за основну музичку
школу*

за период од 2024 - 2028. год.

МШ "СТЕВАН МОКРАЊАЦ"

К Р А Љ Е В О

Топлице Милана 2

Број: _____

__ .09.2024. године

На основу члана 119. ст. 2, а у вези члана 61. Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС број 88/2017, 27/2018-др. закони, 10/19, 27/2018-др. Закони, 6/20 129/2021 и 92/2023“), на седници Школског одбора МШ "Стеван Мокрањац" у Краљеву, одржаној __.09.2024. године, донета је следећа:

ОДЛУКА

Доноси се Школски програм рада за основно музичко образовање и васпитање за период од 2024. до 2025. године.

Образложење

Сходно прописима у надлежности Школског одбора је да доноси предшколски, школски, односно васпитни програм, развојни план, годишњи план рада, анексе истих, усваја извештаје о њиховом остваривању, вредновању и самовредновању, као и усвајање извештаја директора о раду и сходно напред наведеном донета је одлука као у диспозитиву.

Председник Школског одбора

_____
Сузана Сајић

САДРЖАЈ

Страна 4	УВОД
Страна 5-13	ШКОЛСКИ ПРОГРАМ <ul style="list-style-type: none"> • Заснованост школског програма • Лична карта • Начела израдешколског програма • Образовни стандарди и исходи учења за основно музичко образовање и васпитање • Циљеви основног музичког образовања и васпитања • Опште и специфичне предметне компетенције и опште међупредметне компетенције за крај основног музичког образовања • Циљеви и задаци наставе у основној музичкој школи
Страна 14	ОБАВЕЗНИ И ИЗБОРНИ ПРЕМЕТИ И МОДУЛИ ПО ОДСЕЦИМА И РАЗРЕДИМА <ul style="list-style-type: none"> • Одсек за класичну музику • Одсек за традиционалну музику
Страна 15-18	ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ОСНОВНО МУЗИЧКО ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ <ul style="list-style-type: none"> • Образовни профили у шестогодишњем образовању • Образовни профили у четворогодишњем образовању
Страна 19-140	ПЛАН И ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ПО ПРЕДМЕТИМА
Страна 141-160	НАСТАВНИ ПЛАН ЗА ОСНОВНО МУЗИЧКО ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ ПО СТАРОМ ПРОГРАМУ
Страна 161-166	НАЧИНИ И ПОСТУПЦИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОПИСАНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА
Страна 167-168	ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ, ДОДАТНЕ И ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ
Страна 169	ОБАВЕЗНЕ И ФАКУЛТАТИВНЕ ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ
Страна 171	ПРОГРАМ СЛОБОДНИХ АКТИВНОСТИ
Страна 172-173	КУЛТУРНА И ЈАВНА ДЕЛАТНОСТ ОСНОВНЕ МУЗИЧКЕ ШКОЛЕ
Страна 174-178	ПРОГРАМ РАДА ШКОЛСКЕ НОТТЕКЕ
Страна 179	ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
Страна 180	ПРОГРАМ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ
Страна 181-183	ПРОГРАМ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ
Страна 184-190	ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ПОРОДИЦОМ
Страна 191	ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ЛОКАЛНОМ САМОУПРАВОМ
Страна 192-225	ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА, ПРОГРАМ СПРЕЧАВАЊА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ И ПРОГРАМИ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДРУГИХ ОБЛИКА РИЗИЧНОГ ПОНАШАЊА
Страна 226-231	ПРОГРАМ БЕЗБЕДНОСТИ И ЗДРАВЉА НА РАДУ И ПРОГРАМ ПРОФЕСИОНАЛНЕ ОРИЈЕНТАЦИЈЕ И САВЕТОВАЊА
Страна 232-233	ВРСТЕ ПОДРШКЕ У ОБРАЗОВАЊУ - ОРГАНИЗАЦИЈА ИНКЛУЗИВНОГ ОБРАЗОВАЊА У ШКОЛИ

УВОД

Основно образовање и васпитање остварује се на основу школског програма.

Школски програм омогућава оријентацију ученика и родитеља, односно другог законског заступника у избору школе, праћење квалитета образовно-васпитног процеса и његових резултата, као и процену индивидуалног рада и напредовања сваког ученика.

Школски програм се доноси у складу са Законом. Поједини делови школског програма иновирају се у току његовог остваривања.

Школски програм доноси орган управљања, у складу са плановима и програмима наставе и учења у складу са Законом.

Школа објављује школски програм у складу са Законом и општим актом школе.

Школски програм за основно музичко образовање и васпитање је документ који обухвата све садржаје, процесе и активности који су усмерени на остваривање стандарда, циљева и исхода, а који су регулисани на националном и школском нивоу.

Школски програм чине сви садржаји, процеси и активности који имају за циљ остваривање исхода и сврху да промовишу интелектуални, лични, друштвени и физички развој ученика. Школски програм се ради на нивоу школе и осигурава усмереност на децу и њихово учење.

Школски програм доноси се на основу планова и програма наставе и учења, односно програма одређених облика стручног усавршавања.

Садржаји образовно васпитног рада Школског програма остварују се на српском језику и ћириличном писму.

Музичка школа „Стеван Мокрањац“ прилагођава свој школски програм плану и програму наставе и учења који је прописан законом и правилником, али у исто време и условима и ресурсима школе, као и локалним захтевима и потребама. Рад на школском програму и његово усавршавање имају за циљ да обезбеде вредност и трајност стечених знања, вештина и вредности које ученик стекне током школовања. Такође, сврха програма је да омогући стални развој школе и њено активно учешће у васпитно-образовним и културним програмима и дешавањима локалне заједнице.

Основно музичко образовање и васпитање остварују се на основу Школског програма . Школским програмом обезбеђује се остваривање принципа, циљева и стандарда постигнућа, према потребама ученика и родитеља, односно старатеља, школе и локалне заједнице. Школски програм садржи обавезни, изборни и факултативни део, елементе структуре прописане Законом (ЗОСОВ) и Законима о основном образовању.

Школски програм се израђује по образовним захтевима, за сваки ниво образовања-основна за сваки предмет, сваки разред и за све ваннаставне активности које се реализују на нивоу разреда, профила или школе.

Овај документ садржи:

- обавезни део наставног плана и програма
- изборни део наставног плана и програма
- факултативни део наставног плана и програма

Обавезни део наставног плана и програма садржи основне предмете и садржаје који су обавезни за све ученике одређеног нивоа и врсте образовања.

Изборни део обухвата изборне предмете и садржаје програма по нивоима и врстама образовања од којих ученик бира један или више предмета према својим склоностима тако да се изборна настава сваке школске године састоји од једног часа.

Факултативни део обухвата предмете који се задовољавају интереси ученика у складу са могућностима школе. Сходно томе организује се додатна настава, интензивирајући рад ђачког парламента, урађен је и усвојен план ученичких екскурзија, ученици бораве у музичким камповима током године, нуди се различит избор факултативних и слободних активности, а школа ће бити активнија у културним и јавним дешавањима у свом месту и околини.

ЗАСНОВАНОСТ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА:

- *Полазне основе за израду школског програма су зосоиџ, закон о основној школи, Правилник о наставном плану и програму, Правилник о ближим условима у погледу простора, опреме и наставних средстава:*
- *Закон о основама система образовања и васпитања ("Службени гласник РС" број 88/2017 и 27/2018-др. закони, 10/19, 27/2018-др. закони, 6/2020, 129/2021 и 92/2023),*
- *Закон о основном образовању и васпитању (СГ РС бр.55/2013, 101/2017, 27/2018-др. Закон, 10/19 и 27/2018-др. Закон)*
- *Правилник о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања (СГ РС - Просветни гласник " бр. 5/2010)*
- *Правилник о плану и програму наставе и учења за основно музичко образовања и васпитања (СГ РС - Просветни гласник " бр. 5/2019 и 9/2020)*
- *Правилник о степену и врсти образовања наставника и стручних сарадника у основној школи (СГ РС бр. 11/2012, 15/2013, 2/2016, 10/2016, 11/2016, 2/2017 и 3/2017, 13/2018, 11/2019, 2/2020, 8/2020, 16/2020, 19/2020, 3/2021, 4/2021, 17/2021, 18/2021, 1/2022, 2/2022, 5/2022, 6/2022, 10/2022, 15/2022, 16/2022, 7/2023, 15/2023, 1/2024 и 3/2024)*
- *Правилник о врсти стручне спреме наставника у основној музичкој школи(СГ РС бр. 18/2013, 2/2017, 9/2019, 1/20, 9/2020, 18/2020 и 16/2022)*
- *Правилник о календару образовно-васпитног рада основне школе*
- *Правилник о норми часова непосредног рада са ученицима наставника, стручних сарадника и васпитача у основној школи (СГ РС бр. 2/92 и 2/2000.)*
- *Правилник о условима и поступку напредовања ученика у основној школи (СГ РС бр. 47/1994.)*
- *Правилник о стандардима квалитета уџбеника и упутство о њиховој употреби (СГ РС бр. 42/2016 и 45/18.)*
- *Правилник о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању (СГ РС бр. 10/2024)*
- *Правилник о стандардима компетенција за професију наставника, и њиховог професионалног развоја (СГ РС бр. 5/2011)*
- *Правилник о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету и ученику (СГ РС бр. 80/18.)*
- *Правилник о ближим упутствима за утврђивање права на иоп, његову примену и вредновање (СГ РС бр. 74/2018.)*
- *Правилник о стручно педагошком надзору (СГ РС бр. 87/2019.)*
- *Правилник о стандардима квалитета рада установе (СГ РС бр. 14/2018 и 1/2024)*
- *Правилник о вредновању квалитета рад установе (СГ РС бр. 10/2019)*
- *Правилник о сталном стручном усавршавању и напредовању у звању нвсс (СГ РС бр. 109/2021)*
- *Правилник о Протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање(„Службени гласик РС бр 11/24)*
- *Образовне потребе ученика, родитеља, локалне заједице*
- *Могућности школе*
- *Остало*

ЛИЧНА КАРТА ШКОЛЕ

Школа за основно музичко образовање у Краљеву први пут је почела са радом Октобра 1954.године да би због дефицитарности струћног музичког кадра престала са радом Школске 1955/56.године.

Скупштина општине Краљево својом одлуком - 01 - бр.6802/1 од 30. јула 1964.године основала је по други пут Школу за основно музичко образовање са задатком да врши основно музичко образовање омладине од 8-16 година и то:

- на гудачком одсеку*
- на дувачком одсеку*
- на одсеку клавира и хармонике*
- на теоријском и другим одсецима*

Републички секретаријат за просвету у Београду својим решењем бр.09 бр.1530 од 30.09.1964.године утврдио је да су испуњени услови за почетак рада новоосноване музичке школе у Краљеву од 01.Септембра 1964.године,односно школске 1964/65.године и да има следеће одсеке:

- гудачки*
- клавирски и за хармонику*
- дувачки*
- и за музичку теорију*

Извештајем о утврђивању испуњености прописаних услова за обављање делатности музичке школе "Стеван Мокрањац" у Краљеву – Издвојено одељење у Врњачкој Бањи од стране Министарства просвете – Одељење у Краљеву, бр. 420-614-00235/2000-03 од 29.08.2000.год. и Допуном извештаја истог од 09. 10. 2000.године, испуњени су услови за рад издвојеног одељења у Врњачкој Бањи, а од 2012/13. шк.године почиње са радом и издвојено одељење у Ушћу.

НАЧЕЛА ИЗРАДЕ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

Школски програм утемељен је на начелима:

- 1) усмерености на процесе и исходе учења;
- 2) заснованости на стандардима, уз систематско праћење и процењивање квалитета програма;
- 3) уважавања узрасних карактеристика у процесу стицања знања и вештина, формирања ставова и усвајања вредности код ученика;
- 4) хоризонталне и вертикалне повезаности у оквиру предмета и између различитих наставних предмета;
- 5) поштовања индивидуалних разлика међу ученицима у погледу начина учења и брзине напредовања, као и могућности личног избора у слободним активностима;
- 6) заснованости на партиципативним, кооперативним, активним и искуственим методама наставе и учења;
- 7) уважавања искуства, учења и знања која ученици стичу ван школе и њихово повезивање са садржајима наставе;
- 8) развијања позитивног односа ученика према школи и учењу, као и подстицања учениковог интересовања за учење и образовање у току целог живота;
- 9) коришћења позитивне повратне информације, похвале и награде као средства за мотивисање ученика;
- 10) уважавање узрасних карактеристика у процесу психофизичког развоја обезбеђивањем услова за живот и рад у школи.

СТАНДАРДИ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Стандарди образовања и васпитања представљају скуп норми на основу којих се врши процена квалитета у систему образовања и васпитања, и то:

- 1) стандарди постигнућа ученика;
- 2) стандарди квалитета рада установе;
- 3) стандарди квалитета уџбеника;
- 4) стандарди компетенција наставника, васпитача и стручних сарадника;
- 5) стандарди компетенција директора.

Стандарди постигнућа јесу скуп исхода образовања и васпитања који се односе на сваки ниво, циклус, врсту образовања, образовни профил, разред, предмет, односно модул.

За ученика коме је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета и других разлога то потребно, посебни стандарди постигнућа могу да се прилагођавају сваком појединачно, уз стално праћење његовог развоја. За ученика са изузетним способностима посебни стандарди постигнућа могу да се прилагођавају сваком појединачно, уз стално праћење развоја.

ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ И ИСХОДИ УЧЕЊА ЗА ОСНОВНО МУЗИЧКО ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ

Напомена:

- образовни стандарди за основно музичко образовање нису објављени, а план наставе и учења за основно музичко образовање дефинише исходе који се налазе у глобалним плановима рада наставника и припремама за час;
- поред исхода као очекиваних резултата учења који показују шта ученик може и уме да уради на основу знања стечених у процесу учења, у плановима наставника дефинисани су и нивои постигнућа – три нивоа и критеријуми о оцењивању који се наводе у плановима наставника и припремама за час ;
- оријентација на процес учења и исходе брига је не само о резултатима, већ и начину на који се учи, односно како се гради и повезује знање у смислене целине, како се развија мрежа појмова и повезује знање са практичном применом и дидактичко методичко упутство за остваривање програма налази у плановима наставника и припремама за час.

ЦИЉЕВИ ОСНОВНОГ МУЗИЧКОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

ОПШТИ ЦИЉ

Оспособљавање ученика за бављење музиком на нивоу основношколског знања и за наставак школовања у средњој музичкој школи.

СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

- Развијање музичких способности – слуха, осећаја за ритам, музичке меморије и музичке фантазије;
- Упознавање ученика са грађом, акустичким својствима и изражајним могућностима одабраног инструмента/гласа;
- Овладавање основном техником свирања, односно вокалном техником на одабраном инструменту/гласу;
- Развијање вештине коришћења различитих елемената музичке изражајности (темпа, ритма, метра, динамике, агогике, артикулације) у стилском и емоционалном обликовању композиција;
- Стицање искуства јавног наступања – самосталног и у ансамблу.
- Развијање стваралачких способности, критичког мишљења мотивације за учење, способности за тимски рад, способности самовредновања, самоиницијативе и изражавања свог мишљења;
- Развијање осећања солидарности, разумевања и конструктивне сарадње са другима и неговање другарства и пријатељства;
- Развијање личног и националног идентитета кроз очување музичке традиције и културе српског народа и националних мањина, развијање интеркултуралности, поштовање и очување националне и светске културне баштине;
- Оспособљавање за самостално учење и вежбање.
- Усвајање правила понашања при слушању и извођењу музике.

ОПШТЕ И СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ И ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ ЗА КРАЈ ОСНОВНОГ МУЗИЧКОГ ОБРАЗОВАЊА

Напомена: нису објављене за основну музичку школу; из тог разлога наводимо:

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ ЗА КРАЈ ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА

Циљ оријентације ка општим међупредметним компетенцијама и кључним компетенцијама је динамичније и ангажованије комбиновање знања, вештина и ставова релевантних за различите реалне контексте који захтевају њихову функционалну примену.

Опште међупредметне компетенције заснивају се на кључним компетенцијама, развијају се кроз наставу свих предмета, примењиве су у различитим ситуацијама и контекстима при решавању различитих проблема и задатака, неопходне су свим ученицима за лично остварење и развој, као и укључивање у друштвене токове и запошљавање и чине основу за целоживотно учење.

Опште међупредметне компетенције за крај основног образовања и васпитања у Републици Србији, су:

- 1) компетенција за учење;
- 2) одговорно учешће у демократском друштву;
- 3) естетичка компетенција;
- 4) комуникација;
- 5) одговоран однос према околини;
- 6) одговоран однос према здрављу;
- 7) предузимљивост и оријентација ка предузетништву;
- 8) рад са подацима и информацијама;
- 9) решавање проблема;
- 10) сарадња;
- 11) дигитална компетенција.

Кључне компетенције за целоживотно учење

Кључне компетенције представљају скуп интегрисаних знања, вештина и ставова који су потребни сваком појединцу за лично испуњење и развој, укључивање у друштвени живот и запошљавање.

Кључне компетенције за целоживотно учење су:

- 1) комуникација на матерњем језику: способност изражавања и тумачења концепата, мисли, осећања, чињеница и мишљења у усменој или писаној форми;
- 2) комуникација на страном језику: способност изражавања и тумачења концепата, мисли, осећања, чињеница и мишљења у усменој или писаној форми укључујући вештине посредовања сумирањем, тумачењем, превођењем, парафразирањем и на друге начине, као и интеркултурално разумевање;
- 3) математичке, научне и технолошке компетенције: основно нумеричко резоновање, разумевање света природе, способност примене знања и технологије за људске потребе (медицина, транспорт, комуникације и др.);
- 4) дигитална компетенција: самопоуздано и критичко коришћење информационах и комуникационих технологија за рад, одмор и комуникацију;
- 5) учење учења: способност да се ефективно управља сопственим учењем: планирање, управљање временом и информацијама, способност да се превазиђу препреке како би се успешно учило, коришћење претходних знања и вештина, примена знања и вештина у различитим ситуацијама, индивидуално и/или у групи;
- 6) друштвене и грађанске компетенције: способност да се ефикасно и конструктивно учествује у друштвеном и радном животу и да се ангажују у активном и демократском учешћу, посебно у све разноврснијим заједницама;
- 7) осећај за иницијативу и предузетништво: способност да се идеје претворе у акцију кроз креативност, иновативност и преузимање ризика, као и способност за планирање и управљање пројектима;
- 8) културолошка осведоћеност и изражавање: способност да се схвати значај креативних идеја, искустава и емоција у различитим медијима – музика, књижевност, плес, ликовна уметност и друго.

Претходно наведене компетенције, осим оквира традиционалних школских предмета, обухватају и ангажују школска знања на припреми ученика да буду конкурентни и функционални у садашњем и будућем образовном и професионалном простору и да компетентно и активно остварују своје грађанске улоге.

НАЗИВ И ВРСТА ШП

Анекс Школског програма за основно музичко образовање и васпитање

ТРАЈАЊЕ ШП

Анекс Школског програма за основну музичку школу ће се примењивати од 2024-2028. године

Сврха ШП:

• Обезбеђивање остваривања планова и програма наставе и учења и потреба ученика и родитеља, школе и јединице локалне самоуправе

Циљеви ШП

- Конкретизација и прилагођавање законом прописаног плана и програма наставе и учења условима и ресурсима школе*
- Усвајање елементарних музичких знања и развој музичке културе*
- Информисање ученика, родитеља и локалне заједнице о образовним садржајима*
- Оспособљавање ученика за наставак школовања у СМШ, и аматерско бављење музиком на нивоу основношколског знања и искуства.*

ЦИЉЕВИ НАСТАВЕ У ОСНОВНОЈ МУЗИЧКОЈ ШКОЛИ

Одсек за класичну музику

Оспособљавање ученика за наставак школовања у средњој музичкој школи, а истовремено и за самостално, аматерско бављење музиком, на нивоу основношколског знања и искуства.

Одсек за српско традиционално певање и свирање

- Развијање љубави према народној уметности и традиционалном народном певању и свирању.***
- Упознавање технике дусања и певања/свирања.***
- Оспособљавање ученика за самостално извођење песме/свирке.***
- Разумевање музичке фразе, артикулације, стила и динамике.***
- Оспособљавање ученика за концертну активност.***
- Оспособљеност за даљи наставак школовања.***

ЗАДАЦИ НАСТАВЕ У ОСНОВНОЈ МУЗИЧКОЈ ШКОЛИ

Одсек за класичну музику

- *Интензиван и континуиран рад на развоју ученикових музичких способности – спољашњег (контролног) и унутрашњег (менталног) слуха, осећаја за ритам, музичке меморије и музичке фантазије.*
- *Упознавање ученика са грађом, акустичким својствима и изражајним могућностима одабраног инструмента (ученика који су одабрали певање – са својствима људског гласовног апарата).*
- *Овладавање основном техником свирања на одабраном инструменту (за ученике певања – вокалном техником).*
- *Постизање разумевања значења и важности универзалних музичких изражајних средстава (темпа, ритма, метра, динамике, агогике, артикулације).*
- *Основно музичко описмењавање (постизање вештине течног читања и писања нота у разним кључевима, брзог препознавања и разумевања најважнијих темповских, карактерних, метричких, динамичких, акценатних, агогичких и артикулационих ознака у нотном тексту и континуиран рад на развоју вештине спретног свирања или певања *Prima vista*).*
- *Усвајање основних знања из области музичке теорије и историје.*
- *Оспособљавање за самостално учење и вежбање.*
- *Стицање искуства јавног наступања – самосталног и у ансамблу.*
- *Изградња навике редовног слушања уметнички вредне музике.*
- *Развијање естетских музичких критеријума.*

Одсек за српско традиционално певање и свирање

- *Редовно похађање наставе, вежбање и интересовање се за аудио издања традиционалне српске музике.*
- *Препознавање своје музичке традиције.*
- *Разликовање аутентичног извођења од стилизације и обраде.*
- *Познавање основне технике певања/свирања.*
- *Правилно држање тела при певању (уме да држи народни инструмент).*
- *Извођење основних техничких вежби.*
- *Извођење једноставних мелодија мањег амбитуса.*
- *Извођење једноставнијих украса.*
- *Извођење песме/свирке у целини.*
- *Прављење разлике у извођењу стилски различитих песама/свирке.*
- *Извођење основних динамичких нијанси.*
- *Музикално певање/свирање са разумевањем онога што изводи.*
- *Оспособљавање за певање/свирање на јавним наступима.*
- *Понашање на сцени.*
- *Достизање психо-физичке “кондицију” за јавно извођење.*
- *Јавно презентовање научене песме/свирке.*
- *Певање/свирање две песме/свирке.*
- *Музикално извођење песме/свирке.*
- *Оспособљавање за наставак школовања.*

МОГУЋНОСТ УПИСА У ОСНОВНУ МУЗИЧКУ ШКОЛУ ПО УЗРАСТИМА ЗА ПОЈЕДИНЕ ИНСТРУМЕНТЕ И ПЕВАЊЕ

ДЕЦА УЗРАСТА ОД 9 ГОДИНА И МЛАЂИ МОГУ ДА СЕ ПРИЈАВЕ ЗА:

- **клавир**
- **хармонику,**
- **гитару,**
- **виолину**
- **виолу**
- **виолончело и**
- **флауту**

ОМШ за ове инструменте траје 6 година - дакле дете треба да похађа II разред основне школе у време полагања пријемног испита

ДЕЦА УЗРАСТА ОД 11 ГОДИНА И МЛАЂИ МОГУ ДА СЕ ПРИЈАВЕ ЗА:

- **кларинет**
- **саксофон**
- **трубу**
- **тромбон**
- **хорну**
- **контрабас и**
- **удараљке**

ОМШ за ове инструменте траје 6 година - дакле дете треба да похађа II разред основне школе у време полагања пријемног испита

ДЕЦА УЗРАСТА: ЗА ЖЕНСКЕ ГЛАСОВЕ ОД 13 ГОДИНА И СТАРИЈИ И ЗА МУШКЕ ГЛАСОВЕ 16 ГОДИНА И СТАРИЈИ МОГУ ДА СЕ ПРИЈАВЕ ЗА:

- **соло певање**

ДЕЦА УЗРАСТА ОД 10 ГОДИНА И СТАРИЈИ МОГУ ДА СЕ ПРИЈАВЕ ЗА:

- **српско традиционално певање и**
- **српско традиционално свирање**

ОМШ за традиционално певање и свирање и за соло певање траје 4 године.

ОБАВЕЗНИ И ИЗБОРНИ ПРЕМЕТИ И МОДУЛИ ПО ОДСЕЦИМА И РАЗРЕДИМА

A. ОБАВЕЗНИ ОДСЕЦИ:

1) Одсек за класичну музику

a) Шестогодишње образовање:

- Гудачки инструменти (виолина, виола, виолончело)
- Жичани инструменти (гитара)
- Инструменти са диркама (клавир, хармоника)
- Дувачки инструменти (флаута, труба, тромбон, кларинет, хорна, саксофон)
- Удараљке (добош, тимпан, маримба, ксилофон, вибрафон)

b) Четворогодишње образовање:

- соло певање
- контрабас

2) Одсек за традиционалну музику

Четворогодишње образовање:

a) Српско традиционално свирање:

- Дувачки народни инструменти (фрула, двојнице, окарина)
- Жичани народни инструменти (гусле)

b) Српско традиционално певање

B. ИЗБОРНИ ОДСЕЦИ

– одсеци за рану музику, народну музику и џез музику за сада нису у понуди у нашој школи, изузев предмета **блок флаута** (одсек за рану музику) – али само као **факултативни предмет**.

**ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА
ЗА ОСНОВНО МУЗИЧКО ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ**

* приказ циклуса образовања, наставних предмета, фонда часова по предметима и разредима

Обавезни премети и модули по одсецима и разредима

ШЕСТОГОДИШЊЕ ШКОЛОВАЊЕ	Први циклус						Други циклус					
	I разред		II разред		III разред		IV разред		V разред		VI разред	
НАЗИВ ПРЕДМЕТА	Фонд часова											
	<i>нед.</i>	<i>год.</i>	<i>нед.</i>	<i>год.</i>	<i>нед.</i>	<i>год.</i>	<i>нед.</i>	<i>год.</i>	<i>нед.</i>	<i>год.</i>	<i>нед.</i>	<i>год.</i>
<i>Инструмент</i>	2	70	2	70	2	70	2	70	2	70	2	66
<i>Солфеђо</i>	2	70	2	70	2	70	2	70	2	70	2	66
<i>Теорија музике</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	33
<i>Оркестар, хор, камерна музика</i>	-	-	-	-	-	-	2	70	2	70	2	66
СВЕГА	4	140	4	140	4	140	6	210	6	210	7	231

ЧЕТВОРОГОДИШЊЕ ШКОЛОВАЊЕ	Први циклус				Други циклус			
	I разред		II разред		III разред		IV разред	
НАЗИВ ПРЕДМЕТА	Фонд часова							
	<i>нед.</i>	<i>год.</i>	<i>нед.</i>	<i>год.</i>	<i>нед.</i>	<i>год.</i>	<i>Нед.</i>	<i>год.</i>
<i>Соло певање</i>	2	70	2	70	2	70	2	66
<i>Солфеђо</i>	2	70	2	70	2	70	2	66
<i>Теорија музике</i>	-	-	-	-	-	-	1	33
<i>Упоредни клавир</i>	1	35	1	35	1	35	1	33
СВЕГА	5	175	5	175	5	175	6	198

ЧЕТВОРОГОДИШЊЕ ШКОЛОВАЊЕ	Први циклус				Други циклус			
	I разред		II разред		III разред		IV разред	
НАЗИВ ПРЕДМЕТА	Фонд часова							
	<i>нед.</i>	<i>год.</i>	<i>нед.</i>	<i>год.</i>	<i>нед.</i>	<i>год.</i>	<i>Нед.</i>	<i>год.</i>
<i>Српско трдиционално певање</i>	1	35	1	35	1	35	1	33
<i>Групно певање</i>	1	35	1	35	1	35	1	33
<i>Солфеђо</i>	2	70	2	70	2	70	2	66
<i>Теорија музике</i>	-	-	-	-	-	-	1	33
<i>Упоредни клавир</i>	1	35	1	35	1	35	1	33
СВЕГА	5	175	5	175	5	175	6	198

ЧЕТВОРОГОДИШЊЕ ШКОЛОВАЊЕ	Први циклус				Други циклус			
	I разред		II разред		III разред		IV разред	
НАЗИВ ПРЕДМЕТА	Фонд часова							
	<i>нед.</i>	<i>год.</i>	<i>нед.</i>	<i>год.</i>	<i>нед.</i>	<i>год.</i>	<i>Нед.</i>	<i>год.</i>
<i>Српско трдиционално свирање</i>	2	70	2	70	2	70	2	66
<i>Групно свирање</i>	-	-	-	-	1	35	1	33
<i>Солфеђо</i>	2	70	2	70	2	70	2	66
<i>Теорија музике</i>	-	-	-	-	-	-	1	33
СВЕГА	4	140	4	140	5	175	6	198

ОДСЕЦИ У ОСНОВНОЈ МУЗИЧКОЈ ШКОЛИ

А – ОБАВЕЗНИ

- 1) **Одсек за класичну музику**
- 2) **Одсек за српско традиционално певање и свирање**

1. Обавезни садржаји у оквиру одсека за класичну музику и за српско традиционално певање и свирање

Предмети: клавир, хармоника, виолина, виола, виолончело, контрабас, флаута, кларинет, труба, тромбон, хорна, ударалке, соло певање, српско традиционално народно певање и свирање, упоредни клавир, солфеђо, теорија музике, групо певање, групно свирање, камерна музика, хор и оркестар

2. Слободни садржаји у оквиру одсека за класичну музику и за српско традиционално певање и свирање

- Организација концерата у локалној средини чиме је носилац и организатор њених културних дешавања
- Организација међународне концертне и културне размене и сарадње
- Обележавање годишњице Меморијала на Лазу Ристовског (02. октобар)
- Организација Отвореног такмичења "Александар Шаца Путник"
- Школа је један од носилаца и покретача пројекта Симфонијског оркестра и Регионалног оркестра - здруженог оркестра музичких школа Србије
- Организација индивидуалног рада са децом припремног разреда
- Организација индивидуалног рада са децом у музичком сабавишту
- Организација семинара и различитих видова стручног усавршавања
- Учешће на свим видовима такмичења, како домаћих, тако и међународних
- Организација хуманитарних концерата у широј средини

Трајање извођења програма

6 година - клавир, хармоника, виолина, виола, виолончело, гитара, флаута, кларинет, саксофон, труба, тромбон, контрабас, ударалке

4 године - соло певање, српско традиционално певање, српско традиционално свирање

Трајање часа инструмента, соло певања, српског традиционалног певања и српског традиционалног свирања

<i>1.разред</i>	<i>2.разред</i>	<i>3.разред</i>	<i>4.разред</i>	<i>5.разред</i>	<i>6.разред</i>
<i>30 мин</i>	<i>30 мин</i>	<i>30 мин</i>	<i>45 мин</i>	<i>45 мин</i>	<i>45 мин</i>
<i>30 мин</i>	<i>30 мин</i>	<i>45 мин</i>	<i>45 мин</i>		

- *Трајање часа припремног разреда : по 45 мин.*
- *Трајање часа солфеђа и теорије музике : по 45 минута*
- *Час упоредног клавира за соло певање и српско традиционално певање: траје 45 минута*
- *Часови клавирске сарадње-корепетиције трају 15 или 30 или 45 минута недељно по ученику.*

Клавирска сарадња – корепетиција

За ученике прва три разреда на гудачком, дувачком и одсеку ударалки, настава корепетиције је 15 минута недељно по ученику.

За ученике IV, V и VI разреда на дувачком и одсеку ударалки, настава корепетиције је 30 минута недељно по ученику.

Ученици I, II разреда соло певања наставу корепетиције имају 30 минута, а III и IV разреда 45 минута недељно по ученику.

Клавирски сарадник - корепетитор држи ученику наставу у присуству наставника главног предмета.

ОСНОВНИ ОБЛИЦИ ИЗВОЂЕЊА ПРОГРАМА

РЕДОВНА НАСТАВА:

Индивидуална настава: главни предмет-инструмент, соло певање, српско традиционално певање, српско традиционално свирање и клавир као упоредни на одсеку за соло певање и српско традиционално певање

Групна настава: Настава солфеђа и теорије музике, групног певања и свирања, хора, оркестра и камерне музике. Групе солфеђа и теорије музике имају од 7 до 12 ученика у групи, хора до 50 ученика у групи, оркестра од 12 до 30 ученика у групи, и уколико школа није у могућности да формира хор/оркестар, онда формира камерни ансамбл до 12 ученика у групи. Групно свирање и групно певање на одсеку за Српско традиционално свирање и певање може да има од 2 до 8 ученика.

Група у програму наставе и учења за припремни разред може да има од 12 до 16 ученика.

ДОДАТНА НАСТАВА:

За ученике који се истичу својим талентом, знањем и напредовањем, организује се додатна настава. Организовање додатне наставе предлажу стручна већа предмета.

ДОПУНСКА НАСТАВА:

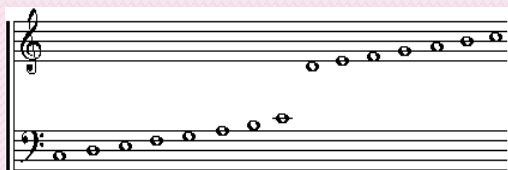
За ученике који у учењу имају тешкоће због којих не постижу задовољавајући успех, организује се допунска настава. Организовање допунске наставе предлажу стручна већа предмета.

Напомена: начин и поступак остваривања и провера прописаних наставних планова и програма и врсте активности у образовно-васпитном раду по предметима налазе се у плановима рада наставника.

ПЛАН И ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ПО ПРЕДМЕТИМА

ШЕСТОГОДИШЊЕ ОБРАЗОВАЊЕ

СОЛФЕЂО

ЦИЉ

Развијање музикалности и музичке писмености кроз прожимање васпитног и образовног процеса.

ЗАДАЦИ

- *Развијање музичких способности (музичке меморије, способности праћења мелодијског, хармонског и полифоног тока).*
- *Развој читања, писања и схватања музике и музичког писма са развојем музичког мишљења.*
- *Усађивање звучних представа и њихово везивање са сликом, односно слике са звуком кроз стицање знања и вештина (мелодика, ритам, диктати).*
- *Упознавање музичке литературе, интерпретације и основних елемената музичких стилова.*
- *Осамостаљивање ученика и развој њихових креативних способности.*

I ЦИКЛУС (I, II и III разред)

II ЦИКЛУС (IV, V и VI разред)

Први разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

МЕЛОДИКА

Це-дур, Ге-дур, Еф-дур: детаљна обрада, лествично и терцно кретање, скокови у све ступњеве, посебно скок у доминанту, вођицу, терцу тонике и субдоминанту.

Припрема тоналитета кроз дечије песмице са текстом.

Виолински и бас кључ.

Примери из литературе (за сваки тоналитет по 2 до 3 примера).

Припрема молских тоналитета, учење песмица са текстом (а, де и е-мол) и певање солмизацијом по слуху, без теоријског тумачења.

Дечје музичко стваралаштво – импровизација.

Звучна припрема мутација.

Певање двогласа бордунског типа.

РИТАМ

Тактирање и бројање на 2, 3 и 4.

Врсте такта: 2/4, 3/4 и 4/4.

Нотне вредности: од целе до шеснаестине ноте и одговарајуће паузе.

Ритмичке фигуре: поделе јединице на два (све фигуре једноставнијег изгледа, синкопа и контртан) и четири (без пауза и лукова), узмах и предтакт, лукови корона.

Равномерно читање: виолински и бас кључ у једном и два линијска система, као и читање вертикално исписаних акорада.

Мануелно извођење ритмичких вежби.

Читање примера на на утврђеним позицијама солмизационих слогова уз обележен темпо и уз тактирање.

Читање примера из градива инструменталне наставе.

ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ

Усмени диктати:

Опажање појединачних тонова и мотива (клавир или глас наставника) и певање тих тонова солмизацијом.

Интонирање тонова (табулатор - нотна слика) солмизацијом.

Опажање метра у песмама са текстом.

Препознавање записаних ритмичких и мелодијских мотива.

Писмени диктати:

Записивање појединачних или више тонова.

Записивање ритмичких или мелодијских мотива.

Записивање напамет научених песама и лакших мелодијских примера (у зависности од напредовања групе).

ТЕОРИЈА МУЗИКЕ

Термини и појмови из мелодике и ритма без дефиниција, у оквиру садржаја програма.

Нотни и тонски систем, од велике до треће октаве, са вежбањем писања и читања.

Именовање тонова солмизацијом и абecedом, хроматски знаци, тетрахорд, лествица, имена интервала до октаве (представљени у линијском систему).

Лествице: Це, Ге, Еф, Де-дур и њихови тонични квинтакорди.

Основне ознаке темпа и карактера (Andante, Moderato, Vivo, Allegro) динамику (f, p, mf, mp, crescendo i decrescendo), фразирање (лук, обележан дах) и артикулацију (стакато, легато, тенуто).

Други разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

МЕЛОДИКА

Обнављање: утврђивање пређених тоналитета, Це, Ге и Еф-дур, примери из литературе и песме са текстом.

Поставка: а, де и е-мола. Тумачење све три врсте мола уз утврђивање скокова у све ступњеве.

Припрема: Де и Бе-дур – илустративни примери из литературе.

Примери из литературе (градиво за II разред) и композиције са клавирском пратњом.

Певање двогласа бордунског типа и у паралелном кретању.

РИТАМ

Метричке врсте и ритмичке фигуре: јединица бројања четвртина, осмина и четвртина са тачком.

Нови тактови 2/8, 3/8, 4/8 и 2/2 – и само дводелна подела и 6/8 припрема само основних фигура путем певања одговарајућих песама.

Даља обрада четвороделне поделе (ритмичка јединица – четвртина) и обнављање основних фигура (ритмичка јединица осмина), примена лукова, пауза, узмаха и предтакта.

Промена врсте такта у дечјим песмама са текстом.

Пунктирана и обрнуто пунктирана фигура на ритмичкој јединици.

Начин извођења: равномерно и ритмичко читање, мануелна репродукција ритма, читање одговарајућих инсерата из инструменталне литературе.

ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ

Опажање и интонирање тонова и мотива у обновљеним и новим тоналитетима.

Рад са табулатором.

Опажање и интонирање дурског и молског квинтакорда – интонирање свих дурских и молских квинтакорада на основним тоновима.

Опажање и интонирање мале и велике терце и чисте квинте са тенденцијом везивања за тоналитет.

Опажање дурског, молског и хармонског тетракорда и њихово интонирање.

Увод у опажање апсолутних висина од a^1 -де² и e^1 -а¹, као сублимација доминантних тетракорда а-мола и де-мола.

Препознавање ритмичких и мелодијских мотива (према градуви).

Записивање лакших мелодијских и ритмичких диктата.

Опажање метра песама са текстом и у примерима из литературе.

ТЕОРИЈА МУЗИКЕ

Утврђивање градива из I разреда усменим и писменим вежбама - интервали, тетракорди и лествице.

Врсте интервала до квинте, дурски и молски квинтакорд на основним тоновима.

Принцип изградње дурских и молских лествица.

Доминантни тетракорд у молу, усмене и писмене вежбе.

Проширивање знања из музичке терминологије и увођење једноставних дефиниција.

Трећи разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

МЕЛОДИКА

Обнављање: утврђивање обрађених тоналитета и скокова у тонове доминанте и субдоминанте, вођицу, терцу тонике и II ступањ кроз инструктивне вежбе и примере из литературе.

Композиције са клавирском пратњом, певање двогласа.

Импровизације.

Обрада: Бе-дур, ге-мол, Де-дур, ха-мол и А-дур лествице.

Припрема: це-мол, Е-дур, еф-мол. Певање лествица, каденце, мелодијских мотива и једноставних примера у дуру и истоименом молу (Ге-дур и ге-мол, Це-дур и це-мол, Де-дур и де-мол и А-дур и а-мол).

Илустративни примери из литературе.

Техничке вежбе: певање хроматских скретница и пролазница уз хармонизацију наставника.

Транспоноване мотива кроз све пређене тоналитете. (Видети методско упутство).

РИТАМ

Метричке врсте и ритмичке фигуре: 6/8 – све основне комбинације и примена лукова и пауза (без поделе тродела). Информативно поређење 2/4 са 6/8.

Обнављање и проширивање знања из дводелне и четвороделне поделе синкопа на две и на једној јединици, четвороделна подела осмине и половине као ритмичке јединице.

Триола.

Утврђивање пунктираног ритма.

Равномерно и ритмичко читање: равномерно повећање брзине читања уз обележен темпо.

Мануелна репродукција.

Умерен и умерено брзи темпо.

Ритмичко читање инсера из одговарајуће инструменталне литературе.

ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ

Опажање и интонирање тонова и мотива из мелодике.

Препознавање и записивање ритмичких мотива, одређивање метра и записивање ритмичке окоснице.

Мелодијско-ритмички диктат једноставне фактуре по двотактима.

Интонирање доминантног септакорда у обрађеним тоналитетима са разрешењем у тонику.

Опажање апсолутних висина у првој и другој октави – усмено и писмено.

ТЕОРИЈА МУЗИКЕ

Дурске лествице до четири предзнака, а молске до два и це-мол.

Квинтакорди на главним ступњевима у обрађеним тоналитетима.

Интервали - имена, врсте, звучност до октаве. Утврђивање дурских и молских квинтакорда на свим основним тоновима.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Писмени део: мелодијски диктат у тоналитетима до два предзнака;

Тест из теорије: лествице, тетрахорди, имена и врста интервала, дурски и молски квинтакорд;

Усмени део:

- мелодијска вежба (тоналитети пређени у I, II и III разреду);

- парлато- виолински и бас кључ. Пређено градиво из I, II и III разреда.

Четврти разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

МЕЛОДИКА

Обнављање: тоналитети из претходних разреда са применом скокова, лаганих и брзих темпа, дужих музичких фраза.

Вишегласни примери, композиције са клавирском пратњом и из литературе.

Импровизација.

Обрада: фис-мол, Ес-дур, це-мол, Е-дур, цис-мол, Ас-дур и еф-мол уз примену инструктивних вежби и примера из литературе.

Обрада хроматских скретница и пролазница, тонално стабилне алтерације

РИТАМ

Утврђивање градива трећег разреда кроз парлато и диктат.

Нове мере и фигуре: 6/8 са простом деобом тродела, 6/4 без деобе.

Синкопирани ритам у врстама парне дистрибуције.

Двоструко пунктирана и обрнуто пунктирана фигура на две ритмичке јединице.

Сукобљавање триоле и пунктираних фигура на јединици бројања.

Равномерно читање у два система и у једном са променама кључа.

Ритмичко читање етида и примера из литературе са применом свих темпа.

ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ

Опажање и интонирање лествичних тонова и мотива из мелодике и њихово записивање.

Опажање и записивање апсолутних висина у првој, другој и малој октави.

Опажање доминантног септакорда и умањеног.

Опажање и интонирање консонантних квинтакорада и њихових обртаја као и опажање и интонирање штимова.

Ритмички и мелодијски диктат у оквиру градива.

ТЕОРИЈА МУЗИКЕ

Утврђивање обртаја интервала до октаве.

Обрада молских лествица до четири предзнака.

Поставка лествичних квинтакорада у природном, хармонском и мелодијском молу.

Утврђивање лествичних квинтакорада у дурској лествици.

Мали дурски септакорд на доминанти у дуру и молу, а умањени септакорд у молу са разрешањем све у обраћеним тоналитетима.

Пети разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

МЕЛОДИКА

Обнављање: утврђивање тоналитета од два до четири предзнака, мелодијске вежбе и примери из литературе.

Вишегласно певање и композиције са клавирском пратњом.

Информативно: модулације у доминантне дурске тоналитете и паралелни мол, почетни тоналитет са једним предзнаком: Це-Ге-Це-дур, Еф-Це-Еф-дур, а-це-а-мол.

Нове лествице: Ха-дур, Дес-дур и бе-мол.

Певање мелодијских примера у дуру и истоименом молу (мутација).

Певање народних песама са текстом у основним мерама и народним ритмовима.

Транспоновање мотива.

Рад са табулатором приликом поставке нових тоналитета.

РИТАМ

Метричке врсте и ритмичке фигуре: сложенија подела тродела у тактовима $6/8$ и $9/8$ са луковима и паузама.

Пунктиране фигуре троделних ритмова (сићилијана и тирана). Упоредивање $6/4$ са $3/2$.

Утврђивање триоле, узмаха и предтакта.

Поставка триоле на половини ритмичке јединице.

Народни ритам $5/8$, $7/8$ и $9/8$ са једним троделом.

Равномерно и ритмичко читање.

Мануелна репродукција приликом обраде нових ритмичких врста и фигура.

ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ

Опажање појединачних тонова мотива и штимова у свим тоналитетима.

Опажање и интонирање умањеног и прекомерног квинтакорда са разрешењем и везивањем за тоналитет.

Опажање интонирање прекомерне и умањене квинте са разрешењем.

Интонирање доминантног септакорда и умањеног септакорда.

Ритмички и мелодијски диктати из градива ритма мелодике.

Опажање и записивање апсолутних висина у различитим регистрима.

Све лествице и лествични квинтакорди.

Каденце дура и све врсте мола.

Поставка мол-дура.

ТЕОРИЈА МУЗИКЕ

Утврђивање и проширивање знања обртај консонантних квинтакорада, а поставка умањеног и прекомерног квинтакорда.

Доминантни септакорд и обртаји.

Термини и орнаментика.

Шести разред:

(2 часа недељно – 66 часова годишње)

МЕЛОДИКА

Обнављање и утврђивање обрађених тоналитета.

Обрада: Фис-дур, Гес-дур и ес-мол.

Певање лествичних квинтакорда, штимова и каденци свих тоналитета до седам предзнака.

Хроматске скретнице и пролазнице, мутације у мелодијским примерима (дијатонска модулација и даље информативно).

Вишегласни примери и канони, композиције са клавирском пратњом.

Импровизација.

Певање српских народних песама.

РИТАМ

Ритмичко читање етида инструменталног типа из градива VI разреда.

Примена промене кључа или два система.

Мануелно извођење ритма поставка дуоле.

Ново градиво: народни ритмови 8/8 уз обнављање 5/8, 7/8 и 9/8 (уознавање са народним ритмовима 10/8, 11/8, 12/8).

Ритмичка јединица шеснаестина, 6/16.

Супротстављање 5/4 са 6/4 и 2/2 у умереном лаганом темпу.

ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ

Опажање и интонирање комплетног обрађеног градива од првог разреда.

Опажање и интонирање умањеног квинтакорда са обртајима.

Опажање и интонирање малог дурског септакорда са обртајима и умањеног септакорда са разрешењем.

Опажање и интонирање повезати за тоналитет.

Опажање и бележење апсолутних висина уз повезивање низова.

Ритмички и мелодијски диктат.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Писмени део: -диктат до четири предзнака.

Усмени део:

- мелодијска вежба- тоналитети до четири предзнака (скретнице, пролазнице и мутација);

- парлато- промена кључа, виолински и бас, са свим ритмичким фигурама.

Предмет:	СОЛФЕЂО - шестогодишњи		Разреди:	I	II	III	IV	V	VI	Облик рада:
Недељни фонд часова:	2 часа недељно, 45 мин.		Годишњи фонд часова:	70	70	70	70	70	66	групни
Наставни одсек/ Група	Обавезни - класична музика (клавир, хармоника, гитара, виоллина, виола, виолончело, флаута)									
„Службени гласник РС”	„Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон и 10/19									
Циљеви наставе предмета:	<i>Циљ учења предмета је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз истовремено подстицање развијања моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања</i>									
Задачи наставе предмета:	Развијање музичких способности Развој читања, писања и схватања музике и музичког писма са развојем музичког мишљења Усађивање звучних представа и њихово везивање са сликом, односно слике са звуком Упознавање музичке литературе, интерпретације и основних елемената музичких стилова Осамостаљивање ученика и развој њихових креативних способности									
Начин остваривања програма предмета:										
Групни, теоретски и практични рад . Настава се реализује кроз практичну наставу уз теоретска тумачења и упутства										
Циљеви учења за предмет или исходи по разредима:										
Модул / област	I	II	III	Модул / област	IV	V	VI			
ПОЈМОВИ И ДЕФИНИЦИЈЕ, МНОГОСТРАНОСТ ТОНОВА, ОРНАМЕНТИ				МЕЛОДИКА						
Музичка фраза, фразирање, агогика, артикулација, Динамика, темпо с одговарајућим италијанским називима. Владање музичком ортографијом				Интензиван и континуиран рад на развоју ученикових музичких способности – спољашњег (контролног) и унутрашњег (менталног) слуха, осећаја за ритам, музичке меморије и музичке фантазије. Постизање разумевања значења и важности универзалних музичких изражајних средстава (темпа, ритма, метра, динамике, агогике, артикулације, акцентуације и инструментације). Постизање вештине течног читања и писања нота у разним кључевима, брзог препознавања и разумевања најважнијих темповских, карактерних, метричких, динамичких, акцентних, агогичких и артикулационих ознака у нотном тексту и континуиран рад на развоју вештине спретног свирања или певања <i>Prima vista</i>).						
ТОНАЛИТЕТИ				РИТАМ						
Лествице – теоријско обнављање свих дијатонских музицирањем лествица, упоређивање истоимених и паралелних тоналитета, упоређивањем лествица удаљених за хроматски полистепен и енармонских лествица. Поставка мол-дура. Лествични квинтакорди.				Ритмичко читање етида инструменталног типа из градива Примена промене кључа или два система Народни ритмови, Полиритам						
ОБРАДА ИНТЕРВАЛА				ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ И ДИКТАТИ						
Интервали: интервали до октаве и њихови обртаји. - Сложени интервали . Хроматске промене интервала и њихова разрешења Карактеристични лествични интервали				Опажање и интонирање комплетног обрађеног градива од првог разреда . Ритмички и мелодијски диктат.						
ПОСТАВЉАЊЕ АКОРАДА				ТЕОРИЈА МУЗИКЕ						
Трзвучни и четворзвучни: обнављање консонантних квинтакорада и њихових обртаја и поставка умањеног и прекомерног квинтакорда. Умањени, полуумањени и мали молски септакорд на одговарајућим ступњевима у тоналитету. Поставка септакорада у основној дурској и молској лествици.				Проширивање знања из музичке терминологије. Проширивање знања из теорије музике, разумевање музичког градива и нотног материјала а у уској вези са наставом солфеђа и инструмента.						
Обавезни минимум:				Обавезни минимум:						
Интонирање мелодијских вежби у Дурским и молским лествицама до четири предзнака. Равномерно читање ритма (парлато) у виолинском и бас кључу у свим простим, четвороделним и правилно сложеним дводелним тактова. Опажање, интонирање тонова из мелодике, препознавање и записивање ритмичких мотива, мелодијско- ритмички диктат једноставне фразуре по двотактима; интонирање доминантног септакорда у обрађеним тоналитетима са разрешењем у тонику. Теорија музике: дурске лествице до четири предзнака, а молске до два и ц-мол. Квинтакорди главних ступњева; интервали до октаве; утврђивање дурских и молских квинтакорда на свим основним тоновима.				Интонирање мелодијских вежби у свим Дурским и молским лествицама кинтног и квартног круга; Интонирање хоматских скретница и пролазница, мутација. Певање лествичних квинтакорда, штимова и каденци свих тоналитета до седам предзнака. Ритмичко читање етида инструменталног типа из градива. Примена промене кључа или два система. Народни ритмови (сложено- мешовити тактови); ритмичка јединица шеснаестина, дуола; метроритам. Опажање и интонирање пређеног градива; малог дурског и умањеног септакорда са разрешењем. Ритмички и мелодијски диктат						
Испит:				Испит:						
На крају првог циклуса ученици 3 раз. шестогодишњег, 2 раз. четворогодишњег школовања полажу испит, а 1 раз. двогодишње имају смотру. Писмени део: мелодијско- ритмички диктат у тоналитетима до два предзнака (без ученика двогодишњег школовања), тест из теорије: тетрахорди, имена и врста интервала, дурски и молски квинтакорд усмени део: мелодијска вежба (тоналитети пређени у првом циклусу); парлато: виолински и бас кључ, пређено градиво првог циклуса.				Писмени део: мелодијски диктат до четири предзнака Усмени део: мелодијска вежба до четири предзнака: скретнице, пролазнице и мутација Парлато: промена кључа, виолински и бас, са свим ритмичким фигурама						
Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева:										
Активно укључивање ученика у рад на часу кроз коришћење различитих облика рада- фронтални, рад у пару, у групама. Укључивање и подстицање ученика да свесно приступе повезивању нотне слике са звуком и обрнуто, различитим методама рада. - Практичан рад, индивидуални и групни рад - Домаћи задаци - Усмена и писмена провера										

ТЕОРИЈА МУЗИКЕ

ЦИЉ

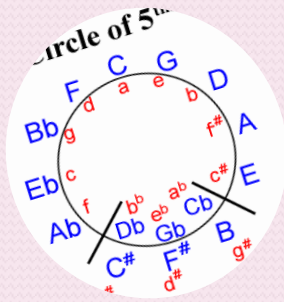
Теоријско обједињавање свих музичких појмова и израза, као и повезивање теоријске наставе са солфеђом и наставом инструмента, односно певања.

ЗАДАЦИ

- Упознавање музичких појмова и појава.
- Владање законитости теорије музике.
- Остваривање функционалних задатака - стицање брзине у схватању тонских односа (лествице, интервали и акорди).
- Владање музичком ортографијом.

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Појмови и дефиниције.
- Постављање и упоређивање лествица.
- Тоналитети.
- Обрада интервала.
- Постављање акорада.
- Многостраност тонова.
- Орнаменти.

Шести разред: Теорија музике

(1 час недељно – 33 часа годишње)

ГРАДИВО

- Утврђивање појмова и термина обрађених у претходним разредима, њихово дефинисање и систематизација (линијски систем, кључеви, тон и његове особине, метар и метричке ознаке, односно врсте такта, интервал, акорд-трозвук и четворозвук, тетрахорд, лествица, тоналитет).

- Ново градиво: музичка фраза, фразирање, агогика, артикулација, динамика, темпо с одговарајућим италијанским називима.

- Лествице: теоријско обнављање свих дијатонских лествица, упоређивање истоимених и паралелних тоналитета, упоређивањем лествица удаљених за хроматски полистепен (Де-дес, Це-цис) и енхармонских лествица (Дес-Цис, Гес-Фис, Бе-Аус).

- Поставка мол-дура.

- Лествични квинтакорди.

- Интервали: интервали до октаве и њихови обртаји.

- Сложени интервали.

- Хроматске промене интервала и њихова разрешења (умањени и прекомерни интервали).

- Карактеристични лествични интервали.

- Трозвуци и четворозвуци: обнављање консонантних квинтакорада и њихових обртаја и поставка умањеног и прекомерног квинтакорда. Основни облик и обртаји MD_7 -везати у тоналитету за доминанту. Умањени, полуумањени и мали молски септакорд на одговарајућим ступњевима у тоналитету. Поставка септакорада у основној дурској и молској лествици.

- Многостраност тонова и дурског квинтакорда.

- Ортографија и орнаментика: вежбе правилног писања. Основни украси и фигуре.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Писмени део: интервали, лествице, акорди и ортографија.

2. Усмени део:

- интервали и акорди и њихови обртаји; многостраност тонова и дурског квинтакорда;

- познавање термина и дефиниција; познавање свих ознака које прате нотни текст.

Предмет:	ТЕОРИЈА МУЗИКЕ	Разреди:	VI	Облик рада:
Недељни фонд часова:	1 час недељно, 45 мин.	Годишњи фонд часова:	33	групни
Наставни одсек/ Група	Обавезни - класична музика (клавир, хармоника, гитара, виоллина, виола, виолончело, флаута)			
„Службени гласник РС”	(„Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон и 10/19			
Циљеви наставе предмета:	Теоретско обједињавање свих музичких појмова и израза, као и повезивање теоретске наставе са солфеђом и наставом инструмента, односно соло певања			
Задачи наставе предмета:	<ul style="list-style-type: none"> - Упознавање музичких појмова - Владање законитостима теорије музике - Остваривање функционалних задатака – стицање брзине у схватању тонских односа - Владање музичком ортографијом 			
Начин остваривања програма предмета:				
Групни, теоретски и практични рад . Настава се реализује кроз практичну наставу уз теоретска тумачења и упутства				

Циљеви учења за предмет или исходи по разредима:		
Модул / област	VI	Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева
ПОЈМОВИ И ДЕФИНИЦИЈЕ, МНОГОСТРАНОСТ ТОНОВА, ОРНАМЕНТИ		
Линијски систем; кључеви; тон и његове особине; метар и метричке ознаке; ортографија и орнаментика; фраза; агогика; артикулација; динамика; темпо. Упознавање ознака и њихово повезивање са музичким садржајима, што ће олакшати ученицима да правилно интерпретирају и препознају музички материјал.		-Практичан рад- анализа и тумачење појмова и ознака у инструменталној литератури -Усмена и писмена провера научених ознака
ТОНАЛИТЕТИ		
Лествице – теоријско обнављање свих дијатонских лествица, упоређивање истоимених и паралелних тоналитета, упоређивањем лествица удаљених за хроматски полистепен и енхармонских лествица. Поставка мол-дура. Лествични квинтакорди.		Оспособљавање ученика за теоријску изградњу свих дијатонских лествица, владање законитостима квинтних кругова.
ОБРАДА ИНТЕРВАЛА		
Интервали: интервали до октаве и њихови обртаји. Интервали до октаве и њихови обртаји. Сложени интервали . Хроматске промене интервала и њихова разрешења Карактеристични лествични интервали		Развијање способности идентификације одређених интервалских односа како у самим интервалима тако и у оквиру тоналитета.
ПОСТАВЉАЊЕ АКораДА - Трозвучи		
Трозвучи: консонантни квинтакорди и њихови обртаји; умањени и прекомерни квинтакорд; лествични квинтакорди; многостраност дурског квинтакорда.		Развијање способности идентификације одређених акордских односа како у самим трозвучима тако и у оквиру једног или више тоналитета.
ПОСТАВЉАЊЕ АКораДА - Септакорди		
Септакорди – основни облик и обртаји доминантног септакорда; умањени, полуумањени и мали молски септакорд у тоналитету; поставка септакорада у дурским и молским лествицама.		Схватање конструкције свих врста септакорада и њихово везивање за тоналитет.
Обавезни минимум:		
Лествице: све дурске и молске Интервали и акорди: изгађивање, препознавање, означавање шифри. Многостраност тонова, Малидурски септакорд са обртајима Све врсте септакорда. Појмови и дефиниције из области темпа, артикулације, агогике и ритма.		
Испит:		
Писмени део: Интервали, лествице, акорди и ортографија (- шифре интервала и акорада; - Исписивање предзнака појединих лествица; Исписивање врсте интервала и акорада.)		Усмени део: - Познавање термина и дефиниција - Познавање свих ознака које прате нотни текст (изградња интервала и акорада; ознаке за темпо, динамику, артикулацију и агогику.)
Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева:		
Активно укључивање ученика у рад на часу кроз коришћење различитих облика рада- фронтални, рад у пару, у групама. Укључивање и подстицање ученика да свесно приступе повезивању нотне слике са звуком и обрнуто, различитим методама рада. - Практичан рад, индивидуални и групни рад - Домаћи задаци - Усмена и писмена провера		

ШЕСТОГОДИШЊЕ ОБРАЗОВАЊЕ

По овом програму изучавају се
следећи инструменти:

виолина

клавир

виолончело

виола

флаута

хармоника

гитара

Жичани инструменти

✓ *виолина*

✓ *виола*

✓ *виолончело*

✓ *гитара*

✓ *контрабас*

ВИОЛИНА,ВИОЛА, ВИОЛОНЧЕЛО

ЦИЉ

Оспособљавање ученика за бављење музиком на нивоу основношколског знања и за наставак школовања у средњој музичкој школи.

ЗАДАЦИ

Формирање психомоторних извођачких релација у којима водећу улогу треба да има асоцијативни доживљај звучне материје (унутрашњи слух). Развој појединца зависи од професионалног школовања музичког слуха који мора да води и организује извођачке покрете по принципу „од представе ка њеној реализацији“, односно „од доживљаја звука према покрету“.

Овладавање основном техником свирања у складу са индивидуалним, анатомским, психо-физичким и уметничким могућностима ученика.

Развијање критичког односа према основним елементима музичког извођења и извођење композиција квалитетним тоном интонативно тачно, ритмички тачно. Постизање разумевања значења и важности универзалних музичких изражајних средстава (темпа, ритма, метра, динамике, агогике, артикулације, акценуације и инструментације) и изградња способности њихове адекватне стилске употребе у процесу извођења музичког дела.

Музичко описмењавање – постизање вештине течног читања и писања нота у и разумевање значења најучесталијих (нумеричких, графичких и вербалних) темповских, карактерних, метричких, динамичких, агогичких, акценатних и артикулационих ознака у нотном тексту.

Развијање стваралачко-извођачких способности. Развијање креативности у складу са музичким, емоционалним и интелектуалним способностима појединца.

Усмеравање ученика за самостално бављење инструментом (формирање радних навика).

Извођење програма у целини, напамет.

Самостално увежбавање задате композиције.

Самостално читање непознатог нотног текста.

Учествовање ученика у раду оркестра, камерних састава и осталих облика групног музицирања.

Активно учешће у музичком животу средине у којој живи.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

Виолина

Први разред
(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Карактеристике инструмента.
Начин добијања тона.
Поставка леве и десне руке.

Техника десне руке:

- квалитет звука на празним жицама;
- држање и вођење гудала по једној жици;
- прелазак са жице на жицу;
- основне динамичке различитости по једној жици;
- расподела гудала.

Основни потези: деташе, легато, маркато (2 и 4 нота на једно гудало).

Техника леве руке:

- поставка прве позиције;
  - разлика степена и полустепена;
  - прва позиција, распореди прстију (полустепен 2-3 и 1-2 прст);
  - поставка прстију и упоређивање полустепена у односу на суседне жице.
- Једноставне вежбе за развој моторике прстију леве руке.
Музички бонтон.

Скале и трозвуци

Дурске и молске скале са трозвуком у једној октави.

ЛИТЕРАТУРА

- A. S. Šaljman: Biću violinista (I sveska A)
- K. Tahtadžiev: Violina 1
- Fortunatov: Mladi violinista (I sveska)
- M. Garlickij, K. Rodionov, J. Utkin, K. Fortunatov: Hrestomatija I–II razred
- B. Ferrara: Škola za violinu
- J. Jordanova: Bukvar za male violiniste
- Z. Memedović: Učim da sviram violinu
- D. Marković: Početna škola za violinu, I sveska

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- три дурске, односно молске скале са трозвучима;
- двадесет вежбица, етида;
- десет малих комада песмица

СМОТРА

(на крају школске године)

- Једна једнооктавна скала са трозвучима (квинтакорд, сектакорд и квартсектакорд);
- Једна етида или комад
- Један комад или први став кончертина

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

Виолина

*Други разред
(2 часа недељно – 70 часова годишње)*

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Усавршавање технике свирања на виолини.

Темпо (анданте, модерато, аллегро, престо...).

Динамика (пиано, меззо пиано, меззофорте, форте, диминуендо, цресцендо...).

Техника десне руке:

- квалитет звука кроз динамичке промене;
  - динамичко нијансирање;
  - јасна расподела гудала уз различите ритмичке јединице;
  - место и количина гудала у односу на врсту потеза, динамику и темпо...;
  - повезивање свих жица кроз потезе легата.
- Потези: деташе, легато (4 и 8 нота на једно гудало), стакато, маркато и мартеле.

Техника леве руке:

- прва позиција, сви распореди прстију;
  - поставка првог прста уз пражих;
  - лака хроматика у првој позицији;
  - глисанда до ИИИ позиције на свим жицама;
  - поставка прстију у односу на суседне жице кроз легато потез (припрема за једноставне акорде).
- Вежбе за развој моторике прстију леве руке.
Музички бонтон.

Скале и трозвуци

Дурске и молске скале са дурским или молским трозвуком кроз једну или две октаве у првој позицији.

ЛИТЕРАТУРА

- Gregorijan: Skale
- Н. Šradik: Škola violinske tehnike (I sveska)
- „Izabrane etide” različitih autora I–III razreda (izdanje Moskva, „Muzika”)
- А. S. Šaljman: Biću violinista (I sveska A)
- К. Tahtadžiev: Violina 2
- Fortunatov: Mladi violinista (I sveska)
- М. Garlickij, К. Rodionov, Ј. Utkin, К. Fortunatov:
- Hrestomatija I–II razred i II–III razred
- В. Ferrara: Škola za violinu
- Ј. Jordanova: Bukvar za male violiniste
- D. Marković: Početna škola za violinu, I i II sveska

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- четири дурске, односно молске једнооктавне или двооктавне скале са трозвучима
- шест етида са различитом проблематиком
- четири комада различитог карактера

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају школске године)

- четири дурске, односно молске једнооктавне или двооктавне скале са трозвучима
- шест етида са различитом проблематиком
- четири комада различитог карактера

Виолина

Трећи разред (2 часа недељно – 70 часова годишње) ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Музичка меморија – неговање и развијање.

Самостално вежбање – планирање и процедуре.

Држање инструмента и гудала

(контрола)

Квалитет тона – уједначеност у различитим позицијама и у комбинацији са техничким захтевима.

Слушање и интонација.

Усавршавање технике свирања на виолини.

Темпо (ларго, виваће, sforцандо, глисандо, ритенуто, аћелерандо...).

Техника десне руке:

– вођење гудала на две жице истовремено, деташе;

– увод у акорде наниже на три жице;

– место и количина гудала у односу на врсту потеза, динамику и темпо...

Потези: деташе, легато (3, 4, 6, 8 нота на једно гудало), стакато, маркато, мартеле, спикато.

Техника леве руке:

– коришћење бар две различите позиције без прелаза;

– почетне вежбе вибрата;

– хроматика;

– природни флажолети;

– једноставни двозвучи са коришћењем једног прста и празних жица;

– једноставни акорди на три жице;

Музички бонтон.

Скале и трозвучи

Дурске и молске скале са трозвучима (дурски или молски квинтакорд и кватсектакорд) у једној позицији, кроз једну или две октаве.

ЛИТЕРАТУРА

– Н. Šradik: Škola violinske tehnike (I sveska)

– Gregorijan: Skale

– А. S. Šaljman: Biću violinista (I sveska B)

– К. Tahtadžiev: Violina 2

– Fortunatov: Mladi violinista (I sveska)

– М. Garlickij, К. Rodionov, Ј. Utkin, К. Fortunatov:

– Hrestomatija II –III razred

– В. Ferara: Škola za violinu

– Т. Balašova – М. Keseljman: Izabrane etide (I sveska)

– Izabrane etide različitih autora I–III razreda (izdanje Moskva, „Muzika”)

– Z. Bagirov: Romansa

– D. Kabalevski: Klovnovi

– Varijacije (N. Baklanova, Komarovski, Hendl)

– А. Komarovski: Končertino Ge-dur (I stav)

– О. Riding: Končertina ha-mol, Ge-dur (I stav)

– P. Nikolić: Končertino Gedur (I stav)

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

– четири скале кроз две октаве и разлагања;

– шест етида са различитом проблематиком;

– четири комада различитог карактера.

ЈАВНИ НАСТУПИ

– обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

– Једна двооктавна дурска или молска скала са трозвучима (квинтакорд и кватсектакорд) са или без промене позиције;

– Једна етида

– Два комада различитог карактера; или варијације; или први став концерта (кончертина)

Виолина

Четврти разред (2 часа недељно – 70 часова годишње) ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Читање с листа.

Метричко и ритмичко свирање уз метроном.

Слушање и интонација Развијање музичке фантазије кроз одговарајућу литературу.

Музичка меморија – неговање и развијање.

Заједничко свирање (наставник–ученик, ученик– ученик).

Развој извођачког апарата.

Техника десне руке:

– уједначеност звука кроз различите потезе;

– свирање истовремено на две жице деташе и легато;

– свирање акорада на три и четири жице (навише и наниже).

Потези: деташе, легато (3, 4, 6, 8, 9, 16 нота на једно гудало), стакато, мартеле, спикато.

Техника леве руке:

– коришћење прве, друге треће и четврте позиције са прелазима;

– вибрато;

– хроматске скале у првој позицији;

– разложене терце;

– природни и вештачки флажолети;

– једноставни двозвуци у првој позицији (сексте, терце, кварте);

– једноставни акорди на три и четири жице у првој позицији.

Скале и трозвуци

Дурске и молске скале (4, 8, 16 на једно гудало) са различитим потезима, кроз две октаве са прелазима;

Дурски и молски трозвуци (квинтакорд, сектакорд и квартсектакорд - деташе и три легато) кроз две октаве са прелазима;

ЛИТЕРАТУРА

– Н. Šradik: Škola violinske tehnike (I sveska)

– Скале по izboru nastavnika

– К. Тахтадџиев: Виолина 3

– М. Garlickij, К. Rodionov, Ј. Utkin, К. Fortunatov:

– Е. Dženkinson: Igra

– А. Јаншин: Preslica

– Ђ. В. Pergolezi: Arija

– Бакланова: Sonatina Bedur

– Т. Балашова – М. Keseljman: Izabrane etide (II sveska)

– Volfart: 60 etida, op. 45 Kajzer: 36 etida, op. 20 (I sveska)

– Кихлер: Končertino u stilu Vivaldija, Dedur (I ili II i III stav)

– А. Vivaldi: Koncert Ge-dur (I stav)

– F. Zajc: Koncert br. 1, 2 (I stav)

– А. S. Šaljman: Biću violinista (II sveska)

– Fortunatov: Mladi violinista (II sveska)

– Hrestomatija III–IV razred

– P. I. Čajkovski: Stara pesma

– Z. Fibih: Sonatina

– Ј. Konjus: Male etide duplih nota

– А. Јаншин: Končertino op. 35

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

– четири скале кроз две октаве и разлагања;

– осам етида са различитом проблематиком;

– четири комада (или тема са варијацијама) различитог карактера.

– први или други и трећи став концерта (или кончертина) један или два става сонате

ЈАВНИ НАСТУПИ

– обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

– Једна двооктавна дурска или молска скала са прелазима са дурским или молским трозвуци (квинтакорд, сектакорд, квартсектакорд) са прелазима;

– Једна етида

– Један комад; или једна етида различитог карактера од предходне

– Први или други и трећи став концерта (кончертина); или тема с варијацијама; или један или више ставова сонате.

Виолина

Пети разред
(2 часа недељно – 70 часова годишње)
ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Читање с листа.

Метричко и ритмичко свирање.

Квалитет тона – уједначеност у различитим позицијама и у комбинацији са техничким захтевима.

Слушање, интонација и штимовање инструмента.

Музичка меморија – неговање и развијање.

Камерно музицирање (наставник–ученик, ученик– ученик).

Развој извођачког апарата и музичке фантазије кроз рад над одговарајућом литературом и композицијама сложенијих техничких захтева.

Музичка меморија – неговање и развијање.

Музички бонтон.

Техника десне руке:

– владање комплетним звуком на инструменту;

– свирање двозвука са једноставним прелазима како деташе тако и легато, стакато..;

– свирање акорада на три и четири жице (навише и наниже) у различитим позицијама.

Потези:

деташе, легато (3, 6, 9, 12, 4, 8, 16, 24 нота на једно гудало), стакато, мартеле, спикато, сотије

Техника леве руке:

– коришћење првих пет позиција са прелазима;

– вибрато;

– хроматске скале на све четири жице кроз позиције;

– разложене терце;

– коришћење природних и вештачких флажолета;

– једноставни двозвуци у различитим позицијама (сексте, терце, октаве, кварте);

– једноставни акорди на три и четири жице у различитим позицијама.

Скале и трозвуци:

Дурске и молске скале (4, 8, 16, 24 на једно гудало) са различитим потезима, кроз две и три октаве са прелазима;

Дурски и молски трозвуци (квинтакорд, сектакорд и квартсектакорд – деташе, три и шест легато) кроз две и три октаве са прелазима;

Компликованије вежбе за развој моторике прстију леве руке у односу на предходни разред

ЛИТЕРАТУРА

– Н. Šradik: Škola violinske tehnike (I sveska)

– А. S. Šalјman: Biću violinista (II sveska)

– Fortunatov: Mladi violinista (II sveska)

– М. Garlickij, К. Rodionov, Ј. Utkin, К. Fortunatov:

Hrestomatija IV–V razred i V–VI razred

– Т. Balašova – М. Keselјman: Izabrane etide (II sveska)

– Mazas: Etide op. 36, I sveska

– Đ. B. Pergolezi: Sicilijana

– А. Komarovski: Koncert br. 2

– Izabrane etide razliĉiti autori (II sveska), izdanje Moskva, „Muzika“

– Skale po izboru nastavnika

– К. Tahtadžiev: Violina 4

– Volfart: 60 etida, op. 45

– Dont: Etide op. 37 – izbor

– Kajzer: 36 etida, op. 20 (II sveska)

– Ј. Konјus: Male etide duplih nota

– N. Rubinštajn: Preslica

– А. Vivaldi: Koncert a-mol (I stav)

– Š. Berio: Koncert a-mol

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

– две двооктавне дурске и молске скале са разлагањима са променом позиција

– осам етида различите проблематике;

– два комада различитог карактера; или варијације;

– Први или други и трећи став концерта и један или два става сонате;

ЈАВНИ НАСТУПИ

– обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Једна двооктавна дурска или молска скала са прелазима са дурским или молским трозвуци (квинтакорд,

сектакорд, квартсектакорд) са прелазима;

2. Једна етида

3. Један комад; или једна етида различитог карактера од предходне

4. Први или други и трећи став концерта;

Виолина

Шести разред (2 часа недељно – 66 часова годишње) ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Читање с листа.

Метричко и ритмичко свирање уз метроном.

Слушање и интонација Развијање музичке фантазије кроз одговарајућу литературу.

Музичка меморија – неговање и развијање.

Камерно музицирање (наставник–ученик, ученик– ученик).

Развој извођачког апарата

Техника десне руке:

– владање комплетним звуком на инструменту;

– свирање разложених двозвука у скали, деташе и легато;

– свирање акорада на три и четири жице (навише и наниже) у различитим позицијама.

Потези:

деташе, легато (3, 6, 9, 12, 4, 8, 16, 24 нота на једно гудало), стакато, мартеле, спикато, сотије, рикоше.

Техника леве руке:

– коришћење првих седам позиција са прелазима;

– различите врсте вибрата;

– хроматске скале на све четири жице кроз позиције;

– коришћење природних и вештачких флажолета;

– лака пициката левом руком;

– једноставни двозвуци разложено или спојено у различитим позицијама (сексте, терце, октаве, кварте);

– једноставни акорди на три и четири жице у различитим позицијама.

Скале и трозвуци

Дурске и молске скале (4, 8, 16, 24 на једно гудало) са различитим потезима, кроз две и три октаве са прелазима;

Дурски и молски трозвуци (квинтакорд, сектакорд и квартсектакорд – деташе, три и шест легато) кроз две и три октаве са прелазима;

Сложеније вежбе за развој моторике прстију леве руке у односу на предходни разред

ЛИТЕРАТУРА

– Н. Šradik: Škola violinske tehnike (I sveska)

– Скале по избору наставника

– Hrestomatija IV–V razred i V–VI razred

– Mazas: Etide op. 36, I sveska

– R. Krojcer: početne etide

– A. Vivaldi: Koncert a-mol (II i III stav)

– Š. Berio: Baletske scene

– J. S. Bah: Koncert a-mol

– D. Kabalevski: Omladinski koncert

– M. Garlickij, K. Rodionov, J. Utkin, K. Fortunatov:

– Fortunatov: Mladi violinista (III sveska)

– J. Konjus: Male etide duplih nota

– Dont: Etide op. 37 – izbor

– Š. Dankl: Varijacije

– J. B. Akolaj: Koncert amol

– A. Komarovski: Koncert e-mol

– G. B. Vioti: Koncert op. 23

– T. Balašova – M. Keseljman: Izabrane etide

(II sveska)

– Izabrane etide različiti autori (III sveska), izdanje Moskva, Muzika

– Volfart: 60 etida, op. 45 Kajzer: 36 etida, op. 20 (II sveska)

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

– две трооктавне дурске или молске скале са разлагањима;

– шест етида различите проблематике;

– два комада различитог карактера; или варијације;

– Први или други и трећи став концерта и два или сви ставови сонате

ЈАВНИ НАСТУПИ

– обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Једна скала кроз три октаве са разлагањима;

2. Две етиде са различитом проблематиком;

3. Један комад;

4. Први или други и трећи став концерта;

Предмет:	ВИОЛИНА		Разреди:	I	II	III	IV	V	VI	Облик рада:	
Недељни фонд часова:	I циклус: 2 часа недељно, 30 мин. II циклус: 2 часа недељно, 45 мин.		Годишњи фонд часова:	70	70	70	70	70	66	индивидуални	
Наставни одсек/ Група	Обавезни - класична музика / ЖИЧАНИ - ГУДАЧКИ ИНСТРУМЕНТИ										
„Службени гласник РС”	„Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон и 10/19										
Циљеви наставе предмета:	Циљ учења предмета је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз истовремено подстицање развијања моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања										
Задачи наставе предмета:	- Музичко описмењавање; - Развијање стваралачко-извођачких способности. Развијање креативности у складу са музичким, емоционалним и интелектуалним способностима појединца; - Усмеравање ученика за самостално бављење инструментом (формирање радних навика). - Извођење програма у целини, напамет. - Самостално увежбавање задате композиције. - Самостално читање непознатог нотног текста.										
Начин остваривања програма предмета:											
Индивидуални практични рад Настава се реализује кроз практичну наставу уз теоретска тумачења											
Циљеви учења за предмет или исходи по разредима:											
Модул / област	I		II		III		Модул / област	IV		V	VI
Поставка инструмента, леве и десне руке:	Упознавање са инструментом. Поставка леве и десне руке и њихово прилагођавање инструменту. Рад на добијању звука, интонацији и ритму. Усвајање основне поделе гудала и усвајање основних потеза. Упознавање са различитих односима у оквиру квартног хвата Упознавање са позицијама. Даљи развој извођачког апарата.						Лествице: - интензиван рад на даљем развоју могућности извођачког апарата, путем савлађивања свих врста техничких тешкоћа (у варијантама прилагођеним индивидуалним могућностима ученика);- правилно интонирање задатих скала, повезивање научених позиција, обрада и поставка четврте позиције у складу са индивидуалним потребама и могућностима ученика; - уз одређене скале и етиде обрадити нове потезе; - континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања				
Лествице:	- правилно интонирање скала са новом поставком, усвајање полустепена између првог и другог прста, и трећег и четвртог - усавршавање и обрада потеза детаље, легато и мартеле - упознавање са релативним трајањем нота (целих,половина,четвртина, осмина и шеснаестина и њима одговарајућих пауза) и значењем пунктирања						Етиде: - даље усавршавање ефикасности извођачког апарата радом на композицијама сложенијих техничких захтева; - оспособљавање ученика да одсвира композицију написану у другој или трећој позицији, да препозна и успешно прочита задати прсторед; - обрада природних флажолета; - континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања				
Вежбе и етиде:	- даље усавршавање основних елемената технике леве и десне руке - усвајање прве позиције - даље усавршавање могућности извођачког апарата, технике леве и десне руке - почетни рад на формирању навике самосталног вежбања и принципа јединства - слуховне и механичке компоненте						Комади: - развијање критичког односа према основним елементима музичког извођења - разликовање карактера композиције и развијање одређених начина интерпретације - континуирано употпуњавање знања о ознакама темпа и карактера, у зависности од ознака на које ученик наилази током изучавања задатих композиција - примењивање свих научених елемената музичке интерпретације				
Песмице и комади:	Свирање песмица различитог карактера квалитетним тоном интонативно тачно, ритмички прецизно.Усавршавање вештине читања нота сциљем успостаљања рајне навике.Примена научених ознака за темпо Наставак рада на развијању музичке фантазије буђењем интересовања за креативно музичко изражавање						Велика форма: Оспособљавање за брзо препознавање и разумевање најважнијих темповских, карактерних, метричких, динамичких, акцентних, агогичких и артикулационих ознака у нотном тексту и континуиран рад на развоју вештине спретног свирања или певања Primavista Усвајање основних знања из области музичке теорије и историје. Изградња навике редовног слушања уметнички вредне музике. Развијање и профилирање естетских музичких критеријума				
Смотра/ Испит:	1 лествица, 1 етида, 2 комп. слободне	1 лествица, 1 етида, 2 комп. слободне	Испит: 1 лествица кроз две октаве 1 етида 2 комада разл. карактера, варијације или концертино			Испит:	1 двооктавна лествица у позицији са разлагањима 2 етиде 1 велика форма: став из концерта или тема с варијацијама	1 лествица кроз две октаве са променом позиција и разлагањима 2 етиде 1 став концерта	1 лествица кроз три октаве 2 етиде 1 комад 1 став концерта		
Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева:											
Поступци: - индивидуални облик рада; - демонстративни, дијалогски и метод самосталног и активног рада ученика Начин провере: -формативно оцењивање, редовно месечно проверавање постигнућа ученика на часу у току савладавања школског програма -сумативно оцењивање, на крају програмске целине или за класификациони период (испит)											

Виола

I ЦИКЛУС (I, II и III разред)

Од I до III разреда ученици виоле раде по плану и програму за виолину, а од IV разреда почиње диференцијација и ученици који се одреде за виолу раде по овом програму.

II ЦИКЛУС (IV, V и VI разред)

Четврти разред
(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Карактеристике виоле као инструмента.

Адаптирање и прилагођавање технике приликом промене инструмента (прелазак са виолине на виолу).

Читање нотног материјала писаног у алт кључу.

Вежбање уз метроном.

Ознаке темпа, агогике, динамике, карактера музичког дела.

Процедуре за самостално вежбање.

Концерти класичне музике (посета и разговори о репертоару, извођењу...).

Заједничко свирање (наставник – ученик; ученик – ученик)

Правила понашања.

ЛИТЕРАТУРА

Школе

– Gregorijan: Skale

– A. V. Bruni: Škola i etide za violu

– M. Frank: Etide za violu

– H. Šradik: I sveska

– O. Ševčik: Op.1, I sveska

– Volfart: Etide

Комади

– S. Grgić: Album za mlade violiste,

– Hrestomatija za violu (zbirka komada za violu, izdanje Moskva)

Концерти

– G. F. Telemann: Koncert Ge-dur

– A. Vivakdi: Koncert Ce-dur

– Концерти и концертина за violinu (transkripcija) u alt ključu, odgovarajućeg nivoa
I druga literatura koja je odgovarajućeg tehničkog nivoa.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

– 3 двооктавне лествице са променом позиција, са трозвучима и потезима;

– 6 етида;

– 3 комада;

– 1 концерт или кончертино одговарајуће техничке тежине.

ЈАВНИ НАСТУПИ

– обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ (изводи се напамет)

Једна двооктавна лествица са променом позиције, са трозвучима и потезима

Једна етида

Један комад

Концерт или кончертино (I или II III став)

Пети разред
(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Техника десне руке: спикато, сотије, комбиновани потези.
Техника леве руке: двозвучи, V и VI позиција, трилери.
Развој музичке фантазије.
Музичка фраза – елементи и обликовање.
Примена знања из музичке теорије у читању и свирању музичких дела.
Процедуре за самостално вежбање.
Концерти класичне музике (посета и разговори о репертоару, извођењу...)
Заједничко свирање (наставник – ученик; ученик – ученик).
Правила понашања.

ЛИТЕРАТУРА

Школе

- А. В. Bruni: Škola i etide za violu
- Н. Sit: Škola za violu (Peters)
- М. Frank: Etide za violu
- Н. Е. Kaizer: Etide za violu
- Н. Šradik: I sveska – izbor
- О. Ševčik: Op. 1 i 2, prva sveska
- А. Nienski : I sveska (Sofija, nauka i iskustvo, 1956)

Комади

- S. Grgić: Album za mlade violiste
- Hrestomatija za violu (zbirka komada, izdanje, Moskva)

Велике форме

- G.F. Telemann: Sonata A-dur
  - G.F. Telemann: Koncert Ge-dur
  - C.F. Zelter: Koncert Es-dur
  - А. Vivaldi: Koncert Ce-dur i a-mol (транскрипција за виолу)
- И друга литература која је одговарајућег техничког нивоа.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- Три двооктавне (или трооктавне) лествице са трозвучима и потезима
- Шест етида
- Три комада
- Концерт или кончертино, барокна соната

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ (изводи се напамет)

- Једна двооктавна (или трооктавна) лествица са трозвучима и потезима
- Једна етида
- Један комад
- Један концерт I или II и III став

Шести разред
(2 часа недељно – 66 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Техничке процедуре за десну и леву руку.

Увод у анализу облика и примена знања у делима која се изводе.

Развој музичке фантазије и

индивидуалности кроз анализу и интерпретацију задатог дела.

Ознаке темпа, динамике, карактера у вези са репертоаром који се изводи. Техника свесног меморисања.

Вежбање – важност и процедуре.

Концерти класичне музике (посета и разговори о репертоару, извођењу...).

Правила понашања.

ЛИТЕРАТУРА

Скале и трозвучи

К. Fleš, Gregorijan

Школе

– А. В. Bruni: Škola i etide

– А. Nienski: I sveska (Nauka i iskustvo, Sofija, 1956)

– R. Krojcer: Etide

– F. Mazas: I sveska

– О. Ševčik: Op.3, 8 i 9

Н. Šradik: Sveska br. 1

– G. Bezrukov - K. Oznobišev: Osnovi tehnike sviranja na violi

Комади

– S. Grgić: Album za mlade violiste

– M. Reger: Romansa

– K. M. Veber: Serenada

– J. Benda: Grave

– K. Dimitresku: Seoski ples

– Hrestomatija za violu (zbirka komada, izdanje Moskva)

– Suzuki: Sveska br.6

– F. Šubert: Balada

Велике форме

– I. Handoškin: Koncert

– G. F. Telemann: Koncert Ge- du

– C. F. Zelter: Koncert Es- dur

– G. F. Hendl: Koncert ha- mol

– B. Marčelo: Sonata Ce- dur i Ge- dur.

И друга литература која је одговарајућег техничког нивоа.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

– Четири троктавне лествице са трозвучима, четворозвучима и двозвучима

– Шест етида

– Три комада

– Две велике форме (Концерт, барокна соната)

ЈАВНИ НАСТУПИ

– обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ (изводи се напамет)

Трооктавна лествица са потезима, двозвучима, трозвучима и четворозвучима

1. Једна етида

2. Један комад

3. Концерт I или II и III stav или соната у целини

Предмет:	ВИОЛА		Разреди:	I	II	III	IV	V	VI	Облик рада:
Недељни фонд часова:	I циклус: 2 часа недељно, 30 мин. II циклус: 2 часа недељно, 45 мин.		Годишњи фонд часова:	70	70	70	70	70	66	индивидуални
Наставни одсек/ Група	Обавезни - класична музика / ЖИЧАНИ - ГУДАЧКИ ИНСТРУМЕНТИ									
„Службени гласник РС”	„Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон и 10/19									
Циљеви наставе предмета:	<i>Циљ учења предмета је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз истовремено подстицање развијања моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања</i>									
Задачи наставе предмета:	- Музичко описмењавање; - Развијање стваралачко-извођачких способности. Развијање креативности у складу са музичким, емоционалним и интелектуалним способностима појединца; - Усмеравање ученика за самостално бављење инструментом (формирање радних навика). - Извођење програма у целини, напамет. - Самостално увежбавање задате композиције. - Самостално читање непознатог нотног текста.									
Начин остваривања програма предмета:										
Циљеви учења за предмет или исходи по разредима:										
Модул / област	I	II	III	Модул / област	IV	V	VI			
Поставка инструмента, леве и десне руке:				Лествице:						
Упознавање са инструментом. Поставка леве и десне руке и њихово прилагођавање инструменту. Рад на добијању звука, интонацији и ритму. Усвајање основне поделе гудала и усвајање основних потеза. Упознавање са различитим односима у оквиру квартног хвата Упознавање са позицијама. Даљи развој извођачког апарата.				- интензиван рад на даљем развоју могућности извођачког апарата, путем савлађивања свих врста техничких тешкоћа (у варијантама прилагођеним индивидуалним могућностима ученика);- правилно интонирање задатих скала, повезивање научених позиција, обрада и поставка четврте позиције у складу са индивидуалним потребама и могућностима ученика;- уз одређене скале и етиде обрадити нове потезе;- континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања						
Лествице:				Етиде:						
- правилно интонирање скала са новом поставком, усвајање полустепена између првог и другог прста, и трећег и четвртог - усавршавање и обрада потеза деташе, легато и мартеле - упознавање са релативним трајањем нота (целих,половина,четвртина, осмина и шеснаестина и њима одговарајућих пауза) и значењем пунктирања				- даље усавршавање ефикасности извођачког апарата радом на композицијама сложенијих техничких захтева;- оспособљавање ученика да одсвира композицију написану у другој или трећој позицији, да препозна и успешно прочита задати прсторед;- обрада природних флажолета;- континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања						
Вежбице и етиде:				Комади:						
- даље усавршавање основних елемената технике леве и десне руке -усвајање прве позиције - даље усавршавање могућности извођачког апарата, технике леве и десне руке - почетни рад на формирању навике самосталног вежбања и принципа јединства - слуховне и механичке компоненте				- развијање критичког односа према основним елементима музичког извођења - разликовање карактера композиције и развијање одређених начина интерпретације - континуирано употпуњавање знања о ознакама темпа и карактера, у зависности од ознака на које ученик наилази током изучавања задатих композиција - примењивање свих научених елемената музичке интерпретације						
Песмице и комади:				Велика форма:						
Свирање песмица различитог карактера квалитетним тоном интонативно тачно, ритмички прецизно.Усавршавање вештине читања нота сциљем успостаљања рајне навике.Примена научених ознака за темпо Наставак рада на развијању музичке фантазије буђењем интересовања за креативно музичко изражавање				Оспособљавање за брзо препознавање и разумевање најважнијих темповских, карактерних, метричких, динамичких, акцентних, агогичких и артикулационих ознака у нотном тексту и континуиран рад на развоју вештине спретног свирања или певања Primavista Усвајање основних знања из области музичке теорије и историје. Изградња навике редовног слушања уметнички вредне музике. Развијање и профилирање естетских музичких критеријума						
Смотра/ Испит:	1 лествица, 1 етида, 2 комп. слободне	1 лествица, 1 етида, 2 комп. слободне	Испит: 1 лествица кроз две октаве 1 етида 2 комада разл. карактера, варијације или концертино	Испит:	1 лествица 1 етида 1 комад 1 велика форма: концерт или концертино- 1. или 2.и 3.став (напамет)	1 лествица 1 етида 1 комад 1 велика форма: концерт или 2 става сонате (напамет)	1 лествица 2 етиде 1 комад 1 велика форма: концерт- 1. или 2. и 3. став, или цела соната (напамет)			
Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева:										
Поступци: - индивидуални облик рада;- демонстративни, дијалогски и метод самосталног и активног рада ученика Начин провере: -формативно оцењивање, редовно месечно проверавање постигнућа ученика на часу у току савладавања школског програма -сумативно оцењивање, на крају програмске целине или за класификациони период (испит)										

Виолончело

Први разред

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ТЕХНИКА

Карактеристике инструмента.

Начин добијања тона.

Поставка леве и десне руке.

Техника десне руке:

– држање и вођење гудала;

– расподела гудала;

– место и количина гудала у односу на врсту потеза, динамику и темпо...

Основни потези: деташе и легато.

Поставка леве руке.

Техника леве руке:

– уски став, прва и четврта позиција

– широки став, прва позиција

Скале и трозвучи:

Це, Ге, Де и Еф-дур у једној октави.

Це-дур кроз две октаве.

Ге-дур кроз две октаве

Вежбе за развој моторике прстију леве руке.

ЛИТЕРАТУРА

– М. Simić: Izbor etida za I godinu

– I. Marderovski: Prvi časovi violončela

– Sato: Čelo škola, I sveska

– F. Antal: Prva sveska

– Gardijan: Škola za violončelo, I sveska

– Pejšik: Abeceda violončela

– Hrestomatija I–IV razreda

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

– 5 етида различитог типа технике

– 5 кратких комада

– 2 лествице

ЈАВНИ НАСТУПИ

– обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају школске године)

1. Једна лествица

2. Једна етида

3. Један комад по слободном избору

Други разред
(2 часа недељно – 70 часова годишње)
ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Вежбе за прецизност и флексибилност леве и десне руке.

Композиције различитог карактера.

Техника десне руке:

- држање и вођење гудала;
- расподела гудала;
- квалитет тона;
- место и количина гудала у односу на врсту потеза, динамику и темпо...
- вођење гудала при промени позиције;

Основни потези: деташе, легато и стакато

Техника леве руке:

- уски став, прва и четврта позиција;
  - широки став, прва и четврта позиција;
  - вежбе за прелаз из једне у другу позицију, са и без глисанда.
- Музички бонтон.

ТЕХНИКА

Це, А, Ес, Бе, Ге, Де и Еф-дур кроз две октаве.

Вежбе за развој моторике прстију леве руке.

ЛИТЕРАТУРА

- I. Marderovski: Izbor etida
- Sato: Čelo škola II sveska
- R. Mac: 25 etida
- F. Antal: II sveska
- Gardijan: II sveska
- Hrestomatija
- Suzuki: Čelo škola br.2
- Volčkov: Varijacije
- Breval: Končertino De-dur
- A. Vivaldi: Končertino Ce-dur
- S. Li: 40 lakih etida

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- 4 лествице
- 10 кратких етида са применом основних потеза и ритмичких фигура
- 10 кратких песмица уз пратњу клавира

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају школске године)

- једна лествица са трозвуком
- једна етида
- две композиције по слободном избору

Трећи разред
(2 часа недељно – 70 часова годишње)
ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Техника десне руке:

- расподела гудала;
- брзина гудала;
- место и количина гудала у односу на врсту потеза, динамику и темпо..;
- основни потези и ритмичке фигуре: деташе, легато, стакато и пунктирани ритам;
- прелазак гудалом са жице на жицу у различитим тачкама гудала;

Техника леве руке:

- II и III позиција – уски и широки став и увођење у полу позицију;
- вибрато.

Музички бонгон.

Скале и трозвуци

Скале, трозвуци и разложене терце.

Вежбе за развој моторике прстију леве руке (Косман и Фејер)

ЛИТЕРАТУРА

Etide

- I. Marderovski: izbor etida
- S. Li: 40 lakih etida
- F. Antal: Hrestomatija, III sveska
- F. Docauer: 113 etida

Končertina i koncerti:

- A. Vivaldi: Ce-dur
- Breval: Ce-dur, De-dur

Sonate:

- Romberg: e-mol, Ef-dur
- Huk: Ge-dur

Друга литаратура по избору наставника, а у складу са захтевима програма и могућностима ученика.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- 4 lestvice
- 8 etida različitog karaktera
- 3 komada uz pratnju klavira
- končertino ili koncert, sonata ili sonatina, varijacije

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Скала са трозвуком и потезима (најмање 3 потеза)

Две етиде различитог карактера

Комад са клавиром,

I или II и III став кончертина, концерта, сонате, сонатине, варијација

Четврти разред
(2 часа недељно – 70 часова годишње)
ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Штимовање.

Метричко и ритмичко свирање уз метроном.

Квалитет тона – уједначеност у различитим позицијама и у комбинацији са техничким захтевима.

Слушање и интонација. Развијање музичке фантазије кроз одговарајућу литературу.

Музичка меморија – врсте и развијање.

Читање с листа.

Заједничко свирање (наставник–ученик, ученик– ученик).

Музички бонтон.

Развој извођачког апарата

Техника десне руке:

– расподела гудала;

– место и количина гудала у односу на врсту потеза, динамику и темпо..;

– основни потези и ритмичке фигуре: деташе, легато, стакато и пунктирани ритам ,мартеле;

– прелазак гудалом са жице на жицу у различитим тачкама гудала.

Техника леве руке:

– полу позиција, II и III позиција – уски и ширококистав;

– вибрато.

Скале и трозвуци

Скале, трозвуци, потези, разложене терце, Косман трилер вежбе.

ЛИТЕРАТУРА

Etide

– Simić: IV sveska

– F. Antal: IV sveska

– I. Marderovski: Izbor etida

– F. Docauer: 113 etida

– Hrestomatija

– S. Li: Melodijske etide

Končertina, koncerti

Breval: Ef-dur ili Ge-dur ili A-dur;

Bodio: Ce-dur

Sonate/varijacije

A. Vivaldi: e-mol ili a-mol;

Jordan: Varijacije a-mol

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

– четири лествице;

– осам етида различитог карактера;

– три комада уз пратњу клавира;

– кончертино/концерт или соната/сонатина или варијације

ЈАВНИ НАСТУПИ

– обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Скала са трозвуком и потезима (до 5 потеза).

2. Две етиде различитог карактера.

3. Комад са клавиром, I или II и III став кончертина, концерта, сонате, сонатине, варијације, или два

става барокне сонате (изводи се напамет).

Пети разред **(2 часа недељно – 70 часова годишње)**

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Развој извођачког апарата радом на композицијама сложенијих техничких захтева. Метричко и ритмичко свирање. Квалитет тона – уједначеност у различитим позицијама и у комбинацији са техничким захтевима. Слушање, интонација и штимовање инструмента. Развијање музичке фантазије кроз одговарајућу литературу. Музичка меморија - неговање и развијање. Читање с листа. Заједничко свирање (наставник – ученик, ученик – ученик).

Музички бонтон

Техника десне руке:

- расподела гудала;
- место и количина гудала у односу на врсту потеза, динамику и темпо..;
- основни потези и ритмичке фигуре: деташе, легато, стакато, портато ,мартеле и пунктирани ритам;
- прелазак гудалом са жице на жицу у различитим тачкама гудала.

Техника леве руке:

- полу позиција, II и III позиција – уски и широки став и увођење у палац позицију;
- вибрато.

Скале, трозвуци, техничке вежбе

Скале, трозвуци, потези, разложене терце

Косман трилер вежбе.

Штаркер: Вежбе за леву руку.

Шевчик: 40 варијација за десну руку

ЛИТЕРАТУРА

Etide:

- F. Antal: IV sveska
- I. Marderovski: Izbor etida
- F. Docauer: 113 etida
- Merk – Hrestomatija
- S. Li: Melodijske etide

Končertina, koncerti:

- Breval: Ef dur ili A dur; Bodio: Ce dur;
- Zokarini: De dur ili A-dur;
- A. Vivaldi: a-mol.

Sonate:

- A.Vivaldi: e-mol ili a-mol; Marčelo: Ef-dur ili e- mol;
- Romberg: Be-dur;
- Jordan: Varijacije a-mol.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- шест етида различитог карактера;
- два комада уз пратњу клавира;
- концертно или концерт, соната или сонатина, варијације.

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Skala – durska ili molska, trozvuci, potezi;
2. Jedna etida;
3. Komad uz pratnju klavira;
4. Dva stava barokne sonate ili končertino, koncert I ili II i III stav, ili varijacije ili sonata ili sonatina. (izvodi se napamet)

Шести разред
(2 часа недељно – 66 часова годишње)
ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Развој извођачког апарата радом на композицијама сложенијих техничких захтева. Метричко и ритмичко свирање. Квалитет тона – уједначеност у различитим позицијама и у комбинацији са техничким захтевима.

Слушање, интонација и штимовање инструмента. Развијање музичке фантазије кроз одговарајућу литературу. Музичка меморија – неговање и развијање. Припрема за јавни наступ. Читање с листа и заједничко музицирање. Музички бонтон.

Техника десне руке:

- расподела гудала;
- место и количина гудала у односу на врсту потеза, динамику и темпо..;
- основни потези и ритмичке фигуре: деташе, легато, стакато, мартеле, портато, сотије и пунктирани ритам;
- прелазак гудалом са жице на жицу у различитим тачкама гудала.

Техника леве руке:

- палац позиција;
- вибрато.

Скале, трозвучи и техничке вежбе

Скале, трозвучи, потези, разложене терце у обиму до три октаве.

Косман: трилер вежбе, двогласи.

Фејар: Вежбе за палац позицију, бр. 24, 25 и 26.

Штаркер: Вежбе за леву руку.

Шевчик: 40 варијација за десну руку.

Р. Мац: Основи палчаника

ЛИТЕРАТУРА

Končertina, koncerti:

- Brevall: De-dur ili Ge-dur; Bodio: Ce-
- Vivaldi: De-dur;
- Klengel: Ce-dur, Ge-dur ili a- mol;
- Štamic: Ce-dur;
- Nelk: De-dur,
- Golterman: Ge- dur.

Етиде:

- F. Antal: VI sveska dur; Zokarini: demol;
- I. Marderoski: Izbor etida
- F. Docauer: 113 etida
- J. Merk: Hrestomatija, etide
- S. Li: Melodijske etide
- F. Grimahe: I sveska etida
- A. Frankom: 12 etida

Sonate i svite:

- Vivaldi: Ef-dur ili De-dur; Marčelo: Ge-dur;
- Samartini: Ge-dur; – Dipor: Ge-dur;
- Vanhal: Varijacije Ce-dur
- J. S. Bah: Solo svita, br. 1, Ge-dur

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- skala jedna molska jedna durska sa potezima i trozvucima;
- do šest etida različitog karaktera;
- kompozicija uz pratnju klavira (končertino ili koncert, sonata ili sonatina, varijacije, komad).

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- скала – дурска или молска кроз три октаве, трозвучи, потези;
- две етиде или једна етида и Бах један став свите;
- барокна соната, два става или кончertino или концерт – I ili II i III став, или варијације, или соната, или сонатина. (изводи се напамет)

Предмет:	ВИОЛОНЧЕЛО		Разреди:	I	II	III	IV	V	VI	Облик рада:
Недељни фонд часова:	I циклус: 2 часа недељно, 30 мин. II циклус: 2 часа недељно, 45 мин.		Годишњи фонд часова:	70	70	70	70	70	66	индивидуални
Наставни одсек/ Група	Обавезни - класична музика / ЖИЧАНИ - ГУДАЧКИ ИНСТРУМЕНТИ									
„Службени гласник РС“	„Службени гласник РС“, бр. 88/17, 27/18 – др. закон и 10/19									
Циљеви наставе предмета:	<i>Циљ учења предмета је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз истовремено подстицање развијања моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања</i>									
Задаци наставе предмета:	- Музичко описмењавање; - Развијање стваралачко-извођачких способности. Развијање креативности у складу са музичким, емоционалним и интелектуалним способностима појединца; - Усмеравање ученика за самостално бављење инструментом (формирање радних навика). - Извођење програма у целини, напамет. - Самостално увежбавање задате композиције. - Самостално читање непознатог нотног текста.									
Начин остваривања програма предмета:										
Индивидуални практични рад Настава се реализује кроз практичну наставу уз теоретска тумачења										
Циљеви учења за предмет или исходи по разредима:										
Модул / област	I	II	III	Модул / област	IV	V	VI			
Поставка инструмента, леве и десне руке:				Лествице:						
- усвајање назива делова инструмента - правилно држање виолончела и гудала - правилно држање и вођење гудала на жици (празне жице са прелазима гудала на другу жицу) - прилагођавање леве руке инструменту - усвајање основне поделе гудала				интензиван рад на даљем развоју могућности извођачког апарата путем савлађивања техничких потешкоћа (у варијантама прилагођеним индивидуалним потребама ученика); - континуирано употпуњавање знања о ознакама темпа и музичког карактера; - стално усвајање нових знања из области музичке теорије; -улазак у палчеву позицију; -потези: стакато, спикато, мартеле, деташе, легато, комбиновани потези						
Техничке вежбе - скале:				Техничке вежбе / Етиде:						
- савладавање основних елемената музичке писмености и усвајање основних елемената технике леве и десне руке - усвајање прве позиције - правилно интонирање скала са новом поставком, усвајање полустепена између првог и другог прста, и трећег и четвртог - усавршавање и обрада потеза деташе, легато и мартеле - затворени став IV позиције				- даље усавршававање ефикасности извођачког апарата радом на композицијама сложенијих техничких захтева; - оспособљавање ученика да одсвира композицију написану у другој или трећој позицији, да препозна и успешно прочита задати прсторед; - обрада природних флажолета; - континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања						
Вежбице и етиде:				Комеди:						
- упознавање са релативним трајањем нота (целих, половина, четвртина, осмина и шеснаестина и њима одговарајућих пауза) и значењем пунктирања - усавршававање вештине читања нота са циљем успостављања трајне навике упражњавања ове активности				- развијање критичког односа према основним елементима муз. извођења - разликовање карактера композиције и развијање одређених начина интерпретације; - континуирано употпуњавање знања о ознакама темпа и карактера, у зависности од ознака на које ученик наилази током изучавања задатих композиција - примењивавање свих научених елемената музичке интерпретације						
Песмице и комеди:				Велика форма:						
Свирање песмица различитог карактера квалитетним тоном интонативно тачно, ритмички прецизно. Усавршававање вештине читања нота с циљем успостављања рајне навике. Примена научених ознака за темпо Наставак рада на развијању музичке фантазије буђењем интересовања за креативно музичко изражававање				Оспособљавање за брзо препознавање и разумевање најважнијих темповских, карактерних, метричких, динамичких, акцентних, агогичких и артикулационих ознака у нотном тексту и континуиран рад на развоју вештине спретног свирања или певања Primavista Усвајање основних знања из области музичке теорије и историје. Изградња навике редовног слушања уметнички вредне музике. Развијање и профилирање естетских музичких критеријума						
Смотра/ Испит:	Смотра: 1 лествица и трозвук 1 етида, 2 комп. слободне	Смотра: 1 лествица и трозвук 1 етида, 2 комп. слободне	Испит: 1 лествица, трозвук, потези 2 етиде разл. карактера 1 комад с клавиром или II и III ст. кончертина, концерта, сонате, сонатине, варијација	Испит:	1 лествица 2 етиде разл. карактера 1 комад с клавиром или 2. и 3. став кончертина, концерта, сонате, сонатине, варијације или два става барокне сонате	1 Лествица 2 етиде 1 комад уз клавир. пратњу 2 става барокне сонате 1 кончертино, концерт (1. или 2 и 3. ст.), или варијације, или соната, или сонатина				1 Лествица Терце и сексте кроз 2 октаве 1 етида Бах- један став 1 комад уз клавир. пратњу 1 Барокна соната- 2 става 1 кончертино, концерт (1. или 2 и 3. ст.), или варијације, или соната, или сонатина
Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева:										
Поступци: - индивидуални облик рада; - демонстративни, дијалогски и метод самосталног и активног рада ученика Начин провере: -формативно оцењивање, редовно месечно проверавање постигнућа ученика на часу у току савладавања школског програма -сумативно оцењивање, на крају програмске целине или за класификациони период (испит)										

Гитара

Први разред:
(2 часа недељно – 70 часова годишње)
Реализација према захтевима Плана и програма

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Делови инструмента и начин добијања тона.
- Правилно седење и држање инструмента.
- Празне жице и тонови ми, си, сол, ре, ла, ми.
- Називи прстију десне руке.
- Основни елементи нотне писмености – трајање нота.
- Апојандо техника свирања десне руке – свирање са наслоним.
- Тирандо техника свирања десне руке- чупкање.
- Ознаке за прсторед десне руке.
- Ознаке за прсторед леве руке.
- Техника леве руке – прва позиција.
- Двоглас, истовремено коришћење палца и прста.
- Извођење основне динамике (форте и пијано).
- Свирање у дуу... (наставник– ученик или два ученика).
- Музички бонтон.

ЛИТЕРАТУРА

- – J. Jovičić: Škola za gitaru, I deo
  - – J. Jovičić: Početnica za gitaru
  - – M.Đulijani: Tehničke vežbe
  - – Hubert Kepel: Tehničke vežbe
  - – V. Andre: Zbirka kompozicija za gitaru
  - – Edo Đuga: izbor kompozicija
  - – Vera Ogrizović: Zbirka kompozicija Moj prvi koncert
- Шира литература по избору наставника, а у складу са програмом

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – četiri lestvice u prvoj poziciji;
- – četiri etide;
- – tri komada;

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

Смотра (на крају школске године)

1. Једна лествица;
2. Једна етида (или композиција виртуозних извођачких захтева);
3. Две композиције, по слободном избору.

Ученику је на смотри у току школске године допуштено да свира из нота, али на обавезним јавним наступима и на смотри на крају школске године мора да свира напамет.

Други разред:
(2 часа недељно – 70 часова годишње)
Реализација према захтевима Плана и програма

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Примена нотне писмености на гитари.
- Технике свирања у десној руци – тирандо и апојандо.
- Поставка малог баре хвата.
- Ознаке прсторед – читање и примена.
- Динамика (форте, фортисимо, пијано, пијанисимо).
- Боја тона (ординаре, тасто, понтичело).
- Свирање у дуу... (наставник – ученик или два ученика)
- Музички бонтон.
- Скале и трозвуци
- Дурске и молске скале

ЛИТЕРАТУРА

- – J. Jovičić: Škola za gitaru, I i II deo
  - – Vera Ogrizović: Zbirka kompozicija Moj prvi koncert
  - – V. Andre: Zbirka kompozicija za klasičnu gitaru
  - – H. Sagreras: Lekcije za gitaru
  - – Hubert Kepel: Tehničke vežbe
  - – M.Đulijani: Tehničke vežbe
  - – Edo Đuga: izbor kompozicija
- Шира литература по избору наставника, а у складу са захтевима програма.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – четири лествице у првој позицији;
- – четири етиде;
- – три комада.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају школске године)

1. Једна лествица;
2. Једна етида
3. Две композиције, по слободном избору.

Ученику је на смотри у току школске године допуштено да свира из нота, али на обавезним јавним наступима и на смотри на крају школске године мора да свира напамет.

Гитара

Трећи разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Вежбе за четврту, пету и седму позицију.
- Техника вибрата.
- Усавршавање технике десне руке, тирандо.
- Елементи музичке форме- двотакт, мотив.
- Динамика – форте, фортисимо, пијано, пијанисимо.
- Свирање у дуу... (наставник – ученик или два ученика)
- Музички бонтон
- **Скале и трозвучи**
- Двооктавне скале – промена позиције и рада на ритмичким варијантама
- Лествични интервали

ЛИТЕРАТУРА

- – J. Jovičić: Škola za gitaru, II deo
- – H. Sagreras: Lekcije za gitaru
- – M. Đulijani: Tehničke vežbe
- – Hubert Kepel: Tehničke vežbe
- – V. Andre: Zbirka kompozicija za gitaru
- – D. Bogdanović: Šest dečjih komada
- – Edo Đuga: izbor kompozicija
- – Vera Ogrizović: Svirajte Baha

Шира литература по избору наставника, а у складу са програмом.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- четири лествице;
- четири етиде;
- три комада.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- 1) Лествица са каденцом и интервалима;
- 2) Једна етида;
- 3) Два комада.

Четврти разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Deveta pozicija.
- Upoznavanje sa ukrasima.
- Vežbe za legato tehniku.
- Usavršavanje arpeđa.
- Uvođenje u postavku velikog bare hvata.
- Analiza kompozicije (naziv i vrsta, oblik, tempo, karakter).
- Muzički izraz.
- Oznake: karakter, dinamika, agogika.
- Uvod u polifoniju.
- Čitanje s lista.
- Sviranje u duu... (nastavnik– učenik ili dva učenika)
- Muzički bonton.
- **Skale i trozvuci**
- Skale kroz dve oktave

ЛИТЕРАТУРА

- – J. Jovičić: Škola za gitaru, II deo
- – H. Sagreras: Lekcije za gitaru
- – V. Andre: Zbirka kompozicija za gitaru
- – D. Bogdanović: Šest dečjih komada
- – Edo Đuga: izbor kompozicija
- – M. Đulijani: 120 arpđa, op. 1
- – Hubert Kepel: Tehničke vežbe
- – Vera Ogrizović: Svirajte Baha
- – J. Daulend: Laki komadi
- – J. A. Logi: Partita
- – F. Sor: Etide, op.31/I i II
- Шира литература по избору наставника, а у складу са програмом.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- четири лествице;
- четири етиде;
- три комада.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- 1) Лествица са каденцом и интервалима - само једна врста;
- 2) Етида;
- 3) Два комада - један полифони.

Гитара

Пети разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Техничке вежбе за усавршавање легато технике,
- арпеђа, баре хвата.
- Веза између анализе облика и интерпретације дела.
- Музичко фразирање.
- Свирање у дуу... (наставник – ученик или два ученика)
- Полифоне композиције – приступ и реализација.
- Читање с листа.
- Музички бонгон.
- **Скале и трозвуци**
- Скале кроз три октаве промена позиције, скокови за леву

ЛИТЕРАТУРА

Проширивање репертоара ренесансним, барокним или модерним композицијама уз упознавање са карактеристикама стила.

- – J. Jovičić: Škola za gitaru, II deo
- – H. Sagreras: Lekcije za gitaru
- – V. Andre: Zbirka kompozicija za gitaru
- – Gerhard Švertberger: Zbirka kompozicija
- – Edo Đuga: izbor kompozicija
- – M. Đulijani: 120 arpđa, op.1
- – Hubert Kepele: Tehničke vežbe
- – Vera Ogrizović: Svirajte Baha
- – J. Daulend: Laki komadi
- – J.A. Logi: Partita
- – F.Sor: Etide, op.31/I i II

Шири литература по избору наставника, а у складу са програмом.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- две лествице кроз три октаве;
- четири етиде;
- три комада.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- 1) Лествица са каденцом и интервалима – само једна врста;
- 2) Етида;
- 3) Два комада – један полифони.

Шести разред:

(2 часа недељно – 66 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Тоновни до XII поља.
- Природни и вештачки флажолети, трилери, украси,
- пицикато.
- Техничке вежбе: усавршавање легато технике,
- арпеђа, баре хвата.
- Анализа облика и интерпретација дела – сонатни облик.
- Музичко фразирање.
- Полифоне композиције – приступ и реализација.
- Штимовање.
- Меморисање нотног текста.
- Полифоне композиције
- Свирање у дуу... (наставник – ученик или два ученика)
- Читање са листа.
- **Скале и трозвуци**
- Скале кроз три октаве
- Промена позиције, скокови за леву руку.

ЛИТЕРАТУРА

Проширивање репертоара ренесансним, барокним или модерним композицијама уз упознавање карактеристика стила.

- – J. Jovičić: Kompozicije na folklorne teme Balkana i Španije
- – V. Andre: Zbirka kompozicija za gitaru
- – F. Karuli: Sonate
- – M. Đulijani: Sonatine
- – F. Sor i Segovija: 20 etida
- – Vera Ogrizović: Svirajte Baha
- – Edo Đuga: izbor kompozicija
- – Hubert Kepele: tehničke vežbe

Шири литература по избору наставника, а у складу са програмом

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- две лествице кроз три октаве;
- две етиде;
- два комада.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- 1) Једна трооктавна лествица;
- 2) Једна етида;
- 3) Један став сонатине или сонате, свите или варијације;
- 4) Један комад.

Посебне активности везане за предмет гитара првом и другом циклусу: учешће на такмичењима републичког и међународног ранга.

Предмет:	ГИТАРА			Разреди:	I	II	III	IV	V	VI	Облик рада:
Недељни фонд часова:	I циклус: 2 часа недељно, 30 мин. II циклус: 2 часа недељно, 45 мин.			Годишњи фонд часова:	70	70	70	70	70	66	индивидуални
Наставни одсек/ Група	Обавезни - класична музика / ЖИЧАНИ – ТРЗАЛАЧКИ ИНСТРУМЕНТИ										
„Службени гласник РС”	„Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон и 10/19										
Циљеви наставе предмета:	<i>Циљ учења предмета је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз истовремено подстицање развијања моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања</i>										
Задачи наставе предмета:	<ul style="list-style-type: none"> - Проширивање знања о музици за гитару и лауту кроз разне епохе; - Развој индивидуалних карактеристика ученика - Развијање техничких способности ученика кроз рад на скалама, акордима и специфичним техничким вежбама - Упознавање са значајним делима, композиторима и извођачима користећи доступне снимке - Умеравање ученика ка професионалној делатности. 										
Начин остваривања програма предмета:											
Индивидуални практични рад Настава се реализује кроз практичну наставу уз теоретска тумачења											
Циљеви учења за предмет или исходи по разредима:											
Модул / област	I	II	III	Модул / област	IV	V	VI				
Лествице:				Лествице:							
Усавршавање интонације, рад на квалитету тона, израда умањеног и прекомерног септакорда и квинтакорда са обртајима (дур и мол). Усавршавање скала кроз 3 октаве, двозвука, квалитета тона, арпеђа, хроматике, децима				Упознавање хватаљке закључно са седмом позицијом кроз вежбање позиционих вежби за четврту, пету и седму позицију. Увођење типских двооктавних лествица у новим позицијама са детаљним образложењем промене позиције и почетком рада на ритмичким варијантама. Свирање лествичних интервала у спором темпу.							
Етиде и техничке вежбе:				Етиде и техничке вежбе:							
Савладавање и примена правилне промене позиција, двозвука, арпеђа, усавршавање брзине леве руке, као и унапређење технике десне руке, усавршавање технике кроз етиде са различитом проблематиком. Унапређење гитаристичке технике кроз израду етида виртуозног карактера.				Унапређење и рад на развијању технике свирања на гитари, континуир. рад на тачном интонирању и прецизности. Постављање технике вибрата. Рад на постави великог баре хвата. Рад на одвајању мелодије и пратње помоћу различите динамике и различитих врста удара.							
Комади – дела мале форме:				Комади – дела мале форме:							
Даљи рад на формирању музичког слушне представе. Упознавање ученика са стилевима задатих композиција. Развој музичке фантазије, смисла за заједничко музицирање употпуњавање знања о ознакама темпа, карактера. Развијање музичког начина размишљања и способности за концертну делатност.				Рад на фразирању и музичкој целини, обрада барокне игре за соло гитару. Постизање разумевања значења и важности универзалних музичких изражајних средстава (темпа, ритма, метра, динамике, агогике, артикулације, акцентуације и инструментације) и изградња способности њихове адекватне стилске употребе у процесу извођења музичког дела. Једноставна анализа композиција које се раде уз образложење карактера.							
Велика форма:				Велика форма:							
Оспособљавање ученика да одсвира чисто, ритмички прецизно дело велике форме, рад на развијању маште и креативног извођења, примена различитих врста вибрата, динамике, рад на фразирању, форми концерта. Рад на фразирању и музичкој целини, обрада барокне игре за соло гитару. Обрада барокне сонате.				Интензиван и континуиран рад на развоју физиолошких и психолошких слуховних способности – спољашњег (контролног) и унутрашњег (менталног) слуха, навике размишљања у тонским представама (тонске контекмплатације) и потребе за изражавањем звуком (духовног слуха). Континуиран рад на свесном меморисању дела.							
Смотра/ Испит:	Смотра: 1 лествица, 1 етида, 2 комп. слободне	Смотра: 1 лествица, 1 етида, 2 комп. слободне	2 комп. слободне Испит: 1 лествица са каденцом и интервалима 1 етида 2 комада	Испит:	Испит: 1 лествица са каденцом и интервалима 1 етида 2 комада-један полифони	Испит: 1 лествица с каденцом и интервалима 1 етида 2 комада-1 полифони	Испит: 1 трооктавна лествица 1 етида 1 став сонате, сонатине, свите или варијације 1 комад				
Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева:											
<p>Читање нотног текста, изражајно певање, свирање са наставником и самостално. Увежбавање са наставником и рад уз клавиру пратњу, самостално вежбање и слушање дела које се изводи. Дијалогски, демонстративни поступак и вежбање уз помоћ наставника.</p> <p>Начин провере:</p> <ul style="list-style-type: none"> -формативно оцењивање, редовно месечно проверавање постигнућа ученика на часу у току савладавања школског програма -сумативно оцењивање, на крају програмске целине или за класификациони период 											

Инструменти са диркама

Клавир

Први разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Положај за клавиром. Поставка руку и прстију. Вежбе за опуштање. Вежбе за правилно ритмизирање. Неговање музичке меморије. Привикавање ученика на самоконтролу звука и схватање музичког облика. Основне врсте удара: портато, легато, стакато. Вежбе за гипкост зглоба (свирање интервала). Динамичке ознаке: пијано, мецофорте, форте, крешендо и диминуендо. Ознаке за темпо: анданте, модерато, алегро. Појам лука. Појам фразе. Појам такта, двотакта, тротакта са одговарајућим нагласцима. Упознавање вредности ноте и паузе као и триоле, синкопе и пунктиране ноте. Увођење ученика у начине вежбања. Читање нота, знаци за октаве, знаци за интервале. Остале ознаке на које се наилази у литератури предвиђеној програмом. Контрола звука. Полифонија – канон, имитација.

Скале и трозвуци

Дурске скале по квинтном кругу (почевши од тона ЦЕ) до четири повисилице у размаку једне октаве, у четвртинама, у паралелном и супротном смеру од истог тона. Дурски трозвук разложено и истовремено – основни положај и два обртаја трогласно у четвртинама.

ЛИТЕРАТУРА

- Jedna od početnih škola za klavir – Tomson, Jela Kršić, Nikolajev
- Bajer: Škola za klavir – od vežbe 85 i dalje
- Diverno: Etide op. 76 – osnovne vežbe za klavir
- Černi: Op. 599, op. 139, I sveska
- Gnjesina: Klavirska abeceda, izbor
- Lešhorn: Melodične etide op. 192, izbor
- M. Lili Petrović Školica za klavir Nivo A i Nivo B
- M. Lili Petrović Uvođenje u muziku i sviranje na klaviru sa profesorom
- A. Artabaljevskaja Prvi susret sa muzikom
- И друге композиције одговарајуће тежине

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- лествице и трозвуци по програму
- тридесетпет композиција – вежбе, етиде и разни комади

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА

(на крају школске године)

1. Једна лествица по избору;
  2. Једна етида или композиција виртуозних извођачких захтева;
  3. Две композиције различитог карактера.
- Смотра на крају године не подлеже нумеричком начину оцењивања

Клавір

Други разред: (2 часа недељно – 70 часова годишње) ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Технички и музички захтеви Повезивање прсторедних група навише и наниже (развијање спретности прстију кроз активно осмишљавање, слушање и свирање техничких вежби, лествица и етида). Вежбе за гипкост зглоба шаке кроз свирање интервала. Вежбе за легато свирање. Увођење у основне елементе форме – мотив, реченица, облик песме, сонатина. Упознавање са законима метрике – разне врсте тактова, слаб и јак део такта, акценти. Динамичко нијансирање лествица – пиано, пианисимо и мецопиано. Диференцирање мелодије од пратње, рад на полифонији. Увођење у педализацију – вежбе. Свирање четвороручно.

Скале и трозвуци

Молске скале по квинтном кругу до четири повисилице (почевши од тона А) у осминама у размаку две октаве, паралелно. Трозуци, разложено и истовремено, у размаку две октаве – завршетак секстакордом.

ЛИТЕРАТУРА

- Јела Кршић: Клавирска читанка за други разред
  - М. Лили Петровић Школца за клавир Ниво С
  - М. Лили Петровић
  - Канон за почетнике
  - Diverno: Op. 176
  - Lemoan: Dečije etide op. 37
  - Gnjesina: Male etide, I deo
  - Berens: Op. 70
  - Černi: Op. 139, 24 etide
  - М. Živković: Međumurje malo, Tekla voda Karašica
  - Lakovickaja: Redakcija zbornika polifonih kompozicija (Hendl, Koreli, Kriger i drugi)
  - J. S. Bah: Male kompozicije, izbor lakših
  - Hendl: Izbor kompozicija u redakciji Jele Kršić
  - Izbor sonatina: Vanhal, Haslinger, Plejel, Betoven, Hor, Rajneke. Sonatine domaćih autora i drugih kompozitora odgovarajuće težine
  - Zbirka „Naši kompozitori za mlade pijaniste”
  - Z. Hristić: Tačkice
  - R. Petrović: Igra, Ukrajinska igra
  - S. Hofman: Dve basne
  - B. Predić: Priča moje lutke
  - M. Tajčević: Za male
  - V. Milanković: Dečje priče, 25 mijatura za I i II razred
  - Izbor lakih kompozicija (Prosveta, Beograd)
  - Šuman: Op. 68
  - Grečaninov: Op. 99
  - Gedike: Op. 36
  - Gurlić: Op. 82
  - Rauli: Op. 36 i 37
  - B. Bartok: Za decu – Klavirska muzika za početnike, Mikrokosmos I, izbor
  - Majkapar: 24 lake kompozicije op. 16
  - Kabalevski: Op. 30
  - Skot: Kutija igračaka
  - И друге композиције одговарајуће тежине
- Композиције за свирање четвороручно**
- Izbor iz Početne škole Jele Kršić.
  - Izbor iz škola Nikolajeva i Sokolova.
  - Dijabeli: Melodijske vežbe op. 149
  - Dijabeli: Sonatine op. 24
  - Dijabeli: Op. 163
  - И друге композиције одговарајуће тежине

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- лествице и акорди по програму;
- десет композиција по слободном избору од чега обавезно 5 виртуозног карактера (етиде или композиције виртуозних захтева);
- две полифоне композиције;
- Два става из различитих сонатина (сонате) или један став сонатине (сонате) и варијације

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају школске године)

1. једна лествица по избору из програма предвиђеног за овај разред
Програм смотре на крају школске године:
1. Једна етида или композиција виртуозних извођачких захтева;
2. Две композиције по слободном избору.

Трећи разред: (2 часа недељно – 70 часова годишње) ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Читање с листа. Унапређивање основних врста удара – легато, стакато из подлактице, из прста, нон легато, портато, репетиција. Дубљи рад на техници зглоба кроз свирање интервала до квинте. Техничке вежбе са ритмичким варијантима и хроматским транспозицијама. Шире нијансирање у динамици, истицање мелодије и диференцирање десне и леве руке. Детаљнија анализа облика уз тумачење значења и конструкције дела која се обрађују – сонатина, менует, гавота, марш ... Шире упознавање са елементима полифоније – држани тонови, свирање двохвата, истицање гласова, динамизирање деоница. Употреба истовременог и синкопираног педала. Упознавање са украсима и припремне вежбе: дуги и кратки предудар, пралтрилер и краћи трилер. Свирање у дуу.

Техничке вежбе

Вежбе за: правилно низање тонова, изједначавање удара, учвршћивање прстију, различиту артикулацију.

Скале и трозвучи

Дурске скале по квартном кругу до четири предзнака (почевши од тона ЕФ) у распону две октаве у осминама паралелно и супротно. Хроматске скале у распону две октаве, паралелно. Трозвук четворогласно кроз две октаве разложено. Читање с листа лаганих вежби, одвојено и заједно.

ЛИТЕРАТУРА

– Јела Кршић: Клавирска вежбања за трећи разред

– Lemoan: Деље етиде оп. 37

– Черни: Оп. 849, избор

– Бертини: 25 етида оп. 100, избор

– Диверноа оп. 176

– Гедике: Оп. 32 и 47, број 5, 6 и 8

– Лак: Оп. 172

– Ј. С. Бах: Мале композиције

– Ј. С. Бах: Мали прелудијуми

– Јела Кршић: Клавирска вежбања, избор

– Иванов – Радкевић: Осам полифоних двогласних комада, избор

– Хендл: Избор композиција, у редакцији Јеле Кршић

– Педагошки репертоар за децу – Кригер, Кунан, Пахелбел, Фишер, Фробергер

– Клементи, Дијабели, Кулау, Дусик, Хајдн (лакше) као и сонатине домаћих и других аутора одговарајуће тежине.

– Гнјесина: Тема и шест малих варијација

– Кабалевиски оп. 51: Варијације Ефдур

– Сорokin: Тема са варијацијама амол

– Кулау: Варијације Гедур

– Кршић и Шишмановић: Збирка Наши композитори за младе пијанисте

– Логар, Рајић и Илић: За мале клавиристе

– Рајић: Деља збирка, избор

– Тајчевић: Дјечи и I mala svita

– Душан Радић: Rondino

– LotkaKalinski: Међумурје мало

– Шкерјанц: 24 прелудијума, избор лакших

– R. Mac: Stara ura igra polku

– Ћајковски: Album за младе, оп. 39, избор

– Шуман: Album за младе, оп. 68, избор

– B. Bartok: Deci, Mikrokosos II

– Грећанинов: Деља књига оп. 98

– O. Šin: Od jutra do sumraka

– Šite: Iz veselog dečjeg doba, izbor

– Хајдн: Мале игре, избор

– Мокарт: 14 дељих композиција

– Скот: Животинје, избор

– Сарауер: Сlike из дељег доба

– Наћатуријан: Андantino

– Лутославски: 12 малих комада

– Мајкапар оп. 33: Минијатуре

– Вилалобос: Изабрани лаки комади

– Јела Кршић: Клавирска вежбања, избор

– Раули: 19 малих комада, избор

– Пocoli: Мали комади

– И друге композиције одговарајуће тежине

Композиције за свирање четвороручно

– Дијабели: Две сонатине.

– Стравински: Пет малих комада.

– Беренс: Мелодијске вежбе.

– Рџиковски: Од ступња ступњу, Сонатина, оп. 79

– Бинг: Из дељег света.

И друге композиције одговарајуће тежине

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

– лествице и акорди по програму;

– десет композиција по слободном избору од чега обавезно 5 виртуозног карактера (етиде или композиције виртуозних захтева);

– две полифоне композиције;

– Два става из различитих сонатина (соната) или варијације и један став сонатине (сонате) или два циклуса варијација;

– једна композиција за четвороручно свирање.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају првог полугодишта)

1. једна лествица по избору из програма предвиђеног за овај разред.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Једна етида;

2. Једна полифона композиција;

3. Један став сонатине или варијације;

4. Једна композиција по слободном избору.

Четврти разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Решавање техничких и музичких проблема. Вежбе за: јачање прстију (нарочито 4. и 5. прста); подметање палца и брзо низање и промену прсторедних група; повећање распона шаке. Припремне вежбе за веће интервале. Израђивање технике двогласа у полифоним композицијама. Проширење динамичке лествице као рад на упознавању елемената правилне интерпретације. Примена педала. Анализа облика – дводелна песма, троделна песма, прелудијум ... Украси – двоструки претудар, групето, трилер. Читање с листа лаких композиција. Свирање у клавирском дуу.

Скале и трозвучи

Молске скале по квартном кругу (почевши од тона ДЕ) до пет предзнака кроз четири октаве у шеснаестинама, у паралелном кретању. Хроматске скале кроз четири октаве у шеснаестинама, у паралелном кретању. Велико разлагање трозвуча (арпеђо) у осминама, кроз две октаве. 27. мај 2019. ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК Број 5 – Страна 225 – критички прати сопствени развој; – самостално вежба по плану који је утврдио са наставником; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике. Доминантни и умањени септакорд (арпеђо) у осминама, кроз две октаве

ЛИТЕРАТУРА

- Јела Кршић: Klavirska hrestomatija za IV razred
- Berens: Op. 61, I i II sveska, izbor od brojeva 2, 3, 8, 10, 13, 15, 16, 19 i 21
- Černi: Op. 849, izbor od brojeva 13, 15, 25 i 26
- Černi: Op. 299, I i II sveska, izbor od brojeva 1, 2, 4, 5, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18 i 20
- Heler: Etide I i II sveska, op. 47, sizbor
- Друге етиде одговарајуће тежине.
- J. S. Bah: Mali preludijumi (6 i 12), izbor

- Hendl: Izbor kompozicija, u redakciji Jele Kršić
- Glinka: Četiri dvoglasne fuge
- Mjaskovski op. 78: Dvoglasne fuge demol i gemol
- Друге полифоне композиције.
- Hajdn: Sonatine i sonate
- Mocart: Bečke sonatine
- Kulau: Sonatine – teže
- Klementi: Sonatine
- Betoven: Sonatina op. 49, Ge-dur
- Kabalevski: Varijacije demol na slovačku temu
- Nikolajev: Male varijacije u klasičnom stilu
- Majkapar: Varijacije na rusku temu op. 8
- Betoven: Varijacije Efdur na švajcarsku temu
- Друге варијације по избору.
- Rajčić: Svita demol, Mala klavirska svita
- J. Bandur: Uspavanka
- M. Tajčević: Djeci, II mala svita
- Naši kompozitori za mlade pijaniste.
- LotkaKalinski: Stari dalmatinski plesovi
- Kozina: Divertimenta
- Gotovac: Minijature
- Grig: Lirski komadi, izbor
- Kabalevski: Dečje kompozicije, izbor
- Čerepnjin: Deset veselih komada, izbor
- Grečaninov: Op. 99–119, 123, 127, izbor
- Šuman: Album za mlade, izbor, Sonatina Gedur
- Prokofjev: Muzika za decu
- Dvoržak: Dva bisera
- Musorgski: Suza
- Kulak: Dečji život
- Šostakovič: Igra lutaka, izbor
- Karganov: Album za mlade, op. 21, izbor
- Pahuljski: Preludijum cemol
- Glijer op. 31: Dvanaest lakih komada
- Skarlati: Pet lakih komada
- Dragoi: Minijature
- Kodalj: Dečje igre
- Betoven: Za Elizu
- И друге композиције одговарајуће тежине

Композиције за свирање четвороручно

- Veber: Tema s varijacijama Gedur op. 10, Šest lakih komada
- J. K. Bah: Rondo Efdur
- Šuman: Originalni četvororučni komadi op. 85
- Šubert: Varijacije emol op. 10
- Šite: Španske noći op. 144
- Bertini: 25 etida op. 97
- Dijabeli: Sonata op. 73
- Ržikovski: Album za mlade op. 22

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

– лествице и акорди по програму; – десет композиција по слободном избору од чега обавезно пет виртуозног карактера (етиде); – две полифоне композиције; – два става из различитих сонатина (соната) или варијације и један став сонатине (сонате) или два циклуса варијација; – једна композиција домаћег аутора.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају првог полугодишта)

1. једна лествица по избору из програма предвиђеног за овај разред 2. једна виртуозна етида

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Једна етида;
2. Једна полифоне композиција;
3. Један став сонатине (сонате) или варијације;
4. Једна композиција по слободном избору.

Клавир

Пети разред: (2 часа недељно – 70 часова годишње) ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Решавање и усавршавање сложених техничких захтева (техника скокова), припрема за свирање октава, тремола...

Ознаке за динамику са свим ступњевима у диференцирању јачине свирања, употреба више термина за брзину.

Полиритмија – решавање основних проблема. Детаљнији рад на елементима полифоније – глас, тема, имитаци-

ја, одговор, инверзија, инвенција ... Увођење ученика у самосталност у погледу примене прстореда и других дисциплина, као и оспособљавање ученика да сагледа тешкоће и сам нађе средства и начин да их реши. Свирање у клавирском дуу.

Скале и трозвучи

Шест дурских и шест молских скала у размаку октаве по избору, у паралелном и супротном кретању, у шеснаестинама, кроз четири октаве. Хроматске скале у паралелном кретању кроз четири октаве, у шеснаестинама. Велико разлагање трозвуча (арпеђо) кроз четири октаве, у осминама, паралелно. Велико разлагање доминантног и умањеног

ЛИТЕРАТУРА

- Černi: Op. 299, III i IV sveska, izbor od 21, 22, 24, 25, 27, 29, 31, 33, 35, 36, 38 i 40
  - Kramer i Bilov: Etide I sveska, izbor od 1, 2, 6, 8, 10 i 11
  - Kršić i Ranković: Zbirka za savladivanje tehničkih problema I i II sveska
  - Berens: Op. 61, III i IV sveska, izbor
  - Lešhorn: Op. 38I i II sveska, izbor
  - J. S. Bah: Mali preludijumi
  - J. S. Bah: Dvoglasne invencije
  - Hendl: Izbor kompozicija
  - Jaskovski: U starom stilu, op. 43
  - Hajdn: Dedur, Bedur i Adur
  - Hajdn: Prva sveska Adur br. 5, Edur br. 4, Cedur br. 2, Gedur br. 1, Gedur br. 8. (redakcija Rauh)
  - Mocart: Cedur KV 545, Efdur bez oznake, Dedur KV 283, Esdur KV 282
  - Betoven: Sonata gemol op. 49 i druge sonate
  - Betoven: Šest varijacija Gedur „Nel kor pju non mi sento“
  - Hajdn: Izbor originalnih kompozicija
  - Veber: Andante s varijacijama op. 3
  - Kabalevski: Lake varijacije br. 3 i 4, op. 51
  - Lukomski: Varijacije efmol
  - Sorokin: Pesma sa varijacijama
  - Berković: Varijacije
  - S. Rajčić: Mala svita
  - Slavenski: Igre i pesme sa Balkana I i II sveska, izbor lakših
  - V. Mokranjac: Mala svita
  - Krombholc: Dan emprompti
  - Kršić i Šišmanović: Naši kompozitori za mlade pijaniste
  - Logar: Dva menueta
  - Mendelson: Pesme bez reči, izbor
  - Grig: Lirski komadi, izbor
  - Šubert: Dva skerca
  - Prokofjev: Muzika za decu
  - Debisi: Mali crnac
  - Dusik: Matine
  - Martinu: Lutke, izbor lakših
  - Duškin: Kralj vilenjaka, Vašar
  - Gracioli: Sonata Gedur
  - Čimarozza: Sonate, izbor
  - Kabalevski: Op. 27
  - Lutoslavski: Narodne melodije
  - B. Bartok: Za decu, Mikrokosmos III i IV sveska
  - Pintarić i Stanković: Kompozicije za klavir, izbor
  - LotkaKalinski: Mala balkanska svita, Sonatina in F
- Композиције за свирање четвороручно**
- Rajneke: Op. 24, Varijacije na Bahovu sarabandu
  - Mocart: Originalne četvororučne kompozicije sonate Dedur, Bedur, Efdur, Cedur – Fantazija efmol
  - Šubert: Originalne četvororučne kompozicije – sonata cemol
  - Muškovski: Op. 23
  - Jensen: Op. 45
  - Dvoržak: Bagatele op. 47

- J. K. Bah: Mali komadi
- Šuman: 12 komada za klavir op. 85
- J. K. Bah: Sonata Efdur
- Ferster: Viola adorata, Rosa mistika
- Ferster: Viola adorata, Rosa mistika
- Ferster: Viola adorata, Rosa mistika
- Ferster: Viola adorata, Rosa mistika

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- лествице и акорди по програму;
- десет композиција по слободном избору од чега обавезно пет виртуозног карактера (етиде);
- две полифоне композиције;
- два става из различитих сонатина (соната) или варијације и један став сонатине (сонате) или два циклуса варијација;
- једна композиција за четвороручно свирање.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају првог полугодишта)

- једна лествица и једна виртуозна етида.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Једна етида;
2. Једна полифона композиција;
3. Један став сонатине (сонате) или варијације;
4. Једна композиција по слободном избору.

Шести разред:
(2 часа недељно – 66 часова годишње)
ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Читање с листа. Унапређивање технике у смислу хитрине прстију и издржљивост, ритмичке стабилности, кантилене, јасне хармонизације. Течно извођење технички сложенијих композиција са поштовањем свих задатих параметара. Вођење техничког и музичког развоја ученика као нераздвојне целине. Технике свирања удвојених интервала: терце, октаве. Врсте меморије – фотографска, аудитивна, меморија прстију, ради сигурнијег учења напамет. Основни појмови и стилски елементи композиција које се изводе – динамика, фраза, израз, темпо, агогика и остали елементи интерпретације као одлике стилских периода: барок, класицизам, XX век. Једноставније импровизације пратње, свирање каденци.

Скале и трозвучи

Шест дурских и шест молских лествица које нису рађене у петом разреду у размаку октаве у паралелном и супротном кретању, у шеснаестинама, кроз четири октаве. Хроматске лествице у размаку октаве паралелно, у шеснаестинама кроз четири октаве. Велико разлагање трозвука (арпеђо) у паралелном кретању кроз четири октаве у шеснаестинама. Велико разлагање доминантног и умањеног септакорда, кроз четири октаве паралелно у шеснаестинама.

ЛИТЕРАТУРА

- Černi: Op. 299, III i IV sveska, teže
- Černi: Op. 740, I i II sveska, izbor 1, 2, 3, 5, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 17, 21 i 23
- Kramer i Bilov: Etide I i II sveska, Dedur izbor od 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24 i 30
- Bil: Oktavne etide – lakše
- Lešhorn: Etide op. 66, br. 11, 15, 17, 24 i 28
- Moškovski: Etide op. 18, br. 3, 8, 10 i 11
- Ruthard: Etide za triler op. 40
- Mocart: Efdur KV 280, Ce-dur KV 330, Ce-dur KV 309, EF-dur KV 332, Be-dur KV 333, De-dur KV 311, Be-dur KV 570, A-dur KV 331, Es-dur KV 282, Ge-dur KV 283.
- Mocart: Rondo Dedur, Fantazija demol
- D. Despić: Sonatina in F
- J. Slavenski: Igre i pesme sa Balkana
- Z. Jovanović: Minijature za klavir I i II sveska, Bela sonatina, Crna sonatina, Mini koncertino, Dečji koncertino
- Ramo: Tamburen, Dva rigodona
- Šuman: Album za mlade, izbor,
- Šubert: Dva skerca, Muzički trenuci efmol i cismol
- Severak: Na odmoru
- Grečaninov: Pasteli op. 3I sveska
- Iber: Istuar, izbor
- Galupi: Sonate, izbor
- J. K. Bah: Sonate
- Hačaturijan: Dečji album, izbor
- Borodin: Mala svita
- Композиције за свирање четвороручно**
- Šubert: Originalne četvororučne kompozicije
- Stravinski: Tri laka komada
- Betoven: Pet lakih komada za četiri ruke
- Respigi: Šest malih komada
- Smetana: Rondo za dva klavira – osmoručno (izbor)
- J. S. Bah: Dvoglasne invencije, Troglasne invencije, izbor
- J. S. Bah: Francuske svite – lakše, pojedini stavovi
- Hendl: Izbor kompozicija za klavir
- Hajnd: Efdur br. 10, Dedur br. 17, emol br. 14, Dedur br.16, izbor 3, Cismol (redakcija Rauh)
- Betoven: Varijacije Gedur na originalnu temu
- Berković: Varijacije na temu Paganinija, Varijacije na rusku temu
- Kabalevski: Lake varijacije Bedur op. 40
- Betoven: Rondo Cedur, Bagatele op. 33, Ekoseze
- Hendl: Koncert Efdur, I stav
- J. Kr. Bah: Koncer Dedur, Bedur I stav
- Tajčević: Srpske igre
- M. Logar: Kompozicije za klavir II i III sveska
- Naši kompozitori za mlade pijaniste, izbor.
- Šulek: Muzika za mališane
- Kunc: Mlado lišće, izbor
- Škerjanc: 12 varijacija bez teme
- Daken: Kukavica, Lasta
- Mendelson: Pesme bez reči
- Grig: Lirski komadi III i IV sveska, izbor
- Turina: Minijature
- Čerepnjin: Bagatele
- Glinka: Tarantela
- Kazela: 11 dečjih komada, izbor
- Čimaroza: Sonate, izbor
- Reger: 10 malih komada op. 44
- Čajkovski: Godišnja doba, izbor lakših
- Dvoržak: Siluete op. 8
- Šuman: Op. 66
- Mocart: Originalne četvororučne kompozicije
- Ravel: Moja majka guska
- Kazela: Pupacetio

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- шест дурских и шест молских лествица и акорди по програму;
- десет композиција по слободном избору од чега обавезно пет виртуозног карактера (етиде и композиције виртуозних захтева);
- две полифоне композиције;
- два прва става из различитих соната
- једна композиција домаћег аутора.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају првог полугодишта)

- једна лествица и једна виртуозна етида.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Једна етида;
2. Једна полифона композиција;
3. Први став сонате;
4. Једна композиција по слободном избору.

Предмет:	КЛАВИР		Разреди:	I	II	III	IV	V	VI	Облик рада:
Недељни фонд часова:	I циклус: 2 часа недељно, 30 мин. II циклус: 2 часа недељно, 45 мин.		Годишњи фонд часова:	70	70	70	70	70	66	индивидуални
Наставни одсек / Група	Обавезни - класична музика / ИНСТРУМЕНТИ СА ДИРКАМА									
„Службени гласник РС“	„Службени гласник РС“, бр. 88/17, 27/18 – др. закон и 10/19									
Циљеви наставе предмета:	<i>Циљ учења предмета је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз истовремено подстицање развијања моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања</i>									
Задачи наставе предмета:	<ul style="list-style-type: none"> - Развој индивидуалних карактеристика ученика - Развијање техничких способности ученика кроз рад на скалама, акордима и специфичним техничким вежбама - Упознавање са значајним делима, композиторима и извођачима користећи доступне снимке - Усмеравање ученика ка професионалној делатности. 									
Начин остваривања програма предмета:										
Индивидуални практични рад Настава се реализује кроз практичну наставу уз теоретска тумачења										
Циљеви учења за предмет или исходи по разредима:										
Модул / област	I	II	III	Модул / област	IV	V	VI			
Лествице:	Упознавање са инструментом. Овладавање основном техником свирања на клавиру – савлађивањем, на основном нивоу, свих врста техничких тешкоћа: репетиција, трилера, тремола, лествица, позиционих и ванпозиционих арпеђа и фигурација, дуплих нога, акорада, скокова и полифоније.			Лествице:	По слободном ибору са препорученим варијантама - виртуозно извођење свих елемената лествице					
Етиде и техничке вежбе:	Упознавање са различитом артикулацијом, примена различите динамике, развијање слуха и музичке фантазије. Даљи развој ефикасности свирачког апарата у виртуозним композицијама			Етиде и техничке вежбе:	Интензиван рад на даљем развоју могућности извођачког апарата, путем савлађивања свих врста техничких тешкоћа (у варијантама прилагођеним индивидуалним могућностима ученика) с посебним нагласком на даљем савлађивању "Брзо-дуго-гласно-јасно" начина свирања, у сврху постизања вишег ступња виртуозитета.					
Полифоне композиције:	Упознавање са основним значењем појма полифоније. Упознавање са најлакшим композицијама барокног стила. Упознавање са стилем свирања класичних сонатина.			Полифоне композиције:	Даљи рад на савладавању полифоних композиција. Оспособљавање за брзо препознавање и разумевање најважнијих темповских, карактерних, метричких, динамичких, акцентних, агогичких и артикулационих ознака у нотном тексту и континуиран рад на развоју вештине спретног свирања или певања Prima vista					
Сонатине:	Увод у цикличну форму и стил свирања класичних композиција. Продубљивање знања о акустичним и изражајним својствима клавијарског звука. Континуиран рад на свесном меморисању дела.			Сонатине / Сонате:	Интензиван и континуиран рад на развоју физиолошких и психолошких слуховних способности – спољашњег (контролног) и унутрашњег (менталног) слуха, навике размишљања у тонским представама (тонске контемплације) и потребе за изражавањем звуком (духовног слуха). Стицање сложенијег искуства у импровизовању пратње за певачку, гудачку или дувачку деоницу - функционалног у оквирима аматерске делатности, а, истовремено, довољног за евентуалан наставак школовања у средњој музичкој школи.					
Комади:	Постизање разумевања значења и важности универзалних музичких изражајних средстава (темпа, ритма, метра, динамике, агогике, артикулације, акцентуације и инструментације) и изградња способности њадекватне стил. употребе у процесу извођења муз. дела.			Комади:	Даље изучавање композиција са романтичарском кантиленом ради сталног освајања извођачке вештине. Наставак рада на поступку свесног меморисања музичког дела. Усвајање основних знања из области музичке теорије и историје. Изградња навике редовног слушања уметнички вредне музике. Развијање и профилирање естетских музичких критеријума					
Смотра/ Испит:	Смотра: 1 лествица, 1 етида, 2 комп. слободне	Смотра: 1 лествица 1 етида, 2 комп. слободне	Испит: 1 лествица 1 етида, 1 полифона 1 ст. сонатине 1 комп. по слоб. избору	Испит:	Испит: 1 етида 1 полифоно дело 1 став сонатине 1 композиц. по избору	Испит: 1 полифоно дело 1 етида 1 став сонате 1 слобод. композиц. 1 композиц. домаћег аутора	Испит: 1 полифоно дело 1 етида 1 став сонатае 1 слобод. композиц. 1 композиц. домаћег аутора			
Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева:										
<p>Читање нотног текста, изражајно певање, свирање са наставником и самостално. Увежбавање са наставником и рад уз клавијарску прагњу, самостално вежбање и слушање дела које се изводи. Дијалогски, демонстративни поступак и вежбање уз помоћ наставника.</p> <p>Начин провере: -формативно оцењивање, редовно месечно проверавање постигнућа ученика на часу у току савладавања школског програма -сумативно оцењивање, на крају програмске целине или за класификациони период</p>										

Хармоника

Први разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Карактеристике инструмента. Седење и држање инструмента. Поставка леве и десне руке. Мех. Виолински и бас кључ. Основне ознаке. Артикулација. Регистри. Музичка меморија. Јавни наступи. Понашање на јавном наступу.

ЛЕСТВИЦЕ

- Це-дур, Ге-дур, Де-дур, Ф-дур (паралелно у четвртинама, тро-
- звук-мало разлагање и симултано)

ЛИТЕРАТУРА

- – Z. Rakić: Harmonika za 1.razred osnovne muzičke škole(udžbenik);
- – Z. Rakić: Hrestomatija za harmoniku;
- – Z. Rakić: Kompozicije za harmoniku;
- – V. V.Terzić: Škola za harmoniku , 1. sveska;
- – A. Fakin: Škola za harmoniku, 1. sveska;
- – L. Međeri: Izbor kompozicija za harmoniku, 1.sveska;
- – M. Baračkov: Izbor kompozicija za harmoniku, 1. sveska;

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – Це-дур, Ге-дур, лествице (паралелно у четвртинама, трозвук-мало разлагање и симултано);
- – тридесет техничких вежби-етида (са различитим техничким захтевима);
- – осам комада, песмица;

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају школске године)

- 1. Једна лествица;
- 2. Једна етида (или композиција виртуозних извођачких захтева);
- 3. Две композиције, по слободном избору;

Други разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Мотив и реченица.
- Шеснаестина, пунктирана осмина и триоле.
- Динамичко нијансирање – пиано, мецопиано, мецофорте, форте,
- крешендо и декрешендо.
- Легато и интервали.
- Техника леве и десне руке.
- Врсте такта: 4/8, 2/2, 3/2, 4/2.
- Нове ознаке за темпо.
- Мелодијска кретања.
- Акцентирање мехом.
- Регистри.
- Јавни наступи.
- Понашање на јавном наступу.

ЛЕСТВИЦЕ

- Це-дур, Ге-дур, Де-дур, Еф-дур и упознавање са а- мол лествицом
- (дурске паралелно у четвртинама и осминама; Трозвук, мало разлагање и симултано; молска лествица паралелно у четвртинама;
- трозвук мало разлагање и симултано)

ЛИТЕРАТУРА

- – Z. Rakić: Harmonika za 2.razred osnovne muzičke škole(udžbenik);
- – Z. Rakić: Hrestomatija za harmoniku;
- – Z. Rakić: Kompozicije za harmoniku;
- – V. V.Terzić: Škola za harmoniku, 2.sveska;
- – A.Fakin: Škola za harmoniku, 2.sveska;
- – L. Međeri: Izbor kompozicija za harmoniku, 1.sveska;
- – M. Baračkov: Izbor kompozicija za harmoniku, 1.sveska;

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – лествице и трозвучи по програму;
- – петнаест техничких вежби-етида (са различитим техничким захтевима);
- – шест композиција различитих епоха и садржаја;

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају школске године)

- 1. Једна лествица;
- 2. Једна етида (или композиција виртуозних извођачких захтева);
- 3. Једна полифона композиција;
- 4. Једна композиција, по слободном избору;

Хармоника

Трећи разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Техника леве и десне руке. Свирање подметањем и пребацивањем прстију. Репетиција тона. Украси: дуги и кратки предудар, мордент, пралтрилер и краћи трилер. Динамичко нијансирање. Регистри. Музички облици. Музичка меморија. Јавни наступи. Понашање на јавном наступу.

ЛЕСТВИЦЕ

- Дурске и молске скале до три предзнака паралелно у четвртинама, осминама и шеснаестинама, трозвук-мало разлагање и симултано

ЛИТЕРАТУРА

- – Z. Rakić: Harmonika za 3. razred osnovne muzičke škole (udžbenik);
- – Z. Rakić: Hrestomatija za harmoniku;
- – Z. Rakić: Kompozicije za harmoniku;
- – V. V. Terzić: Škola za harmoniku, 3. sveska;
- – Z. Vukosavljev: Izbor kompozicija za harmoniku za 3. i 4. razred – 1. i 2. sveska;
- – A. Fakin: Škola za harmoniku, 2. sveska;
- – L. Mederi: Izbor kompozicija za harmoniku, 2. sveska;
- – M. Baračkov: Izbor kompozicija za harmoniku, 2. sveska;

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – лествице по програму;
- – десет техничких вежби – етида;
- – пет композиција различитих епоха и садржаја;

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

Смотра (на крају првог полугодишта)

- две композиције, по слободном избору.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- 1. Једна лествица;
- 2. Једна етида;
- 3. Једна полифона композиција;
- 4. Једна композиција по слободном избору;

Четврти разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Техника десне и леве руке. Прстореди. Регистри. Украси. Скокови на обе клавијатуре. Музички облици. Јавни наступи.

ЛЕСТВИЦЕ

- Дурске и молске скале до четири предзнака кроз две октаве у
- паралелном и супротном кретању у четвртинама, осминама и
- шеснаестинама, а одговарајуће молске скале кроз две октаве у
- паралелном кретању у четвртинама, осминама и шеснаестинама
- Дурски и молски трозвучи четворогласно у малом разлагању и
- симултано
- Свирање октава симултано и разложено

ЛИТЕРАТУРА

- – Z. Rakić: Harmonika za 4. razred osnovne muzičke škole (udžbenik);
- – Z. Rakić: Hrestomatija za harmoniku;
- – Z. Rakić: Kompozicije za harmoniku;
- – V. V. Terzić: Izbor etida i kompozicija, 1. sveska;
- – Z. Vukosavljev: Izbor kompozicija za harmoniku za 3. i 4. razred – 1. i 2. sveska;
- – A. Fakin: Škola za harmoniku, 3. sveska;
- – L. Mederi: Izbor kompozicija za harmoniku, 2. sveska;
- – M. Baračkov: Izbor kompozicija za harmoniku, 2. sveska;

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – лествице по програму;
- – осам техничких вежби-етида;
- – четири композиције различитих епоха и садржаја;
- – једна циклична композиција;

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају првог полугодишта)

- две композиције, по слободном избору.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- 1. Једна лествица;
- 2. Једна етида;
- 3. Једна полифона композиција;
- 4. Једна циклична композиција или две композиције различитог карактера;

Хармоника

Пети разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Музички облици.
- Цикличне композиције.
- Ознаке и за динамику и темпо.
- Техника десне и леве руке.
- Регистри.
- Прстореди.
- Артикулација и мех.
- Јавни наступи.
- Понашање на јавном наступу

ЛЕСТВИЦЕ

- Дурске и молске скале до пет предзнака кроз две октаве у паралелном и супротном кретању.
- Дурски и молски трозвучи у великом разлагању и симултано.
- Доминантни септакорд у малом разлагању и симултано, октаве
- симултано и разложено.

ЛИТЕРАТУРА

- – Z. Rakić: Harmonika za 5. razred osnovne muzičke škole (udžbenik);
- – Z. Rakić: Hrestomatija za harmoniku;
- – Z. Rakić: Kompozicije za harmoniku;
- – V. V. Terzić: Izbor etida i kompozicija, 1. i 2. sveska;
- – Z. Vukosavljev: Izbor kompozicija za harmoniku za 5. i 6. razred – 1. i 2. sveska;
- – Z. Rakić: Harmonika-album za mlade;
- – A. Fakin: Marljivi harmonikaš;
- – L. Mederi: Izbor kompozicija za harmoniku, 3. sveska;
- – M. Baračkov: Izbor kompozicija za harmoniku, 3. sveska;

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – лествице по програму
- – осам етида
- – четири композиције различитих епоха и садржаја
- – једна циклична композиција

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају првог полугодишта)

- етида и композиција по слободном избору.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Једна лествица
2. Једна етида;
3. Једна полифона композиција;
4. Једна циклична композиција;

Шести разред:

(2 часа недељно – 66 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Музички стилови – основне карактеристике.
- Технички и музички елементи
- Регистри.
- Артикулација и динамика.
- Читање са листа.
- Јавни наступи.
- Понашање на јавном наступу.

ЛЕСТВИЦЕ

- Дурске и молске скале до шест предзнака кроз две октаве у паралелном и супротном кретању.
- Дурски и молски трозвучи у малом, великом разлагању и симултано.
- Доминантни и умањени септакорди у малом, великом разлагању и симултано кроз две октаве у паралелном кретању. Октаве симултано и разложено
- Хроматска скала у паралелном кретању.

ЛИТЕРАТУРА

- – Z. Rakić: Harmonika za 6.razred osnovne muzičke škole (udžbenik);
- – Z. Rakić: Hrestomatija za harmoniku;
- – Z. Rakić: Kompozicije za harmoniku;
- – V. V. Terzić: Izbor etida i kompozicija, 2. i 3. sveska;
- – Z. Vukosavljev: Izbor kompozicija za harmoniku za 5. i 6. razred – 1. i 2. sveska;
- – Z. Rakić: Harmonika – album za mlade;
- – A. Fakin: Marljivi harmonikaš;
- – L. Mederi: Izbor kompozicija za harmoniku, 3.sveska;
- – M. Baračkov: Izbor kompozicija za harmoniku, 3. sveska;

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – лествице по програму;
- – шест етида;
- – четири композиције различитих епоха и садржаја;
- – једна циклична композиција;

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају првог полугодишта)

- – две композиције, по слободном избору.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Једна лествица;
2. Једна етида;
3. Једна полифона композиција;
4. Једна циклична композиција;
5. Једна композиција виртуозног карактера;

Предмет:	ХАРМОНИКА			Разреди:	I	II	III	IV	V	VI	Облик рада:
Недељни фонд часова:	I циклус: 2 часа недељно, 30 мин. II циклус: 2 часа недељно, 45 мин.			Годишњи фонд часова:	70	70	70	70	70	66	индивидуални
Наставни одсек/ Група	Обавезни - класична музика / ИНСТРУМЕНТИ СА МЕХОМ										
„Службени гласник РС”	„Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон и 10/19										
Циљеви наставе предмета:	<i>Циљ учења предмета је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз истовремено подстицање развијања моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања</i>										
Задачи наставе предмета:	<ul style="list-style-type: none"> - Развој индивидуалних карактеристика ученика - Развијање техничких способности ученика кроз рад на скалама, акордима и специфичним техничким вежбама - Упознавање са значајним делима, композиторима и извођачима користећи доступне снимке - Умеравање ученика ка професионалној делатности. 										
Начин остваривања програма предмета:											
Индивидуални практични рад Настава се реализује кроз практичну наставу уз теоретска тумачења											
Циљеви учења за предмет или исходи по разредима:											
Модул / област	I	II	III	Модул / област	IV	V	VI				
Лествице:				Лествице:							
Делови инструмента, поставка леве и десне руке, вођење меха, артикулација. Усвајања уједначеног рада прстију десне и леве и руке, укрштање басова, пунктиране ноте, акцентовање тона мехом, интервали терце и сексте, артикулација				Усвајања: уједначеног рада прстију десне и леве и руке, двоухвата у дисканту и басу, репетиције тона, пунктираног ритма, хроматике, акорада у дисканту. Самостално решавање у примени прсторед, разних начина извођења појединих врста артикулације, вођење меха и примене регистара							
Етиде и техничке вежбе:				Етиде и техничке вежбе:							
Усвајања: уједначеног рада прстију десне и леве и руке, октаве, репетиције тона, увод у технику кратког меха				Техничке елементе разних вежби и етида треба користити за одговарајуће поступно напредовање и овладавање што комплетнијом и лежернијом интерпретацији на инструменту. Треба стремити подизању темпа у композицијама где се то очекује од извођача кроз што уједначени штрих обе руке. Употреба регистара треба да буде правилна у односу на поједине музичке и техничке захтеве.							
Полифоне композиције:				Полифоне композиције:							
Усвајање хармонских интервала терце и сексте десном руком, свирање интервала левом руком. Усвајање украса, савладаних врста артикулације кроз одговарајући стил и карактер композиције				Усвајање: знања о елементима полифоније (глас, тема, имитације...) и техничких средстава којима се она остварује. Стицање основних елемената музичке писмености. Развијање осећаја за фразу, музички облик, карактери стил композиције. Упознавање метрике и ритма. Ученика. Рад на поступку свесног меморисања музичког дела. Рад на развијању музичког укуса, слуха и музичког начина мишљења. Продубљивање осетљивости на лепоту звука, доследним радом на усавршавању извођ. вештине „певања” на инструменту.							
Комади:				Цикличне композиције:							
Усвајање обликовање тона, фразе, динамичке ознаке (pp, p, mf, f, ff), темпо, регистри. Усвајање: одговарајућих врста артикулације, агогика, регистара у односу на стил и карактер композиције.				Усвајање: знања о анализи облика. Ученика усмеравамо ка квалитетнијој литератури и слушању одговарајућих композиција на нивоу узраста. Неговање квалитета тона, ритмичко-метричке стабилности, меморије, динамике, агогике и осталих елемената чак и код најједноставнијих примера школске литературе је важно за формирање комплетне музичке личности ученика.							
				Комади:							
				Разни комади и једноставне цикличне композиције су потребне за почетни развој музичке маште, смисла за облик и тонске боје као и концентрације код ученика. Усвајање: сложенијих техника вођења меха, већег броја ознака за динамику и темпо							
Смотра/ Испит:	Смотра: 1 лествица 1 етида, 2 комп. слободне	Смотра: 1 лествица 1 етида, 1 полифона, 1 комп. слободна	Испит: 1 лествица . 1 етида 1 полифона 1 комп. по слоб. избору	Испит:	Испит: 1 лествица 1 етида 1 полиф. комп. 1 циклична комп. или 2 разл. карактер (програма напамет)	) Испит: 1 лествица 1 етида 1 полифона комп. 1 циклична композиција (напамет)	Испит: 1 лествица 1 етида 1 полифона 1 циклична комп. 1 виртуозног кар. (програма напамет)				
Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева:											
Предавање, демонстрација, објашњавање Начин провере: Усвојено градиво се провера периодично, путем преслушавања у оквиру часова, на смотри и годишњем испиту											

Флаута

Први разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Упознавање са флаутом, њеним карактеристикама и начином одржавања. Основно нотно описмењавање – упознавање са нотним вредностима и паузама. Основе технике дисања: удисај и издисај уз подршку трбушних мишића (дијафрагме), без инструмента и са њим. Поставка усана (амбажура) на глави флауте. Емитовање (добијање) тона у првој октави (количина, брзина и правац ваздуха).

Улога језика – атак.

Правилно држање инструмента:

- држање тела;
- поставка леве руке – стабилан ослонац на кажипрст;
- поставка десне руке – стабилан ослонац на палац и мали прст.

Овладавање грифовима прве октаве. Основне артикулације: портато и легато. Музичка меморија – неговање и развијање. Издржавање тонова у оквиру савладаног тонског опсега. Камерно музицирање са наставником (дуо). Вежбе за развој покретљивости прстију тј. технике. Увођење у начине самосталног рада код куће. Музички бонтон.

Скале и трозвуци

Упознавање са тоналитетима и њиховим трозвучима у оквиру савладаног тонског опсега у целим нотама, половинама и лаганим четвртинама (Ге и Еф- дур

ЛИТЕРАТУРА

Škole i etide za flautu

- M. Rikije: Meni ne manjka daha
- T. Vai: Početna knjiga za flautu
- Bantai – Šipoš: ABC
- A. Kavčić Pucihar: Sviramo flautu
- M. Mojs: Flautista početnik
- 1-3
- Lj. Dimitrijević: Škola za flautu za prvi razred – izbor
- Tafanel – Gober: Kompletna metoda za flautu – izbor

Kompozicije uz klavirsku pratnju

Izbor komada iz zbirke Hrestomatija 1:

- Ruska narodna pesma: Top-Top, Kabalevski: Mala polka, Ruska narodna pesma: Prepelica..)
- J. Hajdn: Arieta
- H. Persl: Rigodon
- Češka narodna pesma: Anuška
- Pucihar: Lunina pesma
- E. Bosvel: Malo magare
- L. V. Betoven: Škotska igra
- A. Gedike: Igra

и друге композиције сличног садржаја и тежине

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- вежбе, етиде и комади сличног садржаја и тежине, прилагођени узрасту почетника
- избор неколико једноставних комада уз клавирску пратњу

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају школске године)

1. једна лествица напамет;
2. једна етида;
3. једна композиција по слободном избору

Флаута

Други разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Правилно држање инструмента:

- држање тела;
- поставка леве руке – стабилан ослонац на кажипрст;
- поставка десне руке – стабилан ослонац на палац и мали прст.

Правилно дисање – контрола. Амбажура и њена контрола. Улога језика – атак. Овладавање грифовима прве и друге октаве. Основне артикулације: стакато и легато. Основни елементи музичке писмености. Основне ознаке темпа. Музичка меморија – неговање и развијање.

Тонски опсег: d1 – d3. Издржавање тонова у оквиру савладаног тонског опсега. Технике вежбе за развој покретљивости прстију. Самостално вежбање – начини и процедуре. Музички бонтон.

Скале и трозвучи

Дурске лествице до два предзнака, са тоничним квинтакордима, кроз две октаве. Лествице у оквиру савладаног тонског опсега.

ЛИТЕРАТУРА

Škole i etide za flautu

- М. Мојс: Flautista početnik
  - 3-7 vežbe
  - Lj. Dimitrijević: Škola za flautu – izbor
  - Tafanel – Gober: Kompletna metoda za flautu – izbor
  - G. Gariboldi: Etide – izbor
- и друга литература сличног садржаја и тежине

Композиције уз клавијску пратњу

- Композиције из збирке Hrestomatija 1:
- V. A. Mocart: Majska pesma, Pesma pastira
- N. Baklanova: Horovod
- E. Perišon : Rano jutro
- Hamilton: Pesma dugi
- J. Brams: Uspavanka
- K. V. Gluk: Ples duhova
- V. A. Mocart: Arija Papagena
- E. Kronke: Momento đokozo
- E. Hradecki: Sunčani rege
- M. Kesik: Pipova zvona

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- вежбе, етиде и комади сличног садржаја и тежине, прилагођени узрасту почетника; избор неколико комада уз клавијску пратњу

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају школске године)

1. једна лествица напамет;
2. једна етида;
3. једна композиција по слободном избору

Флаута

Трећи разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Континуирана контрола исправно постављеног дисања.
- Контрола амбажуре.
- Тонски опсег: це1- ге3.
- Грифови прве, друге и дела треће октаве.
- Атак : координација прста и језика.
- Основне динамичке разлике (f, p).
- Музичка фраза – елементи и обликовање.
- Свирање композиција различитих садржаја уз клавирску пратњу.
- Музичка меморија – неговање и развијање.
- Заједничко свирање (наставник–ученик; ученик– ученик).
- Музички бонтон.
- **Скале и трозвуци**
- Дурске и молске лествице до три предзнака, са тоничним квинтакордима у обртајима.
- Лествице у оквиру савладаног тонског опсега.

ЛИТЕРАТУРА

- **Škole i etide za flautu**
- – M. Mojs: Flautista početnik
- – 7-10
- – L.J. Dimitrijević: Škola za flautu – izbor
- – Tafanel – Gober: Kompletna metoda za flautu – izbor
- – G. Gariboldi: Etide – izbor
- i druga literatura sličnog sadržaja i težine
- **Kompozicije uz klavirsku pratnju**
- – Izbor kompozicija iz zbirke Hrestomatija 1
- – V. Pop: Srećni dom
- – V. Pop: Šumsko cveće
- – Čičkov: Skerco; Skercino
- – Gosek: Gavota
- – E. Hradecki: Sunčani rege
- – S. Džoplin: Zabavljač
- – Gedike: Igra
- – R. L. Kain: Preludijim i igra
- – G. F. Telemann: Menuet II iz Svite u a – molu
- – J. L. Dusek: Menuet
- – P. Nikolić: Andantino
- и други комади сличног садржаја и тежине.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- вежбе, етиде и комади сличног садржаја и тежине, прилагођени узрасту; избор неколико комада уз клавирску пратњу

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- 1. једна дурска и једна молска лествица напамет са тоничним квинтакордима, у четвртинама и осминама;
- 2. две етиде различитог карактера;
- 3. једна композиција уз пратњу
- клавира по слободном избору

Четврти разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Контрола амбажуре. Интонација, слушање и штимовање инструмента. Тонске вежбе.
- Поставка вибрата. Уједначеност квалитета тона у свим регистрима инструмента.
- Овладавање грифовима прве, друге и дела треће октаве. Динамичко нијансирање (f, mf, mp, p).
- Основни украси (трилер, предудар, пралтрилер, мордент). Музичка меморија – неговање и развијање.
- Заједничко свирање (наставник–ученик; ученик–ученик). Музички бонтон.
- **Скале и трозвуци**
- Дурске и молске скале до четири предзнака, са тоничним квинтакордима и обртајима, у оквиру савладаног тонског опсега у различитим артикулацијама, у осминама и лаганим шеснаестинама, напамет. Дупле терце и терце у покрету. Скале свирати развијено.

ЛИТЕРАТУРА

- **Škole i etide za flautu**
- – M. Mojs: Flautista početnik
- – od 10 i dalje
- – M. Mojs: 24 male etide
- – M. Mojs: Tonske vežbe
- – L.J. Dimitrijević: Škola za flautu – izbor
- – Tafanel – Gober: Kompletna metoda za flautu – izbor
- – V. Pop: 30 lakih etida za flautu op.320
- – G. Gariboldi: Minjon etide op.131 – izbor
- **Kompozicije uz klavirsku pratnju**
- – V. Pop: Arabela
- – G. Tihomirov: Mala koračnica
- – V. Pop: Španska igra
- – V. A. Mocart: Arija Tamina iz opere Čarobna frula
- – M. P. Musorgski: Gopak
- – L. Vajner: Igra lisice
- – Veber: Dudova koliba
- – K. Debisi: Mali crnac
- и други комади сличног садржаја и тежине.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – техничке вежбе, етиде, комади сличног садржаја и тежине;
- – избор неколико комада уз клавирску пратњу

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- 1. једна дурска и једна молска лествица напамет са тоничним квинтакордима, у осминама и лаганим шеснаестинама
- 2. две етиде различитог карактера;
- 3. једна композиција уз пратњу клавира, напамет

Флаута

Пети разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Контрола амбажуре.
- Тонске вежбе М. Мојса.
- Ширење тонског опсега.
- Тонски опсег : це1- ха3
- Поставка дуплог језика.
- Артикулације:(стакато, портато, тенуто и легато).
- Разумевање нових агогичких ознака.
- Читање с листа.
- Динамичко нијансирање (ff, f, mf, mp, p, pp)
- Интонација, слушање и штимовање инструмента. Цикличне композиције.
- Музички бонтон.
- **Скале и трозвуци**
- Дурске и молске лествице до пет предзнака, са тоничним квинтакордима и обртајима, у различитим артикулацијама, у обиму две октаве, у осминама и лаганим шеснаестинама.
- Вежбе за развој покретљивости прстију тј. технике

ЛИТЕРАТУРА

Škole i etide za flautu

- – М.Мојс: Tonske vežbe
- – М.Мојс: 25 melodijskih etida
- – ЛЈ. Димитријевић: Škola za flautu – izbor
- – Tafanel – Gober: Kompletna metoda za flautu – izbor
- – G. Gariboldi: 20 malih etida, op.132
- i druga literatura sličnog sadržaja i težine
- **Композиције уз клавиру пратњу**
- – V. Pop: Španska serenada
- – V. Pop: Pisma bez reči
- – V. Pop: Švedska idila
- – M. Pot: Sičiliana
- – R. Veber: Ciganski kapričo
- – P. Prust: Preludijum i igra
- – E. Keler: Pjeroova igra
- – E. Keler: Mazurka
- – M. Jeličanin: Nokturno i Skerco
- i drugi komadi sličnog sadržaja i težine.

Sonate

- – G. F. Teleman: Sonata u Ef - duru
- – R. Valentajn: 12 sonata – izbor
- i druge sonate sličnog sadržaja i težine.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- техничке вежбе, етиде, комади сличног садржаја и тежине; избор неколико комада уз клавиру пратњу

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- 1. једна дурска и једна молска лествица напамет са тоничним квинтакордима, у осминама и шеснаестинама;
- 2. две етиде различитог карактера;
- 3. једна композиција уз пратњу клавира, напамет

Шести разред:

(2 часа недељно – 66 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Контрола амбажуре.
- Тонске вежбе.
- Ширење тонског опсега: Тонски опсег: це1- це4
- Уједначеност квалитета тона у свим регистрима. Усавршавање дуплог језика.
- Овладавање грифовима прве, друге и треће октаве. Атак (координација прста и језика).
- Артикулације:(стакато, портато, тенуто и легато).
- Динамичко нијансирање (ff, f, mf, mp, p, pp).
- Интонација, слушање и штимовање инструмента.
- Музички бонтон.
- **Скале и трозвуци**
- Дурске и молске скале (сви тоналитети) са тоничним квинтакордима и обртајима, доминантним и умањеним септакордима, у обртајима, у различитим артикулацијама, у обиму две октаве у шеснаестинама.

ЛИТЕРАТУРА

Škole i etide za flautu

- – М. Мојс: Tonske vežbe
- – ЛЈ. Димитријевић: Škola za flautu – izbor
- – G. Gariboldi: 20 raspevanih etida op. 88
- i druga literatura sličnog sadržaja i težine
- **Композиције уз клавиру пратњу**
- – V. Pop: Ruska ciganska pesma
- – Berlioz: Arija i igra
- – F. Gosek: Tamburin
- – G. Fore: Sičilijana
- – E. Keler: Romansa
- – E. Keler: Španski valcer
- – R. Hofman: Skerco
- – Sinisalo: Tri minjature
- – K. V. Gluk: Melodija iz opere „Orfej i Euridika”
- i drugi komadi sličnog sadržaja i težine.

Sonate i svite

- – B. Marčelo: Sonata Be-dur ili de-mol
- – G. F. Teleman: Sonata Ef-dur
- – G. F. Hendl: Sonata Ef-dur ili ge-mol
- – J. S. Bah: Izbor stavova iz Svite br. 2, u ha – molu
- i druge kompozicije sličnog sadržaja i težine.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- техничке вежбе, етиде, комади сличног садржаја и тежине; избор неколико комада уз клавиру пратњу

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

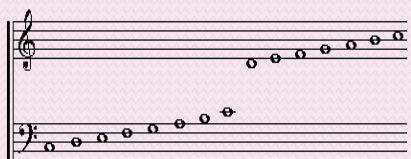
ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- 1. једна дурска и једна молска лествица напамет са тоничним квинтакордима, у осминама и шеснаестинама;
- 2. две етиде различитог карактера;
- 3. једна композиција уз пратњу клавира, напамет

Предмет:	ФЛАУТА			Разреди:	I	II	III	IV	V	VI	Облик рада:
Недељни фонд часова:	I циклус: 2 часа недељно, 30 мин. II циклус: 2 часа недељно, 45 мин.			Годишњи фонд часова:	70	70	70	70	70	66	индивидуални
Наставни одсек/ Група	Обавезни - класична музика / ДРВЕНИ ДУВАЧИ										
„Службени гласник РС”	„Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон и 10/19										
Циљеви наставе предмета:	<i>Циљ учења предмета је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз истовремено подстицање развијања моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања</i>										
Задачи наставе предмета:	Развијање жеље за слушањем флаутске музике, као и сталним праћењем флаутских токова, како у нашој земљи, тако и свету флаутских токова, како у нашој земљи, тако и свету. Развој креативности и индивидуалности. Стицање техничког и тонског нивоа у складу са учениковим способностима за успешан завршетак основне музичке школе. Стварање потребе код ученика да кроз свирање флауте искажу свој свет, способности и знање кроз разне видове јавних наступа.										
Начин остваривања програма предмета:											
Индивидуални практични рад. Настава се реализује кроз практичну наставу уз теоретска тумачења											
Циљеви учења за предмет или исходи по разредима:											
Модул / област	I	II	III	Модул / област	IV	V	VI				
Тонске и техничке вежбе:				Тонске и техничке вежбе:							
Правилна поставка инструмента, техника дисања и емитовање тона, овладавање прсторедом из прве и део друге октаве. Фокус тона, контрола ваздушног млаза, контрола и координација прстију. Развијање покретљивости ваздушног млаза, стабилизација тона у оквиру друге октаве и треће октаве.				Контрола исправно постављене технике дисања и емитовање тона, развијање покретљивости ваздушног млаза, стабилизација тона и овладавање целокупним регистром инструмента, вибрата, интонација. Динамичко нијансирање.							
Лествице:				Лествице:							
Контрола и координација прстију, правилна поставка ваздушног млаза, развијање слуха за препознавање дурског и молског тоналитета, остваривање техничког напретка ученика, артикулације.				Контрола и координација прстију, покретљив ваздушни млаз, остваривање техничког напретка, артикулације, хроматика. Доминатни и умањени септакорд.							
Етиде и вежбе:				Етиде:							
Контрола и координација прстију, правилно дисање, описмењавање. Остваривање техничког напретка ученика.				Контрола и координација прстију, правилно дисање, фразирање и изражавање. Остваривање техничког напретка ученика.							
Комади уз клавирску пратњу:				Комади уз клавирску пратњу:							
Правилно дисање, правилно усмеравање фокус тона, динамичке ознаке, фразирање, упознавање са различитим стиливима.				Правилно дисање, динамичке ознаке, фразирање. Карактер композиција, интонација, динамичко нијансирање. Усвајање основних знања из области музичке теорије и историје. Изградња навике редовног слушања уметнички вредне музике. Развијање и профилирање естетских музичких критеријума							
Смотра/ Испит:	Смотра: 1 лествица - напамет напамет 1 етида, 1 комп. слободна -напамет	Смотра: 1 лествица- напамет напамет 1 етида, 1 комп. слободна -напамет	Испит: 1 дур. и 1 мол. лествица напамет 2 етиде разл.карактера 1 дело уз клавир.пратњу - напамет	Испит:	Испит: 1 дурска и 1 молска лествица- напамет напамет 2 етиде разл.карактера 1 дело уз пратњу клавир -напамет	Испит: 1 дурска и 1 молска лествица -напамет 2 етиде 1 дело уз клавир.пратњу- напамет	Испит: 1 дурска и 1 молска лествица напамет, 2 етиде 1 дело уз клавир.пратњу- напамет				
Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева:											
Читање нотног текста, изражајно певање, свирање са наставником и самостално. Увежбавање са наставником и рад уз клавирску пратњу, самостално вежбање и слушање дела које се изводи. Дијалошки, демонстративни поступак и вежбање уз помоћ наставника. Начин провере: -формативно оцењивање, редовно месечно проверавање постигнућа ученика на часу у току савладавања школског програма -сумативно оцењивање, на крају програмске целине или за класификациони период											

ЧЕТВЕРОГОДИШЊЕ ОБРАЗОВАЊЕ

СОЛФЕЂО

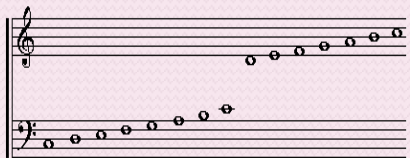
ЦИЉ

Развијање музикалности и музичке писмености кроз прожимање васпитног и образовног процеса.

ЗАДАЦИ

- *Развијање музичких способности (музичке меморије, способности праћења мелодијског, хармонског и полифоног тока).*
- *Развој читања, писања и схватања музике и музичког писма са развојем музичког мишљења.*
- *Усађивање звучних представа и њихово везивање са сликом, односно слике са звуком кроз стицање знања и вештина (мелодика, ритам, диктати).*
- *Упознавање музичке литературе, интерпретације и основних елемената музичких стилова.*
- *Осамостаљивање ученика и развој њихових креативних способности.*

ЧЕТВОРОГОДИШЊЕ ОБРАЗОВАЊЕ

СОЛФЕЂО

ПРВИ ЦИКЛУС

Први разред: (2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

МЕЛОДИКА

- Це-дур, Ге-дур, Еф-дур, а-мол, де-мол
- Примена ознака за темпо, динамику, артикулацију и фразирање
- Припрема: е-мол. Певање лествице и каденце; примери из литературе

РИТАМ

- Метричке врсте и ритмичке фигуре: тактови 2/4, 3/4, 4/4, 2/2, 3/8 и 6/8
- Равномерно читање у виолинском и бас кључу
- Ритмичко читање на на утврђеним позицијама
- Мануелна репродукција

ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ

- Опажање, интонирање и записивање појединачних и више
- Усмени мелодијско ритмички диктат, а писмени ритмички диктати
- Интонирање интервала и тоничних квинтакорада
- Штимови лествица

ТЕОРИЈА МУЗИКЕ

- Теоријско упознавање са дурским лествицама до четири предзнака
- а, де, е и це-мол
- Конструкција дурских и молских квинтакорада
- Основне ознаке за темпо, динамику, артикулацију и агозику

Други разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

МЕЛОДИКА

- Поставка: е-мол, А-дур, це-мол, Де-дур. Транспоноване мотива
- Припрема: ге-мол, Бе-дур, ха-мол
- Технички део: хроматске скретнице и пролазнице

РИТАМ

- Метричке врсте и ритмичке фигуре.
- Триола у основним мерама 2/4 и 3/4, 4/4.
- Равномерно читање у виолинском, бас и тенор кључу

ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ

- Опажање тонова и мотива и њихово интонирање
- Интонирање 2 до 3 мале терце у низу
- Интонирање хроматских скретница
- Ритмички диктати, кратки мотиви, писмени и мелодијски

ТЕОРИЈА МУЗИКЕ

- Све дурске и молске лествице
- Конструкција свих квинтакорада
- Интервали до октаве и увод у обртаје интервала

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- 1) Писмени део: мелодијски диктат до два предзнака.
- 2) Тест из теорије: лествице, интервали трозвуци, тетракорди.
- 3) Усмени део

ЧЕТВЕРОГОДИШЊЕ ОБРАЗОВАЊЕ

СОЛФЕЂО

ДРУГИ ЦИКЛУС

Трећи разред: (2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

МЕЛОДИКА

- *Обрада: ха-мол, ге-мол, Бе-дур, фис-мол и Е-дур*
- *Примена хроматских скретница и пролазница*
- *Транспонованье мотива*
- *-Мутација*
- *Дијатонска модулација из дура на доминанту (Еф-Це-Еф итд.).*

РИТАМ

- *Парлато, диктати, посебно триоле.*
- *Нове метричке врсте 9/8, 12/8, 5/8 и 7/8.*
- *Равномерно и ритмичко читање*

ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ

- *Опажање тонова мотива и двозвука, апсолутних висина – усмено и писмено и акорада из каденци*
- *Писмени ритмички диктат у оквиру градива*

ТЕОРИЈА МУЗИКЕ

- *Све дурске и молске лествице и лествични интервали*
- *Поставка прекомерног и умањеног квинтакорда*
- *Доминантни септакорд и умањени септакорд*

Четврти разред: (2 часа недељно – 66 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

МЕЛОДИКА

- *Обрада: Ес-дур, цис-мол, А-дур, еф-мол*
- *Само теоретски Ха-дур, Фис-дур, бе-мол и ес-мол*
- *Транспонованье мотива, двогласни примери и композиције*
- *модулације у паралелни и домин. тоналитет*
- *Мутације - лаки мелодијски примери*

РИТАМ

- *Квинтола, секстола и септола*
- *Нове метричке врсте: 8/8 и 9/8*
- *Парлато: читање примера*
- *Познавање свих ознака које прате инструменталну литературу*

ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ

- *Опажање основних тонова и апсолутних висина у обиму, штимова и њ.интонирање Д и У септакорда*
- *Ритмички и мелодијски диктати*

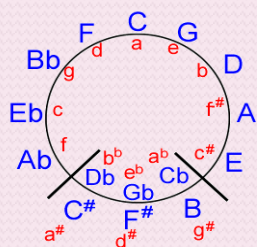
ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- 1) *Писмени део: диктат до четири предзнака.*
- 2) *Усмени део:*
- 3) *- мелодијска вежба, тоналитети до четири предзнака (скретнице, пролазнице и мутација);*
- 4) *- парлато- промена кључа, виолински и бас, са свим ритмичким фигурама.*

Предмет:	СОЛФЕЂО - четворогодишњи	Разреди:	I	II	III	IV	Облик рада:
Недељни фонд часова:	2 часа недељно, 45 мин.	Годишњи фонд часова:	70	70	70	70	групни
Наставни одсек/ Група	Обавезни - класична музика (контрабас, соло-певање, српско традиционално певање, српско традиционално свирање)						
„Службени гласник РС“	(„Службени гласник РС“, бр. 88/17, 27/18 – др. закон и 10/19						
Циљеви наставе предмета:	<i>Циљ учења предмета Солфеђо је да код ученика развију знања и вештине које подразумевају музичко описмењавање и развој музикалности, креативности, моторичке осетљивости и осећаја за лепо, у циљу ефикаснијег разумевања нотног текста у свим његовим аспектима, што доприноси успешној корелацији са наставом инструмента.</i>						
Задачи наставе предмета:	Развијање музичких способности Развој читања, писања и схватања музике и музичког писма са развојем музичког мишљења Усађивање звучних представа и њихово везивање са сликом, односно слике са звуком Упознавање музичке литературе, интерпретације и основних елемената музичких стилова Осамостаљивање ученика и развој њихових креативних способности						
Начин остваривања програма предмета:							
Групни, теоретски и практични рад . Настава се реализује кроз практичну наставу уз теоретска тумачења и упутства							

Циљеви учења за предмет или исходи по разредима:					
Модул / област	I	II	Модул / област	III	IV
ПОЈМОВИ И ДЕФИНИЦИЈЕ, МНОГОСТРАНОСТ ТОНОВА, ОРНАМЕНТИ			МЕЛОДИКА		
Музичка фраза, фразирање, агогика, артикулација, Динамика, темпо с одговарајућим италијанским називима. Владанје музичком ортографом			Интензиван и континуиран рад на развоју ученикових музичких способности - спољашњег (контролног) и унутрашњег (менталног) слуха, осећаја за ритам, музичке меморије и музичке фантазије. Постизање разумевања значења и важности универзалних музичких изражајних средстава (темпа, ритма, метра, динамике, агогике, артикулације, акцентуације и инструментације). Постизање вештине техног читања и писања нота у разним кључевима, брзог препознавања и разумевања најважнијих темповских, карактерних, метричких, динамичких, акцентних, агогичких и артикулационих ознака у нотном тексту и континуиран рад на развоју вештине спретног свирања или певања Prima vista).		
ТОНАЛИТЕТИ			РИТАМ		
Лествице – теоријско обнављање свих дијатонских музичирањем лествица, упоређивање истоимених и паралелних тоналитета, упоређивањем лествица удаљених за хроматски полустепен и енхармонских лествица. Поставка мол-дура. Лествични квинтакорди.			Ритмичко читање етида инструменталног типа из градива Примена промене кључа или два система Народни ритмови, Полиритам		
ОБРАДА ИНТЕРВАЛА			ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ И ДИКТАТИ		
Интервали: интервали до октаве и њихови обртаји.- Сложени интервали . Хроматске промене интервала и њихова разрешења Карактеристични лествични интервали			Опажање и интонирање комплетног обрађеног градива од првог разреда . Ритмички и мелодијски диктат.		
ПОСТАВЉАЊЕ АКОРАДА			ТЕОРИЈА МУЗИКЕ		
Трозвучи и четворозвучи: обнављање консонантних квинтакорада и њихових обртаја и поставка умањеног и прекомерног квинтакорада. Умањени, полуумањени и мали молски септакорд на одговарајућим ступњевима у тоналитету. Поставка септакорада у основној дурској и молској лествици.			Проширивање знања из музичке терминологије. Проширивање знања из теорије музике, разумевање музичког градива и нотног материјала а у уској вези са наставом солфеђа и инструмента.		
Обавезни минимум:			Обавезни минимум:		
Интонирање мелодијских вежби у Дурским и молским лествицама до четири предзнака. Равномерно читање ритма (парлато) у виолинском и бас кључу у свим простим, четвороделним и правилно сложеним дводелним тактова. Опажање, интонирање тонова из мелодике, препознавање и записивање ритмичких мотива, мелодијско- ритмички диктат једноставне фразуре по двотактима; интонирање доминантног септакорда у обрађеним тоналитетима са разрешењем у тонику. Теорија музике: дурске лествице до четири предзнака, а молске до два и ц-мол. Квинтакорди главних ступњева; интервали до октаве; утврђивање дурских и молских квинтакорда на свим основним тоновима.			Интонирање мелодијских вежби у свим Дурским и молским лествицама кинтног и квартног круга; Интонирање хоматских скретница и пролазница, мутација. Певање лествичних квинтакорда, штимова и каденти свих тоналитета до седам предзнака. Ритмичко читање етида инструменталног типа из градива. Примена промене кључа или два система. Народни ритмови (сложено- мешовити тактови); ритмичка јединица шеснаестина, дуола; метроритам. Опажање и интонирање пређеног градива; малог дурског и умањеног септакорда са разрешењем. Ритмички и мелодијски диктат		
Испит:			Испит:		
На крају првог циклуса ученици 2 раз. четворогодишњег школовања полажу испит, а 1 раз. двогодишње имају смотру. Писмени део: мелодијско- ритмички диктат у тоналитетима до два предзнака (без ученика двогодишњег школовања), тест из теорије: тетрахорди, имена и врста интервала, дурски и молски квинтакорд усмени део: мелодијска вежба (тоналитети пређени у првом циклусу); парлато: виолински и бас кључ, пређено градиво првог циклуса.			Писмени део: мелодијски диктат до четири предзнака Усмени део: мелодијска вежба до четири предзнака: скретнице, пролазнице и мутација Парлато: промена кључа, виолински и бас, са свим ритмичким фигурама		
Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева:					
Активно укључивање ученика у рад на часу кроз коришћење различитих облика рада- фронтални, рад у пару, у групама. Укључивање и подстицање ученика да свесно приступе повезивању нотне слике са звуком и обрнуто, различитим методама рада. - Практичан рад, индивидуални и групни рад - Домаћи задаци - Усмена и писмена провера					

Circle of 5^{ths}

ТЕОРИЈА МУЗИКЕ

Четврти разред:

(1 час недељно – 33 часа годишње)

ЦИЉ

Теоријско обједињавање свих музичких појмова и израза, као и повезивање теоријске наставе са солфеђом и наставом инструмента, односно певања.

ЗАДАЦИ

- Упознавање музичких појмова и појава.
- Владање законитостима теорије музике.
- Остваривање функционалних задатака - стицање брзине у схватању тон.односа (лествице, интервали и акорди).
- Владање музичком ортографијом.

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Постављање и упоређивање лествица.
- Тоналитети.
- Обрада интервала.
- Постављање акорада.
- Многостраност тонова.
- Појмови и дефиниције.
- Орнаменти.

ГРАДИВО

- Лествице
- Интервали и акорди
- Појмови и дефиниције

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Писмени део:

- шифре интервала и акорада.
- исписивање предзнака појединих лествица.
- исписивање врсте интервала и акорада – принцип теста.

2. Усмени део:

- изградња интервала и акорада.
- ознаке за темпо, динамику, артикулацију и агогику

Предмет:	ТЕОРИЈА МУЗИКЕ	Разреди:	IV СП+ЕП+ЕС	Облик рада:
Недељни фонд часова:	1 час недељно, 45 мин.	Годишњи фонд часова:	33	групни
Наставни одсек/ Група	Обавезни - класична музика (контрабас, соло-певање, српско традиционално певање, српско традиционално свирање)			
„Службени гласник РС”	(„Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон и 10/19			
Циљеви наставе предмета:	<i>Циљ учења предмета Теорија музике је да ученици стичу знања која подразумевају музичко описмењавање и спознају елемената музике а све то ради ефикаснијег разумевања нотног текста у свим његовим аспектима, што доприноси успешној корелацији са наставом инструмента</i>			
Задачи наставе предмета:	<ul style="list-style-type: none"> - Упознавање музичких појмова - Владање законитостима теорије музике - Остваривање функционалних задатака – стицање брзине у схватању тонских односа - Владање музичком ортографијом 			
Начин остваривања програма предмета:				
Групни, теоретски и практични рад . Настава се реализује кроз практичну наставу уз теоретска тумачења и упутства				

Циљеви учења за предмет или исходи по разредима:

Модул / област	IV ДУВАЧИ+ЕТНО СВИРАЧИ	Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева
ПОЈМОВИ И ДЕФИНИЦИЈЕ, МНОГОСТРАНОСТ ТОНОВА, ОРНАМЕНТИ		
Линијски систем; кључеви; тон и његове особине; метар и метричке ознаке; ортографија и орнаментика; фраза; агогика; артикулација; динамика; темпо. Упознавање ознака и њихово повезивање са музичким садржајима, што ће олакшати ученицима да правилно интерпретирају и препознају музички материјал.		-Практичан рад- анализа и тумачење појмова и ознака у инструменталној литератури -Усмена и писмена провера научених ознака
ТОНАЛИТЕТИ		
Лествице – теоријско обнављање свих дијатонских лествица, упоређивање истоимених и паралелних тоналитета, упоређивањем лествица удаљених за хроматски полистепен и енхармонских лествица. Поставка мол-дура. Лествични квинтакорди.		Оспособљавање ученика за теоријску изградњу свих дијатонских лествица, владање законитостима квинтних кругова.
ОБРАДА ИНТЕРВАЛА		
Интервали: интервали до октаве и њихови обртаји. Интервали до октаве и њихови обртаји. Сложени интервали . Хроматске промене интервала и њихова разрешења Карактеристични лествични интервали		Развијање способности идентификације одређених интервалских односа како у самим интервалима тако и у оквиру тоналитета.
ПОСТАВЉАЊЕ АКОРАДА - Трозвучи		
Трозвучи: консонантни квинтакорди и њихови обртаји; умањени и прекомерни квинтакорд; лествични квинтакорди; многостраност дурског квинтакорда.		Развијање способности идентификације одређених акордских односа како у самим трозвучима тако и у оквиру једног или више тоналитета.
ПОСТАВЉАЊЕ АКОРАДА - Септакорди		
Септакорди – основни облик и обртаји доминантног септакорда; умањени, полуумањени и мали молски септакорд у тоналитету; поставка септакорда у дурским и молским лествицама.		Схватање конструкције свих врста септакорада и њихово везивање за тоналитет.
Обавезни минимум:		
Лествице: све дурске и молске Интервали и акорди: изгађивање, препознавање, означавање шифри. Многостраност тонова, Малидурски септакорд са обртајима Све врсте септакорда. Појмови и дефиниције из области темпа, артикулације, агогике и ритма.		
Испит:		
Писмени део: Интервали, лествице, акорди и ортографија (- шифре интервала и акорада; - Исписивање предзнака појединих лествица; Исписивање врсте интервала и акорада.)		Усмени део: - Познавање термина и дефиниција - Познавање свих ознака које прате нотни текст (изградња интервала и акорада; ознаке за темпо, динамику, артикулацију и агогику.)
Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева:		
Активно укључивање ученика у рад на часу кроз коришћење различитих облика рада- фронтални, рад у пару, у групама. Укључивање и подстицање ученика да свесно приступе повезивању нотне слике са звуком и обрнуто, различитим методама рада. - Практичан рад, индивидуални и групни рад - Домаћи задаци - Усмена и писмена провера		

Жичани инструменти

Контрабас

Овај жичани инструмент изучава се по четворогодишњем програму

I Циклус (I и II разред)

I РАЗРЕД (2 часа недељно, 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Карактеристике инструмента.

Начин добијања тона.

Поставка и техника десне руке:

- држање гудала и вежбе хоризонталних и вертикалних покрета (надлактице, подлактице, шаке, зглоба и прстију);
- вођење гудала на празним жицама (са различитом расподелом, различитом брзином кретања и разноврстним штрихом);
- ритмичке вежбе на празним жицама (гудалом и пицикато);
- основни потези гудалом (деташе, портато, легато, стакато).

Поставка и техника леве руке:

- вежбе за промену позиције;
- вежбе за корелацију и кординацију покрета леве и десне руке;
- вежбе за интонацију у првој позицији.

Музички бонтон.

Скале и трозвуци

а-мол (природни); дурске: Еф; Бе; Ге; А; Е; Це - дур;

Вежбе кроз позиције различитих ритмичких и техничких захтева за леву и десну руку.

ЛИТЕРАТУРА

Škole za kontrabas po izboru:

L. Montag, M. Prosenik, F. Simandl, L. Štrajher i druge.

Lake kompozicije sa klavirom (po izboru)

Tehničke etide odgovarajuće

težine (L. Rakov, J. Kment, A. Slama, I. Bili, S. Li i dr.)

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- четири лествице;
- вежбе у I позицији;
- две техничке етиде (по избору)
- два комада са клавиром (по избору)

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају школске године)

1. Једна лествица;
2. Једна етида
3. Један комад по избору са клавирском пратњом.

II РАЗРЕД (2 часа недељно, 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Поставка леве руке и интонативне вежбе у четвртој позицији. Вежбе за промену позиције (све четири позиције). Мелодијске вежбе за увежбавање артикулације и динамике. Техничке вежбе кроз четири позиције, различитих ритмичких и техничких захтева за леву и десну руку. Вежбе у петој позицији. Вежбе са флажолетима и штимовање инструмента помоћу њих. Кратке етиде (са клавирском пратњом и без ње). Кратки комади и композиције са клавирском пратњом. Музички бонтон.

Скале и трозвуци

Дурске и молске лествице у једној октави кроз све четири позиције. Дурске и молске лествице у једној октави кроз пет позиција. Хроматске лествице кроз пет позиција.

Трозвуци и четворозвуци кроз пет позиција.

ЛИТЕРАТУРА

Škole za kontrabas po izboru:

L. Montag, M. Prosenik, F. Simandl, L. Štrajher i druge.

Lake kompozicije sa klavirom (po izboru).

Tehničke etide odgovarajuće

težine (po izboru).

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- четири лествице;
- вежбе кроз IV позиције;
- четири техничке етиде (по избору)
- четири комада са клавиром (по избору)

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Једна лествица са трозвуком (IV или V позиција);
2. Две етиде
3. Један комад по избору са клавирском пратњом.

II ЦИКЛУС (III и IV разред)

III РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Поставка леве руке и вежбе за интонацију кроз VI, VII и VIII позицију.

Техничке вежбе за промену позиција. Вибрато.

Мелодијске и ритмичке вежбе кроз позиције.

Кратке етиде (са клавирском пратњом и без ње).

Кратки комади и композиције са клавирском пратњом

Скале и трозвучи

Дурске и молске скале са трозвучима кроз две октаве.

Хроматске скале кроз две октаве.

ЛИТЕРАТУРА

- Škole za kontrabas po izboru: L. Montag, M. Prosenik, F. Simandl, L. Štrajher i druge
- J. Novosel: Etide za kontrabas
- Tehničke etide odgovarajuće težine (po izboru)
- Lake kompozicije sa klavirom (po izboru)
- K. Trunpf: Laki komadi za kontrabas i klavir
- Hrestomatija za kontrabas I sveska (sa klavirskom pratnjom)
- B. Lalović: Dvanaest malih etida (sa klavirskom pratnjom)

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- четири лествице;
- вежбе кроз позиције до тона Е;
- шест техничких етида (по избору)
- четири комада са клавиром (по избору)

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Једна лествица са трозвуком кроз две октаве (VII или VIII позиција);
2. Две етиде (једна са клавирском пратњом)
3. Један комад по избору са клавирском пратњом.

IV РАЗРЕД

(2 часа недељно, 66 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Поставка леве руке и вежбе кроз IX и X позицију.

Техничке и интонативне вежбе за промену позиција.

Вибрато. Орнаменти: предудар, мордент, групето, трилер.

Мелодијске и ритмичке вежбе кроз позиције.

Кратке етиде (са клавирском пратњом и без ње).

Кратки комади и композиције са клавирском пратњом.

Музички бонтон.

Скале и трозвучи

Дурске и молске лествице са трозвучима кроз две октаве.

Хроматске лествице кроз две октаве.

ЛИТЕРАТУРА

- Škole za kontrabas po izboru: L. Montag, M. Prosenik, F. Simandl, L. Štrajher i druge
- J. Novosel: Etide za kontrabas
- Tehničke etide odgovarajuće težine (po izboru)
- Lake kompozicije sa klavirom (po izboru)
- K. Trunpf: Laki komadi za kontrabas i klavir
- Hrestomatija za kontrabas
- I sveska (sa klavirskom pratnjom)
- B. Lalović: Dvanaest malih etida (sa klavirskom pratnjom)

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- четири лествице;
- вежбе кроз позиције до тона Ф;
- шест техничких етида (по избору)
- четири комада са клавиром (по избору)

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Једна лествица са трозвуком кроз две октаве.
2. Две етиде (једна са клавирском пратњом)
3. Један комад по избору са клавирском пратњом.

Предмет:	КОНТРАБАС		Разреди:	I	II	III	IV	Облик рада:
Недељни фонд часова:	I циклус: 2 часа недељно, 30 мин. II циклус: 2 часа недељно, 45 мин.		Годишњи фонд часова:	70	70	70	66	индивидуални
Наставни одсек/ Група	Обавезни - класична музика / ЖИЧАНИ - ГУДАЧКИ ИНСТРУМЕНТИ							
„Службени гласник РС”	(„Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон и 10/19							
Циљеви наставе предмета:	<i>Циљ учења предмета је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз истовремено подстицање развијања моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања</i>							
Задачи наставе предмета:	<ul style="list-style-type: none"> - Развијање љубави према музици и инструменту. - Формирање унутрашњих слуховних музичких представа и усвајање основних елемената музичке писмености. - Овладавање основном техником свирања инструмента. - Оспособљавање за самостално бављење инструментом. - Развијање извођачке и стваралачке способности. 							
Начин остваривања програма предмета:								
Индивидуални практични рад. Настава се реализује кроз практичну наставу уз теоретска тумачења								
Циљеви учења за предмет или исходи по разредима:								
Модул / област	I	II	Модул / област	III	IV			
Поставка инструмента, леве и десне руке:	<ul style="list-style-type: none"> - Правилно држање инструмента. - Правилно држање и употреба гудала. - Коришћење основних потеза гудалом. - Правилно постављена лева рука и коришћење одређене позиције. - Извођење техничке вежбе за десну руку (расподела, притисак и брзина кретања гудала). Извођење техничке и интонативне вежбе за леву руку. 			Лествице:				
Техничке вежбе - скале:	<ul style="list-style-type: none"> - Свирање дурских и молских музичких термина. - Свирање дурских и молских лествица у једној октави кроз све четири позиције. - Свирање хроматских лествица. - Свирање разложених трозвука и четворозвука кроз пет позиција. 			Техничке вежбе :				
Вежбе и етиде:	<ul style="list-style-type: none"> - Свирање дурских и молских музичких термина. - Свирање дурских и молских лествица у једној октави кроз пет позиција. - Свирање хроматских лествица. - Свирање разложених трозвука и четворозвука кроз пет позиција. 			Етиде:				
Комади:	<ul style="list-style-type: none"> - Свирање критичког односа према основним елементима муз. извођења - разликовање карактера композиције и развијање одређених начина интерпретације; - континуирано употпуњавање знања о ознакама темпа и карактера, у зависности од ознака на које ученик наилази током изучавања задатих композиција - примењивање свих научених елемената музичке интерпретације 			Комади:				
Смотра/ Испит:	Смотра: 1 лествица. 1 етида, 1 комад с клавиром	Испит: 1 лествица,са начинима и трозв., 2 етиде, 1 комад с клавиром	Испит:	Испит: 1 лествица 2 етиде 1 комад с клав.праћњом (програма напамет)	Испит: 1 лествица 2 етиде (једна с клавиром) 1 комад са клавир.праћњом (програма напамет)			
Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева:								
<p>Код деце која се пријављују на одсек за контрабас посебну пажњу треба обратити на њихове физичке предиспозиције, висину детета и величину руке, као и праг чујности ниских тонова. У почетном обучавању свирања на контрабасу посебну пажњу треба посветити држању инструмента које мора бити потпуно природно. Када је реч о десној руци, обратити пажњу да се без обзира на стил држања гудала природно функционисање прстију, зглоба и шаке морају уклопити и бити у природној равнотежи. У поставци леве руке уочити честе сметње као што су слаби прсти, лабави зглобови и слично, а затим радити на њиховом отклањању. Подучавање и избор методски организованог материјала који се користи треба прилагодити индивидуалним потребама ученика.</p> <p>Начин провере: -формативно оцењивање, редовно месечно проверавање постигнућа ученика на часу у току савладавања школског програма -сумативно оцењивање, на крају програмске целине или за класификациони период</p>								

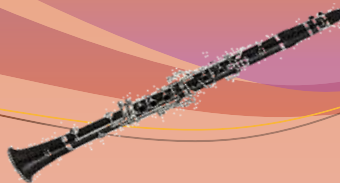
Дувачки и ударачки инструменти

- Кларинет
- Труба
- Тромбон
- Саксофон
- Хорна
- Удараљке

Ови дрвени и лимени дувачки
инструменти и удараљке изучавају
се по шестогодишњем програму

Кларинет

Први разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Карактеристике инструмента. Поставка правилног дисања и вежбе дисања. Начин добијања тона. Поставка леве и десне руке.
- Поставка амбажуре.
- **Техника десне руке:**
- – правилно постављање позиције прстију на рупама и клапнама; правилно постављање палца за ослањање инструмента; правилно позиционирање шаке, примени различита музичка изражајна средства у зависности од карактера музичког примера уз помоћ наставника;
- – свира кратке композиције напамет, соло и уз пратњу клавира;
- – учествује на јавним наступима у школи и ван ње;
- – испољи самопоуздање у току јавног наступа;
- – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.
- **Техника леве руке:**
- – правилно постављање позиције прстију на рупама и клапнама; правилно позиционирање шаке.
- Стакато технка: правилно ударање врхом језика у трску.
- Вежбе за развој моторике прстију леве руке.
- **Скале и трозвучи:**
- Це, Ге, Де, Бе и Еф-дур, а, е, де, ха и ге мол у две октаве.

ЛИТЕРАТУРА

- – Бруно Брун: *Школа за кларинет број 1*
  - – Радивој Лазић: *Учим кларинет број 1*
- и остала литература сличне тежине по избору наставника

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – дурске и моске скале до једног предзнака
- – 20 етида
- – 2 комада уз клавиру пратњу

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају школске године)

- – Једна дурска, једна молска скала са тоничним трозвуком
- – 2 етиде
- – Један комад уз пратњу клавира (изводи се напамет).

Други разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Тонске и техничке вежбе за унапређивање целокупног извођачког апарата (тон, амбажура, техника прстију и језика).
- Синхронизација језика и прстију.
- Рад на побољшању интерпретације.
- Музички бонтон.
- **Скале и трозвучи:**
- Дурске и молске скале до три предзнака кроз две октаве – стакато и легато

ЛИТЕРАТУРА

Etide

- – Bruno Brun: *Škola za klarinet broj 1, 2*
- – Radivoj Lazić: *Učim klarinet broj 1, 2 i ostala odgovarajuća literatura po izboru nastavnika, predviđena programskim zahtevima.*
- Komadi po izboru nastavnika adekvatne težine

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – дурске и молске скале до 3 предзнака са тоничним трозвуком кроз две октаве
- – 25 етида
- – 2 комада уз пратњу клавира

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

Смотра на крају године (изводи се напамет)

- Једна дурска, једна молска скала са тоничним трозвуком
- 2 етиде
- Комад уз пратњу клавира

Кларинет

Трећи разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Вежбе за побољшање моторичких способности и синхронизацију прстију и језика.
- Издржавање тонова.
- Контрола дисања, амбажуре.
- Развијање слуха за самостално штимовање.
- Музички бонтон.
- **Скале и трозвуци:**
- Кроз две октаве : Це, Еф, Ге, Бе, Де, А и Ес-дур, а, е, де, ха, ге, це и фис-мол
- Кроз три октаве: е-мол
- Све скале свирати у стакато и легато артикулацији

ЛИТЕРАТУРА

- – Bruno Brun : Škola za klarinet broj 1, 2, 3
- – Radivoj Lazić: Učim klarinet broj 1, 2, 3
и остала одговарајућа литература по избору наставника, предвиђена програмским захтевима

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – Дурске и молске скале кроз две и три октаве са тоничним трозвуком
- – 30 етида
- – Два комада уз пратњу клавира

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ (извиди се напамет)

- – Једна дурска, једна молска скала са тоничним трозвуком
- – 2 етиде
- – Комад уз пратњу клавира

Четврти разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Вежбе за побољшање моторичких способности и синхронизацију прстију и језика.
- Издржавање тонова.
- Изједначавање регистара кроз тонске вежбе.
- Стварање менталне и физичке кондиције
- Заједничко свирање (камерна, оркестар).
- Музички бонтон.
- **Скале и трозвуци:**
- Дурске и молске скале до четири предзнака.
- Скале кроз две октаве: це, ге, де, бе, а, ес, ас дур; а, де, ге, ха, це, фис, цис-мол..
- Скале кроз три октаве: е, еф дур, е и еф-мол
- Све скале се свирају у стакато и легато артикулацији.
- Хроматска скала.

ЛИТЕРАТУРА

- – Bruno Brun : Škola za klarinet broj 2, 3
- – Radivoj Lazić: Učim klarinet broj 3, 4
и остала одговарајућа литература по избору наставника, предвиђена програмским захтевима
Комади по избору наставника адекватне тежине

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – Дурске и молске скале до 4 предзнака
- – 35 етида
- – 3 комада уз пратњу клавира

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- – Једна дурска, једна молска скала са тоничним трозвуком
- – 2 етиде различитог карактера
- – Комад уз пратњу клавира

Кларинет

Пети разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Рад на добијању што квалитетнијег изговора код стакато технике.
- Вежбе за побољшање моторичких способности и синхронизацији прстију и језика.
- Тонске вежбе и рад на што квалитетнијој боји тона и интонацију свим регистрима.
- Рад на микродинамици.
- Свирање соло и у ансамблу.
- **Скале и трозвуци:**
- Дурске и молске скале до пет предзнака са доминантним и умањеним септакордима
- Скале се свирају разложено и у разним комбинованим артикулацијама.
- Хроматска скала.

ЛИТЕРАТУРА

- – Kloze: Tehničke vežbe
- – Lefevr: Tehničke vežbe

и остала одговарајућа литература по избору наставника, предвиђена програмским захтевима
Комади по избору наставника адекватне тежине

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – Дурске и молске скале до пет предзнака са доминантним и умањеним септакордима, разложено
- – 35 етида
- – 3 комада уз пратњу клавира

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ (извиди се напамет)

- Једна дурска, једна молска скала са тоничним и доминантним трозвуком, разложено
- – 2 етиде различитог карактера
- – Комад уз пратњу клавира

Шести разред:

(2 часа недељно – 66 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Рад на постизању флексибилности амбажуре у свим регистрима. Меморисање текста.
- Обликовање што квалитетнијег тона, интонација и стакато.
- Самостално штимовање инструмента.
- Постизање контроле прстију и језика код свирања у брзом темпу.
- Свирање соло и у ансамблу.
- Музички бонтон.
- **Скале и трозвуци:**
- Све дурске и молске скале кроз две и три октаве са доминантним и умањеним септакордима.
- Скале, трозвуке, умањене и доминантне септакорде свирати разложено и у комбинованим артикулацијама.
- Хроматска скала

ЛИТЕРАТУРА

- – Kloze: Tehničke vežbe
- – Lefevr: Tehničke vežbe

и остала одговарајућа литература по избору наставника, предвиђена програмским захтевима
Комади по избору наставника адекватне тежине

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – Све дурске и молске скале са тоничним, доминантним и умањеним септакордима
- – 40 етида
- – 4 комада уз пратњу клавира

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- – Једна дурска и једна молска скала са тоничним, доминантним и умањеним септакордима
- – 2 етиде различитог карактера
- – Комад уз пратњу клавира

Предмет:	КЛАРИНЕТ		Разреди:	I	II	III	IV	V	VI	Облик рада:
Недељни фонд часова:	I циклус: 2 часа недељно, 30 мин. II циклус: 2 часа недељно, 45 мин.		Годишњи фонд часова:	70	70	70	70	70	66	индивидуални
Наставни одсек/ Група	Обавезни - класична музика / ДРВЕНИ ДУВАЧИ									
„Службени гласник РС“	(„Службени гласник РС“, бр. 88/17, 27/18 – др. закон и 10/19									
Циљеви наставе предмета:	Циљ учења предмета је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз истовремено подстицање развијања моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања									
Задачи наставе предмета:	Развијање жеље за слушањем кларинетске музике, као и сталним праћењем музичких токова, како у нашој земљи, тако и свету. Развој креативности и индивидуалности. Стицање техничког и тонског нивоа у складу са учениковим способностима за успешан завршетак основне музичке школе. Стварање потребе код ученика да кроз свирање дувачког инструмента искажу свој свет, способности и знање кроз разне видове јавних наступа.									
Начин остваривања програма предмета:										
Индивидуални практични рад. Настава се реализује кроз практичну наставу уз теоретска тумачења										
Циљеви учења за предмет или исходи по разредима:										
Модул / област	I	II	III	Модул / област	IV	V	VI			
Тонске и техничке вежбе :				Тонске и техничке вежбе :						
- Уче о кларинету и његовим карактеристикама; - Правилно дисање - Положај улоге браде, усана и језика; - Правилно држање кларинета - Вежба се контрола тона, вежбати техничке и музичке компоненте- атака, артикулације				Упоредо са тонским радити и на техничким вежбама које, почев од једноставнијих ка сложенијим, доприносе развоју свих техничких елемената владања инструментом. Посебну пажњу усмерити на свирање вежби у различитим артикулацијама. Контролисати тон у свим октавама, имати стабилну интонацију и прецизну. Радити на амбажури и лепоти тона.						
Лествице:				Лествице:						
- Свирати скале у опсегу од е до г1 у лаганим четвртинама. - Сви тонови скале морају бити уједначени у боји и јачини. - Развијања спретност на инструменту - координација руку, језика и дисање. Лествице увек свирати у одређеном ритму од почетка до краја, у истом темпу, без убрзавања и успоравања. Лествице обавезно свирати напамет.				Ученик ће бити способан да свира скале у опсегу од е до ц3 у бржим осминама. Све тонове скале свира тако да буду уједначени у боји, јачини и трајању. У току школовања обрадити све тоналитете, дурске и молске, са тоничним трозвуком. У свирању лествица примењивати разложено свирање, као и свирање доминантних дурских и умањених септакорда код молских тоналитета.						
Етиде:				Етиде:						
Ученик ће бити способан да задовољи техничке захтеве у етидама, поштујући назначени темпо. Учити техничке и музичке компоненте - атака, артикулације. Ученик ће бити способан да задовољи техничке захтеве у етидама, поштујући назначени темпо. Ученик препознаје и свира без помоћи основне ритмичке обрасце.				Проширивање претходно стеченог знања и рад на његовој примени у пракси.. Упутити ученика на аналитичан приступ рада који се односи на тоналитет и предзнаке у току саме вежбе, сложеније ритмичке, техничке и тонске елементе, као и рад на појединим пажњама који захтевају посебну пажњу. Код ученика, преко етида разноврсног садржаја и захтева, развијати уредност у вежбању, поштовање сваке ноте и ознаке у нотном тексту које се односе на темпо, динамичко и агогичко нијансирање.						
Комади:				Комади:						
Ученик ће бити способан да свира са лакоћом изабране комаде које треба да изводи на јавним наступима уз пратњу клавира. Развијање осећај за ритам и прецизну интонацију. Развија се музичка меморија. Развијање способности за концертну делатност, као и смисао за заједничко музицирање. Развијање способности да самостално креира интерпретације дела различитих стилова. Стицање искуства на јавним наступима.				Ученик ће бити способан да свира са лакоћом изабране комаде које треба да изводи на јавним наступима уз пратњу клавира. Упознавање са различитим музичким стиловима и њиховим одликама и значај њиховог правилног интерпретирања. Развијати све музичке и техничке елементе и њихово повезивање са слушно естетским процесом. Створити музички израз користећи динамику, артикулацију и звучне ефекте.						
Смотра /Испит:	Смотра: 1 дур. и 1 мол. лествица са тонич.квинтак напамет, 2 етиде разл.карактера, 1 комад с клавиром напамет	Испит: 1 дур. и 1 мол. лествица лествица са тонич.квинтак. напамет, 2 етиде разл.карактера, 1 комад с клавиром-напамет	Испит:	Испит: 1 дур. и 1 мол. са тонич.квинтак., Д7 и У7 2 етиде разл.карактера, 1 комад с клавиром -напамет	Испит: Једна дурска, једна молска скала са тоничним и доминантним трозвуком, разложено – 2 етиде различитог карактера – Комад уз пратњу клавира	Испит: 1 дурска и 1 молска лествица-напамет 2 етиде разл.карактера 1 комад уз пратњу клавира-напамет				
Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева:										
У настави дувачких инструмената посебну пажњу треба усмерити на обликовање тона, његову правилну поставку кроз упознавање са основама технике дисања и правилну импостацију усника или писка. Од самог почетка, у оквиру регистра који омогућава најлакшу емисију тона, применити све елементе који се односе на правилно узимање ваздуха и његово рационално коришћење кроз правилно обликовање усана код инструмената са трском (кларинет, саксофон). Начин провере: -формативно оцењивање, редовно месечно проверавање постигнућа ученика на часу у току савладавања школског програма -сумативно оцењивање, на крају програмске целине или за класификациони период										

Саксофон

Први разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Историјат, карактеристике, делови и могућности саксофона.
- Вежбе дисања.
- Правилно намештање трске на усник.
- Поставка амбажуре.
- Свирање само на лули и уснику.
- Правилно држање саксофона и поставка прстију.
- Одржавање инструмента.
- Врсте артикулација (стакато и легато).
- Тонске вежбе (издржавање тонова).
- Елементи музичке писмености (целе ноте, половине, четвртине и осмине).
- Тонски опсег: Е 1 до А 3 (за напредне до Ц3).
- Музички бонтон.
- **Скале и трозвуци**
- Дурске и молске лествице до једног предзнака са тоничним
- трозвуком (е,а,Ф,Г)

ЛИТЕРАТУРА

- – Jan Van Bekum (holandska škola): Škola za početnike (prvo izdanje)
- – Klod Delangl (francuska škola): Metode za početnike sa CD-om
- – Pereni (mađarska škola): ABC Saksofon, prva sveska
- – Mišel Rikijer: Meni ne manjka daha
- – L. Peterson: Prva knjiga
- **Komadi iz zbirki**
- – Klod Delangl: Sve kompozicije iz knjige Metode za početnike
- – Pereni: Sve kompozicije iz gore navedene literature
- Композиције или транскрипције за саксофон по избору наставника

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

Две лествице, 15 етида, две композиције по слободном избору

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају школске године)

Једна композиција уз пратњу клавира напамет.

Други разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Тонске вежбе. Стакато. Пунктирани ритам и синкопа. Динамика – пиано, форте. Основне ознаке за темпо.
- – правилно изведе сваку ритмичку фигуру у задатом нотном тексту; правилно изведе стакато; самостално свира кратке композиције напамет, соло и уз пратњу клавира; комуницира са корепетитором кроз музику; учествује на јавним наступима у школи и ван ње; испољи самопоуздање у току јавног наступа; поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; користи предности дигитализације у слушању и извођењу музике.
- Опсег инструмента: горе до Д3, доле до Д1.
- Музички бонтон.
- **Скале и трозвуци**
- Дурске и молске скале до два предзнака са тоничним трозвуком, разложеним тоничним трозвуком (мало разлагање), малим разлагањем.

ЛИТЕРАТУРА

- – Jan Van Bekum (holandska škola): Škola za početnike (prvo izdanje)
- – Klod Delangl (francuska škola): Metode za saksofon broj 1
- – Ivan Rot (nemačka škola): Sveska broj 1
- – Pereni (mađarska škola): Saksofon ABC, 1. deo
- – L. Peterson: Prva knjiga
- **Komadi iz zbirki**
- – Klod Delangl: Sve kompozicije iz knjige Metode za saksofon broj 1
- – Perenji: Све композиције из горе наведене књиге Комади тежине у складу са техничким могућностима ученика. Композиције или транскрипције по избору наставника

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

Две дурске и две молске лествице, 15 етида, две композиције по слободном избору

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају школске године)

Једна композиција уз пратњу клавира напамет, једна дурска и једна молска лествица, једна етида

Саксофон

Трећи разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Тонски опсег од Ц1 до Е3. Тонске вежбе (издржавање тонова, вежбе на једном тону).
- Увод у триолски фразирунг. Шеснаестина.
- Свирање дуета. Музички бонтон.

Скале и трозвуци

- Дурске и молске скале до три предзнака са тоничним трозвуком,
- малим разлагањем, терцама

ЛИТЕРАТУРА

- – Rudi Jetl: tehničke etide
- – Jan Van Bekum (holandska škola): Druga sveska vežba i etida
- – Klod Delangl (francuska škola): Metode za saksofon broj 2
- – Ivan Rot (nemačka škola): Sveska broj 1
- – Pereni (mađarska škola): Saksofon ABC 2 deo
- – L. Peterson: Druga knjiga
- **Комади из збирки**
- – Klod Delangl: Sve kompozicije iz knjige Metode za saksofon broj 2
- – Perenji: Sve kompozicije iz gore navedene knjige

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

Тридурске и три молске лествице, 15 етида, три композиције по слободном избору

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Једна композиција уз пратњу клавира напамет, једна дурска и једна молска лествица, две етиде

Четврти разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Тонске вежбе (издржавање тонова, вежбе на једном тону).
- Свирање дуета, триа, квартета или у неком ансамблу.
- Осмински тактови. Опсег од Ц1 до Ф3.
- Музички бонтон.
- **Скале и трозвуци**
- Дурске и молске скале до 4 предзнака са тоничним трозвуком, великим разлагањем, терцама, доминантни или код мола умање-ни септакорд.
- Хроматска скала кроз опсег скале коју ученик свира

ЛИТЕРАТУРА

- – Rene Diklo: 35 tehničkih etida
- – Perenji (mađarska škola): Saksofon ABC 2 deo
- – L. Peterson: Druga knjiga
- – G. Lakur etide
- – Etide po izboru nastavnika
- **Комади**
- По избору наставника и у складу са техничким могућностима ученика

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- Четиридурске и четири молске лествице, 15 етида, три композиције по слободном избору

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током шк. године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Једна композиција уз пратњу клавира напамет, једна дурска и једна молска лествица, две етиде различитог карактера

Саксофон

Пети разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Тонске вежбе.
- Цео опсег инструмента (б – Фис3).
- Свирање дуета, триа, квартета или у неком ансамблу.
- Музички бонтон.
- **Скале и трозвуци**
- Дурске и молске скале до 5 предзнака са тоничним трозвуком, великим разлагањем, терцама, доминантни или код мола умањени септакорд, разложеним доминантним (умањеним) септакордом (мало разлагање)
- Хроматска скала кроз опсег скале коју ученик свира

ЛИТЕРАТУРА

- – Н. Kloze: tehničke etide – prva knjiga
- – Rene Diklo: 35 tehničkih etida
- – Lakur etide
- Etide po izboru nastavnika

Комади – По избору наставника и у складу са техничким могућностима ученика

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

Четиридурске и четири молске лествице, 15 етида, три композиције по слободном избору

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Једна композиција уз пратњу клавира напамет, једна дурска и једна молска лествица, две етиде различитог карактера

Шести разред:

(2 часа недељно – 66 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Читање с листа.
- Тонске вежбе.
- Цео опсег инструмента (б – Фис3).
- Свирање дуета, триа, квартета или у неком ансамблу.
- Вибрато.
- **Скале и трозвуци**
- Дурске и молске скале до 6 предзнака са тоничним трозвуком, великим разлагањем, терцама, доминантни или код мола умањени септакорд, разложеним доминантним (умањеним) септакордом (мало разлагање)
- Хроматска скала кроз опсег скале коју ученик свира

ЛИТЕРАТУРА

- – Н. Kloze: Tehničke etide
- – G. Lakur: Etide
- – Etide po izboru nastavnika

Комади – По избору наставника и у складу са техничким могућностима ученика

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

Петдурских и пет молских лествица, 15 етида, три композиције по слободном избору

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током шк. године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Једна композиција уз пратњу клавира напамет, једна дурска и једна молска лествица, две етиде различитог карактера

Предмет:	САКСОФОН			Разреди:	I	II	III	IV	V	VI	Облик рада:
Недељни фонд часова:	I циклус: 2 часа недељно, 30 мин. II циклус: 2 часа недељно, 45 мин.			Годишњи фонд часова:	70	70	70	70	70	66	индивидуални
Наставни одсек/ Група	Обавезни - класична музика / ДРВЕНИ ДУВАЧИ										
„Службени гласник РС”	„Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон и 10/19										
Циљеви наставе предмета:	Циљ учења предмета је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз истовремено подстицање развијања моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања										
Задаци наставе предмета:	Упознавање историјског развоја саксофона, техничких могућности и примене у свим музичким жанровима.. Развијање жеље за слушањем класичне музике, као и сталним праћењем музичких токова, како у нашој земљи, тако и свету. Развој креативности и индивидуалности. Стицање техничког и тонског нивоа у складу са учениковим способностима за успешан завршетак основне музичке школе. Стварање потребе код ученика да кроз свирање дувачког инструмента искажу свој свет, способности и знање кроз разне видове јавних наступа.										
Начин остваривања програма предмета:											
Циљеви учења за предмет или исходи по разредима:											
Модул / област	I	II	III	Модул / област	IV	V	VI				
Тонске и ехничке вежбе :				Тонске и ехничке вежбе :							
- Упознавање инструмента, контрола доброг тона, упознавање нота и нотних вредности. - Формирање амбажуре. - Техника дисања, поставка усница, прстију и држање инструмента Формирање тона. - Издржавање тонова од Ц1 - Д3 осмине нота, акценти, ала бреве такт, артикулације, 6/8 такт. - Контрола тона, техничке и музичке компоненте, атака.				Издржавање тонова од малог Б -Физ3, динамика, артикулације, вибрато, синкопе, интервалске вежбе. - Ширење опсега, контрола тона, интонација. - Контрола тона, уједначавање регистара. Интерпретацијске вежбе, вибрато, трилери. - Развијање тона, уједначавање регистара. - Развијање лепог тона и прецизне интонације.							
Лествице:				Лествице:							
Учење различитих тоналитета и обликовање тона. - Уједначавање регистара, ширење опсега. - Сви тонови скале морају бити уједначени у боји и јачини. - Развијање спретности руку, језика и даха, , упознавање нових тоналитета.				Ученик ће бити способан да свира скале у опсегу од е до ц3 у бржим осминама. Све тонове скале свира тако да буду уједначени у боји, јачини и трајању. У току школовања обрадити све тоналитете, дурске и молске, са тоничним трозвуком. У свирању лествица примењивати разложено свирање, као и свирање доминантних дурских и умањених септакорда код молских тоналитета.							
Етиде:				Етиде:							
- Синхронизација покрета прстију и усклађивање са језиком. - Развијање способности у читању нотног текста и техника прстију. - Развијање технике, способност свирања у различитим тоналитетима, способност читања нотног текста				Проширивање претходно стеченог знања и рад на његовој примени у пракси.. Упутити ученика на аналитичан приступ рада који се односи на тоналитет и предзнаке у току саме вежбе, сложеније ритмичке, техничке и тонске елементе, као и рад на појединим пасажима који захтевају посебну пажњу. Код ученика, преко етида разноврсног садржаја и захтева, развијати уредност у вежбању, поштовање сваке ноте и ознаке у нотном тексту које се односе на темпо, динамичко и агогичко нијансирање.							
Комади:				Комади:							
Развијање осећаја за ритам и прецизну интонацију, заједничко музицирање, учење напамет. Упознавање музичких стилова, учење напамет, свирање са клавиром Реализовање и повезивање стечених знања и вештина у области инструменталног и музичког развоја уз индивидуалних доживљај музичког текста.				Ученик ће бити способан да свира са лакоћом изабране комаде које треба да изводи на јавним наступима уз пратњу клавира. Упознавање са различитим музичким стиливима и њиховим одликама и значај њиховог правилног интерпретирања. Развијати све музичке и техничке елементе и њихово повезивање са слушно естетским процесом. Створити музички израз користећи динамику, артикулацију и звучне ефекте.							
Смотра/ Испит:	Смотра: 1 дур. и 1 мол. са тонич.квинтак. и малим разлагањем, 2 етиде разл.карактера, 1 комад с клавиром напамет		Испит: 1 дур. и 1 мол. лествица, 2 етиде разл.карактера, 1 комад с клавиром-напамет		Испит:	Испит: 1 дур. и 1 мол. лествица, 2 етиде разл.карактера, 1 комад с клавиром-напамет		Испит: Једна композиција уз пратњу клавира напамет, једна дурска и једна молска лествица, две етиде различитог карактера		Испит: 1 дурска и 1 молска лествица 2 етиде разл.карактера 1 комад уз пратњу клавира-напамет	
Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева:											
У настави дувачких инструмената посебну пажњу треба усмерити на обликовање тона, његову правилну поставку кроз упознавање са основама технике дисања и правилну импостацију усника или писка. Од самог почетка, у оквиру регистра који омогућава најлакшу емисију тона, применити све елементе који се односе на правилно узимање ваздуха и његово рационално коришћење кроз правилно обликовање усана код инструмената са трском (кларинет, саксофон). Начин провере: -формативно оцењивање, редовно месечно проверавање постигнућа ученика на часу у току савладавања школског програма -сумативно оцењивање, на крају програмске целине или за класификациони период											

Труба

Први разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Карактеристике инструмента.
- Правилан став и држање.
- Техника дисања и отвореност дисајних путева.
- Амбажура (поставка усника).
- Зујање на уснику.
- Атак (ударац језиком).
- Издржавање основних аликвотних тонова на труби.
- Проширивање опсега тонова и тонске вежбе у распону до с2.
- Музички бонтон.

Скале и трозвуци

- Скале у једној октави са тоничним трозвуком у половинама
- према могућностима ученика

ЛИТЕРАТУРА

- – D. Marković: Početna škola za trubu – Prvi deo
- – Dr. Čarls Kolin: Početne studije za trubu
- – Alojz Strnad: Metoda za trubu 1. deo (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa)
- – A. Mitronov: Škola za trubu
- – R. Getčel: Praktične studije 1. Knjiga

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – једнооктавна скала са тоничним трозвуком у половинама, у зависности од могућности ученика
- – 20 етида
- – 2 комада уз клавирску пратњу

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају школске године)

- – Једна скала са тоничним трозвуком
- – Две етиде
- – Један комад уз пратњу клавира, напамет

Други разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Свирање без притиска, контрола дисања и амбажуре.
- Корелација рада прстију и језика.
- Рад на тонском квалитету.
- Легато свирање уз контролу интонације.
- Контрола атака на четвртинама.
- Проширивање опсега тонова од „мало х до ц2“.
- Музички бонтон.
- **Скале и трозвуци**
- Ц-дур, Б-дур, Г-дур, Д-дур, са тоничним трозвучима у половинама
- ма и четвртинама.

ЛИТЕРАТУРА

- – D. Marković: Škola za trubu (do nivoa predviđenog programskim zahtevima)
- – D. Marković: Zbirka lakih kompozicija za trubu
- – D. Marković: 78 kompozicija za trubu
- – A. Strnad: Metoda za trubu 1. deo
- – (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa)
- – J. Usov: Hrestomatia 1. Deo
- – J. Pore: Mini koncertino No.5, No.6
- – Dr. Črls Kolin: Melodične osnove za trubu

Или нека друга одговарајућа литература по избору наставника, предвиђена програмским захтевима

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – 2 дурске скале са тоничним трозвучима
- – 25 етида
- – 3 комада уз клавирску пратњу

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају школске године)

- – Једна скала са трозвуком, напамет
- – Једна етида
- – Један комад уз клавирску пратњу, напамет

Труба

Трећи разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Развој инструмента кроз историју (основни подаци).
- Контрола амбажуре, дисања и развијање слуха за самостално штивање.
- Рад на тонским и техничким вежбама.
- Упознавање са осминама нота и пауза, као и пунктираним нотним вредностима кроз одговарајуће композиције и вежбе.
- Артикулација (утврђивање савладаних елемената легата и упознавање са осталим начинима артикулације).
- Проширивање опсега тонова у распону
- „мало фис до е2”.
- Музички бонтон.
- **Скале и трозвучи**
- Седам дурских скала кроз једну октаву, различитих начина артикулације и брзине

ЛИТЕРАТУРА

- – D. Marković: Škola za trubu Prvi deo (do nivoa predviđenog programskim zahtevima)
- – D. Marković: Zbirka lakih kompozicija za trubu
- – D. Marković: 78 kompozicija za trubu
- – A. Strnad: Metoda za trubu 1. deo (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa)
- – J. Usov: Hrestomatia 1. deo

Или нека друга одговарајућа литература по избору наставника, предвиђена програмским захтевима

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – 3 дурске скале
- – 30 етида
- – 4 комада уз клавирску пратњу

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- – Једна дурска скала са тоничним квинтакордом, напамет
- – Две етиде
- – један комад уз клавирску пратњу, напамет

Четврти разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Амбажура, дисање и положај атака у проширеном регистру.
- Ширење опсега зујањем глисандом.
- Развијање слуха за самостално штивање.
- Обликовање тона и рад на интонацији.
- Техничке вежбе за контролу ваздуха, усана и језика.
- Контрола дисања и свирања у седећем ставу.
- Увод у камерно музицирање (свирање дуа).
- Развој елемената артикулације у проширеном регистру уз употребу слогова.
- Проширивање опсега тонова у распону „мало фис - ф2”
- Музички бонтон.
- **Скале и трозвучи**
- Дурске скале закључно са шест предзнака кроз једну октаву, различитих начина артикулације и брзине

ЛИТЕРАТУРА

- – D. Marković: Škola za trubu (do nivoa predviđenog programskim zahtevima)
- – D. Marković: Zbirka lakih kompozicija za trubu
- – D. Marković: 78 kompozicija za trubu
- – A. Strnad: Metoda za trubu 1. Deo (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa)
- – S. Hering: 32 etide
- – J. B. Arban: Metoda 1. deo
- – J. Usov: Hrestomatia 1. deo
- – J. Pore: Končertino No.3.
- – H. A. Vanderkuk: Trumpet stars, No1. i No2.
- – A. Vizuti: Metoda za trubu, knjiga 1.

Или нека друга одговарајућа литература по избору наставника, предвиђена програмским захтевима

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – 35 етида
- – 5 комада уз клавирску пратњу

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током шк. године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- – Једна дурска са тоничним квинтакордом, напамет
- – Две етиде различитог карактера
- – Један комад уз клавирску пратњу, напамет

Труба

Пети разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Амбажура, дисање и положај атака у новом, проширеном регистру.
- Процес интелигентног загревања.
- Контрила тона у , - ì и кориговање нтонације.
- Флексибилност амбажуре у свим регистрима.
- Контрола квалитета тона у стакатисиму и тешком стакату (тзв. *Staccato pesante* или „*barokni staccato*“).
- Штимање инструмента.
- Постизање физичке и менталне издржљивости.
- Техника брзог удисања. Обрада хроматских скала.
- Заједничко свирање у различитим камерним саставима (триа, квартети).
- Проширивање опсега тонова у распону „мало *фис* до *г2*“
- **Скале и трозвучи**
- Дурске скале закључно са седам предзнака кроз једну октаву,
- Фис-дур, Гес-дур и Г-дур кроз 2 октаве и молске закључно са 3 предзнака, различитих начина артикулације и брзине

ЛИТЕРАТУРА

- – D. Marković: Škola za trubu (do nivoa predviđenog programskim zahtevima)
- – D. Marković: Zbirka lakih kompozicija za trubu
- – A. Strnad: Metoda za trubu 1. Deo (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa)
- – S. Hering: 32 etide
- – J. V. Arban: Metoda 1. deo
- – J. Usov: Hrestomatia 1. deo
- – J. Pore: Končertino No.1. No.19
- – H. A. Vanderkuk: Trumpet stars, No1. i No2.
- – A. Vizuti: Metoda za trubu, knjiga 1.

Или нека друга одговарајућа литература по избору наставника, предвиђена програмским захтевима

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – Дурске скале и молске скале до 5 предзнака са трозвучима
- – 35 етида
- – 6 комада уз клавирску пратњу

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- – Једна дурска и једна молска скала са тоничним квинтакордом и обртајима, напамет
- – Две етиде различитог карактера
- – Један комад уз клавирску пратњу, напамет

Шести разред:

(2 часа недељно – 66 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Проширивање опсега од „мало *фис* до *б2*“.
- Амбажура, дисање и положај атака у проширеном регистру. Флексибилност амбажуре и обликовање тона у свим обрађеним регистрима.
- Обрада тонских и техничких вежби у свим тоналитетима. Развијање физичке и менталне издржљивости.
- Ширење свести о грешкама и начину исправљања. Рад на микродинамици.
- Свирање у различитим камерним саставима.
- Познавања музичке форме и интерпретације различитих стилова.
- Орнаменти.
- **Скале и трозвучи**
- Све дурске и молске скале кроз једну октаву, Фис-дур, фис-мол, Гес-дур, Г-дур, г-мол, Ас-дур, А-дур и а-мол кроз 2 октаве, са ритмичким варијацијама и различитих начина артикулације и брзине на скали.

ЛИТЕРАТУРА

- – D. Marković: Škola za trubu (do nivoa predviđenog programskim zahtevima)
- – D. Marković: Zbirka lakih kompozicija za trubu
- – A. Strnad: Metoda za trubu 1. Deo (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa)
- – (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa)
- – S. Hering: 32 etide za trubu
- – V. Vurm: 45 lakih etida (izbor etida odgovarajućeg nivoa)
- – S. Hering: 32 etide
- – J. V. Arban: Metoda 1. i 2. deo
- – J. Usov: Hrestomatia 1. deo
- – J. Pore: Končertino No.2. No.4
- – H. A. Vanderkuk: Trumpet stars, No1. i No2.
- – G. F. Hendl: Končertino
- – A. Koreli: Sonata F - dur
- – A. Vizuti: Metoda za trubu, knjiga 1.
- – Božidar Trudić: Rondino
- – Petr Nikolić: Končertino
- – S. Hering: Bah za dve trube
- – V. Vurm: Trumpet dueti
- – Dr. Čarls Kolin: Kompletna moderna metoda za trubu (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa)

Или нека друга одговарајућа литература по избору наставника, предвиђена програмским захтевима

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – Све дурске и молске скале са трозвучима
- – 35 етида
- – 6 комада уз клавирску пратњу

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током шк. године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- – Једна дурска и једна молска скала са тоничним квинтакордом и обртајима, напамет
- – Две етиде различитог карактера
- – Две композиције са клавирском пратњом различитог карактера (једна напамет)
- – 1 комад уз клавирску пратњу, напамет

Предмет:	ТРУБА		Разреди:	I	II	III	IV	V	VI	Облик рада:
Недељни фонд часова:	I циклус: 2 часа недељно, 30 мин. II циклус: 2 часа недељно, 45 мин.		Годишњи фонд часова:	70	70	70	70	70	66	индивидуални
Наставни одсек/ Група	Обавезни - класична музика / ЛИМЕНИ ДУВАЧИ									
„Службени гласник РС”	„Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон и 10/19									
Циљеви наставе предмета:	Циљ учења предмета је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз истовремено подстицање развијања моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања									
Задачи наставе предмета:	Овладавање основама функционално оптималне и здравствено безбедне технике дисања. - Формирање волумена дисајних путева. - Формирање оптималне амбажуре. - Оптимална импостација усника. - Овладавање оптималним држањем инструмента. - Оптимална импостација дувања на инструменту.									
Начин остваривања програма предмета:										
Индивидуални практични рад. Настава се реализује кроз практичну наставу уз теоретска тумачења										
Циљеви учења за предмет или исходи по разредима:										
Модул / област	I	II	III	Модул / област	IV	V	VI			
Тонске и техничке вежбе :				Тонске и техничке вежбе :						
Упознавање са техником дисања и са инструментом, зујање усница, на уснику - формирање тона. Савладавање технике дисања. Усавршавање вежби технике дисања. Правилно држање инструмента, издржавање тонова. Правилна поставка писка. Ширење опсега без усника и са усником; Контрола тона у различитим нотним вредностима. Интервали у 7 позицији на инструменту у октавама.				- Техничке и тонске вежбе. - Ширење опсега. - Проширење свирања интервала. - Контрола тона од р-f. - Легато вежбе, хроматика. - Аликвоти - Упознавање са техником дисања и са инструментом, зујање усница, на уснику - формирање тона. - Легато свирање интервала.						
Лествице:				Лествице:						
Рад на формирању тонова на правилном изговору атака и на интонацији - Нотне вредности - цела, половина; Рад на правилном изговору - атака - Контрола интонације и нотне вредности половина и четвртина. Овладавање елементарним артикулацијама.				- Развој способности контроле тона у декрешенду. - Усаглашавање рада језика и прстију. - Упознавање са терминима и појмовима из мелодике и ритма. Стабилност контроле, елементарна артикулација. Контрола тона у стакату.						
Етиде:				Етиде:						
Контрола узимања ваздуха у вежбама (у 4/4 такту) рад на тону, атаци и интонацији. - Рад на контроли ваздуха у 2/4 и 3/4 такту. - Рад на интервалима и литератури. -Контрола у различитим нотним вредностима. - Овладавање елементарним артикулацијама.				Проширивање претходно стеченог знања и рад на његовој примени у пракси. Упутити ученика на аналитичан приступ рада који се односи на тоналитет и предзнаке у току саме вежбе, сложеније ритмичке, техничке и тонске елементе, као и рад на појединим пасажима који захтевају посебну пажњу. Код ученика, преко етида разноврсног садржаја и захтева, развијати уредност у вежбању, поштовање сваке ноте и ознаке у нотном тексту које се односе на темпо, динамичко и агогичко нијансирање.						
Комади:				Комади:						
Реализовање и повезивање стечених знања и вештина у области инструменталног и музичког развоја уз индивидуалних доживљај музичког текста. Рад на интонацији, тону и динамици. Рад на динамици - крешендо и декрешендо.				Контрола тона, крешенда, декрешенда, контрола интонације. Контрола ваздуха. Упознавање са различитим музичким стиловима и њиховим одликама и значај њиховог правилног интерпретирања. Развијати све музичке и техничке елементе и њихово повезивање са слушно естетским процесом. Створити музички израз користећи динамику, артикулацију и звучне ефекте.						
Смотра /Испит:	Смотра: 1 лествица, 2 вежбе разл. карактера, 1 комад с клавиром напамет		Испит: 1 дур. и 1 мол. лествица 1 вежба-етида или песма, 1 комп. с клавиром напамет	Испит:	Испит: 1 дур. и 1 мол. лествица, 1 етида 1 комп. с клавиром напамет	Испит: - Једна дурска и једна молска скала са тоничним квинтакордом и обргајима, напамет - Две етиде различитог карактера - Један комад уз клавирску пратњу, напамет	Испит: 2 лествице (дур и мол) 2 етиде разл. карактера 1 комад уз пратњу клавира (по могућности циклична)-напамет			
Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева:										
У настави дувачких инструмената посебну пажњу треба усмерити на обликовање тона, његову правилну поставку кроз упознавање са основама технике дисања и правилну импостацију усника или писка. У том циљу је неопходно веома полако, педантно и темељито овладавати сваким појединим елементом основа технике дувања, као и базичним елементима оптималне координације интелектуалног, емоционалног, физиолошког и физичког аспекта свирања на дувачком инструменту. Начин провере: -формативно оцењивање, редовно месечно проверавање постигнућа ученика на часу у току савладавања школског програма -сумативно оцењивање, на крају програмске целине или за класификациони период										

Тромбон

Први разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Тромбон, његове карактеристике и делови.
- Добијање тона константним дувањем односно вибрирањем усница.
- Техника зујања на уснику.
- Дуги тонови у целим нотама (средњи регистар) на тромбону.

Скале и трозвуци:

- Бе-дур у једној октави, у целим нотама и половинама.
- Це-дур у једној октави, у целим нотама и половинама.

ЛИТЕРАТУРА

- – Jan Lindkvist: Tobe trombon;
- – Dubravko Marković: Mišu, mišiću;
- – V. A. Mocart: Abeceda;
- – Štajner Ferenc: Pozaunen A, B, C

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

Техничке вежбе, етиде и комади сличног садржаја и тежине

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају школске године)

1. Једна лествица, напамет;
2. Једна етида (или композиција виртуозних извођачких захтева).

Други разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Контрола држања тела приликом свирања
- Контрола правилног удисања и издисања ваздуха.
- Зујање на усницама у оквиру квинте.
- Поставка леве руке на цугу.
- Свирање од прве до шесте позиције на тромбону.
- Предувавање тонова на позицији.
- Основни динамички појмови.

Скале и трозвуци

- Еф-дур; де-мол; Бе-дур; ге-мол.

ЛИТЕРАТУРА

- – Slokar: Dnevne vežbe;
- – Slokar: Škola za tenor trombon;
- – Skolar: Skale u okviru jedne oktave.
- – A. Benčić: Veseli trombon;
- – Jan Lindkvist: Tobe trombon – prva sveska.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

Техничке вежбе, етиде и комади сличног садржаја и тежине.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају школске године)

1. Једна лествица, напамет;
2. Једна етида (или композиција виртуозних извођачких тешкоћа);
3. Једна композиција по слободном избору, напамет.

Тромбон

Трећи разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Начин добијања основних техника свирања на тромбону:
- – положај језика у стакато и тенуто свирању;
- – вођење ваздушног стуба у легато
- свирању (на позицији „натур-легато“ или са променом позиције).
- Ширење горњег и доњег регистра.
- Егзактно свирање стаката са променом позиција.
- Синхронизација ваздуха језика и руке.
- Кориговање интонације.
- Упознавање са принципом рада клавирских проба.

Скале и трозвучи

- Скале до три предзнака у оквиру једне октаве са паралелним молловима.

ЛИТЕРАТУРА

- – Slokar: Škola za tenor trombon;
- – Arban; Dnevne vežbe
- – Šlosberg: Dnevne vežbe;
- – R. Miler: Dnevne vežbe – prva sveska;
- – Džerald Bordner: Etide prva sveska;
- – Jan Linkvist: Tobe trombons;
- – Jan Linkvist: Laki komadi iz prve sveske.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

Техничке вежбе, етиде и комади сличног садржаја и тежине.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају школске године)

- 1. Једна дурска и једна молска лествица са тоничним квинтакордима, у четвртинама и осминама, напамет;
- 2. Две етиде различитог карактера;
- 3. Једно дело уз пратњу клавира, напамет.

Четврти разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Овладавање лепим тоном у различитим регистрима.
- Основно динамичко нијансирање.
- Интонација.
- Артикулација.
- Техничко напредовања ученика.
- Свирање у ансамблу

Скале и трозвучи

- Скале до четири предзнака у оквиру једне октаве са паралелним молловима.

ЛИТЕРАТУРА

- – Slokar: Škola za tenor trombon;
- – Arban; Dnevne vežbe
- – Šlosberg: Dnevne vežbe;
- – R. Miler: Dnevne vežbe – druga sveska;
- – Džerald Bordner: Etide druga sveska;
- – Jan Linkvist: Tobe trombons druga sveska;
- – Jan Linkvist: Komadi iz druge sveske.
- – B. Bartok: Veče na selu;
- – B. Šokolov: Balada.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

Техничке вежбе, етиде, комади и сонате сличног садржаја и тежине.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током шк. године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- 1. Једна дурска и једна молска лествица са тоничним трозвучима у осминама и шеснаестинама, напамет;
- 2. Две етиде различитог карактера;
- 3. Једно дело уз пратњу клавира, напамет

Тромбон

Пети разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Квалитет тона и чиста интонација.
- Артикулацијама.
- Ширење регистра.
- Фразирању.
- Техника глисанда у превазилажењу стајања ваздушног стуба.
- Свирање у ансамблу и оркестру

Скале и трозвучи

- Све дурске скале у половинама четвртинама и осминама према могућности ученика.

ЛИТЕРАТУРА

- – В. Slokar: Dnevne vežbe;
- – Šlosberg: Dnevne vežbe;
- – R. Miler: Škola za tenor trombon druga sveska;
- – V. Krizistek: Etide za trombon (izbor);
- – Džerald Bordner: Druga sveska etida;
- – R. Kleris: Konkursna tema;
- – R. Kleris: Prijer;
- – J. A. Hase: Dva plesa.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

Техничке вежбе, етиде, комади и сонате сличног садржаја и тежине

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Једна дурска и једна молска лествица са тоничним квинтакордима у осминама и лаганим шеснаестинама, напамет;
2. Две етиде различитог карактера;
3. Једно дело уз клавирску пратњу, напамет

Шести разред:

(2 часа недељно – 66 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Ширење горњег и доњег регистра.
- Тенор и алт кључ кроз лаке вежбе
- Поређење дела насталих у различитим епохама.
- Естетика фразе и неговање лепог тона и у форте динамици.
- Свирање у ансамблу и свирање оркестарских деоница у складу са могућностима ученика.

Скале и трозвучи

- Све дурске и молске лествице у осминама и шеснаестинама по могућности ученика.

ЛИТЕРАТУРА

- – В. Slokar: Dnevne vežbe;
- – Šlosberg: Dnevne vežbe;
- – R. Miler: Škola za tenor trombon druga sveska;
- – Kopreš: Sveska broj jedan;
- – V. Krizistek: Etide za trombon (izbor);
- – Džerald Bordner: Druga sveska etida;
- – G. Levin: Pesma;
- – S. Gordon: Ledeni breg.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

Техничке вежбе, етиде, комади и сонате сличног садржаја и тежине

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током шк. године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Једна дурска и једна молска лествица са тоничним квинтакордима, напамет;
2. Две етиде различитог карактера;
3. Једно дело за извођење уз пратњу клавира, напамет.

Предмет:	ТРОМБОН			Разреди:	I	II	III	IV	V	VI	Облик рада:
Недељни фонд часова:	I циклус: 2 часа недељно, 30 мин. II циклус: 2 часа недељно, 45 мин.			Годишњи фонд часова:	70	70	70	70	70	66	индивидуални
Наставни одсек/ Група	Обавезни - класична музика / ЛИМЕНИ ДУВАЧИ										
Просветни гласник:	„Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон и 10/19										
Циљеви наставе предмета:	Циљ учења предмета је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз истовремено подстицање развијања моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања										
Задаци наставе предмета:	Овладавање основама функционално оптималне и здравствено безбедне технике дисања. - Формирање волумена дисајних путева. - Формирање оптималне амбажуре. - Оптимална импостација усника. - Овладавање оптималним држањем инструмента. - Оптимална импостација дувања на инструменту.										
Начин остваривања програма предмета:											
Циљеви учења за предмет или исходи по разредима:											
Модул / област	I	II	III	Модул / област	IV	V	VI				
Тонске и техничке вежбе :				Тонске и техничке вежбе :							
Упознавање са техником дисања и са инструментом, зујање усница, на уснику - формирање тона. Савладавање технике дисања. Усавршавање вежби технике дисања. Правилно држање инструмента, издржавање тонова. Правилна поставка писка. Ширење опсега без усника и са усником; Контрола тона у различитим нотним вредностима. Интервали у 7 позицији на инструменту у октавама.				- Техничке и тонске вежбе. - Ширење опсега. - Проширење свирања интервала. - Контрола тона од p-f. - Легато вежбе, хроматика. - Аликвоти - Упознавање са техником дисања и са инструментом, зујање усница, на уснику - формирање тона. - Легато свирање интервала.							
Лествице:				Лествице:							
Рад на формирању тонова на правилном изговору атака и на интонацији - Нотне вредности - цела, половина; Рад на правилном изговору - атака - Контрола интонације и нотне вредности половина и четвртина. Овладавање елементарним артикулацијама.				- Развој способности контроле тона у декрешенду. - Усаглашавање рада језика и прстију. - Упознавање са терминима и појмовима из мелодике и ритма. Стабилност контроле, елементарна артикулација. Контрола тона у стакату.							
Етиде:				Етиде:							
Контрола узимања ваздуха у вежбама (у 4/4 такту) рад на тону, атаци и интонацији. - Рад на контроли ваздуха у 2/4 и 3/4 такту. - Рад на интервалима и литератури. - Контрола у различитим нотним вредностима. - Овладавање елементарним артикулацијама.				Проширивање претходно стеченог знања и рад на његовој примени у пракси.. Упутити ученика на аналитичан приступ рада који се односи на тоналитет и предзнаке у току саме вежбе, сложеније ритмичке, техничке и тонске елементе, као и рад на појединим пасажима који захтевају посебну пажњу. Код ученика, преко етида разноврсног садржаја и захтева, развијати уредност у вежбању, поштовање сваке ноте и ознаке у нотном тексту које се односе на темпо, динамичко и агогичко нијансирање.							
Комади:				Комади:							
Реализовање и повезивање стечених знања и вештина у области инструменталног и музичког развоја уз индивидуалних доживљај музичког текста. Рад на интонацији, тону и динамици. Рад на динамици - крешендо и декрешендо.				Контрола тона, крешенда, декрешенда, контрола интонације. Контрола ваздуха. Упознавање са различитим музичким стилевима и њиховим одликама и значај њиховог правилног интерпретирања. Развијати све музичке и техничке елементе и њихово повезивање са слушно естетским процесом. Створити музички израз користећи динамику, артикулацију и звучне ефекте.							
Смот ра/И спит:	Смотра: 2 вежбе разл. каракт., 1 комад с клавиром – напамет	Смотра: 1. Једна лествица, напамет; 2. Једна етида (или композиција виртуозних извођачких тешкоћа); 3. Једна композиција по слободном избору, напамет.	Смотра: 1. Једна дурска и једна молска лествица са тоничним квинтакордима, у четвртинама и осминама, напамет; 2. Две етиде различитог карактера; 3. Једно дело уз пратњу клавира, напамет.	Испит :	Испит: 1 дурска лествица. 2 комп. различитог карактера 1 комп. уз клавир. пратњу напамет	Испит: 1. Једна дурска и једна молска лествица са тоничним квинтакордима у осминама и лаганим шеснаестинама, напамет; 2. Две етиде различитог карактера; 3. Једно дело уз клавирску пратњу, напамет.	Испит: 1 дурска и 1 молска лествица-напамет 2 етиде разл. карактера 1 композиција уз пратњу клавира-напамет				
Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева:											
У настави дувачких инструмената посебну пажњу треба усмерити на обликовање тона, његову правилну поставку кроз упознавање са основама технике дисања и правилну импостацију усника или писка. Од самог почетка, у оквиру регистра који омогућава најлакшу емисију тона, применити све елементе који се односе на правилно узимање ваздуха и његово рационално коришћење кроз одговарајуће обликовање усана код инструмената са усником (хорна, труба, тромбон, туба) Начин провере: -формативно оцењивање, редовно месечно проверавање постигнућа ученика на часу у току савладавања школског програма -сумативно оцењивање, на крају програмске целине или за класификациони период											

Хорна

Први разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Карактеристике инструмента.
- Правилан став и држање.
- Техника дисања и отвореност дисајних путева.
- Амбажура (поставка усника).
- Зујање на уснику.
- Атак (ударац језиком).
- Издржавање основних аликвотних тонова на хорни.
- Проширивање опсега тонова и тонске вежбе у распону г-Г1.
- Музички бонтон.

Скале и трозвуци

- Г-дур са тоничним трозвуком у половинама.

ЛИТЕРАТУРА

- – Dragan Girtl: Škola za hornu (prvi deo)
- – Beri Takvel: 50 početnih vežbi za hornu
- – Palma Silađi – Mikloš Kekenješi: Škola za hornu (izbor etida i komada)

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – Г дур са тоничним трозвуком
- – 20 етида
- – 2 комада уз клавирску пратњу

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

Смотра (на крају школске године)

- – 1 скала са тоничним трозвуком, напамет
- – 1 етида
- – 1 комад уз пратњу клавира, напамет

Други разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Свирање без притиска, контрола дисања и амбажуре.
- Корелација рада прстију и језика.
- Рад на тонском квалитету.
- Легато свирање уз контролу интонације.
- Упознавање са молским лествицама
- Контрола атака на четвртинама.
- Проширивање опсега тонова ф- Б1.
- Музички бонтон.

Скале и трозвуци

- Г дур, Ф дур, Б дур, а мол са тоничним трозвучима у половинама

ЛИТЕРАТУРА

- – Dragan Girtl: Škola za hornu (prvi deo)
- – Beri Takvel: 50 početnih vežbi za hornu
- – Palma Silađi – Mikloš Kekenješi: Škola za hornu (izbor etida i komada)

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – 2 дурске скале са тоничним трозвучима
- – 25 етида
- – 3 комада уз клавирску пратњу

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

Смотра (на крају школске године)

- – 1 скала са трозвуком, напамет
- – 1 етида
- – 1 комад уз клавирску пратњу, напамет

Хорна

Трећи разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Упознавање са историјским развојем инструмента.
- Контрола амбажуре, дисања и атака.
- Развијање слуха за самостално штимање. Наставак и проширивање рада на тонским и техничким вежбама.
- Упознавање са осминама нота и пауза, као и пунктираним нотним вредностима.
- Развијање моторике леве руке.
- Артикулација (утврђивање савладаних елемената легата и упознавање са осталим начинима артикулације).
- Проширивање опсега тонова у распону е - Д2.
- Музички бонтон.

Скале и трозвучи

- Г дур, Ф дур, Д дур, Б дур, А дур, а мол и г мол са тоничним
- квинтакордом и обртајима у четвртинама

ЛИТЕРАТУРА

- – Dragan Girtl: Škola za hornu (prvi deo)
- – Palma Siladi – Mikloš Kekenješi: Škola za hornu
- – Beri Takvel: 50 početnih vežbi za hornu
- – Mark – Antoan Robilard: Progresivne metode za hornu
- – J. B. Flis: Uspavanka
- – V. A. Mocart: Valcer
- – L. van Betoven: Ekoseza
- – P. I. Čajkovski: Stara francuska pesma
- – J. Kriger: Menuet

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – 3 дурске и 1 молска скала са трозвуком
- – 30 етида
- – 4 комада уз клавирску пратњу

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

Смотра (изводи се напамет)

- – 1 дурска и једна молска скала са тоничним квинтакордом и обртајима,
- – 1 етида
- – 1 комад уз клавирску пратњу,

Четврти разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Амбажура, дисање и положај атака у проширеном регистру. Ширење опсега зујањем глисандом.
- Самостално штимање. Култура тона и рад на чистој интонацији. Техничке вежбе уз контролисање моторике леве руке. Контрола дисања и свирања у седећем ставу. Увођење у камерно музицирање (свирање дуа). Развој елемената артикулације у проширеном регистру уз употребу слогова.
- Проширивање опсега тонова у распону д- Е2.
- Музички бонтон.

Скале и трозвучи

- Дурске скале до 4 предзнака, молске скале до 2 предзнака са
- тоничним квинтакордом и обртајима у четвртинама.

ЛИТЕРАТУРА

- – Franc Šolar: Škola za hornu
- – Mark-Antoan Robilard: Progresivne metode za hornu
- – Dragan Girtl: Škola za hornu – (drugi deo)
- – Palma Siladi – Mikloš Kekenješi: Škola za hornu (prvi i drugi deo)
- – Beri Takvel: 50 početnih vežbi za hornu
- – V. A. Mocart: Pastirska pesma
- – N. Antal: Samohvala
- – A. Varlamov: Crveni sarafan
- – L. van Betoven: Romansa

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА:

- – Дурске скале до три предзнака, молске са једним предзнаком са трозвучима
- – 35 етида
- – 5 комада уз клавирску пратњу

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- – 1 дурска и 1 молска скала са тоничним квинтакордом и обртајима, напамет
- – 2 етиде
- – 1 комад уз клавирску пратњу, напамет

Хорна

Пети разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Амбажура, дисање и положај атака у новом, проширеном регистру.
- Процес интелигентног загревања.
- Култура тона и кориговање интонације.
- Флексибилност амбажуре у свим регистрима.
- Самостално шtimaње инструмента.
- Развијање моторике леве руке и функција десне руке у корпусу. Постизање физичке и менталне издржљивости.
- Техника брзог удисања. Обрада хроматских скала. Заједничко свирање у различитим камерним саставима. Проширивање опсега тонова у распону ц-Ф2. Музички бонтон.

Скале и трозвучи

- Дурске скале до пет предзнака, молске скале до четири предзнака,
- са тоничним квинтакордом и обртајима у брзим четвртинама

ЛИТЕРАТУРА

- – Franc Šolar: Škola za hornu
- – Mark – Antoan Robillard: Progresivne metode za hornu
- – Dragan Girtl: Škola za hornu
- – (drugi deo)
- – A. Vivaldi: Largo
- – G. F. Hendl: Aria
- – M. Gavranović: Igra duhova

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – Дурске скале до 5 предзнака, молске скале до 3 предзнака са трозвучима
- – 35 етида
- – 6 комада уз клавирску пратњу

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- – 1 дурска и 1 молска скала са тоничним квинтакордом и обртајима, напамет
- – 2 етиде различитог карактера
- – 1 комад уз клавирску пратњу, напамет

Шести разред:

(2 часа недељно – 66 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Амбажура, дисање и положај атака у новом проширеном регистру.
- Флексибилност амбажуре и рад на култури тона у свим обрађеним регистрима.
- Техника пригушеног тона десне руке.
- Обрада тонских и техничких вежби у свим тоналитетима. Развијање физичке и менталне издржљивости.
- Грешке у свирању – разлози и начин исправљања.
- Рад на микродинамици. Свирање у различитим камерним саставима поштујући принцип слушања. Музичка форма и интерпретација различитих стилова.
- Рад на орнаментима. Музички бонтон.

Скале и трозвучи

- Све дурске и молске скале са тоничним квинтакордом и обртајима
- ма у осминама.

ЛИТЕРАТУРА

- – Georg Kopraš: 60 etida za rog
- – Lusijen Teve: Izabrane etide
- – Franc Šolar: Škola za hornu
- – Dragan Girtl: Škola za hornu
- – (drugi deo)
- – J. Škroup: Koncert u B duru

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА:

- – Све дурске и молске скале са трозвучима
- – 35 етида
- – 6 комада уз клавирску пратњу

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- – 1 дурска и 1 молска скала са тоничним квинтакордом и обртајима,
- – етиде различитог карактера
- – 1 комад уз клавирску пратњу

Предмет:	ХОРНА			Разреди:	I	II	III	IV	V	VI	Облик рада:
Недељни фонд часова:	I циклус: 2 часа недељно, 30 мин. II циклус: 2 часа недељно, 45 мин.			Годишњи фонд часова:	70	70	70	70	70	66	индивидуални
Наставни одсек/ Група	Обавезни - класична музика / ЛИМЕНИ ДУВАЧИ										
Службени гласник:	(„Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон и 10/19										
Циљеви наставе предмета:	Циљ учења предмета је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз истовремено подстицање развијања моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања										
Задачи наставе предмета:	Развијање љубави према музици и инструменту хорни. Постављање основа за оптималну координацију интелектуалног, емоционалног, физиолошког и физичког аспекта свирања хорне. Формирање оптималне амбажуре. Овладавање основама технике свирања хорне. Формирање оптималне амбажуре.										
Начин остваривања програма предмета:											
Циљеви учења за предмет или исходи по разредима:											
Модул / област	I	II	III	Модул / област	IV	V	VI				
Тонске и техничке вежбе :				Тонске и техничке вежбе :							
Техника дисања; Упознавање са инструментом, зујање усница, на уснику - формирање тона, ширење регистра. Контрола тонова у целим нотама, половинама и четвртинама. Ширење тонског опсега; Артикулација, стакато; Контрола тонова у целим нотама, половинама и четвртинама. Артикулација легато, маркато.				Техника дисања; Упознавање са инструментом, зујање усница, на уснику - формирање тона, ширење регистра. Контрола тонова у целим нотама, половинама и четвртинама. Ширење тонског опсега. Контрола тонова у целим нотама, половинама и четвртинама. Артикулација легато, маркато.							
Лествице:				Лествице:							
Рад на формирању тонова, на правилном изговору атака, на интонацији. - Нотне вредности - четвртине.				- Развој способности контроле тона у декрешенду. - Усаглашавање рада језика и прстију. - Упознавање са терминима и појмовима из мелодике и ритма. Стабилност контроле, елементарна артикулација. Контрола тона у стакату.							
Етиде:				Етиде:							
Контрола узимања ваздуха у вежбама (у 4/4 такту) рад на тону, атаци и интонацији. - Рад на контроли ваздуха у 2/4 и 3/4 такту. - Рад на интервалима и литератури. -Контрола у различитим нотним вредностима. - Овладавање елементарним артикулацијама.				Проширивање претходно стеченог знања и рад на његовој примени у пракси. Упутити ученика на аналитичан приступ рада који се односи на тоналитет и предзнаке у току саме вежбе, сложеније ритмичке, техничке и тонске елементе, као и рад на појединим пасажима који захтевају посебну пажњу. Код ученика, преко етида разноврсног садржаја и захтева, развијати уредност у вежбању, поштовање сваке ноте и ознаке у нотном тексту које се односе на темпо, динамичко и агогичко нијансирање.							
Комади:				Комади:							
Реализовање и повезивање стечених знања и вештина у области инструменталног и музичког развоја уз индивидуалних доживљај музичког текста. Рад на интонацији, тону и динамици. Рад на динамици - крешендо и декрешендо.				Контрола тона, крешенда, декрешенда, контрола интонације. Контрола ваздуха. Упознавање са различитим музичким стиловима и њиховим облицима и значај њиховог правилног интерпретирања. Развијати све музичке и техничке елементе и њихово повезивање са слушно естетским процесом. Створити музички израз користећи динамичку, артикулацију и звучне ефекте.							
Смoтpa/Испит:	<i>Смoтpa (на крају школске године)</i> - 1 скала са тоничним трозвуком, напамет - 1 етида - 1 комад уз пратњу клавира, напамет	<i>Смoтpa (на крају школске године)</i> - 1 скала са трозвуком, напамет - 1 етида - 1 комад уз клавиру пратњу, напамет	<i>Смoтpa (изводи се напамет)</i> - 1 дурска и једна молска скала са тоничним квинтакордом и обртајима, - 1 етида - 1 комад уз клавиру пратњу,	Испит :	1 дур. и 1 мол. лествица, 1 етида, 1 комад с клавиром напамет	- 1 дурска и 1 молска скала са тоничним квинтакордом и обртајима, напамет - 2 етиде различитог карактера - 1 комад уз клавиру пратњу, напамет	1 дурска и 1 молска лествица 2 етиде разл. карактера 1 комад уз пратњу клавира-напамет				
Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева:											
У настави дувачких инструмената посебну пажњу треба усмерити на обликовање тона, његову правилну поставку кроз упознавање са основама технике дисања и правилну импостацију усника или писка. Од самог почетка, у оквиру регистра који омогућава најлакшу емисију тона, применити све елементе који се односе на правилно узимање ваздуха и његово рационално коришћење кроз одговарајуће обликовање усана код инструмената са усником (хорна, труба, тромбон, туба) Начин провере: -формативно оцењивање, редовно месечно проверавање постигнућа ученика на часу у току савладавања школског програма -сумативно оцењивање, на крају програмске целине или за класификациони период											

Удараљке

- Добош
- Тимпани
- Мелодијски инструменти

Ови ударачки инструменти изучавају се по шестогодишњем програму и то:

- ❖ Добош у I, II, III, IV, V и VI разреду
- ❖ Тимпани у I, II, III, IV, V и VI разреду
- ❖ Мелодијски инструменти у I, II, III, IV, V и VI разреду

Добош, Тимпани, Мелодијски инструменти

Први разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Карактеристике инструмената.
- Начин добијања тона. Поставка тела и руку за добошем. Поставка тела и руку за тимпанима (два тимпана). Поставка тела и руку за мелодијским удараљкама. Основни распореди руку на тимпанима и мелодијским удараљкама.
- Опонашање ударца из зглоба са контролом путање палице (хидраулика). Једноструки ударац из зглоба са освртом на положај руку и тела.
- Ритмичке вредности од целе ноте до осмина или триола. Музички бонтон.

ЛИТЕРАТУРА

- – P. i J. Šprunk: Etide za doboš
- – D. Agostini: Ritmički solfedo 1
- – T. Egorova i V. Šteiman: ritmičke vežbe za doboš
- – D. Paliev: Komadi uz pratnju klavira
- – V. Šinstajn i F. Houi: Dueti za doboš
- – N. J. Živković: Moja prva knjiga za ksilofon i marimbu
- – K. Hatvej i I. Vrajt: Muzika za melodijske udaraljke knjiga I
- – E. Kojne: Etide za timpane
- Избор из друге литературе који одговара захтевима програма и могућностима ученика.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

Обавезни минимум програма: петнаест етида и један комад уз пратњу клавира за добош, четири етиде или комада за тимпане, три етиде или комада за мелодијске удараљке

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА

- Програм смотре на крају школске године: по једна етида или комад за сваки инструмент, једна од те три мора бити уз пратњу клавира
- Композиције за добош и тимпане се изводе из нота а за мелодијске удараљке напамет

Други разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Начин добијања тона. Поставка тела и руку на ударачким инструментима. Основни распореди руку на тимпанима и мелодијским удараљкама.
- Опонашање ударца из зглоба са контролом путање палице (хидраулика).
- Једноструки ударац из зглоба са освртом на положај руку и тела. Упознавање са основним рудиментима који садрже обрађену тематику у зависности од способности ученика.

Скале :

- Дурски и молски тоналитети, хроматска

ЛИТЕРАТУРА

- – P. i J. Šprunk: Etide za doboš
- – D. Agostini: Ritmički solfedo 1
- – T. Egorova i V. Šteiman: ritmičke vežbe za doboš
- – D. Paliev: Komadi uz pratnju klavira
- – V. Šinstajn i F. Houi: Dueti za doboš
- – N. J. Živković: Moja prva knjiga za ksilofon i marimbu
- – K. Hatvej i I. Vrajt: Muzika za melodijske udaraljke knjiga I
- – E. Kojne: Etide za timpane
- Избор из друге литературе који одговара захтевима програма и могућностима ученика.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

Обавезни минимум програма: петнаест етида и један комад уз пратњу клавира за добош, шест етида или комада за тимпане, четири етиде или комада за мелодијске удараљке

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТ

- Испитни програм: по једна етида или комад за сваки инструмент, једна од те три мора бити уз пратњу клавира, једна скала.
- Композиције за добош и тимпане се изводе из нота а за мелодијске удараљке напамет.

Добош, Тимпани, Мелодијски инструменти

Трећи разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Поставка тела и руку на ударачким инструментима
- Квалитет тона у зависности од техничких захтева (мекано, грубо и сл.). Музичка меморија - неговање и развијање.
- Основни распореди руку на тимпанима и мелодијским ударалјкама. Опонашање ударца из зглоба са контролом путање палице (хидраулика). Једноструки и двоструки ударац из зглоба са освртом на руку и тела. Ритмичке вредности од целе ноте до шеснаестина.
- Упознавање са основним рудиментима који садрже обрађену тематику. Одбитак палице.
- Музички бонтон.

Скале :

- Дурски и молски тоналитети, хроматска

ЛИТЕРАТУРА

- – Р. и Ј. Šprunk: Etide za doboš
- – D. Agostini: Ritmički solfedo 1
- – Т. Egorova и V. Šteiman: ritmičke vežbe za doboš
- – Н. Knauer: Praktična škola za doboš
- D. Paliev: Komadi uz pratnju klavira
- – V. Šinstajn и F. Houi: Dueti za doboš
- – N. J. Živković: Moja prva knjiga za ksilofon i marimbu
- – K. Hatvej и I. Vrajt: Muzika za melodijske udaraljke knjiga I
- – Н. Knauer: Etide za timpane
- – E. Kojne: Etide za timpane
- – D. Paliev: Timpani
- Избор из друге литературе који одговара захтевима програма и могућностима ученика.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

Обавезни минимум програма: петнаест етида и један комад уз пратњу клавира за добош, шест етида или комада за тимпани, четири етиде или комада за мелодијске ударалјке

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТ

- Испитни програм: по једна етида или комад за сваки инструмент, једна од те три мора бити уз пратњу клавира, једна скала.
- Композиције за добош и тимпани се изводе из нота а за мелодијске ударалјке напамет.

Добош, Тимпани, Мелодијски инструменти

Четврти разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Поставка тела и руку за удараљкама.
- Једноструки и двоструки ударац уз коришћење одбитка са посебним освртом на положај тела и руку. Основе демфовања тимпана. Квалитет тона. Динамичко нијансирање – мецофорте, фортисимо, крешендо, декрешендо. Ритмичке фигуре са секстолама и тридесетдвојкама. Уводне вежбе за:
  - – извођење вирбла и његову примену;
  - – извођење флема (једноструки предударцац) и његову примену.
- Упознавање са основним рудиментима који садрже обрађену тематику.
- Музички бонтон

Скале:

- Дурске и молске скале.

ЛИТЕРАТУРА

- – Р. и Ј. Šprunk: Etide za doboš
- – D. Agostini: Ritmički solfedo 1
- – T. Egorova i V. Šteiman: ritmičke vežbe za doboš
- – H. Knauer: Praktična škola za doboš
- – D. Paliev: Komadi uz pratnju klavira
- – N. J. Živković: Moja prva knjiga za ksilofon i marimbu
- – K. Hatvej i I. Vrajt: Muzika za melodijske udaraljke knjiga II
- – M. Goldenberg: Moderna škola za ksilofon
- – H. Knauer: Etide za timpane
- – E. Kojne: Etide za timpane
- – D. Paliev: Timpani
- Избор из друге литературе који одговара захтевима програма и могућностима ученика.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

Обавезни минимум програма: петнаест етида и један комад уз пратњу клавира за добош, шест етида или комада за тимпане, четири етиде или комада за мелодијске удараљке

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТ

- Испитни програм: по једна етида или комад за сваки инструмент, један комад уз пратњу клавира за инструмент по избору, једна скала.
- Композиције за добош и тимпане се изводе из нота а за мелодијске удараљке напамет.

Добош, Тимпани, Мелодијски инструменти

Пети разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Поставка тела и руку на ударачким инструментима
- Квалитет тона у зависности од техничких захтева.
- Демфовање тимпана.
- Техничке вежбе за:
  - – акцентовање;
  - – извођење вирбла и његову примену;
  - – извођење флема (једноаструки предударца) и његову примену.
- Једноструки и двоструки ударац уз коришћење одбитка са посебним освртом на положај тела и руку.
- Динамичко нијансирање – мецофорте, фортисимо, крешендо, декрешендо.
- Упознавање са основним рудиментима који садрже обрађену тематику.
- **Скале:**
- Дурски и молски тоналитети, трозвучи на тоници са обртајима.

ЛИТЕРАТУРА

- – Р. и Ј. Šprunk: Etide za doboš
- – Ћ. Memfis: Savremeni perkusionista
- – D. Agostini: Ritmički solfedo 1
- – T. Egorova i V. Šteiman: ritmičke vežbe za doboš
- – H. Knauer: Praktična škola za doboš
- – D. Paliev: Komadi uz pratnju klavira
- – N. J. Živković: Zabavan ksilofon
- – K. Hatvej i I. Vrajt: Muzika za melodijske udaraljke knjiga II
- – M. Goldenberg: Moderna škola za ksilofon
- – H. Knauer: Etide za timpane
- – E. Kojne: Etide za timpane
- – D. Paliev: Timpani
- Избор из друге литературе који одговара захтевима програма и могућностима ученика.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

Obavezni minimum programa: deset etida i jedan komad uz pratnju klavira za doboš, šest etida ili komada za timpane, pet etida ili komada za melodijske udaraljke.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТ

- Испитни програм: по једна етита или комад за сваки инструмент, један комад уз пратњу клавира за инструмент по избору, једна скала.
- Композције за добош и тимпани се изводе из нота а за мелодијске ударалјке напамет.

Добош, Тимпани, Мелодијски инструменти

Шести разред:

(2 часа недељно – 66 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Квалитет тона у зависности од техничких захтева.
- Једноструки и двоструки ударац уз коришћење одбитка са посебним освртом на положај тела и руку.
- Уводне вежбе за извођење дрега (двоструки предударца) и његову примену.
- Ритмичке фигуре: триоле, квинтоле, септоле.
- Динамичко нијансирање – мецфорте, фортисимо, крешендо, декрешендо.
- Композиције у парном (четвртинском, осминском) и непарном метру.
- Техничке вежбе за:
  - – акцентовање;
  - – извођење вирбла и његову примену;
  - – извођење флема (једноструки предударца) и његову примену.
- Основни рудименти који садрже обрађену тематику.

Скале:

- Дурски и молски тоналитети, трозвуци и четворозвуци на тоници са обртајима, хроматска скала.

ЛИТЕРАТУРА

- – Р. и Ј. Šprunk: Etide za doboš
- – Č. Memfis: Savremeni perkusionista
- – D. Agostini: Ritmički solfeđo 1
- – T. Egorova i V. Šteiman: ritmičke vežbe za doboš
- – H. Knauer: Praktična škola za doboš
- – D. Paliev: Komadi uz pratnju klavira
- – N. J. Živković: Zabavan ksilofon
- – K. Hatvej i I. Vrajt: Muzika za melodijske udaraljke knjiga II
- – M. Goldenberg: Moderna škola za ksilofon
- – H. Knauer: Etide za timpane
- – E. Kojne: Etide za timpane
- – D. Paliev: Timpani
- Избор из друге литературе који одговара захтевима програма и могућностима ученика.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

Обавезни минимум програма: десет етида и један комад уз пратњу клавира за добош, шест етида или комада за тимпане, пет етида или комада за мелодијске удараљке.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТ

- Испитни програм: по једна етида или комад за сваки инструмент, један комад уз пратњу клавира за инструмент по избору, једна скала.
- Композиције за добош и тимпане се изводе из нота а за мелодијске удараљке напамет.

Предмет:	УДАРАЉКЕ		Разреди:	I	II	III	IV	V	VI	Облик рада:
Недељни фонд часова:	I циклус: 2 часа недељно, 30 мин. II циклус: 2 часа недељно, 45 мин.		Годишњи фонд часова:	70	70	70	70	70	66	индивидуални
Наставни одсек/ Група	Обавезни - класична музика / УДАРАЉКЕ									
Службени гласник:	„Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон и 10/19									
Циљеви наставе предмета:	Циљ учења предмета је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз истовремено подстицање развијања моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања									
Задачи наставе предмета:	<ul style="list-style-type: none"> - Овладавање основном техником свирања у складу са индивидуалним, физичким и уметничким могућностима ученика. - Развијање стваралачко извођачке способности ученика. - Усмеравање ученика на заједничко и групно музицирање. - Изградња позитивног односа према музици. - Овладавање елементима музичке писмености... 									
Начин остваривања програма предмета:										
Циљеви учења за предмет или исходи по разредима:										
Модул / област	I	II	III	Модул / област	IV	V	VI			
Техничке вежбе :				Техничке вежбе :						
Постављање руку у гард. “Хидраулика” – опонашање ударца из зглоба са контролом путање палице – једноструки ударци из зглоба са освртом на положај руку и тела. Двоструки ударци из зглоба са постепеним увођењем рудимената - SINGL-ROL, LONG-ROL и PARADIDL.				Двоструки ударци са комбинацијом зглоба и прстију. Двоструки предударцац на четвртини, осмини и одговарајући рудименти. Теоретски и практично упознати ученика са неправилним ритмичким групама (квинтола, септола и деветола). Прес-вирбл са динамичким нијансирањем и рудименти (5, 7, и 9 STROUK-ROL).						
Етиде:				Етиде:						
Упознати ученика са нотним вредностима: цела, половина, четвртина и осмина ноте а након тога теоретски и практично упознати ученика са пунктираним шеснаестинама. Вежбе изводи у два динамичка нивоа - пиано и форте.				Техника прстију. Упознавање ученика са тридесетдвојкама, једноструким предударцем и одговарајућим рудиментима који у себи садрже једноструки предударцац. Уводне вежбе за извођење вирбла. Вежбе за два тимпана са триолама и шеснаестинама у пиано и форте динами као и денфовање (пригушивање) тимпана.						
Комади:				Лествице:						
Повезивање стечене вештине на инструменту са знањима из области музичке теорије и навикавање на рад уз пратњу клавира.				Постављање руку у гард. - Дурске и молске лествице у варијантама.						
Начин остваривања програма предмета:				Комади:						
Ударачки инструменти изучавају се по четворогодишњем програму и то: ➤ Добош у I, II, III и IV разреду ➤ Тимпани у III и IV разреду ➤ Маримба у IV разреду				Контрола тона, крешенда, декрешенда, контрола интонације. Контрола ваздуха. Упознавање са различитим музичким стиловима и њиховим облицима и значај њиховог правилног интерпретирања. Развијати све музичке и техничке елементе и њихово повезивање са слушно естетским процесом. Створити музички израз користећи динамику, артикулацију и звучне ефекте.						
Смотра/Испит:	СМОТРА 1. Једна етида; 2. Један комад уз пратњу клавира.	Испитни програм: по једна етида или комад за сваки инструмент, једна од те три мора бити уз пратњу клавира, једна скала. Композиције за добош и тимпане се изводе из нота а за мелодијске ударалјке напамет.	ИСПИТНИ ПРОГРАМ 1. Две етиде из програма; 2. Један комад уз пратњу клавира или један дует.	Испит :	1. Две етиде из програма за добош (комад); 2. Две етиде из програма за тимпане.	Ispitni program: po jedna etida ili komad za svaki instrument, jedan komad uz pratnju klavira za instrument po izboru, jedna skala. Kompozicije za doboš i timpane se izvode iz nota a za melodijske udaraljke napamet.	1. Једна вежба или једна етида за добош из програма; 2. Једна вежба или етида за тимпане из програма; 3. Једна лествица и један комад за мелодијске ударалјке.			
Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева:										
Програм се базира на принципу постепеног упознавања са основним нотним вредностима, од целе до тридесет двојке у зависности од способности и могућности ученика. Програм омогућава примену ученика и остале литературе свих аутора који обрађују ову проблематику. Да би се лакше савладао, неопходно је направити добру припрему техничким вежбама (рад зглобова, прсти шакe, путања палице). Техничке вежбе и етиде су обавезне на сваком часу као и дела уз пратњу клавира, када је то могуће.										

Српско традиционално народно свирање

Формирање овог одсека проистекло је из потребе да се национални идентитет српског народа очува и то путем свирања и певања аутохтоног народног мелоса. Неговањем традиционалне песме и свирке укупна светска културна баштина ће сачувати један важан и богат музички сегмент створен у прошлости.

След историјских збивања на овим просторима делом је пригушио, али срећом не и сасвим прекинуо континуитет у очувању и развоју овог националног блага, наравно пре свега захваљујући појединцима из народа који су верно преносили традиционално наслеђе до наших дана. Управо због српског народа, који се никада није одрекао својих музичких корена и оставио нам праву уметничку ризницу, имамо обавезу да је негујемо и даље преносимо.

Кроз образовни систем уводи се упознавање са вештином народног певања и свирања и то онако како је то народ радио на селу јер то је наша традиционална музика. То је оно што нас чини посебнима, то је оно по чему нас други препознају и што представља наше велико духовно богатство. Бављење овом музиком оплемениће младе и подстаћи ће их на самопоштовање, поштовање других култура и развијање осећаја за лепо.

Традиционално народно свирање мора бити неговано кроз упознавање са аерофоним и кордофоним народним инструментима. Сваки ученик бира народни инструмент који ће учити и то му је уједно и главни предмет.

У трећој и четвртој години ОМШ, када се уводи камерна музика или оркестар код класичних инструмената, ученици који похађају одсек за српско традиционално певање и свирање имаће предмет групно свирање (за оне који свирају фрулу или кавал, значи за инструменте који могу да свирају у дуету) или ће морати да похађају још један народни инструмент по избору и то по плану и програму за прва два разреда ОМШ.

Српски традиционални народни инструменти

***АЕРОФОНИ (ДУВАЧКИ) ИНСТРУМЕНТИ
(Фрула, двојнице, окарина, шупељка, дудук,
кавал, дипле, гајде)***

АЕРОФОНИ (ДУВАЧКИ) ИНСТРУМЕНТИ

Први разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Карактеристике традиционалног свирања, али и инструмента на којем се свирање изводи.
- Историјат инструмента, његова грађа, начин свирања, типови инструмената и њихово географско распрострањавање. Стилске карактеристике извођења.
- Техничке вежбе традиционалног свирања:
  - правилно седење при држању инструмента;
  - поставка прстију и уста на инструмент;
  - добијање тона;
  - техничке вежбе за контролу даха.
- Овладавање тоновима лествице. Свирање једноставнијих мелодија ужег амбитуса. Извођење једноставнијих украса. Свирање нумера по музичким фразама, а потом и у целини. Самостално вежбање ученика код куће, по узору вежбања на часу. Оспособљавање ученика за самостално извођење и јавни наступ.

ЛИТЕРАТУРА

- – Оливера Васић и Димитрије Големовић: *Народне песме у околини Бујановца*, Етнографски институт САНУ, Београд, 1980
- – Мирјана Вукичевић Закић: *Двојнице бордунског типа у музичкој пракси источне Србије*, Равитак, год. XXXII, бр. 3–4, Зајечар, 1992, 104–109.
- – Димитрије Големовић: *Инструментална традиција Влаха* (Прилог етномузиколошком проучавању подручја акумулације ХЕ Тердап II), Развитак 4–5, Зајечар, јул–октобар, 1983, 87–93;
- – *Народни музичар Крстивоје Суботић*, Истраживања 1, Ваљевска Колубара (етномузикологија и етнокореологија), Београд, 1984;
- – *Градитељ двојница Проко Пузовић*, Звук бр.1, Сарајево, 1984, 56–67;
- – *Народна музика Подриња*, Сарајево, Другари, 1987;
- – *Музичка традиција Азбуковице*, СИЗ културе и физичке културе општине Љубовија, 1989;
- – *Народна музика ужичког краја*, Етнографски институт САНУ, Београд, 1990.
- – Љубинко Миљковић: *Музичка традиција Србије III – Доња Јасеница*, Центар за културу Доња Јасеница, Смедеревска Паланка, 1985.
- – Драгослав Девић: *Окарина* (село Доња Мутница – Србија), Рад VII конгреса СФЈ (Охрид 1960), Охрид, 1964, 204–215.; *Савремене тенденције развоја свирале у Србији* у процесу актуелизације, развитак бр. 4–5, Зајечар, 1978, 69–71;
- – *Народна музика Драгачева* (облици и развој), ФМУ, Београд, 1986;
- – *Народна музика Црноречја* (у светлости етногенетских процеса), ЈП ШРИФ Бор, Културно-образовни центар, Бољевац, ФМУ, Београд, 1990;
- – *Народна музика, Културна историја Сврљига II*, Народни универзитет – Сврљиг, Просвета – Ниш, 1992, 427–539.
- – Владимир Р. Ђорђевић: *Српске народне мелодије* (Јужна Србија), Скопље, 1928;
- – *Српске народне мелодије* (предатна Србија), Београд, 1937.
- – Љубица и Даница Јанковић: *Народне игре V*, Београд, 1949.
- – Исте, *Народне игре VI*, Београд, 1951.
- – Исте, *Народне игре VII*, Београд, 1952.
- – Исте, *Народне игре VIII*, Београд, 1964..

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

Десет традиционалних мелодија

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају школске године)

1. Две традиционалне мелодије различитог карактера.

Други разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Карактеристике традиционалног свирања, али и инструмента на којем се свирање изводи.
- Историјат инструмента, његова грађа, начин свирања, типови инструмената и њихово географско распрострањавање. Стилске карактеристике извођења.
- Техничке вежбе традиционалног свирања:
  - правилно седење при држању инструмента;
  - поставка прстију и уста на инструмент;
  - добијање тона;
  - техничке вежбе за контролу даха.
- Проширење свирачког амбитуса преко октаве.
- Увођење сложенијих украса и сложенијих ритмичких фигура, као и аксак ритмова.
- Свирање „на слух“ по узору на теренски снимак.
- Оспособљавање ученика за свирање мелодија из нотног записа. Свирање једноструких и двоструких предудара пред веће нотне вредности.
- Свирање нумера по музичким фразама, а потом и у целини. Самостално вежбање ученика код куће, по узору вежбања на часу. Осспособљавање ученика за самостално извођење и јавни наступ.

ЛИТЕРАТУРА

- – Александар Линини: *Народни музички инструменти*, Скопље, 1986.
- – Љиљана Пешић: *Народни музички инструменти на Косову и Метохији*, Рад XIV конгреса СФЈ (Призрен 1967), Београд СФЈ, 1974, 97–99.
- – Оливера Васић и Димитрије Големовић: *Народне песме у околини Бујановца*, Етнографски институт САНУ, Београд, 1980
- – Мирјана Вукичевић Закић: *Двојнице бордунског типа у музичкој пракси источне Србије*, Равитак, год. XXXII, бр. 3–4, Зајечар, 1992, 104–109.
- – Димитрије Големовић: *Инструментална традиција Влаха* (Прилог етномузиколошком проучавању подручја акумулације ХЕ Тердап II), Развитак 4–5, Зајечар, јул–октобар, 1983, 87–93.
- – Димитрије О. Големовић: *Народни музичар Крстивоје Суботић*, Истраживања 1, Ваљевска Колубара (етномузикологија и етнокореологија), Београд, 1984.
- – Димитрије О. Големовић: *Градитељ двојница Проко Пузовић*, Звук бр.1, Сарајево, 1984, 56–67.
- – Димитрије О. Големовић: *Народна музика Подриња*, Сарајево, Другари, 1987.
- – Димитрије О. Големовић: *Музичка традиција Азбуковице*, СИЗ културе и физичке културе општине Љубовија, 1989.
- – Димитрије Големовић: *Народна музика ужичког краја*, Етнографски институт САНУ, Београд, 1990.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- десет традиционалних мелодија

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА

- 1) Три традиционалне мелодије различитог карактера.

АЕРОФОНИ (ДУВАЧКИ) ИНСТРУМЕНТИ

Трећи разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Карактеристике традиционалног свирања, али и инструмента на којем се свирање изводи.
- Историјат инструмента, његова грађа, начин свирања, типови инструмената и њихово географско распрострањање. Стилске карактеристике извођења.
- Техничке вежбе традиционалног свирања:
  - – правилно седење при држању инструмента;
  - – поставка прстију и уста на инструмент;
  - – добијање тона;
  - – техничке вежбе за контролу даха.
- Рад на извођењу захтевнијих мелодија у погледу мелодијско-ритмичких и метричких проблема.
- Почетни рад на свирању импровизација, као и рабацијске и путничке свирке. Сложенији рад на техници свирања, као и развоју музикалности.
- Усавршавање украсних тонова, посебно једноструких и двоструких предударара и постударара на четвртини или осмини основне нотне вредности. Свирање нумера по већим музичким фразама, а потом и у целини.
- Самостално вежбање ученика код куће, по узору вежбања на часу
- Оспособљавање ученика за самостално извођење и јавни наступ

ЛИТЕРАТУРА из I и II разреда, као и:

- Петар Д. Вукосављевић: Гајде у Србији
- Петар Д. Вукосављевић: Ерске гајде
- Драгослав Девић: Општи преглед народних музичких инструмената
- Александар Линин: Гајде на Балкану

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

Десет традиционалних мелодија

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Три традиционалне мелодије различитог карактера.

Четврти разред:

(2 часа недељно – 66 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Карактеристике традиционалног свирања, али и инструмента на којем се свирање изводи.
- Историјат инструмента, његова грађа, начин свирања, типови инструмената и њихово географско распрострањање. Стилске карактеристике извођења.
- Техничке вежбе традиционалног свирања:
  - – правилно седење при држању инструмента;
  - – поставка прстију и уста на инструмент;
  - – добијање тона;
  - – техничке вежбе за контролу даха.
- Спретно извођење свих тонова који се могу добити на инструменту. Извођење украсних тонова попут мордента, пралтрилера, трилера... Извођење лествице кроз две октаве у различитим ритмичким комбинацијама, у зависности од техничких могућности инструмента. Рад на сложенијим народним parlando gubato колима, у погледу агогике и динамике.
- Свирање нумера по већим музичким фразама, а потом и у целости. Самостално вежбање ученика код куће, по узору вежбања на часу. Оспособљавање ученика за самостално извођење и јавни наступ. Упознавање ученика и са другим сродним инструментима, као и другим начинима усавршавања техничких могућности.

ЛИТЕРАТУРА

Сва наведена у претходним разредима.

Поред литературе и постојећих нотних записа у раду свакако треба користити и аудио снимке традиционалног народног свирања.

У оквиру четворогодишње редовне наставе пожељно је да ученици покушају да направе неки од инструмената и да овладају вештином прављења и одржавања пискова код гајди.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- десет традиционалних мелодија.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током шк. године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- 1) Три традиционалне мелодије различитог карактера.

Предмет:	ДУВАЧКИ НАРОДНИ ИНСТРУМЕНТИ - ФРУЛА		Разреди:	I	II	III	IV	Облик рада:
Недељни фонд часова:	I циклус: 2 часа недељно, 30 мин. II циклус: 2 часа недељно, 45 мин.		Годишњи фонд часова:	70	70	70	66	индивидуални
Наставни одсек/ Група	Обавезни - СРПСКО ТРАДИЦИОНАЛНО СВИРАЊЕ / ФРУЛА							
Службени гласник:	(„Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон и 10/19							
Циљеви наставе предмета:	Циљ учења предмета Српско традиционално свирање је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и традиционалној музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак школовања.							
Задачи наставе предмета:	Развијање жеље за слушањем кларинетске музике, као и сталним праћењем музичких токова, како у нашој земљи, тако и свету. Развој креативности и индивидуалности. Стицање техничког и тонског нивоа у складу са учениковим способностима за успешан завршетак основне музичке школе. Стварање потребе код ученика да кроз свирање дувачког инструмента искажу свој свет, способности и знање кроз разне видове јавних наступа.							
Начин остваривања програма предмета:								
Традиционално свирање негује се кроз упознавање са дувачким (аерофоним) и жичаним (кордофоним) народним инструментима. Сваки ученик бира народни инструмент који ће учити и то му је уједно и главни предмет. У трећој и четвртој години основне музичке школе, ученици похађају предмет групно свирање (за оне који свирају фрулу или кавал и др, односно инструменте који могу да се свирају у дуету) или похађају још један народни инструмент по избору и то према плану и програму за први, односно други разред основне музичке школе по коме се изучава други инструмент.								
Циљеви учења за предмет или исходи по разредима:								
Модул / област	I		II		III		IV	
Техника дисања:					Техника свирања:			
У оквиру наставног програма неопходно је ученика упознати са историјским настанком и развојем инструмената, поставком и начином добијања тона, начином затварања отвора на инструментима и поставком прстију, поставком усана у односу на усник, основама технике дисања и контролом даха.					Почетни рад на свирању импровизација, рабадијске и путничке свирке. Посебну пажњу треба посветити виртуозитету кроз већи рад на техници и развоју музикалности. Извођење лествице кроз две октаве и у различитим ритмичким комбинацијама (у зависности од техничких могућности инструмента).			
Техника свирања:					Украшавање народних мелодија:			
Овладати тоновима лествице и радити на квалитету тона који се добија. Наставити рад на даљем развоју елементарне технике свирања и проширење свирачког амбитуса преко октаве. Увођење украсних тонова и сложенијих ритмичких фигура (као и аксак ритмова).					Ученик мора бити спреман на спретно извођење свих тонова који се могу добити на инструменту и украсних тонова попут мордента, пралтрилера, трилера. Усавршавање украсних тонова, посебно једноструких и двоструких предудара и постудара на четвртини или осмини основне нотне вредности.			
Нотни и звучни запис:					Народне песме, мелодије и кола:			
Обавезно слушање теренских снимака и покушај да се науче по слуху. Радити на оспособљавању ученика да из нотног записа прочитају народну мелодију. Поред литературе и постојећих нотних записа у раду свакако треба користити и аудио снимке традиционалног народног свирања.					Рад на извођењу захтевнијих мелодија у погледу мелодијско-ритмичких и метричких проблема. Појачан рад мора бити усмерен на parlando rubato примере, најчешће импровизације и виртуозна народна кола са сложеним захтевима у погледу агогике и динамике.			
Народне песме и мелодије:					Изградња инструмената:			
Радити на формирању карактеристичног тона традиционалних народних свирала и све наведене елементе примењивати у свирању народних мелодија. Отпочети са свирањем једноструких и двоструких предудара пред веће нотне вредности, половине и четвртине. Посебно треба инсистирати на агогичким и динамичким мелодијским захтевима кроз посебне вежбе као и кроз конкретне музичке примере.					Упознавање ученика и са осталим дувачким народним инструментима, као што су жигафон, модификована фрула и др, као и са другим начинима усавршавања техничких могућности дувачких инструмената. У оквиру четворогодишње редовне наставе пожељно је да ученици покушају да направе неки од инструмената и да овладају вештином прављења и одржавања пискова код гајди.			
Смотра/ Испит:	1. Две традиционалне мелодије различитог карактера.	Испит: 1. Три традиционалне мелодије различитог карактера.	Испит:	1. Три традиционалне мелодије различитог карактера.	Испит: 1. Три традиционалне мелодије различитог карактера.	Испит: 1. Три традиционалне мелодије различитог карактера.	Испит: 1. Три традиционалне мелодије различитог карактера.	Испит: 1. Три традиционалне мелодије различитог карактера.
Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева:								
У настави дувачких инструмената посебну пажњу треба усмерити на обликовање тона, његову правилну поставку кроз упознавање са основама технике дисања и правилну импостацију усника или писка. Од самог почетка, у оквиру регистра који омогућава најлакшу емисију тона, применити све елементе који се односе на правилно узимање ваздуха и његово рационално коришћење кроз правилно обликовање усана код инструмената са писком. Начин провере: -формативно оцењивање, редовно месечно проверавање постигнућа ученика на часу у току савладавања школског програма -сумативно оцењивање, на крају програмске целине или за класификациони период								

Српски традиционални народни инструменти

*КОРДОФОНИ (ЖИЧАНИ) ИНСТРУМЕНТИ
(ГУСЛЕ - од једноструних до троструних)*

**КОРДОФОНИ (ЖИЧАНИ)
ИНСТРУМЕНТИ
(ГУСЛЕ - од једноструних
до троструних)**

Први разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Упознавање ученика са историјским настанком и развојем наведених инструмената
- Упознавање са поставком и начином добијања тона, држањем гудала код гусала, усаглашавањем жица код тамбуре.
- Кроз једноставне примере започети са овладавањем вештине која се односи на истовремено певање и свирање на гуслама.
- Посебно треба упутити ученике у одржавање инструмента.

ЛИТЕРАТУРА

Митар С. Влаховић: *О гуслама и гусларима у пиротском крају*

Драгослав Девић: *Народна музика Драгачева*
Јасминка Докмановић: *Ђемане из југоисточне Србије*

Владимир Каракашевић: *Гусле и гуслари*

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

десет традиционалних мелодија.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају школске године)

1. Две традиционалне мелодије.

Други разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Наставити рад на развоју елемената технике свирања и побољшања квалитета тона.
- Усложњавање мелодијско-ритмичких и агогичких захтева.
- Поставка динамичких сенчења у оквиру мелодијског тока.

ЛИТЕРАТУРА као у I разреду.

Поред литературе и постојећих нотних записа у раду треба користити и аудио снимке традиционалног свирања сеоских свирача.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

десет традиционалних мелодија.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Три традиционалне мелодије различитог карактера.

**КОРДОФОНИ
(ЖИЧАНИ)
ИНСТРУМЕНТИ
(ГУСЛЕ - од
једноструних до
тросструних)**

Трећи разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Извођење сложенијих примера народне свирке са више виртуозних елемената.*
- Посебно инсистирати на извођењу песама у целини код гусала и рад на драмском приказу текста.*
- Код тамбуре треба посебно радити на доброј координацији леве и десне руке у сложеним мелодијско-ритмичким примерима.*

ЛИТЕРАТУРА као и у претходна два разреда.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

десет традиционалних мелодија.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Три традиционалне мелодије различитог садржаја и карактера.

Четврти разред:

(2 часа недељно – 66 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Наставити рад на усавршавању технике свирања и обогаћивању програмског репертоара новим примерима.*
- Код певања уз инструменталну пратњу посебно обратити пажњу на драмско доношење текста.*
- Већу пажњу треба посветити виртуозним примерима сложених техничких и музичких захтева.*

ЛИТЕРАТУРА као и у претходним разредима.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

десет традиционалних мелодија.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Три традиционалне мелодије различитог садржаја и карактера.

Предмет:	ЖИЧАНИ НАРОДНИ ИНСТРУМЕНТИ - ГУСЛЕ		Разреди:	I	II	III	IV	Облик рада:
Недељни фонд часова:	I циклус: 2 часа недељно, 30 мин. II циклус: 2 часа недељно, 45 мин.		Годишњи фонд часова:	70	70	70	66	индивидуални
Наставни одсек/ Група	Обавезни - СРПСКО ТРАДИЦИОНАЛНО СВИРАЊЕ / ГУСЛЕ							
Службени гласник:	(„Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон и 10/19							
Циљеви наставе предмета:	Циљ учења предмета Српско традиционално свирање је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и традиционалној музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак школовања.							
Задачи наставе предмета:	Развијање жеље за слушањем кларинетске музике, као и сталним праћењем музичких токова, како у нашој земљи, тако и свету. Развој креативности и индивидуалности. Стицање техничког и тонског нивоа у складу са учениковим способностима за успешан завршетак основне музичке школе. Стварање потребе код ученика да кроз свирање дувачког инструмента искажу свој свет, способности и знање кроз разне видове јавних наступа.							
Начин остваривања програма предмета:								
Традиционално свирање негује се кроз упознавање са дувачким (аерофоним) и жичаним (кордофоним) народним инструментима. Сваки ученик бира народни инструмент који ће учити и то му је уједно и главни предмет. У трећој и четвртој години основне музичке школе, ученици похађају предмет групно свирање (за оне који свирају фрулу или кавал и др, односно инструменте који могу да се свирају у дуету) или похађају још један народни инструмент по избору и то према плану и програму за први, односно други разред основне музичке школе по коме се изучава други инструмент.								
Циљеви учења за предмет или исходи по разредима:								
Модул / област	I	II	Модул / област	III	IV			
Поставка инструмента:	Упознавање ученика са историјским настанком и развојем наведених инструмената. Упознавање са поставком и начином добијања тона, држањем гудала код гусала. Посебно треба упутити ученике у одржавање инструмента.			Техника свирања: Почетни рад на свирању импровизација, рабадијске и путничке свирке. Посебну пажњу треба посветити виртуозитету кроз већи рад на техници и развоју музикалности. Извођење лествице кроз две октаве и у различитим ритмичким комбинацијама (у зависности од техничких могућности инструмента).				
Техника свирања:	Радити на квалитету тона који се добија. Наставити рад на даљем развоју елементарне технике свирања и проширење свирачког амбитуса преко октаве. Увођење украсних тонова и сложенијих ритмичких фигура (као и аксак ритмова). Кроз једноставне примере започети са овладавањем вештине која се односи на истовремено певање и свирање на гуслама.			Украшавање народних мелодија: Ученик мора бити спреман на спретно извођење свих тонова који се могу добити на инструменту и украсних тонова попут мордента, пралтрилера, трилера. Усавршавање украсних тонова, посебно једноструких и двоструких предудара и постудара на четвртини или осмини основне нотне вредности.				
Нотни и звучни запис:	Обавезно слушање теренских снимака и покушај да се науче по слуху. Радити на оспособљавању ученика да из нотног записа прочитају народну мелодију. Поред литературе и постојећих нотних записа у раду свакако треба користити и аудио снимке традиционалног народног свирања.			Народне песме, мелодије и кола: Рад на извођењу захтевнијих мелодија у погледу мелодијско-ритмичких и метричких проблема. Појачан рад мора бити усмерен на <i>parlando rubato</i> примере, најчешће импровизације и виртуозна народна кола са сложеним захтевима у погледу агогике и динамике. Посебно инсистирати на извођењу песама у целини код гусала и рад на драмском приказу текста.				
Народне песме и мелодије:	Радити на формирању карактеристичног тона традиционалних народних песама и све наведене елементе примењивати у свирању народних мелодија. Отпочети са свирањем једноструких и двоструких предудара пред веће нотне вредности, половине и четвртине. Посебно треба инсистирати на агогичким и динамичким мелодијским захтевима кроз посебне вежбе као и кроз конкретне музичке примере.			Изградња инструмената: Упознавање ученика и са осталим жичаним народним инструментима, као и са другим начинима усавршавања техничких могућности жичаних инструмената. У оквиру четворогодишње редовне наставе пожељно је да ученици покушају да направе неки од инструмената и да овладају вештином прављења и одржавања истих.				
Смотра/ Испит:	1. Две традиционалне мелодије различитог карактера.	Испит: 1. Три традиционалне мелодије различитог карактера.	Испит:	1. Три традиционалне мелодије различитог карактера.	Испит: 1. Три традиционалне мелодије различитог карактера.			
Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева:								
У настави жичаних инструмената посебну пажњу треба усмерити на обликовање тона, његову правилну поставку кроз упознавање са основама технике држања и вођења гудала и правилну импостацију код певања уз гудле. Од самог почетка, у оквиру регистра који омогућава најлакшу емисију тона, применити све елементе који се односе на правилно узимање ваздуха и његово рационално коришћење. Вештина извођења у оквиру традиционалне музике не сме бити заснована на обрадама и стилизацијама већ на репродукцији аутентичних традиционалних мелодија. Учење оригиналних мелодија доприноси упознавању кодираног музичког система традиционалног корпуса и могућност импровизације у оквирина дозвољених норми. Групно свирање на традиционалним инструментима подразумева извођење Начин провере: -формативно оцењивање, редовно месечно проверавање постигнућа ученика на часу у току савладавања школског програма -сумативно оцењивање, на крају програмске целине или за класификациони период								

ГРУПНО СВИРАЊЕ

II ЦИКЛУС (III и IV разред)

III РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Увођењем овог предмета ученици стичу праксу заједничког музицирања, посебно када су у питању два кавала или две фруле.
- На групном свирању треба неговати искључиво оне комбинације инструмената које су заступљене у народној пракси.
- Реализовати могућност комбиновања инструмента и гласа, али искључиво у традиционалним оквирима (као нпр. кавала и гласа).
- Користити почетне примере једноставније мелодијско-ритмичке структуре са мање украса, углавном једноструких и двоструких предудара.

ЛИТЕРАТУРА као и за главни предмет.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

десет традиционалних мелодија.

IV РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Наставити рад на сложеним двогласним примерима свирке у дуету.
- Посебно обратити пажњу на извођење виртуознијих народних кола или песама са већим агогичким и динамичким захтевима.

ЛИТЕРАТУРА као и за главни предмет.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

десет традиционалних мелодија.

Соло певање

**ЧЕТВОРОГОДИШЊЕ МУЗИЧКО
ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ**

СОЛО ПЕВАЊЕ

ЦИЉ

Оспособљавање ученика за бављење музиком на нивоу основношколског знања и за наставак школовања у средњој музичкој школи.

ЗАДАЦИ

*Развијање заинтересованости за ширење вокалног потенцијала.
Развијање навика слушања вокалне уметничке музике.
Позитивно доживљавање и вредновање наставе соло певања.*

Соло певање

Први разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Карактеристике вокалног апарата.
- Начин добијања тона. Правилно држање тела и став тела при певању
- Дисање и вежбе дисања.
- Емисија тона у односу на врсту техничке вежбе или композиције.
- Једноставне вежбе кроз легато, секунде, терце, кварте, квинте, узлазно и силазно, разложени квинтакорд. Уједначавање вокала. Слушање, интонација и дикција.
- Музички бонтон.

ЛИТЕРАТУРА

- Tehničke vežbe, vokalize:
- F. Abt, N. Vakai, H. Panovka, Đ. Konkone, G. Zajdler
- R. Tirnanić: Pesme Italijanskih kompozitora, izbor
- Lakše kompozicije italijanskih kompozitora: Đ. Kačini, A. Kaldara, A. Skarlati, A. Falkonieri, L. Mancia, „Male pesme velikih majstora” и друга дела по избору наставника које одговарају узрасту и техничким могућностима ученика

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – четири вокализе
- – две песме старих мајстора
- – једна лакша песма

ЈАВНИ НАСТУП

обавезна два јавна наступа током школске године.

Смотра (на крају школске године)

- На крају школске године смотра, једна вокализа (са текстом или без текста) и једна песма старог мајстора, програм се изводи напамет не мора се изводити на оригиналном
- језику).

Други разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

- Став тела при певању и вежбе дисања.
- Карактеристике и одржавање вокалног апарата.
- Начин добијања тона. Емитовање тона у односу на врсту техничке вежбе или композиције.
- Техничке вежбе кроз легато. Уједначавање вокала. Слушање, интонација и дикција.
- Тумачење динамике и темпа.
- Припрема за јавни наступ. Музички бонтон.

ЛИТЕРАТУРА

- Tehničke vežbe, vokalize:
- F. Abt, N. Vakai, H. Panovka, Đ. Konkone, G. Zajdler, L. Bordeze
- Lakše kompozicije Italijanskih kompozitora по izboru nastavnika
- Lakše pesme klasičara i romantičara „Male pesme velikih majstora” (V. A. Mocart, F. Mendelson, L.V. Betoven, R. Šubert, F. Vekerlen и други, по избору наставника, који одговара узрасту и техничким могућностима ученика.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – четири вокализе
- – четири песме старих мајстора
- – две лакше песме

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- Испитни програм: две вокализе (са текстом, без текста, различитог карактера) једна песма старог мајстора
- Испитни програм се изводи напамет (програм се не мора изводити на оригиналном језику)

Соло певање

Трећи разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Контрола правилног става при певању и дисања. Увод у предмет читања с листа, примена (prima vista). Развој певачке технике: portato, portamento, staccato, martelatto. Интонирање и емисија тона кроз техничке вежбе и композиције.
- Динамичко нијансирање: crescendo, decrescendo, diminuendo...
- Припрема за јавни наступ. Музички бонтон.

ЛИТЕРАТУРА

- Техничке вежбе, vokalize:
- F. Abt, N. Vakai, Panovka, Konkone, Zajdler
- Lakše kompozicije Italijanskih kompozitora: Kačini, Kaldara, Skarlatti, Falkonijeri, Manca i druga dela po izboru nastavnika
- B. Cvejić: Pesme za mlade pevače, izbor
- „Male kompozicije velikih majstora“ izbor lakših kompozicija
- Mocart, Mendelson, Šubert i drugi, V. Đorđević, P. Konjović, I. Bajić, D. Jenko, S. Hristić, Z. Jovanović, M. Prebanda, I. Zajc, J. Hatce A. Dargomižski, M. Glinka i drugi, izbor pesama koje odgovaraju uzrastu i tehničkim mogućnostima učenika po izboru nastavnika.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – четири вокализе
- – четири песме старих мајстора
- – једна песма класичара или романтичара
- – једна песма Српског или Словенског композитора

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- – једна вокализа
- – једна арија старог мајстора
- – једна песма по слободном избору (класичара, романтичара српског или словенског композитора)
- Испитни програм се изводи напамет, на оригиналном језику

Четврти разред:

(2 часа недељно – 66 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Развој певачких вештина и осамостаљивање при вежбању. Тумачење стилских разлика у литератури. Текст – разумевање текста, тумачење музичким средствима и јасан и правиан изговор.
- Увод у камерну музику. Припрема за јавни наступ.
- Извођење композиција различитог карактера и сценски наступ. Музички бонтон

ЛИТЕРАТУРА

- Tehničke vežbe, vokalize:
- F. Abt, N. Vakai, Panovka, Konkone, Zajdler
- Lakše kompozicije Italijanskih kompozitora: Kačini, Kaldara, Skarlatti, Falkonijeri, Manca i druga dela po izboru nastavnika
- B. Cvejić: Pesme za mlade pevače, izbor
- „Male kompozicije velikih majstora“ izbor lakših kompozicija
- Mocart, Mendelson, Šubert i drugi, V. Đorđević, P. Konjović, I. Bajić, D. Jenko, S. Hristić, Z. Jovanović, M. Prebanda, I. Zajc, J. Hatce A. Dargomižski, M. Glinka i drugi, izbor pesama koje odgovaraju uzrastu i tehničkim mogućnostima učenika po izboru nastavnika.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- – шест вокализа
- – четири песме старих мајстора
- – две песме класичара и романтичара
- – две песме српских и словенских композитора

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- – две вокализе различитог карактера
- – једна арија старог мајстора
- – једна песма по слободном избору (класичара, романтичара српског или совенског композитора)
- Испитни програм се изводи напамет, на оригиналном језику

Предмет:	СОЛО ПЕВАЊЕ		Разреди:	I	II	III	IV	Облик рада:	
Недељни фонд часова:	I разред: 2 часа недељно, 30 мин. II разред: 2 часа недељно, 45 мин.		Годишњи фонд часова:	70	70	70	66	индивидуални	
Наставни одсек/ Група	Обавезни - класична музика (соло певање)								
Службени гласник:	(„Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон и 10/19								
Циљеви наставе предмета:	Циљ учења предмета Соло певање је да код ученика развије интересовање и љубав према соло певању и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање вокалних способности, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступи наставак уметничког школовања								
Задаци наставе предмета:	<ul style="list-style-type: none"> - Развијање заинтересованости за ширење вокалног потенцијала. - Развијање навика слушања вокалне уметничке музике. - Позитивно доживљавање и вредновање наставе соло певања. 								
Начин остваривања програма предмета:									
<p>На пријемном испиту кандидати морају показати здрав гласовни материјал, чисту интонацију, музичку меморију, поседовање ритма. У зависности од напредовања ученика у вокалној техници, кад год је могуће обрађивати и дела домаћих композитора. При савладавању вокалне технике требало би предности дати оним методама које се у својим основним начелима ослањају на италијански белканто. У настави соло певања треба увек тежити да ученици остварују садржај програма према својим способностима, почевши од техничких вежби -вокализа, па према сложенијим делима вокалне литературе. У тим захтевима, пракса је показала, да је боље ићи и нешто мало испод оптималних могућности ученика, него их оптеретити претешким делима у даљем савладавању вокалне технике.</p>									
Циљеви учења за предмет или исходи по разредима:									
Модул / облас т	I	II	Модул / област	III	IV				
ТЕХНИЧКЕ ВЕЖБЕ И ВОКАЛИЗЕ: минимум 6 са текстом и без текста;			ТЕХНИЧКЕ ВЕЖБЕ И ВОКАЛИЗЕ: минимум 6 са текстом и без текста;						
Упознавање са певачким апаратом – важност механизма који учествују у формирању тона. Упознавање правилног дисања, вежби дисања и правилног певачког става. Упознавање са правилним емитовањем тона кроз лаке техничке вежбе. У настави соло певања треба увек тежити да ученици остварују садржај програма према својим способностима, почевши од техничких вежби – вокализа, па према сложенијим делима вокалне литературе			Даље усавршавање ефикасности извођачког апарата до по стицања оптималног квалитет а у одно су на предиспозиције појединца. Оспособљавање за самостално учење и вежбање. Певање вокализа технички захтевније него у I.разреду, да контролише дисање у дужим фразама, правилан изговор текста;						
СТАРИ МАЈСТОРИ: 4 композиција италијанских аутора;			СТАРИ МАЈСТОРИ: 4 композиција италијанских аутора;						
Пракса је показала, да је боље ићи и нешто мало испод оптималних могућности ученика, него их оптеретити претешким делима у даљем савладавању вокалне технике. Да лакше пева ст. мајсторе и правилно изговара текст на италијанском; упознавање са карактеристикама стила у којем су дела настала;			Да се инсистира на правилном изговору италијанског јез. правилна интерпретација; Стицање искуства јавног наступања – самосталног и у ансамблу. Развијање и профилирање естетских музичких критеријума. Изградња навике редовног слушања уметнички вредне музике.						
СОЛО ПЕСМА: 2 композиције - домаћег аутора или романтичара			СОЛО ПЕСМА: 2 композиције класичара или романтичара 2 композиције српских или словенских аутора;						
Развијање музикалности и писмености кроз прожимање васпитног и образовног процеса. Овладавање музичком писменошћу. Припрема за квалитетан наступ ученика. Препознавање разлике у извођењу различитих стилова; певање на другим језицима и оспособљавање за самостално извођење напамет.			Развијање музикалности и писмености кроз прожимање васпитног и образовног процеса. Овладавање музичком писменошћу. Припрема за квалитетан наступ ученика. Препознавање разлике у извођењу различитих стилова; певање на другим језицима и оспособљавање за самостално извођење напамет, елементи фолклора;						
Обавезни минимум:			Обавезни минимум:						
-6 вокализа; -4 песме старих мајстора; -2 лакше песме.			-6 вокализа; -4 песме старих мајстора; -2 песме класичара или романтичара; -2 песме српских или словенских композитора.						
Смo тpа:	На крају школске године смo тpа, једна вокализа (са текстом или без текста) и једна песма старог мајстора, програм се изводи напамет не мора се изводити на оригиналном језику.		Исп ит:	Испитни програм: две вокализе (са текстом, без текста, различитог карактера) једна песма старог мајстора Испитни програм се изводи напамет (програм се не мора изводити на оригиналном језику)		- једна вокализа - једна арија старог мајстора - једна песма по слободном избору (класичара, романтичара српског или словенског композитора) Испитни програм се изводи напамет, на оригиналном језику		- две вокализе различитог карактера - једна арија старог мајстора - једна песма по слободном избору (класичара, романтичара српског или словенског композитора) Испитни програм се изводи напамет, на оригиналном језику	
Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева:									
- индивидуални облик рада; - демонстација; - рад на тексту; - дијалoшки облик рада									

Српско традиционално певање

I РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Карактеристике традиционалног певања

Техничке вежбе:

- правилан став и држање тела при певању
- вежбе за разгибавање виличних мишића који учествују у певању
- вежбе дисања
- различите вежбе за распевавање (вокализе)

Обрада једногласних песама: (Сваки пример који се обрађује је аутентичан традиционални напев научен са теренских снимака)

- обрада и тумачење текста
- лоцира географско порекло на карти
- стилске карактеристике певања у односу на географску област из које песма потиче
- обрађивање засебно свих мелодијских елемената дате песме
- усаглашавање свих мелопоетских особености песме кроз певање прве строфе, а затим и кроз читаву песму

Обрада антифонних песама:

(Сваки пример који се обрађује је аутентичан традиционални напев научен са теренских снимака или литературе)

- обрада текста и тумачење текста
- лоцира географско порекло на карти
- стилске карактеристике певања у односу на географску област из које песма потиче
- обрађивање засебно свих мелодијских елемената дате песме
- усаглашавање свих мелопоетских особености песме кроз певање прве строфе, а затим и кроз читаву песму
- спајање гласова у чему наставник и ученик мењају улоге
- приликом самосталног рада, ученик спроводи вежбање по узору на вежбање на часу

ЛИТЕРАТУРА

- Ст. Ст. Мокрањац: *Српске народне песме и игре са мелодијама из Левча, СКА, Београд, 1902.*
- Миодраг А. Васиљевић: *Југословенски музички фолклор I (народне мелодије које се певају на Косову), Београд, 1950.*
- Миодраг А. Васиљевић: *Народне мелодије из Санџака, САНУ, Београд, 1953.*
- Миодраг А. Васиљевић: *Народне мелодije из лесковачког краја, САНУ, Београд, 1960.*
- Оливера Васић и Димитрије Големовић: *Народне песме у околини Бујановца, Етнографски институт САНУ, Београд, 1980.*
- П. Вукосављевић, О. Васић и Ј. Бјеладиновић: *Народне мелодије, игре и ношње Пештерско-сјеничке висоравни, Београд, Радио Београд, 1984, 6-189.*
- Димитрије О. Големовић: *Рефрен у народном певању-од обреда до забаве, Реноме, Бијељина, Академија уметности, Бања Лука, 2000.*
- Драгослав Девић: *Народна музика Драгачева (облици и развој), ФМУ, Београд, 1986.*

ОБАВЕЗАН МИНИМУМ ПРОГРАМА

- осам једногласних примера из различитих крајева Србије са једноставнијим вокалним захтевима
- 4 једногласна антифона примера

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА на крају школске године

- два примера солистичког певања различитог карактера
- један антифони пример

Српско традиционално певање

II РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Карактеристике традиционалног певања

Техничке вежбе:

- правилан став и држање тела при певању
- вежбе за разгибавање виличних мишића који учествују у певању
- вежбе дисања
- различите вежбе за распевавање (вокализе)

Обрада једногласних песама: (Сваки пример који се обрађује је аутентичан традиционални напев научен са теренских снимака)

- обрада и тумачење текста
- лоцира географско порекло на карти
- стилске карактеристике певања у односу на географску област из које песма потиче
- обрађивање засебно свих мелодијских елемената дате песме
- усаглашавање свих мелопоетских особености песме кроз певање прве строфе, а затим и кроз читаву песму

Обрада антифонних песама:

(Сваки пример који се обрађује је аутентичан традиционални напев научен са теренских снимака или литературе)

- обрада текста и тумачење текста
- лоцира географско порекло на карти
- стилске карактеристике певања у односу на географску област из које песма потиче
- обрађивање засебно свих мелодијских елемената дате песме
- усаглашавање свих мелопоетских особености песме кроз певање прве строфе, а затим и кроз читаву песму
- спајање гласова у чему наставник и ученик мењају улоге
- приликом самосталног рада, ученик спроводи вежбање по узору на вежбање на часу

ЛИТЕРАТУРА

- Драгослав Девић: *Народна музика Црноречја (у светлости етногенетских процеса)*, ЈП ШРИФ Бор, Културно-образовни центар, Бољевац, ФМУ, Београд, 1990.
- Драгослав Девић: *Антологија српских и црногорских народних песама с мелодијама*, Београд, 2001.
- Владимир Ђорђевић: *Српске народне мелодије (предратна Србија)*, Београд, 1931.
- Коста П. Манојловић: *Народне мелодије из источне Србије*, САНУ, Београд, 1965.
- Радмила Петровић: *Српска народна музика (песма као израз народног музичког мишљења)*, САНУ, Београд, 1989.
- Радмила Петровић и Јелена Јовановић: *Еј, Рудничке, ти планино стара, Традиционално певање и свирање групе Црнућанка*, Музиколошки институт САНУ, Културни центар Горњи Милановац, Вукова задужбина Београд, Београд, 2003.
- Живојин Станковић: *Народне песме у Крајини*, САНУ, Београд, 1951.

Аудио и видео теренски снимци (САНУ, ФМУ, РТС...)

ОБАВЕЗАН МИНИМУМ ПРОГРАМА

- осам једногласних примера из различитих крајева Србије са једноставнијим вокалним захтевима два сложенија антифона примера (лазарице)
- четири једноставна двогласна примера бордунског типа

ЈАВНИ НАСТУПИ

- **обавезна два јавна наступа током школске године.**

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- један једногласни пример
- један двогласни бордунског типа

Српско традиционално певање

III РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Карактеристике традиционалног певања

Техничке вежбе:

- правилан став и држање тела при певању
- вежбе за разгибавање виличних мишића који учествују у певању
- вежбе дисања
- различите вежбе за распевавање (вокализе)

Обрада једногласних песама: (Сваки пример који се обрађује је аутентичан традиционални напев научен са теренских снимака)

- обрада и тумачење текста
- лоцира географско порекло на карти
- стилске карактеристике певања у односу на географску област из које песма потиче
- обрађивање засебно свих мелодијских елемената дате песме
- усаглашавање свих мелопоетских особености песме кроз певање прве строфе, а затим и кроз читаву песму

Обрада антифонних песама:

(Сваки пример који се обрађује је аутентичан традиционални напев научен са теренских снимака или литературе)

- обрада текста и тумачење текста
- лоцира географско порекло на карти
- стилске карактеристике певања у односу на географску област из које песма потиче
- обрађивање засебно свих мелодијских елемената дате песме
- усаглашавање свих мелопоетских особености песме кроз певање прве строфе, а затим и кроз читаву песму
- спајање гласова у чему наставник и ученик мењају улоге
- приликом самосталног рада, ученик спроводи вежбање по узору на вежбање на часу

ЛИТЕРАТУРА

- Ст. Ст. Мокрањац: *Српске народне песме и игре са мелодијама из Левча, СКА, Београд, 1902.*
- Миодраг А. Васиљевић: *Југословенски музички фолклор I (народне мелодије које се певају на Косову), Београд, 1950.*
- Миодраг А. Васиљевић: *Народне мелодије из Санџака, САНУ, Београд, 1953.*
- Миодраг А. Васиљевић: *Народне мелодије из лесковачког краја, САНУ, Београд, 1960.*
- Оливера Васић и Димитрије Големовић: *Народне песме у околини Бујановца, Етнографски институт САНУ, Београд, 1980.*
- П. Вукосављевић, О. Васић и Ј. Бјеладиновић: *Народне мелодије, игре и ношње Пештерско-сјеничке висоравни, Београд, Радио Београд, 1984, 6-189.*
- Димитрије О. Големовић: *Рефрен у народном певању-од обреда до забаве, Реноме, Бијељина, Академија уметности, Бања Лука, 2000.*
- Драгослав Девић: *Народна музика Драгачева (облици и развој), ФМУ, Београд, 1986.*

ОБАВЕЗАН МИНИМУМ ПРОГРАМА

- пет једногласних примера из различитих српских крајева
- пет примера „на бас”

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- два једногласна примера
- два двогласна примера „на бас”

Српско традиционално певање

IV РАЗРЕД

(1 час недељно, 66 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Рад на певачкој техници кроз сложеније једногласне и двогласне примере.

Техничке вежбе (вокализе). Обрада сложенијих једногласних песама у дистрибутивном ритму).

(Сваки пример који се обрађује је аутентичан традиционални напев научен са теренских снимака и литературе)

Обрада сложенијих двогласних песама „на бас“.

Обрада једноставнијих двогласних песама „на глас“.

- обрада и тумачење текста;
- лоцирање на географској карти;
- отпева деоницу водећег и пратећег гласа у песмама новијег и старијег двогласног стила;
- комуницира са наставником приликом извођења примера двогласног типа новијег стила у целини;
- интерпретира пример научен по слуху према теренском снимку и научен самостално према нотном запису;
- прати концерте и учествује на јавним наступима у школи и ван ње;
- користи самостално или уз помоћ одраслих, доступне носиоце звука;
- активно слуша и спонтано решава спорне ситуације у току певања;
- разликује традиционално од стилизованог певања.
- стилске карактеристике певања у односу на географску област из које песма потиче;
- обрађивање засебно свих мелодијских елемената дате песме;
- усаглашавање свих мелопоетских особености песме кроз певање прве строфе, а затим и кроз читаву песму;
- успостављање сазвука који су типичани за српско певање у двогласним примерима;
- обрада гласова одвојено;
- спајање гласова у чему наставник мењају улоге (водећа и пратећа деоница);
- постизање стабилности и самосталности у пратећем гласу и сигурно вођење деонице првог гласа уз пратњу наставника.

(Сваки пример који се обрађује је аутентичан традиционални напев научен са теренских снимака и литературе)

ЛИТЕРАТУРА

- Драгослав Девић: *Народна музика Црноречја (у светлости етногенетских процеса)*, ЈП ШРИФ Бор, Културно-образовни центар, Бољевац, ФМУ, Београд, 1990.
- Драгослав Девић: *Антологија српских и црногорских народних песама с мелодијама*, Београд, 2001.
- Владимир Ђорђевић: *Српске народне мелодије (предратна Србија)*, Београд, 1931.
- Коста П. Манојловић: *Народне мелодије из источне Србије*, САНУ, Београд, 1965.
- Радмила Петровић: *Српска народна музика (песма као израз народног музичког мишљења)*, САНУ, Београд, 1989.
- Радмила Петровић и Јелена Јовановић: *Еј, Руднице, ти планино стара, Традиционално певање и свирање групе Црнућанка*, Музиколошки институт САНУ, Културни центар Горњи Милановац, Вукова задужбина Београд, Београд, 2003.
- Живојин Станковић: *Народне песме у Крајини*, САНУ, Београд, 1951.

Аудио и видео теренски снимци (САНУ, ФМУ, РТС...)

ОБАВЕЗАН МИНИМУМ ПРОГРАМА

- пет једногласних примера из различитих српских крајева
- пет примера „на бас“
- један пример „на глас“

ЈАВНИ НАСТУПИ

- *обавезна два јавна наступа током школске године.*

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- два једногласна примера
- два двогласна примера „на бас“
- један пример „на глас“

Предмет:	ТРАДИЦИОНАЛНО НАРОДНО ПЕВАЊЕ	Разреди:	I	II	III	IV	Облик рада:
Недељни фонд часова:	I разред: 2 часа недељно, 30 мин. II разред: 2 часа недељно, 45 мин.	Годишњи фонд часова:	35	35	35	33	индивидуални
Наставни одсек/ Група	Обавезни - традиционална музика (етно певање)						
Службени гласник:	„Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон и 10/19						
Циљеви наставе предмета:	Циљ учења предмета Српског традиционално певање је да код ученика развије интересовање и љубав према певању и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање певачког апарата и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак школовања						
Задачи наставе предмета:	- Усвојити основно теоријско предзнање о улози и значају традиционалног певања у српској патријархалној заједници. - Упознати ученика са техником дисања и рад на техничким вежбама за поставку гласа у српском народном певању.						

Начин остваривања програма предмета:

Обрада сваког напева мора бити припремљена одговарајућом теоријском експликацијом која подразумева упознавање са основним подацима: географско лоцирање (порекло песме), упознавање са основним одликама одређеног музичког дијалекта, објашњење обредне ситуације (уколико је напев обредни), тумачење поетског садржаја и др. Пожељно је да наставник са учеником ради на мелографији једноставнијих примера. Посебну пажњу наставник мора посветити извођењу нетемперованих тонских система и слободних метроритмичких напева. Пожељно је да наставник повремено ученике окупља у мање групе ради заједничког певања, јер се тиме поштује традиционални модел извођења а ученици мотивишу на групни рад.

Циљеви учења за предмет или исходи по разредима:

Модул / област	I	II	Модул / област	III	IV
Једногласни примери из различитих крајева Србије	Упознавање ученика са техником дисања и рад на техничким вежбама за поставку гласа у српском народном певању. Изводи се примере једноставније мело-ритмичке структуре и са мало украсних тонова. Сви примери који се уче не смеју бити стилизација или обрада већ искључиво аутентични народни напеви. На почетку рада сви примери морају бити научени са теренских снимака сеоских певача.		Једногласни примери из различитих крајева Србије		
Двогласни примери бордунског типа	Поред једногласа могу се изводити и лакши двогласни примери бордунског типа, као основа за поставку двогласног певања.		Наставља се рад на увођењу двогласа преко лакших хетерофонних примера. Сви примери који се уче не смеју бити обраде или стилизације, већ искључиво аутентични народни напеви. Наставити са радом на двогласним примерима уз успостављање сазвука који су типични за српско певање.		
Певање „на бас“	Ученици морају бити оспособљени да самостално изводе пратећи глас без грешке као и да владају деоницом првог гласа у примерима „на бас“ уз пратњу групе.		Певање „на бас“		
Обавезни минимум:	- 8 једногласних примера из различитих крајева Србије са једноставнијим вокалним захтевима (укључујући и антифоне примере); - 2 једноставна двогласна примера бордунског типа (нпр. "Стаде бјела кликовати вила" и "Заспо ми је драги на зеленој трави"); - 2 једноставнија примера певања "на бас" (нпр. "Село, село моје", "О, мој миле медени" и слично).		- 5 једногласних примера из различитих српских крајева; - 3 лакша примера "на глас" и то два бордунска и један хетерофон; - 4 лакша примера "на бас".		
Смотра / Испит	- два примера солистичког певања различитог карактера - један антифони пример	- један једногласни пример - један двогласни бордунског типа	Испит:	- два једногласна примера - два двогласна примера „на бас“	- два једногласна примера - два двогласна примера „на бас“ - један пример „на глас“

Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева:

У току школске године наставник је обавезан да изведе ученика на два јавна наступа (интерна часа) и две смотре (на крају првог и на крају другог полугодшта). Смотре имају сврху да омогуће јавни увид у квалитет наставничког рада и процес ученичког развоја и напретка, као и да буду неопходан полигон за ученичко рано стицање извођачког искуства. Ученику није допуштено да пева из нота на првој смотри, обавезним јавним наступима и другој смотри (на крају школске године) и до краја школовања у основној музичкој школи. Песме које чине репертоар на главном предмету нису меморијски толико захтевне да се не могу изводити напамет.

УПОРЕДНИ КЛАВИР

(1 час недељно, 35 годишње)

I РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

Циљ учења предмета је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз истовремено подстицање развијања моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Положај за клавиром и поставка руку и прстију. Вежбе за опуштање. Вежбе за правилно ритмизирање. Основне врсте удара: портато, легато, стакато. Динамичке ознаке: пиано, мецофорте, форте, крешендо и диминуендо. Ознаке за темпо: аданте, модерато, алетро и друге..

Појам лука. Појам фразе. Појам такта, двотакта, тротакта са одговарајућим нагласцима. Упознавање вредности ноте и паузе као и триоле, синкопе и пунктиране ноте. Увођење ученика у начине вежбања. Читање нота, знаци за октаве, знаци за интервале. Остали знаци на које се наилази у литератури предвиђеној програмом. Контрола тона. Музичка меморија. Самоконтрола звука и разумевање музичког облика. Полифонија – канон, имитација.

Скале и трозвици

Скале до четири повисилице и једне снизилице у размаку једне октаве, у четвртинама, у паралелном и супротном правцу од истог тона. Дурски трозвук разложено и истовремено – основни положај и два обртаја трогласно у четвртинама.

ЛИТЕРАТУРА

- Једна од почетних школа за клавир – Томсон, Јела Кришић, Николајевић
  - Бајер: *Школа за клавир – од вежбе 85 и даље*
  - Диверноа: *Етиде оп. 76 – основне вежбе за клавир*
  - Черни: *Оп. 599, Оп. 453 оп. 139, 1 свеска*
  - Гњесина: *Клавирска абецеда, избор*
  - Лешхорн: *Мелодичне етиде оп. 192, избор*
  - М. Лили Петровић *Школица за клавир Ниво А и Ниво Б*
- Обраде и аранжмани познатих мелодија и друге композиције примерене узрасту и способностима ученика.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- лествице и трозвуци по програму
- тридесет композиција – вежбе, етиде и разни комади.

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године

СМОТРА (крај школске године)

1. Једна лествица по избору;
2. Једна етида;
3. Две композиције различитог карактера.

УПОРЕДНИ КЛАВИР (1 час недељно, 35 годишње)

II РАЗРЕД (1 час недељно, 35 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Технички и музички захтеви:

Повезивање прсторедних група навише и наниже, развијање спретности прстију кроз активно осмишљавање, слушање и свирање техничких вежби, лествица и етида. Увођење у основне елементе форме – мотив, реченица, облик песме, сонатина.

Упознавање са законима метрике – разне врсте тактова, слаб и јак део такта, акценти. Динамичко нијансирање лествица – пиано, пианисимо и мецопиано.

Диференцирање мелодије од пратње, рад на полифонији. Увођење у педализацију – вежбе.

Скале и трозвуци

Најмање 4 дурске и 2 молске скале у осминама у размаку две октаве, паралелно.

Трозвуци, разложено и истовремено, у размаку две октаве – завршетак секстакордом.

ЛИТЕРАТУРА

– Јела Кршић: *Клавирска читанка за други разред*

Ханон за почетнике

– Диверноа: *Оп. 176*

– Лемоан: *Дечије етиде оп. 37*

– Гњесина: *Мале етиде, I део*

– Беренс: *Оп. 70*

– Черни: *Оп. 139, 24 етиде*

– М. Живковић: *Међумурје мало, Текла вода Карашица*

– Ј. С. Бах: *Мале композиције, избор лакших*

– Хендл: *Избор композиција у редакцији Јеле Кршић*

– Избор сонатина: Ванхал, Хаслингер, Плејел, Бетовен, Хор,

Рајнеке, Кулау, Клементи. Сонатине домаћих аутора и других

композитора одговарајуће тежине

– Збирка „*Наши композитори за младе пијанисте*”

– З. Христић: *Тачкице*

– Р. Петровић: *Игра, Циркус за мичиће, Украјинска игра*

– С. Хофман: *Две басне*

– Б. Предић: *Прича моје лутке*

– М. Тајчевић: *За мале*

– В. Миланковић: *Дечије приче, 25 мијатура за I и II разред*

– Избор лакших композиција (Просвета, Београд)

– Шуман: *Оп. 68*

– Гречанинов: *Оп. 99*

– Гедике: *Оп. 36*

– Гурлит: *Оп. 82*

– Раули: *Оп. 36 и 37*

– Б. Барток: *За децу – Клавирска музика за почетнике, Микросмос*

I, избор

– Мајкапар: *24 лаке композиције оп. 16*

– Кабалевски: *Оп. 30*

– Скот: *Кутија играчака*

Друге композиције одговарајуће тежине.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

– лествице и акорди по програму;

– осам композиција по слободном избору од чега обавезно 3 виртуозног карактера (етиде);

– две полифоне композиције;

– једна цела сонатина и један до два става из различитих сонатина или варијације.

ЈАВНИ НАСТУП

– обавезна два јавна наступа током школске године

СМОТРА

1. Једна лествица по слободном избору;

2. Једна етида;

3. Две композиције по слободном избору.

УПОРЕДНИ КЛАВИР (1 час недељно, 35 годишње)

III РАЗРЕД (1 час недељно, 35 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Читање с листа. Унапређивање основних врста удара – легато, стакато из подлактице, из прста, нон легато, портато, репетиција. Техничке вежбе са ритмичким варијантама. Анализа музичких облика уз тумачење значења и конструкције дела која се обрађују – сонатина, менует, гавота, марш ...

Шире упознавање са елементима полифоније – држани тонови, свирање двохвата, истицање гласова, динамизирање деоница. Употреба истовременог и синкопираног педала. Упознавање са украсима и припремне вежбе: дуги и кратки предудар, пралтрилер и краћи трилер.

Техничке вежбе, скале и трозвуци

Вежбе за: правилно низање тонова, изједначавање удара, учвршћивање прстију, различиту артикулацију. Најмање 4 дурске скале (које нису рађене у II разреду) у распону две октаве у осминама паралелно и супротно, као и у распону три октаве у осминским триолама, паралелно. Најмање 2 молске скале у распону две октаве, паралелно. Хроматске скале у распону две октаве, паралелно. Трозвук четворогласно кроз две октаве разложено.

Читање с листа лаганих вежби, одвојено и заједно.

ЛИТЕРАТУРА

- Јела Кршић: *Клавирска вежбања*
- Лемоан: *Дечје етиде оп. 37*
- Черни: *Оп. 849, избор*
- Бертини: *25 етида оп. 100, избор*
- Диверноа *оп. 176*
- Гедике: *Оп. 32 и 47, број 5, 6 и 8*
- Лак: *Оп. 172*

Друге етиде одговарајуће тежине.

- Ј. С. Бах: *Мале композиције*
- Ј. С. Бах: *Мали прелудијуми*
- Јела Кршић: *Клавирска вежбања, избор*
- Хендл: *Избор композиција, у редакцији Јеле Кршић*
- Друге композиције одговарајуће тежине.
- Клементи, Дијабели, Кулау, Дусик, Хајдн (лакше) као и сонатине домаћих и других аутора одговарајуће тежине.
- Гњесина: *Тема и шест малих варијација*
- Кабалевски оп. 51: *Варијације Ефдур*
- Сорокин: *Тама са варијацијама амол*
- Кулау: *Варијације Гедур*
- Кршић и Шишмановић: *Збирка Наши композитори за младе пијанисте*
- Логар, Рајичић и Илић: *За мале клавиристе*
- Рајичић: *Дечја збирка, избор*
- Тајчевић: *Дјеци и 1 мала свита*
- Душан Радић: *Рондино*
- Р. Мац: *Стара ура игра полку*
- Чајковски: *Албум за младе, оп. 39, избор*
- Шуман: *Албум за младе, оп. 68, избор*
- Б. Барток: *Деци, Микрокосос II*
- Гречанинов: *Дечја књига оп. 98*
- О. Шин: *Од јутра до сумрака*
- Шите: *Из веселог дечјег доба, избор*
- Хајдн: *Мале игре, избор*
- Моцарт: *14 дечјих композиција*
- Скот: *Животиње, избор*
- Сарауер: *Слике из дечјег доба*

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- лествице и акорди по програму;
- 6 композиција по слободном избору од чега обавезно 3 виртуозног карактера (етиде);
- две полифоне композиције;
- два става из различитих сонатина или варијације и један став или два циклуса варијација;

ЈАВНИ НАСТУП

- обавезна два јавна наступа током школске године

ИСПИТ

1. Једна лествица по слободном избору;
2. Једна етида;
3. Једна полифона композиција;
4. Један став сонатине;
5. Једна композиција по слободном избору.

УПОРЕДНИ КЛАВИР (1 час недељно, 35 годишње)

IV РАЗРЕД (1 час недељно, 33 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Решавање техничких и музичких проблема.

Вежбе за:

- јачање прстију (нарочито 4. и 5. прста);
- подметање палца и брзо низање и промену прсторедних група;
- повећање распона шаке.

Припремне вежбе за веће интервале. Проширење динамичке лествице као рад на упознавању елемена-та правилне интерпретације. Примена педала. Анализа облика – дводелна песма, троделна песма, прелудијум ... Читање с листа лаких композиција.

Скале и трозвуци

Дурске скале кроз четири октаве у шеснаестинама, у паралелном кретању. Молске скале кроз четири октаве у осминама, у паралелном кретању. Хроматске скале кроз четири октаве у шеснаестинама, у паралелном кретању. Велико разлагање трозвука (арпеђо) у осминама, кроз две октаве. Доминантни и умањени септакорд (арпеђо) у осминама, кроз две октаве.

ЛИТЕРАТУРА

- Черни: *Оп. 849 избор етида*
- Кршић и Ранковић: Збирка за савлађивање техничких проблема I и II свеска
- Беренс: *Оп. 61, избор*
- Лешхорн: *Оп. 381 избор*
- Друге етиде одговарајуће тежине.
- Ј. С. Бах: *Мали прелудијуми – избор*
- Хендл: Избор композиција, у редакцији Јеле Кршић
- Друге композиције одговарајуће тежине.
- Хајдн Сонатине (редакција Кршић и Шишмановић)
- Друге сонатине или сонате одговарајуће тежине.
- С. Рајичић: *Мала свита*
- Славенски: *Игре и песме са Балкана I и II свеска, избор лакших*
- В. Мокрањац: *Мала свита*
- Кршић и Шишмановић: Наши композитори за младе пијанисте
- Друга дела одговарајуће тежине.
- Менделсон: *Песме без речи, избор*
- Григ: *Лирски комади, избор*
- Прокофјев: *Музика за децу*
- Дебиси: *Мали црнац*
- Дусик: *Матине*
- Мартину: *Лутке, избор лакших*
- Душкин: *Краљ вилењака, Вашар*
- Чимароза: *Сонате, избор*
- Кабалеvски: *Оп. 27*
- Лутославски: *Народне мелодије*
- Б. Барток: *За децу, Микрокосмос III и IV свеска*
- Пинтарић и Станковић: *Композиције за клавир, избор*
- Аранжмани и обраде разних познатих мелодија за клавир

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- лествице и акорди по програму;
- 6 композиција по слободном избору од чега обавезно 3 виртуозног карактера (етиде);
- две полифоне композиције;
- два става из различитих сонатина или варијације и један став или два циклуса варијација; – једна композиција домаћег аутора.

ЈАВНИ НАСТУП

- обавезна два јавна наступа током школске године

ИСПИТ

1. Једна етида;
2. Једна полифона композиција;
3. Један став сонатине;
4. Једна композиција по слободном избору.

Оркестар

У школи се формира гудачки оркестар према могућностима. Уколико нема ученика који свирају виолу, могу их заменити ученици који свирају деоницу треће виолине. Рад са гудачима треба да обухвати усклађивање прсторедa, потеза и положаја гудала.

Дувачки оркестар се формира самостално, уколико школа има довољан број ученика, или се може прикључити гудачком оркестру.

Рад са оркестром обухвата увежбавање деоница, ритмичко и интонативно усклађивање, фразирање и динамичку обраду.

Оркестар хармоника формира се самостално и обично се дели на четири деонице.

Оркестар-анасамбл гитара (или флаута) формира се самостално и то у оквиру могућности школе.

Ансамбли ренесансних инструмената, као и оркестри народне, забавне и џез музике формирају се самостално.

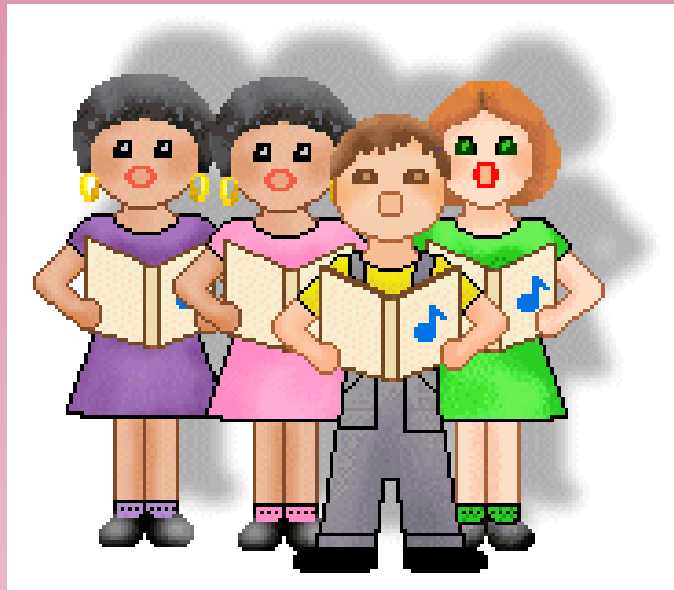
Ради бољег и бржег савладавања програма неопходно је да наставници инструмента на часовима главног предмета са ученицима прочитају и технички обраде деонице које се извиде на часовима оркестра.

Минимум програма: 3 краћа дела или једно дело у више ставова, по избору диригента. Обавезни су јавни наступи оркестра у току школске године.

Предмет:	ОРКЕСТАР	Разреди:	IV	V	VI	Облик рада:
Недељни фонд часова:	2 часа недељно, 45 мин.	Годишњи фонд часова:	70	70	66	групни
Наставни одсек/ Група	Обавезни - класична музика – сви осим соло певача					
Службени гласник:	(„Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон и 10/19					
Циљеви наставе предмета:	Циљ учења предмета Оркестар је да код ученика развије интересовање и љубав према музици и заједничком свирању, кроз музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за јавни наступ и наставак уметничког школовања.					
Задачи наставе предмета:	<ul style="list-style-type: none"> - Оспособљавање за даље музицирање. - Усаглашавање индивидуалног са групним музицирањем. - Усаглашавање интонације и артикулације са осталим члановима у групном раду. - Развијање интонације и артикулације у складу са осталим члановима у групном раду и слушање других. - Оспособљавање за даљи рад и школовање у оквиру наставе групног музицирања. 					
Начин остваривања програма предмета:						
<p>Гудачки оркестар се у школи формира према могућностима. Уколико нема ученика који свирају виолу, могу их заменити ученици који свирају деоницу треће виолине. Рад са гудачима треба да обухвати усклађивање прстореда, потеза и положаја гудала.</p> <p>Дувачки оркестар се формира самостално, уколико школа има довољан број ученика, или се може прикључити гудачком оркестру. Рад са оркестром обухвата увежбавање деоница, ритмичко и интонативно усклађивање, фразирање и динамичку обраду.</p> <p>Оркестар хармоника формира се самостално и обично се дели на четири деонице.</p> <p>Ансамбл гитара (флаута) се формира самостално, уколико школа има довољан број ученика, или се може прикључити гудачком оркестру. Рад са оркестром обухвата увежбавање деоница, ритмичко и интонативно усклађивање, фразирање и динамичку обраду.</p>						

Циљеви учења за предмет или исходи по разредима:		
Модул / област	IV, V, VI ФЛАУТЕ, ГУДАЧИ, ХАРМОНИКЕ, ГИТАРЕ, ДУВАЧИ	Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева
ИНСТРУМЕНТАЛНИ РАЗВОЈ		Демонстративна метода, рад у пару и у групама
Читање и увежбавање деоница, ритмичко и интонативно усклађивање.		
ТЕХНИЧКЕ ВЕЖБЕ		Активно укључивање ученика у рад на часу као и рад по групама, дијалогска метода. Прилагођавање деоница узрасту ученика и охрабривање да сарађују међусобно.
Прецизно интонирање и прилагођивање јачине и боје тона осталим члановима оркестра.		
МУЗИЧКИ РАЗВОЈ		Демонстративна метода, рад у пару и у групама, усклађивање интонације и боје тона у односу на сродни и несродни инструмент. Начин провере: Свирање деоница посебно и у групама. Јавни наступи.
Увежбавање фразирања и динамичке обраде. Упознавање музичких појмова и појава, различитих музичких епоха		
ИНТЕРПРЕТАЦИЈА КОМПОЗИЦИЈА РАЗЛИЧИТИХ ЖАНРОВА		Активно укључивање ученика у рад на часу као и рад по групама, дијалогска метода. Ради бољег и бржег савладавања програма неопходно је да наставници инструмента на часовима главног предмета са ученицима прочитају и технички обраде деонице које се изводе на часовима оркестра.
Савлађивање сопствених деоница кроз слушање осталих и прилагођавање општем звуку оркестра. Активно учествовање у изради композиције и примена наученог градива са индивидуалне наставе. Обрада композиције у складу са временом у којем је настала, као и њена намена, ако је реч о примењеној музици.		
Обавезни минимум:		
<ul style="list-style-type: none"> - две композиције из периода барока или - једно дело из периода преткласицизма, класицизма, романтизма и савремене музике, или - три комада из различитих стилских епоха. 		
Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева:		
Начин провере: Свирање деоница посебно и у групама. Јавни наступи. Обавезни су јавни наступи оркестра у току школске године.		

Хор

ХОР:

Настава хора обавезна је за ученике IV, V, и VI разреда клавира, као и за оне ученике који нису укључени у рад оркестра или камерне музике.

ЦИЉЕВИ

Усагласити интонацију и артикулацију свих ученика у свим видовима групног музицирања.

Развијати перцепцију слушања осталих чланова.

ЗАДАЦИ

Оспособљавање за даље музицирање

Оспособљавање за даљи рад и школовање у оквиру наставе групног музицирања

Ученици су подељени по врсти гласова и опсегу, и једна и друга група треба да подразумева хомогену целину у области заједничког музицирања. Програм рада са хором треба да садржи: вежбе дисања, вокализе за уједначавање боје гласова, певање канона, певање двогласних и трогласних композиција.

Минимум програма: обрада најмање три трогласне композиције различитих стилских епоха, укључујући и домаће ауторе. Обавезна су два јавна наступа хора у току школске године.

Предмет:	ХОР	Разреди:	IV	V	VI	Облик рада:
Недељни фонд часова:	2 часа недељно, 45 мин.	Годишњи фонд часова:	70	70	66	групни
Наставни одсек/ Група	Обавезни - класична музика – сви осим соло певача					
Службени гласник:	„Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон и 10/19					
Циљеви наставе предмета:	Циљ учења предмета Хор је да код ученика развије интересовање и љубав према заједничком музицирању и музици кроз музичко искуство којим се подстиче развијање осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за јавни наступ и наставак уметничког школовања.					
Задачи наставе предмета:	<ul style="list-style-type: none"> - Оспособљавање за даље музицирање. - Усаглашавање индивидуалног са групним музицирањем. - Усаглашавање интонације и артикулације са осталим члановима у групном раду. - Развијање интонације и артикулације у складу са осталим члановима у групном раду и слушање других. - Оспособљавање за даљи рад и школовање у оквиру наставе групног музицирања. 					
Начин остваривања програма предмета:						
Настава хора обавезна је за ученике IV, V, и VI разреда клавира, као и за оне ученике који нису укључени у рад оркестра или камерне музике. Програм рада са хором треба да садржи: вежбе дисања, вокализе за уједначавање боје гласова, певање канона, певање двогласних и трогласних композиција.						

Циљеви учења за предмет или исходи по разредима:		
Модул / област	IV, V, VI ФЛАУТЕ, КЛАВИРИ, ХАРМОНИКЕ, ГИТАРЕ, ДУВАЧИ	Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева
ВОКАЛИЗЕ		Активно укључивање ученика на часу кроз демонстративну, дијалoшку и друге методе уз коришћење одређених наставних средстава и различитих облика рада. Начин провере: усмена провера са клавиrom и без клавира (индивидуално)
Читање и увежбавање деоница, ритмичко и интонативно усклађивање. Вежбама правилног дисања и импoстације ученици се упознају са основним елементима хорске технике.		
ВОКАЛНА ТЕХНИКА		Активно укључивање ученика у рад на часу као и рад по групама, дијалoшка метода. Прилагођавање деоница узрасту ученика и охрабривање да сарађују међусобно.
Вежбе дисања, вокализе за уједначавање боје гласова, певање канона, певање двогласних и трогласних композиција.		
МУЗИЧКИ РАЗВОЈ		Демонстративна метода, рад у пару и у групама, усклађивање интонације и боје тона у односу на сродни и несродни инструмент. Начин провере: Свирање деоница посебно и у групама. Јавни наступи.
Увежбавање фразирања и динамичке обраде. Упознавање музичких појмова и појава, различитих музичких епоха		
ИНТЕРПРЕТАЦИЈА ХОРСКИХ ДЕЛА РАЗЛИЧИТИХ ЖАНРОВА		Активно укључивање ученика у рад на часу кроз демонстративну, дијалoшку и друге методе, уз коришћење одређених наставних средстава и различитих облика рада, као и уз практичан рад и музицирање. Усавршавање интонације и артикулације свих ученика у свим видовима групног рада.
Анимирање и оспособљавање ученика за групно музицирање. Активно укључивање ученика у рад на часу кроз демонстративну, дијалoшку и друге методе, уз коришћење одређених наставних средстава и различитих облика рада, као и уз практичан рад.		
Обавезни минимум:		
Обрада најмање три трогласне композиције различитих стилских епоха, укључујући и домаће ауторе. Обавезни су јавни наступи хора у току школске године.		
Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева:		
Начин провере: Певање деоница посебно и у групама. Јавни наступи. Обавезни су јавни наступи хора у току школске године.		

Камерна музика

**IV, V, и VI разред шестогодишњег и
III и IV разреда четворогодишњег образовања**

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

➤ *Организује се у групама од три ученика.*

Настава камерне музике, организује се за најталентованије ученике школе. Пошто школа има организовану наставу хора и оркестра, часови камерне музике организују се као додатна настава што подтакује да се не мора организовати у континуитету, већ према потреби. Настава се организује у циљу стварања основа и осећаја за групно музицирање, нарочито је добродошла као припрема за оне ученике који настављају школовање у СМШ. Овакав вид музицирања подразумева учешће на јавним наступима и такмичењима.

ЦИЉ

Да код ученика развије интересовање и љубав према камерном музицирању и музици кроз заједничко музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за јавни наступ и наставак уметничког школовања

ЗАДАЦИ

*Оспособљавање за аматерско бављење музиком у оквиру наставе групног музицирања
Оспособљавање за настављање школовања у оквиру наставе групног музицирања*

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

*две композиције из периода барока или
једно дело из периода преткласицизма, класицизма, романтизма и савремене музике, или
три комада из различитих стилских епоха.*

Наставник је обавезан да сваки камерни ансамбл припреми ученике за најмање један јавни наступ у току школске године.

Предмет:	КАМЕРНА МУЗИКА	Разреди:	III	IV	V	VI	Облик рада:
Недељни фонд часова:	2 часа недељно, 45 мин.	Годишњи фонд часова:	70	70	70	66	групни
Наставни одсек/ Група	Обавезни - класична музика – сви осим соло певача						
Просветни гласник:	„Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон и 10/19						
Циљеви наставе предмета:	<ul style="list-style-type: none"> - Анимирати и оспособити ученика за групно музицирање. - Усагласити индивидуално извођење са потребама групног. - Усагласити интонацију и артикулацију свих ученика у свим видовима групног музицирања. - Развијати перцепцију слушања осталих чланова. - Развијати жељу за успехом и радом у групном музицирању. 						
Задачи наставе предмета:	<ul style="list-style-type: none"> - Оспособљавање за даље музицирање. - Усаглашавање индивидуалног са групним музицирањем. - Усаглашавање интонације и артикулације са осталим члановима у групном раду. - Развијање интонације и артикулације у складу са осталим члановима у групном раду и слушање других. - Оспособљавање за даљи рад и школовање у оквиру наставе групног музицирања. 						
Начин остваривања програма предмета:							
Ученицима инструменталне наставе, првенствено је потребно омогућити да буду организовани у рад оркестра и камерне музике. Настава камерне музике обавезна је за ученике IV, V, и VI разреда шестогодишњег и III и IV разреда четворогодишњег основног музичког образовања и васпитања који нису укључени у рад оркестра или хора. Организује се у групама од три ученика. У школи се формирају камерни ансамбли према могућностима школе.							
Циљеви учења за предмет или исходи по разредима:							
Модул / област	III, IV СОЛО ПЕВАЊЕ IV, V, VI ФЛАУТЕ, ГУДАЧИ, КЛАВИРИ, ХАРМОНИКЕ, ГИТАРЕ, ДУВАЧИ						Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева
ИНСТРУМЕНТАЛНИ РАЗВОЈ							Демонстративна метода, рад у пару и у групама
Читање и увежбавање деоница, ритмичко и интонативно усклађивање.							
ТЕХНИЧКЕ ВЕЖБЕ							Демонстративна метода, рад у пару и у групама
Прецизно интонирање и прилагођивање јачине и боје тона осталим члановима ансамбла.							
МУЗИЧКИ РАЗВОЈ							Демонстративна метода, рад у пару и у групама, усклађивање интонације и боје тона у односу на сродни и несродни инструмент. Начин провере: Свирање деоница посебно и у групама. Јавни наступи.
Увежбавање фразирања и динамичке обраде. Упознавање музичких појмова и појава, различитих музичких епоха							
ИНТЕРПРЕТАЦИЈА КОМПОЗИЦИЈА РАЗЛИЧИТИХ ЖАНРОВА							Активно укључивање ученика у рад на часу као и рад по групама, дијалогска метода. Ради бољег и бржег савладавања програма неопходно је да наставници инструмента на часовима главног предмета са ученицима прочитају и технички обраде деонице које се извиде на часовима оркестра.
Оспособљавање ученика за групно музицирање као и за сарадњу између учесника у интерпретацији одређене композиције. Упознавање ученика са лепотама и добробитима групног музицирања, као и приближавања класичне музике и ширење њиховог репертоара композицијама различитих стилова.							
Обавезни минимум:							
<ul style="list-style-type: none"> - две композиције из периода барока или - једно дело из периода преткласицизма, класицизма, романтизма и савремене музике, или - три комада из различитих стилских епоха. 							
Планирани поступци у реализацији наставне теме и начини провере остварености циљева:							
<p>Начин провере: Свирање деоница посебно и у групама. Јавни наступи.</p> <p>Наставник је обавезан да сваки камерни ансамбл припреми ученике за најмање један јавни наступ у току школске године.</p>							

Припремни разред

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

*Припремним разредом су обухваћена деца млађег узраста.
Група предшколског узраста има до 15 ученика.*

ЦИЉЕВИ

*Развијање музикалности, интересовања и љубави према музици и уметности уопште.
Музичко описмењавање и слушање музике.
Упознавање са елементарним појмовима из теорије музике*

ЗАДАЦИ

*Савладавање нотног писма, виолинског кључа, тактирања.
Развијање слуха и гласовног опсега, развијање музичке меморије
Богаћење музичког фонда*

МЕЛОДИКА

*Дечје песме примереног садржаја и карактера са текстом - по слуху.
- Народне песме.
Песме модели за тонове у Це-дуру.
Транспоновање мотива - „померање”
Слушање музике*

РИТАМ

*Четвртина и осмина.
Тактирање и бројање на два, три и четири.
Нотне вредности од целе до осмине ноте и паузе*

На крају школске године ученици полажу пријемни испит за I циклус, односно за упис у I разред шестогодишњег и четворогодишњег основног музичког образовања, који обухвата следеће елементе:

- ритам;*
- музичку меморију;*
- слух;*
- хармонски слух*

ОБАВЕЗНИ И ИЗБОРНИ ПРЕМЕТИ И МОДУЛИ ПО ОБРАЗОВНИМ ПРОФИЛИМА И РАЗРЕДИМА

НАСТАВНИ ПЛАН ЗА ОСНОВНО МУЗИЧКО ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ ПО СТАРОМ ПРОГРАМУ

На основу члана 119. ст. 2, а у вези члана 61. Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС број 88/2017 и 27/2018-др. закони“)

А. ОБАВЕЗНИ ОДСЕЦИ:

1) Одсек за класичну музику

а) Шестогодишње образовање:

- Гудачки инструменти (виолина, виола, виолончело)
- Жичани инструменти (гитара)
- Инструменти са диркама (клавир, хармоника)
- Дувачки инструменти (флаута)

б) Четверогодишње образовање:

- Гудачки инструменти (контрабас)
- Дувачки инструменти (труба, тромбон, кларинет, хорна, саксофон)

2) Одсек за традиционалну музику

а) Српско традиционално свирање:

- Дувачки народни инструменти (фрула, двојнице, окарина)
- Жичани народни инструменти (гусле)

б) Српско традиционално певање

В. ИЗБОРНИ ОДСЕЦИ

– одсеци за рану музику, народну музику и џез музику нису у понуди у нашој школи, изузев предмета **блок флаута** (одсек за рану музику) – али само као **факултативни предмет**.

НАСТАВНИ ПЛАН ЗА ОСНОВНО МУЗИЧКО ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ

* приказ циклуса образовања, наставних предмета, фонда часова по предметима и разредима/

Обавезни премети и модули по образовним профилима и разредима

ШЕСТОГОДИШЊЕ ШКОЛОВАЊЕ

НАЗИВ ПРЕДМЕТА	Први циклус						Други циклус					
	I разред		II разред		III разред		IV разред		V разред		VI разред	
	Фонд часова											
	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
Инструмент	2	70	2	70	2	70	2	70	2	70	2	68
Солфеђо	2	70	2	70	2	70	2	70	2	70	2	68
Теорија музике	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	34
Оркестар, хор, камерна музика, ансамбли	-	-	-	-	-	-	2	70	2	70	2	68
СВЕГА	4	144	4	144	4	144	6	216	6	216	7	238

ЧЕТВОРОГОДИШЊЕ ШКОЛОВАЊЕ

НАЗИВ ПРЕДМЕТА	Други циклус			
	Фонд часова			
	3 разред		4 разред	
	<i>нед.</i>	<i>год.</i>	<i>Нед.</i>	<i>год.</i>
<i>Инструмент / Народни инструмент</i>	2	70	2	68
<i>Солфеђо</i>	2	70	2	68
<i>Теорија музике</i>	-	-	1	34
<i>Оркестар, хор, кам. музика, ансамбли и народни ансамбли</i>	2	70	2	68
СВЕГА	6	210	7	238

НАСТАВНИ ОДСЕЦИ

А – ОБАВЕЗНИ

- 1) Одсек за класичну музику**
- 2) Одсек за српско традиционално певање и свирање**

Обавезни садржаји у оквиру одсека за класичну музику и за српско традиционално певање и свирање Музичке школе „Стеван Мокрањац“

клавир, хармоника, виолина, виола, виолончело, флаута, кларинет, труба, тромбон, хорна, соло певање, Српско традиционално народно певање и свирање, упоредни клавир, солфеђо, теорија музике, камерна музика, ансамбли, народни ансамбли, хор и оркестар

Слободни садржаји у оквиру одсека за класичну музику и за српско традиционално певање и свирање Музичке школе „Стеван Мокрањац“

- ❖ *Организација концерата у локалној средини чиме је носилац и организатор њених културних дешавања*
- ❖ *Организација међународне концертне и културне размене и сарадње*
- ❖ *Обележавање годишњице Меморијала на Лазу Ристовског (02. октобар)*
- ❖ *Организација Отвореног такмичења "Александар Шаца Путник"*
- ❖ *Школа је један од носилаца и покретача пројекта Симфонијског оркестра и Регионалног оркестра - здруженог оркестра музичких школа Србије*
- ❖ *Организација индивидуалног рада са децом припремног разреда*
- ❖ *Организација индивидуалног рада са децом у музичком сабавишту*
- ❖ *Организација семинара и различитих видова стручног усавршавања*
- ❖ *Учешће на свим видовима такмичења, како домаћих, тако и међународних*
- ❖ *Организација хуманитарних концерата у широј средини*

Трајање извођења програма

**6 година - клавир, хармоника, виолина, виола, виолончело,
гитара, флаута**

**4 године - кларинет, саксофон, труба, тромбон,
аерофони и кордофони инструменти**

Трајање часа инструмента и соло певања

<i>1.разред</i>	<i>2.разред</i>	<i>3.разред</i>	<i>4.разред</i>	<i>5.разред</i>	<i>6.разред</i>
<i>30 мин</i>	<i>30 мин</i>	<i>30 мин</i>	<i>45 мин</i>	<i>45 мин</i>	<i>45 мин</i>
		<i>45 мин</i>	<i>45 мин</i>		

- **Трајање часа солфеђа и теорије музике : по 45 минута**
- **Час клавира као споредног предмета у првом и другом разреду одсека за соло певање: траје 45 минута**
- **Часови клавирске сарадње-корепетиције трају 15 или 30 минута недељно по ученику, у складу са Правилником о плану и програму за основне музичке школе – Сл. гласник РС-Просвеинт гласник бр. 5/2010.г.**

ОСНОВНИ ОБЛИЦИ ИЗВОЂЕЊА ПРОГРАМА

РЕДОВНА НАСТАВА:

Индивидуална настава: главни предмет-инструмент, соло певање, етно-певање и клавир као упоредни на одсеку за соло певање

Групна настава: Настава солфеђа и теорије музике, хора, оркестра и камерне музике. Групе солфеђа и теорије музике имају до 10 ученика у групи, хора до 50 ученика у групи, оркестра до 30 ученика у групи и камерна музика 3 ученика у групи.

ДОДАТНА НАСТАВА:

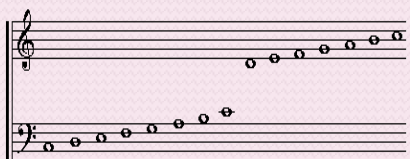
За ученике који се истичу својим талентом, знањем и напредовањем, организује се додатна настава. Организовање додатне наставе предлажу стручна већа предмета.

ДОПУНСКА НАСТАВА:

За ученике који у учењу имају тешкоће због којих не постижу задовољавајући успех, организује се допунска настава. Организовање допунске наставе предлажу стручна већа предмета.

Начин и поступак остваривања и провера прописаних наставних планова и програма и врсте активности у образовно-васпитном раду по предметима

ЧЕТВЕРОГОДИШЊЕ ОБРАЗОВАЊЕ

СОЛФЕЂО

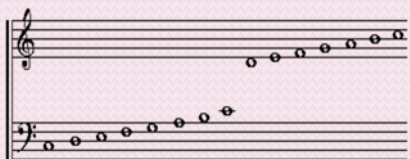
ЦИЉ

Развијање музикалности и музичке писмености кроз прожимање васпитног и образовног процеса.

ЗАДАЦИ

- *Развијање музичких способности (музичке меморије, способности праћења мелодијског, хармонског и полифоног тока).*
- *Развој читања, писања и схватања музике и музичког писма са развојем музичког мишљења.*
- *Усађивање звучних представа и њихово везивање са сликом, односно слике са звуком кроз стицање знања и вештина (мелодика, ритам, диктати).*
- *Упознавање музичке литературе, интерпретације и основних елемената музичких стилова.*
- *Осамостаљивање ученика и развој њихових креативних способности.*

ЧЕТВЕРОГОДИШЊЕ ОБРАЗОВАЊЕ

СОЛФЕЂО

ДРУГИ ЦИКЛУС

Трећи разред: (2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

МЕЛОДИКА

- *Обрада: ха-мол, ге-мол, Бе-дур, фис-мол и Е-дур*
- *Примена хроматских скретница и пролазница*
- *Транспоновање мотива*
- *-Мутација*
- *Дијатонска модулација из дура на доминанту (Еф-Це-Еф итд.).*

РИТАМ

- *Парлато, диктати, посебно триоле.*
- *Нове метричке врсте 9/8, 12/8, 5/8 и 7/8.*
- *Равномерно и ритмичко читање*

ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ

- *Опажање тонова мотива и двозвука, апсолутних висина – усмено и писмено и акорада из каденци*
- *Писмени ритмички диктат у оквиру градива*

ТЕОРИЈА МУЗИКЕ

- *Све дурске и молске лествице и лествични интервали*
- *Поставка прекомерног и умањеног квинтакорда*
- *Доминантни септакорд и умањени септакорд*

Четврти разред: (2 часа недељно – 66 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

МЕЛОДИКА

- *Обрада: Ес-дур, цис-мол, А-дур, еф-мол*
- *Само теоретски Ха-дур, Фис-дур, бе-мол и ес-мол*
- *Транспоновање мотива, двогласни примери и композиције*
- *модулације у паралелни и домин. тоналитет*
- *Мутације - лаки мелодијски примери*

РИТАМ

- *Квинтола, секстола и септола*
- *Нове метричке врсте: 8/8 и 9/8*
- *Парлато: читање примера*
- *Познавање свих ознака које прате инструменталну литературу*

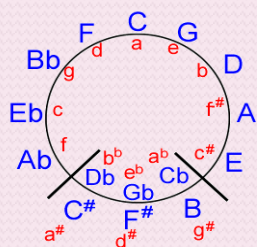
ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ

- *Опажање основних тонова и апсолутних висина у обиму, штимова и њ.интонирање Д и У септакорда*
- *Ритмички и мелодијски диктати*

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- 1) *Писмени део: диктат до четири предзнака.*
- 2) *Усмени део:*
- 3) *- мелодијска вежба, тоналитети до четири предзнака (скретнице, пролазнице и мутација);*
- 4) *- парлато- промена кључа, виолински и бас, са свим ритмичким фигурама.*

Circle of 5^{ths}

ТЕОРИЈА МУЗИКЕ

Четврти разред:

(1 час недељно – 34 часа годишње)

ЦИЉ

Теоријско обједињавање свих музичких појмова и израза, као и повезивање теоријске наставе са солфеђом и наставом инструмента, односно певања.

ЗАДАЦИ

- Упознавање музичких појмова и појава.
- Владање законитостима теорије музике.
- Остваривање функционалних задатака - стицање брзине у схватању тон.односа (лествице, интервали и акорди).
- Владање музичком ортографијом.

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Постављање и упоређивање лествица.
- Тоналитети.
- Обрада интервала.
- Постављање акорада.
- Многостраност тонова.
- Појмови и дефиниције.
- Орнаменти.

ГРАДИВО

- Лествице
- Интервали и акорди
- Појмови и дефиниције

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Писмени део:

- шифре интервала и акорада.
- исписивање предзнака појединих лествица.
- исписивање врсте интервала и акорада – принцип теста.

2. Усмени део:

- изградња интервала и акорада.
- ознаке за темпо, динамику, артикулацију и агогику

Дувачки инструменти

-Кларинет

-Труба

-Тромбон

-Саксофон

-Хорна

Ови дрвени и лимени дувачки инструменти изучавају се по четворогодишњем програму

Кларинет

Саксофон

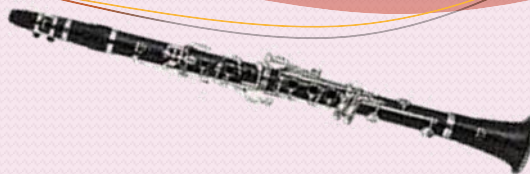
Труба

Тромбон

Кларинет

Трећи разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Вежбање дугих тонова и интервала од е мало до е3.
- Даљи рад на развоју технике.

ЛЕСТВИЦЕ

- Дур. и мол. лествице до 4 # и б са Т5/3, Д и У 7/5.
- Хроматска лествица од е мало до це3.

ЕТИДЕ

- Бруно Брун: Школа за кларинет II свеска
- и/или нека друга школа адекват. тежине.

КОМАДИ ИЗ ЗБИРКИ

- Бруно Брун : Избор малих комада
- и/или други комади адекватне тежине

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- десет лествица;
- двадесетпет етида;
- три композиције по слободном избору.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- 1) Једна дурска и једна молска лествица са тоничним трозвуком, доминантним и умањеним септакордима, напамет;
- 2) Две етиде различитог карактера;
- 3) Комад уз пратњу клавира, напамет.

Четврти разред:

(2 часа недељно – 66 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Вежбање дугих тонова и интервала од е мало до ге3.
- Даљи рад на развоју технике.

ЛЕСТВИЦЕ

Све дурске и молске лествице са тоничним трозвуком, доминантним и умањеним септакордом.

ЕТИДЕ

Бруно Брун: Школа за кларинет III свеска

КОМАДИ ИЗ ЗБИРКИ

- Бруно Брун : Избор малих комада
- Ј. Ланселот и А. Класенс: Класични кларинет

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- шест дурских и шест молских лествица;
- тридесет етида;
- пет композиција по слободном избору.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- 1) Једна дурска и једна молска лествица са тоничним трозвуком, доминантним и умањеним септакордом, напамет;
- 2) Две етиде различитог карактера;
- 3) Комад уз пратњу клавира, напамет.

Саксофон

Трећи разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Тонске вежбе
- Цео опсег саксофона
- Увод у триолски фразурунг.
- Упознавање са модусима.

ЛЕСТВИЦЕ

- Дурске и молске лествице до четири предзнака
- Хроматска скала кроз цео опсег

ЕТИДЕ

- Руди Јетл: техничке етиде
- Иван Рот: мелодијске етиде, друга свеска
- Џејмс Ре: Лаке студије за џез и рок сах

КОМАДИ ИЗ ЗБИРКИ

- Џејмс Ре: „Први репертоар за саксофон“
- Џон Харле: „Take ten“-збирка композиција
- Две до три теме из џез стандарда.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- десет лествица;
- двадесетпет етида;
- три композиције по слободном избору.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- 1) Једна дурска и једна молска лествица према горе прописаним захтевима;
- 2) Две етиде различитог карактера;
- 3) Комад уз пратњу клавира, напамет.

Четврти разред:

(2 часа недељно – 66 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Све дурске и молске лествице са тоничним трозвуком, великим разлагањем, терцама, доминантни или код мола умањени септакорд.
- Хроматска скала кроз цео опсег.

ЛЕСТВИЦЕ

Све дурске и молске лествице са тоничним трозвуком, доминантним и умањеним септакордом.

ЕТИДЕ

- Лени Нихаус: Лаке џез етиде
- Етиде по избору наставника.

КОМАДИ ИЗ ЗБИРКИ

- Левин: 22 комада за саксофон и клавир
- Пол Херис: Концертни репертоар за саксофон и клавир
- Џејмс Ре: „Take another ten“-збирка композиција за саксофон и клавир

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- шест дурских и шест молских лествица;
- тридесет етида;
- пет композиција по слободном избору.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током шк. године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- 1) Једна дурска и једна молска лествица према горе прописаним захтевима;
- 2) Две етиде различитог карактера;
- 3) Комад уз пратњу клавира, напамет.

Труба

Трећи разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Даља надградња основа и њихова примена у елементарној интерпретацији
- Вештина контроле тона у разним динамикама од *p* до *f*.
- Стабилизација контроле елементарних артикулација.
- Контрола квалитета тона у стакату.
- Вежбе на аликвотним тоновима
- Рад на предувавању у VII позицији
- Опсег у свирању из нота: мало *f*ис до *e2*, по могућству *e2*

ЛЕСТВИЦЕ

- четири дурске и четири молске лествице кроз једну октаву у четвртинама и осминама
- Хроматика.

ЛИТЕРАТУРА

- Ч.Гордон: Школа са трубу
- Ђорђе Тошић: Комплетна метода, свеска I
- В.Вурм: 45 Лаких етида са трубу
- Сигмунд Херинг: Течај за трубу

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- дурски и молски тоналитети до три или четири предзнака
- Најмање две композиције у нивоу градива

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- 1) Две скале: једна дурска и једна молска;
- 2) Једна етида;
- 3) Једна композиција са клавирском пратњом, напамет.

Четврти разред:

(2 часа недељно – 66 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Систематска надградња основа кроз њихову примenu у технички сложенијим захтевима
- Вежбе на аликвотним тоновима
- Минимални опсег у свирању из нота: мало *f*ис до *be2*

ЛЕСТВИЦЕ

Дурске и молске скале закључно са шест предзнака

ЛИТЕРАТУРА

- А.Петит: Гранде метода за корнет
- Ј. Б. Арбан: Гранде метода
- В.Вурм: 40 Етида са трубу
- Алојз Стрнад: Метода учења трубе (избор вежби одговарајућег нивоа)
- Ђорђе Тошић: Уџбеник флексибилне технике за нижу школу
- Ј.Б.Арбан: Популарне мелодије и песме за трубу

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- Све дурске и молске лествице у 1 октави.
- Хроматика.
- Најмање две композиције у нивоу градива,

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током шк. године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- 1) Две скале (дурска и молска);
- 2) Две етиде: једна техничка и једна мелодијска;
- 3) Једна композиција са кл. пратњом по могућности циклична, напамет.

Тромбон

Трећи разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Проширивање обима тонова.
- Артикулација, фразирање.

ЛЕСТВИЦЕ

Све дурске лествице у четвртинама и осминама према могућностима ученика.

ПРОГРАМ

- Слокар: Школа за тенор тромбон
- Шлосберг- Дневне вежбе
- Р. Милер: Школа за тенор тромбон, II део.

КОМАДИ

- Албум за тромбон и клавир: Млади тромбонисти, Музика, Лењинград (избор).
- Ујфалуши и Штајнер: Комади за извођење за тромбон и клавир (избор).

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- тридесет вежби;
- четири композиције са клавирском пратњом.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- 1) Једна дурска лествица, напамет;
- 2) Две композиције различитог карактера;
- 3) Једна композиција уз клавирску пратњу, напамет.

Четврти разред:

(2 часа недељно – 66 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Проширивање обима тонова.
- Артикулација, фразирање.

ЛЕСТВИЦЕ

Све дурске и молске лествице у осминама, по могућностима ученика.

ПРОГРАМ

- Лафосе: Комплетна метода I део (избор)
- Џералд Борднер: I део
- Ф. Квиттовски: Избор етида III део

КОМАДИ

- Б. Григорјев: Лаки комади и ансамбли за тромбон и клавир (избор)
- Албум за тромбон и клавир (избор)

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- скале до пет предзнака;
- двадесет етида;
- четири композиције са клавирском пратњом.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током шк. године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- 1) Једна дурска и једна молска лествица, напамет;
- 2) Две едите различитог карактера;
- 3) Једна композиција уз клавирску пратњу, напамет.

Хорна

Трећи разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Даље ширење опсега без притискања усника на усне.

Проширење способности свирања интервала.

Контрола тона до нивоа осмина. Вештина контроле тона у разним динамикама од *p* до *f*.

Вештина контроле крешенда и декрешенда без нарушавања квалитета тона и интонације.

Почетак рада на систематској студији легата.

Стабилизација контроле елементарних артикулација.

Контрола квалитета тона у стакату. Рад на развоју технике прстију.

ЛЕСТВИЦЕ

Це-дур, Ге-дур, Бе-дур, Це-мол, ге-мол, ха-мол и остале у зависности од могућности ученика, у целим нотама, половинама, четвртинама и осминама, у разним ритмичким комбинацијама и артикулацијама (легато, стакато) контрола тона у динамици *p – f* и обрнуто.

ЛИТЕРАТУРА

Д. Гиртл: Школа за хорну, I свеска (вежбе у предвиђеном опсегу)

Ф. Шолар: Школа за хорну, I свеска (вежбе у предвиђеном опсегу)

Силађи и Кекењеш: Школа за хорну, I и II део (вежбе у предвиђеном опсегу) и друга одговарајућа литература.

М. Алфонс, II свеска

Л. Теве: Комплетна метода за хорну, II свеска и друге композиције по избору наставника и могућности ученика.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- дурске и молске лествице до 4 предзнака;
- терце, кварте и цела свеска бр. 1 Гиртла;
- два комада уз клавирску пратњу.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Једна дурска и једна молска лествица;

Једна етида;

Један комад са клавиром, напамет.

Четврти разред:

(2 часа недељно – 66 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Систематска надградња основа кроз њихову примену у технички сложенијим захтевима:

Ширење опсега.

Даље усавршавање свирања интервала. Контрола тона у шеснаестинама. Контрола тона од *pp* и *ff*. Легато. Интервала до октаве. Рад на осталим артикулацијама.

Рад на напретку технике прстију.

ЛЕСТВИЦЕ

Еф-дур, Ас-дур, Де-дур, Ха-дур, де-мол, еф-мол, фис-мол, цис-мол и остале у зависности од могућности ученика, у целим нотама, половинама, четвртинама, осминама, у разним ритмичким комбинацијама и артикулацијама (легато, стакато).

ЛИТЕРАТУРА

Ф. Шолар: Школа за хорну, I и II свеска (избор)

Силађи и Кекењеш: Школа за хорну, I и II свеска

Д. Марковић: Школа за хорну, III и IV део (избор)

Л. Теве: Комплетна метода за хорну, II свеска

М. Алфонс, II свеска и друга одговарајућа лит.

М. Влајин: Багатела II

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА:

- све дурске и молске лествице;
- Шолар – до 64. вежбе;
- два комада уз клавирску пратњу.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Једна дурска и једна молска лествица.

Две етиде (једна у брзом темпу, друга у спором).

Комад уз клавирску пратњу, напамет.

Српско традиционално народно свирање

Формирање овог одсека проистекло је из потребе да се национални идентитет српског народа очува и то путем свирања и певања аутохтоног народног мелоса. Неговањем традиционалне песме и свирке укупна светска културна баштина ће сачувати један важан и богат музички сегмент створен у прошлости.

След историјских збивања на овим просторима делом је пригушио, али срећом не и сасвим прекинуо континуитет у очувању и развоју овог националног блага, наравно пре свега захваљујући појединцима из народа који су верно преносили традиционално наслеђе до наших дана. Управо због српског народа, који се никада није одрекао својих музичких корена и оставио нам праву уметничку ризницу, имамо обавезу да је негујемо и даље преносимо.

Кроз образовни систем уводи се упознавање са вештином народног певања и свирања и то онако како је то народ радио на селу јер то је наша традиционална музика. То је оно што нас чини посебнима, то је оно по чему нас други препознају и што представља наше велико духовно богатство. Бављење овом музиком оплемениће младе и подстаћи ће их на самопоштовање, поштовање других култура и развијање осећаја за лепо.

Традиционално народно свирање мора бити неговано кроз упознавање са аерофоним и кордофоним народним инструментима. Сваки ученик бира народни инструмент који ће учити и то му је уједно и главни предмет.

У трећој и четвртој години ОМШ, када се уводи камерна музика или оркестар код класичних инструмената, ученици који похађају одсек за српско традиционално певање и свирање имаће предмет групно свирање (за оне који свирају фрулу или кавал, значи за инструменте који могу да свирају у дуету) или ће морати да похађају још један народни инструмент по избору и то по плану и програму за прва два разреда ОМШ.

Српски традиционални народни инструменти

*АЕРОФОНИ (ДУВАЧКИ) ИНСТРУМЕНТИ
(Фрула, двојнице, окарина, шупељка, дудук,
кавал, дипле, гајде)*

АЕРОФОНИ (ДУВАЧКИ) ИНСТРУМЕНТИ

Трећи разред:

(2 часа недељно – 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Рад на извођењу захтевнијих мелодија у погледу мелодијско-ритмичких и метричких
- проблема,
- Почетни рад на свирању импровизација, рабаџијске и путничке свирке
- Усавршавање украсних тонова, посебно једноструких и двоструких предудара и постудара

ЛИТЕРАТУРА из I и II разреда, као и:

- Петар Д. Вукосављевић: Гајде у Србији
- Петар Д. Вукосављевић: Ерске гајде
- Драгослав Девић: Општи преглед народних музичких инструмената
- Александар Линин: Гајде на Балкану

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- тридесет вежби;
- четири композиције са клавирском пратњом.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

Три традиционалне мелодије различитог карактера.

Четврти разред:

(2 часа недељно – 66 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- На овом нивоу рада ученик мора бити спреман на спретно извођење свих тонова
- Извођење лествице кроз две октаве и у различитим ритмичким комбинацијама
- Појачан рад мора бити усмерен на *parlando rubato* примере
- Упознавање ученика и са осталим дувачким народним инструментима

ЛИТЕРАТУРА

Сва наведена у претходним разредима.

Поред литературе и постојећих нотних записа у раду свакако треба користити и аудио снимке традиционалног народног свирања.

У оквиру четворогодишње редовне наставе пожељно је да ученици покушају да направе неки од инструмената и да овладају вештином прављења и одржавања пискова код гајди.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- десет традиционалних мелодија.

ЈАВНИ НАСТУПИ

обавезна два јавна наступа током шк. године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

- 1) Три традиционалне мелодије различитог карактера.

ГРУПНО СВИРАЊЕ

II ЦИКЛУС (III и IV разред)

III РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Увођењем овог предмета ученици стичу праксу заједничког музицирања, посебно када су у питању два кавала или две фруле.
- На групном свирању треба неговати искључиво оне комбинације инструмената које су заступљене у народној пракси.
- Реализовати могућност комбиновања инструмента и гласа, али искључиво у традиционалним оквирима (као нпр. кавала и гласа).
- Користити почетне примере једноставније мелодијско-ритмичке структуре са мање украса, углавном једноструких и двоструких предудара.

ЛИТЕРАТУРА као и за главни предмет.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

десет традиционалних мелодија.

IV РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Наставити рад на сложеним двогласним примерима свирке у дуету.
- Посебно обратити пажњу на извођење виртуознијих народних кола или песама са већим агогичким и динамичким захтевима.

ЛИТЕРАТУРА као и за главни предмет.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

десет традиционалних мелодија.

НАЧИНИ И ПОСТУПЦИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОПИСАНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА НАСТАВЕ И УЧЕЊА: ОБАВЕЗНИХ И ИЗБОРНИХ ПРЕДМЕТА, ДОПУНСКЕ, ДОДАТНЕ И ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ

МОДЕЛИ, ЕЛЕМЕНТИ ПЛАНИРАЊА И ПРОГРАМИРАЊА НАСТАВНОГ РАДА

Стручни актив за развој школског програма је размотрио више модела, односно могућности како да се у школском програму прикажу начини остваривања принципа и циљева образовања и стандарда постигнућа, исхода, начин и поступак остваривања прописаних планова и програма наставе и учења и врсте активности у образовно-васпитн раду. Одлучено је да начин планирања прилагоди својим потребама и прошири прописаним и потребним елементима које проистиче из специфичности основног музичког образовања и васпитања.

Начин и поступак остваривања прописаних планова и програма наставе и учења и врсте активности у образовно-васпитном раду дати су у оквиру посебног модела планирања у глобалним и оперативним плановима рада наставника и припремама за извођење часова који ће бити саставни део и Годишњег плана школе, а такође и Школског програма - прилог Школског програма (у штампаној и електронској верзији), који се налази у школи код директора школе.

Начин и поступак остваривања прописаних планова и програма наставе и учења и врсте активности у образовно-васпитном раду су приказани на следећи начин:

- **Планирање и програмирање** обавезних и осталих облика образовно-васпитног рада извршено је по следећем моделу :

ГЛОБАЛНИ ПЛАН НАСТАВНОГ РАДА	Садржај
<u>1. страна</u>	Наставни предмет, Разред, Образовни профил, Редни број модула, Број часова по модулима; Модули, Број часова по модулима за : Обраду, Утврђивање, Обнављање, Вежбање, Систематизацију; Укупан фонд часова, Назив школе, Укупан број часова за обраду, Укупан број часова за утврђивања, Укупан број часова за обнављања, Укупан број часова за вежбања, Укупан број часова за систематизацију
<u>2. страна</u>	Циљ за предмет, Задачи за предмет, Циљеви по модулима, Задачи по модулима, Исходи по модулима, Наставна ситуација, Име и презиме наставника, Датум предаје, Службени гласник –Просветни гласник број, Грб школе
<u>3. страна</u>	
<u>4. страна</u>	Нивои постигнућа, Критеријуми о оцењивању, Уџбеници, приручници и литература, Графички приказ

ОПЕРАТИВНИ ПЛАН НАСТАВНОГ РАДА	Садржај
	<i>Школска година, Наставни предмет, Разред, Недељни фонд часова, Редни број модула, Тип часа, Редни број часа, Наставни оквир-Тема, Модули, Корелација(унутар предмета, са осталим предметима), Датум предаје, Наставник, Смотре, јавни часови и концерти – планирање, Назив школе.</i>

ПРИПРЕМА ЗА ЧАС	Садржај
<u>1. страна</u>	<i>Месеци, Образовни профил, Наставни предмет, Разред, Име и презиме ученика, Редни број часа, Циљеви часа, Задаци часа, Нивои постигнућа, Облик рада, Наставне методе, Тип часа, Наставни садржаји-кључни појмови, Домаћи задатак, Број учионице, Грб школе.</i>
<u>2. страна</u>	
<u>3. страна</u>	
<u>4. страна</u>	<i>Редни број часа, Наставне јединице (фазе рада-кораџи), Упутство за дидактичко методичко остваривање програма, Активност наставника, Активност ученика, Планирано време трајања часа, (Само)евалуација, Исходи, Место и положај ученика, Изглед школске табле, Иновације, Наставна средства – забелешка, име и презиме наставника, име и презиме ученика, Датум предаје плана.</i>

Сви елементи планирања и програмирања наставног рада биће конкретизовани у писаним припремама наставника. Образац припреме који ће наставници користити је интегрални део глобалних и оперативних планова у оквиру прихваћеног модела планирања у програмском пакету и он садржи све елементе који су прописани, препоручени и које су у извештају и у консултацијама предложили/сагласили се просветни саветници.

Наставници сами припремају потребна наставна средства (ноте, аудио-видео материјале, и Power Point презентације) у складу са овим наставним програмом, користећи:

- * публикована мултимедијална наставна средства (штампана литература, различите публикације, збирке нота, одговарајуће видео и аудио ЦД и ДВД дискове и електронске публикације);*
- * Садржаје којима располаже школска нототека и одговарајуће програме за писање и штампање нотног материјала;*
- * Интернет.*

Настава се реализује уз коришћење доступних наставних средстава (инструмената, рачунара, таблета, лаптопова и пројектора, тв-апарата и видео рекордера, одговарајућег канцеларијског прибора, опреме и алата; телефона, телефакса, фотокопир апарата).

Детаљна упутства за остваривање програма дата су уз сваки предмет појединачно.

ИСПИТИ

У основној музичкој школи полагају се следећи испити:

- пријемни;
- годишњи;
- разредни;
- поправни;
- завршни;
- испит за ниво знања првог циклуса и
- испит за ниво знања основне музичке школе-контролни испит.

Пријемни испит полагаје се пре уписа у 1. разред, по правилу у јунском или августовском року. На пријемном испиту проверава се слух, ритам и музичка меморија. Ученици који су похађали програм припремног разреда, полагају пријемни испит.

Годишњи испит, односно завршни испит (за ученике завршних разреда) из главног предмета полагају ученици ИИИ, ИВ, В и ВИ разреда шестогодишњег – ИИ, ИИИ и ИВ разреда четворогодишњег основног музичког образовања и васпитања. Годишњи испит, односно завршни испит (за ученике завршних разреда) из солфеђа полагају ученици ИИИ и ВИ разреда шестогодишњег и ИИ и ИВ разреда четворогодишњег основног музичког образовања и васпитања. Завршни испит из теорије музике полагају ученици ВИ разреда шестогодишњег и ИВ разреда четворогодишњег основног музичког образовања и васпитања.

Годишњи испит, односно завршни испит (за ученике завршних разреда) из упоредног клавира, полагају ученици ИИ и ИВ разреда Соло певања.

Ученици који на годишњем испиту основног музичког образовања и васпитања добију негативну оцену из главног предмета понављају разред. Ученици који на годишњем испиту добију негативну оцену из неког од осталих предмета полагају поправни испит у августовском року.

Ученици разреда у којима нема годишњег испита оцењују се годишњом оценом. Ванредни ученици полагају годишњи испит из свих предмета, у свим разредима.

Ученици који убрзано напредују полагају годишњи испит у три испитна рока, у јануарском, јунском и септембарском испитном року.

Разредни испит полагају ученици који, у току школске године, нису похађали више од трећине укупног броја часова, а утврди се да нису савладали садржај наставног програма за тај разред. Ученици такође полагају разредни испит из предмета из којег није одржано више од трећине часова утврђених наставним планом. Ученици који добију негативну оцену на разредном испиту полагају поправни испит у августовском року, а ученици завршног разреда у јунском и августовском року.

Поправни испит полагају ученици са недовољном оценом из предмета из којег се не полагаје годишњи испит и ученици са недовољном оценом на годишњем испиту из солфеђа, теорије музике и упоредног клавира.

Ученици са недовољном оценом на годишњем испиту из главног предмета не могу да полагају поправни испит. Ученик који има до две недовољне закључене оцене полагаје поправни испит у августовском року, а ученик завршног разреда у јунском и августовском року.

СМОТРЕ

Смотре се организују у циљу провере знања и напредовања ученика у току и на крају школске године према наставном плану и програму одговарајућег одсека и предмета и остварују се на основу школског програма.

Смотре и обавезни јавни наступи не подлежу конвенционалном, нумеричком начину оцењивања. Њихова сврха је да омогуће јавни увид у процес учениковог развоја и напретка, као и да буду неопходан полигон за ученичко рано стицање извођачког искуства.

Школама се оставља могућност да у оквирима својих школских програма, пропишу неки други вид оцењивања (усмени или писмени коментар наставника или групе наставника, чланова одговарајуће комисије).

УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ

Потребно је да наставник ученику, континуирано и на адекватан начин (примерено учениковој способности да разуме и прихвати) , указује на квалитет његовог постигнућа у различитим доменима активности и знања. Овим се ученицима омогућава да развијају способност да самостално прате и да самостално себе процењују (оцењују) на релативно објективан начин. Постављањем основа за развој способности евалуације већ у првом разреду, ученици почињу да се оспособљавају да и активно учествују у свом развоју и образовању.

Праћење развоја и напредовања ученика у достизању исхода и стандарда постигнућа, као и напредовање у развијању компетенција у току школске године обавља се формативним и сумативним оцењивањем.

Формативно оцењивање јесте редовно и планско прикупљање релевантних података о напредовању ученика, постизању прописаних исхода и циљева и постигнутом степену развоја компетенција ученика. Саставни је део процеса наставе и учења и садржи повратну информацију наставнику за даље креирање процеса учења и препоруке ученику за даље напредовање и евидентира се у педагошкој документацији наставника. На основу података прикупљених формативним оцењивањем могу се извести оцене које се уносе у књигу евиденције о образовно-васпитном раду (дневник рада), у складу са критеријумима прописаним овим правилником.

Под подацима, подразумевају се подаци о знањима, вештинама, ангажовању, самосталности и одговорности према раду, а у складу са школским програмом.

Формативна улога оцењивања захтева да оно има улогу подстицајне повратне информације, што значи да се мора водити рачуна о следећем:

- повратна информација је ефикасна када је добро увременена, тј. дата непосредно након активности на коју се односи, или током обављања активности,

- она мора да буде конкретна, тј. мора да се односи на активности и продукте детета, а не на личност или трајне карактеристике особе,

- она мора бити позитивно интонирана, тј. прво да садржи истицање оних елемената који су за похвалу, а тек потом оних елемената у односу на које би дете требало или могло да уложи додатне напоре.

Сумативна евалуација је вредновање у завршној фази образовног процеса. Финална евалуација има за циљ да сумира исходе и процени њихов квалитет.

Овако постављено и реализовано праћење напретка ученика и оцењивање (квалитативно, континуирано, коректно, позитивно и адекватно образложено, доприноси и њиховом развоју појма о себи, формирању реалне слике о себи, о ономе што знају, умеју, о својим способностима, што је значајно за развој самопоштовања ученика и здравог односа према себи.

Сумативно оцењивање јесте вредновање постигнућа ученика на крају програмске целине, модула или за класификациони период из предмета и владања. Оцене добијене сумативним оцењивањем су, по правилу, бројчане и уносе се у дневник рада, а могу бити унете и у педагошку документацију.

Формативно и сумативно оцењивање део су јединственог процеса оцењивања заснованог на унапред утврђеним критеријумима.

Оцена представља објективну и поуздану меру остварености прописаних циљева, исхода учења, стандарда постигнућа и развијених компетенција, као и напредовања и развоја ученика и показатељ је квалитета и ефикасности заједничког рада наставника, ученика и школе у целини.

У свим разредима основног образовања оцењивање и закључна оцена су бројчани, осим у првом разреду у којем се ученици описно оцењују а уместо закључне оцене ученику се даје мишљење о напредовању.

Оцена је јавна и саопштава се ученику одмах по спроведеном поступку оцењивања, са образложењем.

Оценом се изражава:

- 1) оствареност циљева и прописаних, односно прилагођених стандарда постигнућа, достизање исхода и степена развијености компетенција у току савладавања програма предмета;
- 2) ангажовање ученика у настави;
- 3) напредовање у односу на претходни период;
- 4) препорука за даље напредовање ученика.

Оствареност циљева и прописаних, односно прилагођених стандарда постигнућа, достизање исхода и развијање компетенција у току савладавања програма предмета процењује се на основу:

- овладаности појмовном структуром и терминологијом;
- разумевања, примене и вредновања научених поступака и процедура и решавања проблема;
- рада са подацима и информацијама;
- интерпретирања, закључивања и доношења одлука;
- вештина комуникације и изражавања у различитим формама;
- овладаности моторичким вештинама;
- извођења радних задатака.

Ангажовање ученика обухвата:

- *активно учествовање у настави,*
- *одговоран однос према постављеним задацима,*
- *сарадњу са другима и*
- *показано интересовање и спремност за учење и напредовање.*

Напредовање у односу на претходни период:

- *исказује се оценом, чиме се уважава остварена разлика у достизању критеријума постигнућа.*

Препорука за даље напредовање ученика:

- *јасно указује ученику на то шта треба да побољша у наредном периоду и саставни је део повратне информације уз оцену.*

Ученику се не може умањити оцена из предмета због односа ученика према ваннаставним активностима или непримереног понашања у школи. Наставник у поступку оцењивања прикупља и бележи податке о постигнућима ученика, процесу учења, напредовању и развоју ученика током године у дневнику рада и својој педагошкој документацији.

Под педагошком документацијом сматра се писана или електронска документација наставника која садржи:

- *личне податке о ученику и*
- *његовим индивидуалним својствима која су од значаја за постигнућа,*
- *податке о провери постигнућа,*
- *ангажовању ученика и напредовању,*
- *датим препорукама,*
- *понашању ученика и*
- *друге податке од значаја за рад са учеником и његово напредовање.*

Подаци унети у педагошку документацију могу бити коришћени за потребе информисања родитеља, приликом одлучивања по приговору или жалби на оцену и у процесу самовредновања и екстерног вредновања квалитета рада установе.

Напомена: *оцењивање и напредовање ученика у оновној школи врши се у складу са одредбама Правилника о оцењивању ученика у основној школи.*

ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ, ДОДАТНЕ И ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ

ДОПУНСКИ РАД СА УЧЕНИЦИМА

На основу Закона о основној школи, професор је обавезан, да због повремене неуспешности ученика у савладавању наставних садржаја појединих наставних предмета, организује допунски рад са ученицима. Годишњи фонд часова допунске наставе планира се зависно од потребе. Те потребе утврђују одељењска већа за сваки предмет посебно.

Допунски рад се реализује у терминима предвиђеним распоредом часова за теоретске предмете и у индивидуалним распоредима за индивидуалну наставу. Часове реализују предметни професори. На основу досадашњих искустава потреба за овим видом наставе постоји за теоретске предмете и часове индивидуалне наставе.

Тачан распоред допунског рада и број обухваћених ученика немогуће је унапред планирати због тога што директно зависе од броја ученика којима је оваква настава потребна. Након његовог усвајања на седницама одељењског већа, тај план – анекс постаје саставни део Годишњег плана.

Тема/модул/област	Циљеви			Фонд часова
	ДОПУНСКА НАСТАВА	· Да се објасни део градива који је ученику остао нејасан · Да се вежбају тежи задаци · Да се помогне повезивање теорије и конкретних ситуација, задатака		
Исходи		Облик рада	Методе рада	Време реализације
· Да понови и опише нејасно градиво · Да повеже одговарајућу теорију и задатке · Да примени научено на посебне ситуације		· Индивидуални · Групни	· монолошка · дијалогска · демонстрациона · рад на задатку	током школске године
Наставна средства		Корелација са другим предметом	Праћење и оцењивање	
· Штампани задаци · Уџбеник · Нотни материјал · Аудио-видео садржаји		наведена у припреми и плановима наставника	· Усмено излагање/извођење · Домаћи задаци	

Припремна настава се реализује уколико ученик полаже разредни и поправни испит.

ДОДАТНИ РАД СА УЧЕНИЦИМА

У наредној години професори ће радити по посебном програму и са талентованим ученицима, припремајући их за такмичења (у Школи, граду, Републици), а посебан вид додатног рада обухвата припрема за годишње испите и упис у средњу школу. Тачан распоред додатног рада и број обухваћених ученика немогуће је унапред планирати због тога што директно зависе од одређења ученика и термина такмичења.

Додатни рад се реализује у терминима предвиђеним распоредом часова за теоретске предмете и у индивидуалним распоредима за индивидуалну наставу, а по потреби и у другим терминима.

Рад реализују професори које одређују стручна већа, у складу са својим плановима рада и потребама Школе. С обзиром на чињеницу да се регионална и републичка такмичења организују из стручних предмета: Солфеђо и такмичења из главног предмета (инструмент и соло певање), по календару Министарства просвете и ЗМБСС, то се претпоставља да ће се додатна настава реализовати управо из ових предмета, а из осталих предмета према потреби.

Заинтересованост ученика је боља него за допунски рад (нарочито када се ради о припремама за такмичења).

Тема/модул/област	Циљеви			Фонд часова
				35
ДОДАТНА НАСТАВА	<ul style="list-style-type: none"> • Да се објасни градиво шире него што је наставним програмом предвиђено • Да се вежбају тежи задаци • Да се помогне самосталан истраживачки рад ученика • Да се користи стручна литература и за више школе и за факултете 			
	Исходи	Облик рада	Методе рада	Време реализације
	<ul style="list-style-type: none"> • Да ученик уме да реши теже задатке/композиције • Да примени научено градиво и на друга дела • Да анализира дела и критички се осврне на њих • Да самостално интерпретира 	<ul style="list-style-type: none"> · Индивидуални · Групни 	<ul style="list-style-type: none"> · монолошка · дијалoшка · демонстрациона · рад на задатку 	током школске године
	Наставна средства	Корелација са другим предметом	Праћење и оцењивање	
<ul style="list-style-type: none"> • Штампани задаци • Уџбеник • Нотни материјал • Аудио-видео садржаји 	наведена у припреми и плановима наставника	<ul style="list-style-type: none"> • Усмено излагање/извођење • Домаћи задаци • Јавни наступи 		

ОБАВЕЗНЕ И ФАКУЛТАТИВНЕ ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ

ОБАВЕЗНЕ ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ

У остваривању образовно-васпитног процеса рада Школе, значајно место у осмишљавању слободног времена ученика и њиховог креативног и мисаоног ангажовања, имају ваннаставне активности.

Обим реализације ових активности у многоме зависи од интересовања ученика, али је битно пружити им могућности да кроз различите садржаје задовоље своја интересовања, стекну нова знања и добију нешто више током школовања него што је само знање садржаја наставних предмета.

Носиоци реализације су наставници вокално инструменталних класа и председници стручних већа предмета.

СТРУЧНО ВЕЋЕ ПРЕДМЕТА	ПРЕДМЕТИ	ЈАВНИ НАСТУП		поком године	СМОТРЕ			КОНЦЕРТНИ	НОСИОЦИ РЕАЛИЗАЦИЈЕ	
		б	р		број	разред	време			
КЛАВИРА	клавир-главни предмет	2	1.-6.	поком године	1	1.-2.	крај год.	Каи стручна већа (сви разреди) јављено од програма концерта, 20 поком године	Наставници вокалних или инструменталних класа, председници стручних већа предмета или директори, уметнички руководиоци програма	
	упоредни клавир		1.-4.		1	3.-6.	крај пол.			
	ГУДАЧА	виолина, виолончело	2		1.-6.	1	1.-2.			крај год.
		виола			3	4.-5.	0			3.-4.
контрабас		4	6.		1	1.-2.	крај год.			
		2	1.-4.		0	3.-4.				
ГИТАРЕ	гитара	2	1.-6.		1	1.	крај год.			
					0	2.-4.				
ДУВАЧА	флаута, кларинет, саксофон	2	1.-6.		1	1.-2.	крај год.			
	труба, хорна, тромбон				0	3.-6.				
	УДАРАЉКЕ	добои, тимпани, маримба	2		1.-6.	1	1.-3.			крај год.
						0	4.-6.			
ХАРМОНИКЕ	хармоника	2	1.-6.	1	1.	крај год.				
				0	2.-6.					
СОЛО ПЕВАЊА	Соло певање	1	1.-2.	1	1.-2.	крај године				
		2	3.-4.	0	3.-6.	крај пол.				
СРПСКИХ ТРАДИЦИОНАЛНИХ ПРЕДМЕТА	ср. тр. певање	2	1.-4.	1	1.	крај год.				
	0			2.-4.						
	ср.тр. свирање (гусле, фрула)	мин 2	1.-4.	1	1.-4.	крај год.				
	групно певање			0	3.-4.					
ТЕОРЕТСКИХ ПРЕДМЕТА	ср.тр. свирање	2	3.-4.							
	солфеђо (4-год.)	/	1.-4.	1	2.-3.	крај год.				
	солфеђо (6-год.)	1	1.	1	1.-2., 4.-5.					
ВОКАЛНО-ИНСТРУМЕНТАЛНИ	хор	јавни часови у школи, концерт поводом Дана школе, различита домаћа и међународна такмичења, сарадња са локалном заједницом		/						
	оркестар	минимум један јавни наступ камерног ансамбла у току школске године		/						
	камерна музика									

ОСТАЛЕ ФАКУЛТАТИВНЕ ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ

Назив факултативне активности	Разред	Број часова недељно	Време реализације	Носиоци реализације
Камерни вокални ансамбли	II - VI	1 - 2	У складу са планом	Наставници вокалних и инструменталних класа
Камерни инструментални ансамбли	II - VI	1 - 2	У складу са планом	Наставници вокалних и инструменталних класа
Ансамбл фрула	II -IV	1 - 2	У складу са планом	Наставник инструменталне класе фруле
Народни дувачки инструменти	II -IV	1 - 2	У складу са планом	Наставник инструменталне класе фруле
Народни жичани инструмент-гусле	II -IV	1 - 2	У складу са планом	Наставник инструменталне класе гусли
Блок флаута	II - VI	1 - 2	У складу са планом	Наставник инструменталне класе фруле
Народни ансамбли (комбиновани)	II -IV	1 - 2	У складу са планом	Наставници фруле, гусли и етномузиколошких предмета
Народна игра Плесне игре	II - VI	1 - 2	У складу са планом	Наставник етномузиколошких предмета
Камерни гудачки оркестар(од 10 чланова и више)	II - VI	1 - 2	У складу са планом	Наставници инструменталних класа гудача
Камерни ансамбли соло певача и теоретичара или клавириста	II - VI	1 - 2	У складу са планом	Наставници вокалних класа соло певања
Ансамбл гитара	II - VI	1 - 2	У складу са планом	Наставници инструменталних класа гитаре
Оркестар хармоника	II - VI	1 - 2	У складу са планом	Наставници инструменталних класа хармоника
Биг бенд	II - VI	1 - 2	У складу са планом	Наставници инструменталних класа дувача
Ансамбл флаута	II - VI	1 - 2	У складу са планом	Наставници инструменталних класа дувача
Симфонијски оркестар	II - VI	1 - 2	У складу са планом	Наставници инструменталних класа
Музичко- сценски наступи различитог карактера (укључујући и „музичке бајке“)	I - VI	до 3 дана	У складу са планом	Наставници вокалних и инструменталних класа, теоретских и етномузиколошких класа
Позоришне представе	I - VI	до 3 дана	У складу са планом	Наставници опште-образовних предмета и наставници теоретских предмета, остали

ПРОГРАМ СЛОБОДНИХ АКТИВНОСТИ

Једна од приоритетних области рада су слободне активности, које нашу школу чине препознатљивом. Планирање и реализација ових активности регулисани су и Годишњим планом рада.

Ради јачања образовно-васпитне делатности школе, подстицања индивидуалних склоности и интересовања, правилног коришћења слободног времена, као и ради богаћења друштвеног живота и развоја ученика, развијања и неговања другарства и пријатељства, школа реализује слободне активности, које се, по правилу, спроводе кроз рад у различитим облицима групних активности.

Циљ школе је да слободним културним и другим активностима повећа активност васпитно-образовног рада у стицању и развијању опште културе ученика и унапређивању културе живота и рада у локалној средини.

У избору ваннаставних слободних активности ученици се добровољно и самостално опредељују за оне облике које највише одговарају њиховим склоностима, способностима и испољеним интересовањима. Ученицима је омогућено и да иницирају и успостављају непосредне контакте са културним институцијама, другим васпитно-образовним организацијама, омладинским удружењима, осталим групацијама и појединцима. Слободне активности се организују према интересовању и личној мотивацији ученика. Због ограниченог времена и доста обавеза у основним школама, учешће у слободним активностима углавном је заступљено код ученика средње музичке школе

У школи се реализују следеће слободне активности:

- * Музичке*
- * Културно уметничке*
- * Хуманитарне*
- * Такмичарске*
- * Остало...*

Посебан допринос у остваривању програма слободних ваннаставних активности је рад :

- у џез оркестру (Биг бенд)*
- у комбо саставима*
- у оквиру традиционалног певања ученика са више различитих одсека*
- у оквиру камерних ансамбала и камерних оркестара*
- у симфонијском оркестру професора и ученика*
- на српским традиционалним и осталим плесним играма,...*

КУЛТУРНА И ЈАВНА ДЕЛАТНОСТ ОСНОВНЕ МУЗИЧКЕ ШКОЛЕ

Културне активности реализоваће се кроз активности ученика и наставника, у сарадњи са локалном самоуправом, културним институцијама у граду и земљи. Циљ ових активности је промоција културе и уметности, промоција школе, примена знања и вештина стечених у школи и ван ње, развијање естетских вредности и навика, јачање самопоуздања и вештине у јавном наступу, омогућавање испољавање уметничких талената ученика, унапређење етоса, унапређење сарадње са родитељима.

Циљ:

- унапређивање васпитно-образовног рада у школи и општег културног и образовног нивоа у друштвеној средини.

Задаци:

- оспособљавање ученика музичке школе да користе вредности које им пружа локална средина за свестрани развој и богатији лични живот у слободном времену
- презентовање резултата музичке школе у локалној средини (прославе, јубилеји, манифестације, посебне акције и активности)
- афирмација музичке школе као културног центра у граду и општини
- стварање услова за реализацију циљева и задатака музичког васпитања и образовања
- унапређивање квалитета друштвеног и културног живота у локалној средини

Културна и јавна делатност школе одвијаће се кроз културне и јавне активности

- * у школи,
- * у локалној заједници,
- * изван локалне заједнице и
- * кроз међународну сарадњу

Носиоци активности културне и јавне делатности су наставници, ученици, председници стручних већа за област предмета, тимови, стручни сарадници педагог и психолог и руководство школе, остали

Културна и јавна делатност музичке школе најуже је повезана са њеном образовно- васпитном улогом и облици, активности и садржаји кроз које се реализују активности културне и јавне делатности школе су следеће:

АКТИВНОСТ/ТЕМА	ВРЕМЕ И МЕСТО РЕАЛИЗАЦИЈЕ	РЕАЛИЗАТОРИ И САРАДНИЦИ
<ul style="list-style-type: none"> Пријем и подела првака, уз пригодан уметнички програм и презентацију школе Разрада плана и програма за текућу школску годину 	<p><u>Септембар</u></p> <p>Сала Школе</p>	<p>Тим за културну и јавну делатност</p> <p>Тим за маркетинг</p> <p>Стручна већа</p>
<ul style="list-style-type: none"> Меморијал „Сећање на Лазара Ристовског“ Програм поводом обележавања Дана стрељаних у Краљеву Концерти поводом обележавања Дана Града Краљева Интерни часови Сарадња у обележавању „Дечије недеље,, 	<p><u>Октобар</u></p> <p>Сала Школе</p> <p>биоскоп „Кварт,,</p> <p>Народни музеј</p>	<p>Тим за маркетинг</p> <p>Тим за културну и јавну делатност</p> <p>Одељењске старешине;</p> <p>Стручна већа</p>
<ul style="list-style-type: none"> Интерни часови Организационе припреме за промоцију уписа у омш Јавни часови 	<p><u>Новембар</u></p> <p>Сала Школе</p>	<p>Тим за маркетинг</p> <p>Тим за културну и јавну делатност</p> <p>Стручна већа</p>
<ul style="list-style-type: none"> Концерти поводом обележавања Дана школе, новогодишњих и божјињих празника Интерни часови Јавни часови 	<p><u>Децембар</u></p> <p>Краљевачко позориште</p> <p>Сала Школе</p>	<p>Тим за маркетинг</p> <p>Тим за културну и јавну делатност</p> <p>Стручна већа Ученици, чланови секција;</p>
<ul style="list-style-type: none"> Концерти поводом обележавања Дана Духовности - Св.Саве и обележавање школске славе Разрада плана и програма за текућу школску годину Организационе припреме за промоцију уписа у омш 	<p><u>Јануар</u></p> <p>Сала Школе</p> <p>Народни музеј</p>	<p>Тим за културну и јавну делатност</p> <p>Стручна већа</p>
<ul style="list-style-type: none"> Промоција уписа у омш уз пригодан уметнички програм и презентацију школе Разрада плана и програма за текућу школску годину 	<p><u>Фебруар</u></p> <p>Основне школе</p> <p>Сала Школе</p>	<p>Тим за маркетинг</p> <p>Тим за културну и јавну делатност</p> <p>Стручна већа Ученици, чланови секција;</p>
<ul style="list-style-type: none"> Концерти поводом обележавања Дана жена Интерни и јавни часови Концерти такмичараца 	<p><u>Март</u></p> <p>Сала Школе</p> <p>Народни музеј</p>	<p>Тим за маркетинг</p> <p>Тим за културну и јавну делатност</p> <p>Стручна већа Ученици, чланови секција;</p>
<ul style="list-style-type: none"> Промоција уписа у омш уз пригодан уметнички програм и презентацију школе Концерти поводом обележавања ускршњих празника Разрада плана и програма за текућу школску годину Концерти такмичараца 	<p><u>Април</u></p> <p>Сала Школе</p> <p>Основне школе</p> <p>Народни музеј</p> <p>Краљевачко позориште</p>	<p>Тим за маркетинг</p> <p>Тим за културну и јавну делатност</p> <p>Стручна већа Ученици, чланови секција;</p>
<ul style="list-style-type: none"> Анализа плана и програма за текућу школску годину Матурске свечаности Наступи поводом обележавања Видовдана Завршни концерти и концерти награђених ученика 	<p><u>Мај</u></p> <p>Сала Школе</p> <p>Народни музеј</p> <p>Краљевачко позориште</p>	<p>Тим за маркетинг</p> <p>Тим за културну и јавну делатност</p> <p>Стручна већа Ученици, чланови секција;</p>
<p>Током целе године посете културним дешавањима на нивоу града: Народни музеј, Библиотека, Културни центар Рибница, Краљевачко позориште, Биоскоп „Кварт,,остало</p>		

ПРОГРАМ РАДА ШКОЛСКЕ НОТТЕКЕ

Школска нототека представља збирку штампаних и електронских нотних издања, као и књижевне литературе из области музике у власништву школе.

Циљ:

Школски нототекар, односно медијатекар, доприноси остваривању и унапређивању образовно-васпитног рада у основним и средњим школама, реализујући програм рада прилагођен наставним плановима и програмима. Програм рада школског нототекара, односно медијатекара обухвата задатке и послове из области образовања и васпитања, као и нототечко, односно медијатечко-информацијске послове из домена културних и уметничких аспеката образовања.

Он подстиче самосталност ученика у учењу и упознавање музичке литературе, кроз коришћење свих доступних извора: нотних, аудио, аудио-визуелних, и пратећих научно-историјских; остварује сарадњу и заједничко планирање активности наставника, школског нототекара, односно медијатекара и локалне самоуправе; обезбеђује електронске изворе и приступ ка њима, што омогућава ученицима да овладају вештинама налажења и критичког процењивања датих информација и перманентност учења током читавог живота.

Задаци:

Школски нототекар реализовањем задатака и послова из области образовања и васпитања, као и нототечко, односно медијатечко-информацијских из домена културних активности школске нототеке, односно медијатеке доприноси унапређивању свих облика и подручја рада, тако што учествује у пословима планирања, програмирања, организовања, унапређивања и праћења рада школе, односно праћења целокупног образовног процеса, као члан школских тимова има задатке:

- *развијања и неговања навике упознавања музичке литературе и коришћења нототеке, односно медијатеке код ученика и наставника,*
- *развијања и промовисања правилне употребе свих облика извора информација,*
- *стварања услова за интердисциплинарни приступ настави и електронском учењу,*
- *мотивисања за учење и подстицања на оспособљавање за самостално учење и образовање током целог живота,*
- *сарадње са наставницима, ученицима и њиховим родитељима,*
- *праћења и подстицања развоја ученика у индивидуалним способностима и њиховим склоностима ка интелектуалном, емоционално-социјалном и сваком другом професионалном развоју,*

- пружања помоћи обдареним ученицима при налажењу и избору одговарајуће литературе, а посебно ученицима који имају тешкоће у учењу и раду, али и оним ученицима који живе у тежим социјалним приликама, сарађујући са њиховим родитељима и релевантним институцијама,
- стварања услова за што непосреднији и једноставнији приступ нототечком, књижевном, односно медијатечком фонду и расположивим изворима информација, и развијање индивидуалне стваралачке способности и креативности код ученика,
- обезбеђивања приступа програмима који раде на развијању информационе писмености, како би се корисници оспособили за проналажење, анализирање, примену и саопштавање информација, уз вешто и ефикасно коришћење информационо-комуникационих технологија и електронском учењу
- припремања и реализовања нототечког, односно медијатечког програма намењеног ученицима са посебним потребама и посебним способностима,
- вођења аутоматизованог нототечког, односно медијатечког пословања (инвентарисање и сигнирање, каталогизација, класификација библиотечке грађе и други послови).

Школска штампана нотна литература класификована је и подељена по инструменталним одсецима. Израђена је електронска верзија школске нототеке.

Носилац реализације циљева и задатака : нототекар

Активности и програмски садржаји:

1) Планирање и програмирање образовно-васпитног рада - реализује се кроз:

- планирање набавке литературе и периодичних публикација за ученике,
- наставнике и стручне сараднике,
- израђивање годишњег, месечних и оперативних планова,
- планирање и програмирање рада са ученицима у школској нототеци, односно медијатеци,
- планирање развоја школске нототеке, односно медијатеке и набавка библиотечке грађе потребне за реализацију наставе и образовно-васпитног рада.

2) Праћење и вредновање образовно-васпитног рада

- учешће у изради годишњег плана рада и самовредновања рада установе,
- вођење аутоматизованог нототечког, односно медијатечког пословања, са увидом у наставне планове и програме рада школе,
- помоћ у одабирању и припремању литературе и друге грађе за разне образовно-васпитне активности (теоријска и практична настава, допунски и додатни рад, ваннаставне активности ученика и др.),
- коришћење сазнања и достигнућа савремене науке, научно проверене методе и резултата сопственог истраживачког рада,
- побољшање информационе, медијске и информатичке писмености корисника развијањем критичког односа према различитим информацијама и изворима сазнања и осећаја за естетске вредности.

3) Рад са наставницима

- Сарадња са наставницима на промоцији упознавања музичке литературе ради задовољства кроз све облике образовно-васпитног рада,
- Сарадња са наставницима у припремању ученика за самостално коришћење разних извора информација,
- Организовање наставних часова из појединих предмета у школској нототеци, односно медијатеци,
- Сарадња са наставницима око утврђивања годишњег плана обраде музичке литературе, и коришћења наставничко-сарадничког дела школске нототеке, односно медијатеке,
- Коришћење ресурса нототеке, односно медијатеке у процесу наставе,
- Систематско информисање корисника школске нототеке, односно медијатеке о новим музичким издањима, стручним часописима и другој грађи, тематским изложбама у вези с појединим издањима, ауторима, акцијама и јубилејима, усмено или писмено приказивање појединих издања музичке литературе и часописа.

4) Рад са ученицима

- Припрема (обучава) ученика за самостално коришћење различитих извора сазнања и свих врста информација у настави и ван ње,
- Систематски обучава ученике за употребу информационог нототечног, односно медијатечног апарата, у складу са њиховим способностима и интересовањем,
- Пружа помоћ ученицима код учења ван школе и усвајања метода самосталног рада на музичком (нотном) тексту и другим материјалима,
- Пружа помоћ ученицима у припреми и обради задате теме,
- Упознаје ученике са методама и техникама научног истраживања и библиографског цитирања,
- Ради на развијању позитивног односа према упознавању музичке литературе, важности разумевања музичког (нотног) текста и упућивању на истраживачке методе рада (употреба лексикона, енциклопедија, речника и др.) и омогућавању претраживања и употреби свих извора и оспособљавању за самостално коришћење,
- Стимулише навикавање ученика да пажљиво користе и чувају нототечку, односно медијатечку грађу, да развијају навику долажења у школску и јавну нототеку, односно медијатеку и да узимају учешћа у њеним културно-просветним активностима у складу са њиховим интересовањима и потребама (часови нототекарства, односно медијатекарства),
- Подстиче побољшање информационе, медијске и информатичке писмености ученика, развијањем истраживачког духа и критичког односа према различитим информацијама и изворима сазнања и осећаја за естетске вредности,
- Ради са ученицима у читаоници, и ради или сарађује у радионицама за ученике, и на реализацији школских пројеката

5) Рад са родитељима, односно старатељима

- Учешће на родитељским састанцима ради давања информација о корисничким интересовањима и потребама ученика, ради развијања навика упознавања музичке литературе и формирању личних и породичних нототека, односно медијатека,
  - Остваривање сарадње са родитељима у вези са развијањем навика упознавања музичке литературе код ученика.
- #### 6) Рад са директором, стручним сарадницима, педагошким асистентом и пратиоцем ученика
- Сарадња са стручним већима наставника, педагогом, психологом и директором школе у вези с набавком и коришћењем књижне и некњижне грађе, те целокупном организацијом рада школске нототеке, односно медијатеке,
  - Информисање стручних већа, стручних сарадника и директора о набавци нове стручне литературе за предмете, дидактичко-методичке и педагошко-психолошке литературе,
  - Информисање о развоју медијске и информатичке писмености, упућивање на критички и креативни однос ученика приликом коришћења извора,
  - Припрема заинтересованих за реализацију мултидисциплинарних пројеката, изложби, креативних радионица, за организовање културних догађаја,
  - Сарадња око обезбеђивања књижне и некњижне грађе за школску нототеку, односно медијатеку, коју користе ученици, наставници и стручни сарадници,
  - Сарадња на припреми и организовању културних активности школе (музичке трибине, сусрети, разговори, акције прикупљања књига и завичајне књижне и друге грађе, изложбе, конкурси, обележавање значајних јубилеја везаних за школу и просвету,
  - Учешће у припремању прилога и изради школског гласила и интернет презентације школе.

7) *Рад у стручним органима и тимовима*

- *Рад у школским тимовима на изради годишњег и развојног плана школе и школског програма, на реализацији наставе засноване на истраживању - пројектне наставе,*
- *Рад у стручним тимовима у складу са решењем директора.*

8) *Сарадња са надлежним установама, организацијама, удружењима и јединицом локалне самоуправе*

Сарадња са стручним институцијама и локалном самоуправом обухвата:

- *сарадњу са другим школама, школским, народним и другим нототекама, односно медијатекама на територији локалне самоуправе, управног округа и Републике Србије по питању размене и међунототечке, односно међумедијатечке позајмице,*
- *сарадњу са локалном самоуправом по питању промоције рада нототеке, односно медијатеке и школе,*
- *сарадњу са просветним, научним, културним и другим институцијама (новинско-издавачким предузећима, радио-телевизијском центрима, филмским и позоришним кућама, домовима културе и културно просветним заједницама и организацијама које се баве радом и слободним временом омладине и другим образовним установама),*
- *учешће у раду Друштва школских нототекара, односно медијатекара Србије и других стручних друштава у локалној самоуправи и Републици Србији.*

9) *Вођење документације, припрема за рад и стручно усавршавање*

- *Припремање тематских библиографија и израда анотација, пописа и скупљања података у вези с наставним предметима и стручно-методичким образовањем и усавршавањем наставника и сарадника, вођење збирки и посебних фондова,*
- *Праћење и евиденција коришћења литературе у школској нототеци, односно медијатеци,*
- *Вођење документације о раду школске нототеке, односно медијатеке и школског нототекара, односно медијатекара - анализа и вредновање рада школске нототеке, односно медијатеке у току шк. године,*
- *Стручно усавршавање - учешће на семинарима, саветовањима и другим скуповима на којима узимају учешће и школски нототекари, односно медијатекари.*

Препоруке за остваривање програма

Основе програма рада школског нототекара, односно медијатекара усклађене су са законима о основној и средњој школи, Законом о основама система образовања и васпитања, плановима и програмима образовно-васпитног рада у свим подручјима рада, функцијама и задацима школске нототеке, односно медијатеке у основношколском и средњешколском образовању.

Вишегодишњи (перспективни) и годишњи (глобални) програм рада школског нототекара, односно медијатекара заснива се на плановима и програмима образовно-васпитног рада одговарајућих подручја рада, програму рада школе и овом програму рада школског нототекара, односно медијатекара. Годишњим програмом рада школске нототеке, односно медијатеке утврђују се задаци и послови (по делатностима, полугодиштима и месецима), који се даље разрађују и конкретизују у оперативним плановима рада (месечним, недељним и дневним). Оперативним плановима рада утврђују се и методологија и динамика реализације свих предвиђених задатака, као и њихови извршиоци. Школски нототекар, односно медијатекар посебно разрађује програм рада школске нототечке, односно медијателке секције чији је стручни водитељ.

У остваривању циља и задатака средњег и основног образовања и васпитања и програмске основе школске нототеке, односно медијатеке, нототекар, односно медијатекар, сарађује са стручним и другим органима школе и друштвене средине у унапређивању образовно-васпитног процеса, обезбеђивању услова за свестрани развој и афирмацију ученика и јавну делатност школе.

Нототекар, односно медијатекар брине о реализацији и унапређивању свих предвиђених облика и садржаја рада школске нототеке, односно медијатеке. О остваривању програма рада школски нототекар, односно медијатекар редовно обавештава директора, наставничко веће и школски одбор.

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Циљ васпитања и образовања у области заштите и унапређивања човекове средине јесте да ученицима, у складу са њиховим узрастом, обезбеде стицање знања, развијање интересовања, формирање ставова система вредности и понашања, које ће им омогућити разрешавање три основна противречна проблема на релацији савремен човек - природа: - еколошки, културно-социјални и економски.

Први проблем претпоставља знања и друге карактеристике значајне за одржавање и стварање оптималних услова еколошке равнотеже у човековој средини;

Други проблем - значајне карактеристике за правилан однос, заштиту и унапређивање лепоте предела животне, радне и рекреативне средине као и очување природне културне баштине за садашње и будуће генерације;

Трећи су знања о економској вредности природних извора и природних услова, имајући у виду и штете које могу да настану услед њиховог угрожавања, загађивања, нерационалног коришћења, деградирања и сл.

Задаци:

- * указивање на морално-естетске аспекте односа човека према природи и развијање код ученика идеје хармоније између човека, друштва и природе и подстицање креативности;
- * указивање на потребу заједничког живљења људи у биосфери јер је у њој настао недељиви спој духовности света човека и природе која га окружује и инспирише га на стваралаштво;
- * упознавање разноликости биосфере нашег простора, амбијенталних пејзажа, обиља флоре, фауне, воде (језера и река) или амбијенталне суровости живљења у урбаним руралним срединама кроз простор и време;
- * развијање одговорног односа ученика на основу еколошких знања и критеријума према природној и градитељској баштини и географском простору;
- * организовање учешћа ученика у радним акцијама заштите и унапређивања животне средине;
- * организовање предавања о темама из ове области;
- * учествовање ученика у одржавању и стварању повољних услова за рад у школи и уређивању средине у којој живе чиме се доприноси изграђивању културе рада, стамбене и урбане културе

Носиоци активности:

Одељењске старешине, предметни наставници, одељењске заједнице, ученички парламент, тимови ученика, стручног сарадника педагог, предложене програмске садржаје уграђују у своје планове, а наведени садржаји се остварују и кроз остале слободне активности и уграђују се у планове и програме носилаца активности.

Време реализације:

Садржаји који се односе на еколошки програм реализоваће се у току школске године у складу са плановима и програмима носилаца ових активности.

ПРОГРАМ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ

Школа планира сопствене активности и садржаје и сарађује са здравственим установама у спровођењу здравствене заштите ученика.

Циљ:

Израђивање телесно , психички и социјално здраве и зреле личности оспособљене да се брине за очување, заштиту и унапређивање сопственог и здравља других људи

Задаци:

- развијање и формирање свести ученика да је здравље основни извор људске среће*
- развијање свесту о здрављу као пуном физичком , психичком и социјалном благостању*
- развијање свести о здрављу као услову за успешан рад, напредовање и економску егзистенцију*
- подизање нивоа здравствене културе код ученика тако да брига о здрављу постане саставни део свакодневних навика, потреба и поступања*
- развијање свести ученика о значају физичких активности као елемента здравог животног стила*

Носиоци активности:

Наведени садржаји се уграђују у планове и програме носилаца активности у школи: одељењских старешина, предметних наставника редовне наставе , одељењских заједница ученика , ученичког парламента , стручних сарадника-педагога и психолога,а остварују се и кроз остале слободне активности и кроз сарадњу са родитељима ученика.

Време реализације:

Реализација садржаја се одвија у току школске године у складу са плановима и програмима носилаца активности.

Кроз планове и програме одељењских старешина, ученичких организација и заједница, школских тимова, као и кроз сарадњу са организацијама и институцијама из локалне средине са ученицима се континуирано ради на неговање здравих стилова живота кроз превентивне и едукативне активности које афирмишу очување здравља у различити сегментима.

Сви ученици основне школе су обухваћени здравственом заштитом, кроз редовне систематске прегледе и редовну контролу коју спроводе редовне основне школе у сарадњи са Здравственим центром. Музичка школа обавља сарадњу са обавезним основним школама које ученици похађају у случају потребе.

ПРОГРАМ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

Школа у сарадњи са надлежним установама брине о социјалној заштити, посебно ученика из осетљивих друштвених група, на основу програма социјалне заштите.

Уколико је потребно школа организује прикупљање средстава за ове сврхе кроз акције организације концерата, школског спорта, волонтирања и других добротворних акција.

Носиоци активности програма:

- *одељенске старешине*
- *наставници*
- *стручни сарадници – педагог и психолог*
- *родитељи*
- *сарадници Центра за социјални рад*
- *остали*

Облици и садржаји у оквиру којих се остварује програм су :

- *сарадња Центра за социјални рад и школе у пружању социјалне заштите ученика (дописи, посете)*
- *пружање помоћи ученицима с поремећајима у понашању, и ученицима с евидентираним прекршајима*
- *пружање помоћи васпитно запуштеним или угроженим ученицима, ученицима који долазе из дефицијентних породица или породица с проблематичним односима (ризичне породице) – надзор*
- *упознавање и праћење социјалних прилика ученика– упућивање у остваривање социјално- заштитних мера*
- *утврђивање социоекономског статуса родитеља*
- *упућивање родитеља на начине остварења права*
- *упућивање родитеља на извршење родитељских обавеза*

Начин реализације активности, програма:

У сарадњи са одељењским старешинама, наставницима и педагогом и психологом, тимовима, остварује се увид у породичне прилике. Кад се уоче промене у понашању и учењу ученика и у случају констатације да постоји недовољна брига и надзор у породици/остало школа се обраћа Центру за социјални рад у циљу предузимања мера ради пружања помоћи ученику. Уколико ученик похађа обавезну основну школу остварује се сарадња са колегама из обавезних основних школа.

► **ОБАВЕЗЕ УСТАНОВА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА И ЦЕНТАРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД У ПРЕВЕНЦИЈИ, СПРЕЧАВАЊУ, ОТКРИВАЊУ И РЕАГОВАЊУ НА ПОЈАВУ НАСИЉА НАД ДЕЦОМ**

УСТАНОВЕ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА имају обавезу да откривају – идентификују насиље над децом, реагују на сваки вид насиља над децом и детету жртви насиља пруже помоћ и подршку у превазилажењу последица претрпљеног насиља.

Надлежни **ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД** је онај центар на чијој територији месне надлежности дете које трпи насиље има пребивалиште или боравиште, односно на чијој територији су пријављени или бораве његови родитељи или старатељ, са којима живи.

Обавештење о сумњи или идентификованом насиљу над дететом од стране родитеља (односно од другог законског заступника или трећег лица), као и насиља трећег нивоа, упућује се центру за социјални рад без одлагања на најпогоднији начин, с обзиром на утврђени степен хитности реаговања: поштом, по куриру или путем електронске поште-скенирано.

► **САРАДЊА У ПРЕВЕНЦИЈИ, СПРЕЧАВАЊУ, ОТКРИВАЊУ И РЕАГОВАЊУ НА ПОЈАВУ НАСИЉА НАД ДЕЦОМ**

По потреби неопходна интервенција се може реализовати у сарадњи са установом образовања и васпитања. Неопходна интервенција се састоји од обезбеђења: безбедности детета жртве насиља, здравствене заштите детета жртве насиља и починиоца, егзистенцијалних услова за дете жртву насиља, психосоцијалне подршке у превазилажењу акутних последица преживљене трауме.

► **КОНСУЛТАТИВНИ САСТАНАК**

У складу са утврђеним приоритетом, хитности реаговања и потребама, установа образовања и васпитања и/или центар за социјални рад заказују консултативни састанак коме присуствују представници установе образовања и васпитања, центра за социјални рад, односно други законски заступници детета, а по потреби полиција, здравствене установе или друге релевантне институције.

Консултативни састанак се мора одржати:

- „неопходно“ најдуже у року од 24 сата – ако прикупљени подаци указују да у конкретном случају постоји: **акутно насиље** над дететом са непосредним угрожавањем физичког и емоционалног интегритета или висок ризик да до насиља над дететом (са угрожавањем физичког и емоционалног интегритета) може доћи најдуже у року од 24 сата;

- **„хитно“ у року од три дана (72 сата)** по сазнању за насиље над дететом – ако прикупљени подаци указују да је дете жртва насиља, **у умереном ризику**, од угрожавања физичког и емоционалног интегритета.
- **„редовно“ најкасније у року од пет радних дана** по сазнању – ако прикупљени подаци указују да су ниски ризици од појаве насиља над дететом, односно да је степен и квалитет остварене комуникације унутар чланова породице и организација живота породице таква да не може у одређеној блиској будућности довести до акутног насиља над дететом.

На консултативном састанку се:

- размењују информације и процене надлежних служби
- сачињава план реаговања са дефинисаним циљевима, активностима, носиоцима активности и роковима за реализацију појединих активности.

О току и садржају консултативног састанка води се записник, који садржи: имена присутних и називи установа из којих долазе, информације о ситуацији, процене, план активности и термин наредног састанка предвиђеног планом активности.

Консултативни састанци се одржавају у складу са планом активности који се заједнички сачињавају, а посебно у случајевима кад се врши евалуација ефеката предузетних мера.

Планови реаговања у пружању помоћи и подршке детету жртви насиља и његовој породици морају садржати нарочито:

- опис стања из процене и одређење ризика који се морају решавати;
- одређење општих и посебних циљева, који се спецификују у виду пожељних, односно очекиваних;
- одређење индикатора очекиваних исхода који треба да укажу да је постојећи проблем, потреба или ризик превазиђен, смањен или потреба задовољена;
- одређење активности да би се достигли циљеви и исходи;
- одређење ко, како, када и где реализује активности, да би се достигли постављени циљеви;
- одређење временског оквира за почетак и за завршетак задатка;
- одређење средстава верификације испуњености и достигнутоги општих и посебних циљева рада;
- одређење начина и временских рокова за преиспитивање плана и поновно планирање уколико је потребно.

НАДЗОР/ПРАЋЕЊЕ

Надзор над применом Упутства о поступању установа образовања и васпитања и центара за социјални рад у заштити деце од насиља, врше надлежне инспекције Министарства просвете, науке и технолошког развоја и Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања.

ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ПОРОДИЦОМ

Школа подстиче и негује партнерски однос са родитељима, односно старатељима ученика, заснован на принципима међусобног разумевања, поштовања и поверења.

Програмом сарадње са породицом школа дефинише области, садржај и облике сарадње са родитељима, односно старатељима ученика, који обухватају детаљно информисање и саветовање родитеља, укључивање родитеља у активности школе, консултовање у доношењу одлука око безбедносних, наставних, ваннаставних, организационих и финансијских питања и то ради унапређивања квалитета образовања и васпитања, као и обезбеђивања свеобухватности и трајности образовно-васпитних утицаја.

Иако општи принципи Закона о основама система образовања и васпитања указују на неопходност и значај ефикасне сарадње са породицом и укључивање родитеља у васпитнообразовни процес, имплементација принципа сарадње представља веома сложен и дуготрајан процес. Да би до успешне имплементације дошло, тј. да би се унапредила сарадња породице и школе и подстакло укључивање родитеља у различите аспекте школског живота, потребно је да се промене паралелно дешавају на неколико различитих нивоа:

Рад са родитељима

Укључивање родитеља на различите начине у живот школе помаже родитељима да разумеју начин на који школа функционише, структуру и организацију школе, школски курикулум и подстичу развој компетенција за сарадњу са школом. Због тога је важно да се у оквиру добро испланираног и дугорочног програма, родитељима нуди најразноврснији вид активности у које могу да се укључују у односу на преференције, обавезе и способности/вештине. Ово се односи на различите облике партиципације, као нпр:

- информисање и консултовање родитеља о свим за њих релевантним питањима и појединостима, која се односе на ученике; активно учешће родитеља на родитељским састанцима;
- сарадња родитеља са наставницима у вези са побољшањем постигнућа ученика, договор о начину и облику пружања подршке ученицима у процесу учења; сарадња са родитељима чија деца имају посебне образовне потребе (индивидуализација наставе, примена ИОП-а и сл.);
- анкетирање родитеља о различитим темама из области значајних за школу (самовредновање, унапређење рада школе, професионална оријентација и сл.)
- едукација/обука родитеља (групна/индивидуална) вештинама успешне комуникације и ненасилном решавању конфликта;
- учествовање у изради школских развојних планова и учешће у различитим школским тимовима, саветодавним, стручним и управним органима школе и доношење одлука из својих надлежности у складу са законом; учешће у различитим школским тимовима и органима школе који се баве организацијом наставних и ваннаставних активности (такмичења, екскурзије, излети, студијска путовања);
- сарадња школе са родитељима преко Удружења родитеља, Клуба родитеља и сличних удружења.

Однос родитеља и њихових представника у Савету родитеља

Савет родитеља има значајну улогу и овлашћења у регулисању живота школе у предлагању намене средстава прикупљених од родитеља и давања сагласности на програм екскурзија, већ и приликом предлагања мера за осигурање квалитета и унапређење васпитно-образовног рада, разматрање предлога програма образовно-васпитног рада, РП, ГП рада и извештаја о вредновању и самовредновању, важно је да се успостави механизам путем којег ће Савет бити стварни представник родитеља и путем којег ће бити остварена двосмерна комуникација: од родитеља ка њиховим представницима у Савету и од представника Савета ка родитељима који су их изабрали. У том смислу је важно:

- Да сви родитељи буду информисани о овлашћењима Савета родитеља као и о областима у којима Савет може да да свој допринос (а тиме и они који су изабрали представнике Савета). Ово је важно да би родитељи стварно бирали своје представнике и да би схватили значај. Процес доношења одлука на Савету родитеља мора да буде транспарентан да би осталим родитељима била јасна улога Савета, као и сопствена улога у доношењу одлука које их се тичу.
- Да се омогући континуирано информисање (како на нивоу одељења, тако и на нивоу целе школе) родитеља о одлукама које су на Савету донете, као и да се чланови Савета упознају са очекивањима, потребама и ставовима родитеља чији су представници, да би могли ефикасно да заступају те ставове на Савету. Ови састанци би требало да постану део одељенске праксе (као обавезни део родитељских састанака), али и да се по потреби организује састанак са родитељима I-IV разреда, као и састанак родитеља целе школе, у зависности од врсте проблема о којој је реч.

Начин сарадње са Општинским саветом родитеља

Општински савет родитеља чине представници савета родитеља, свих установа са подручја градске општине. Представници савета родитеља бирају се сваке школске године.

Општински савет родитеља:

- даје мишљење, иницира акције и предлаже мере за остваривање права детета, унапређивање образовања, васпитања и безбедности деце, односно ученика у општини;
- учествује у утврђивању општинских планова и програма који су од значаја за остваривање образовања, васпитања и безбедности деце;
- прати и разматра могућности за унапређивање једнаког приступа, доступности и могућности образовања и васпитања за децу, односно ученике; спречавања социјалне искључености деце односно ученика из угрожених и осетљивих група на територији општине;
- пружа подршку савету родитеља свих установа на територији општине у вези са питањима из њихове надлежности;
- заступа интересе деце и ученика општине у ситуацијама које су од значаја за унапређивање њиховог образовања, васпитања, безбедности и добробити на територији општине;
- сарађује са организацијама које делују у области образовања и васпитања, заштите здравља, социјалне заштите, културе, заштите и унапређења права детета и људских права;
- обавља и друге послове у вези са образовањем и васпитањем на територији општине.

Ближе услове у вези начина рада општинског савета родитеља заједнички прописују министар и министар надлежан за послове локалне самоуправе.

Едукација наставника: *принцип сарадње са породицом као важан део континуираног професионалног усавршавања.*

Будући да су родитељи у највећој мери упућени на сарадњу са учитељима/наставницима и са њима имају најчесталије контакте, важан задатак наставника је да креирају такву атмосферу у којој ће родитељи бити подстакнути да се укључују на различите начине и да доприносе животу учионице/школе без страха да ће то бити протумачено као мешање улога, тј. мешање у професионалну улогу наставника. Због тога је образовање наставника и стручно усавршавање од изузетне важности: важно је да се наставници подстакну да размишљају о могућностима које партиципација родитеља пружа у школском контексту, као и о различитим начинима на које сарадња са родитељима олакшава њихов рад и подстиче развој деце. Начело партиципације, тј. сарадње са породицом треба да се установи као важан део

- а) компетенције наставника и једно од мерила квалитета његовог/њеног рада,*
- б) програма стручног усавршавања наставника и*
- ц) програма програма обуке њихових ментора*

ПРОМЕНЕ У СТРУКТУРИ И ОРГАНИЗАЦИЈИ ШКОЛЕ:

Сарадња са породицом *као један од основних принципа на којима се заснива функционисање школе.*

Ово је веома важан корак у имплементацији принципа сарадње, пошто за промену није довољна само рекултурација (промена ставова наставника, родитеља и чланова управљачких тела) већ и реструктурација (промена школског система у смислу вредности, норми и процедура да би промене биле одрживе). У том смислу принцип сарадње са породицом, тј. учешће родитеља у животу школе треба да постане једно од важних мерила за процену квалитета рада школе. Школа би требало да развије процедуре да охрабри и подстакне партиципацију и да је учини одрживом. На тај начин ће партиципација постати део школске праксе, а не изоловани пример који зависи од мотивације појединих школа и појединаца у њима да унапреде сарадњу са породицом.

Индикатори *који указују на присуство принципа партиципације родитеља у школску праксу*

(поред већ наведених) су:

- да ли у школи постоји стратегија/кодекс/план/правилник сарадње са родитељима*
- у којој мери школски развојни план садржи специфичности сарадње са породицом*
- да ли учествују у самоевалуацији школе и колико је предлога од стране родитеља ушло у прављење новог школског плана*

- *коliko често се тражи мишљење родитеља и колико акција је спроведено на њихову иницијативу*
- *да ли је било и којих облика сарадње са локалном средином на иницијативу и/или уз посредовање родитеља;*
- *које су све (формалне и неформалне) прилике за посету родитеља школи и на који начин су обавештавани*
- *коliko родитеља самоиницијативно долази на индивидуалне разговоре са предметним наставницима и одељењским старешинама и да ли се о броју долазака и садржају разговора води евиденција*

- *да ли је време тих посета усклађено са могућностима већине родитеља (или се напр. дешава да су тзв. „ отворена врата“, тј. дан када су наставници у школи и примају родитеље у време које не одговара радном времену родитеља ни у ком случају)*
- *да ли у школи постоји тим за сарадњу са родитељима и које је акције тај тим покренуо*

Ради разматрања питања од заједничког интереса за рад школе и ученика , као и других питања од значаја за остваривање образовно-васпитних задатака, школа организује континуирану сарадњу са родитељима ученика.

Сарадња са родитељима школе остварује се преко садржаја рада Савета родитеља, ангажовањем родитеља (појединачно или групно) у акцијама школе, одржавањем родитељских састанака, сарадњом и разговорима родитеља и наставника и кроз саветодавни рад стручног сарадника педагога, организацијом “отворених врата школе” – једном месечно за доласке родитеља ученика основне школе.

Сарадња се односи на побољшање општег образовно-васпитног рада школе, на информисање о психофизичком и социјалном развоју ученика и резултатима њиховог рада и понашања, као и на остала питања од значаја за ученике , школу и родитеље.

Помоћ родитељима у остваривању васпитне функције породице:

Полазну основу сарадње представља настојање одељењског старешине да успостави што квалитетније и учесталије контакте са родитељима ученика. У овим контактима одељењски старешина прикупља податке о карактеристикама физичког, интелектуалног, емоционалног и социјалног развоја ученика, сазнања о њиховим интересовањима и потребама, упознаје породичне прилике и услове живота и рада ученика. На основу познавања личности ученика, одељењски старешина врши избор оних педагошких решења која у највећем степену подстичу индивидуални развој сваког појединца, а исто тако прикупљени подаци омогућавају одељењском старешини да ученицима пружи најцелисходнију помоћ у процесу образовања и васпитања.

Најуспешнији облик сарадње остварује се индивидуалним контактима одељењског старешине и родитеља.

Укључивање родитеља у живот и рад школе:

На почетку школске године одељењски старешина упознаје родитеље са правилима организације рада школе, годишњим програмом рада, програмом активности одељењске заједнице и предлогом правила опонашању ученика, запослених и родитеља ученика средње школе.

Ово упознавање има за циљ да информише родитеље о васпитним задацима које је школа, односно одељењска заједница поставила себи за циљ, као и да обезбеди помоћ родитељима у извршавању појединих програмских задатака. Укључивање родитеља у живот и рад школе најчешће обухвата учешће родитеља у остваривању програма слободних активности, друштвено-корисног рада, организације програма културне и јавне делатности школе (посебно школских свечаности), такмичарских активности, музичких активности и других манифестација од значаја за афирмацију школе и ученика.

Успостављањем сарадње одељењских старешина и родитеља, посебно када се ради о ученицима који имају проблеме у учењу и понашању омогућава благовремено сагледавање узрока проблема и заједничког предузимања активности за отклањање узрока и успостављање ефикаснијег учења и рада ученика.

Сарадња са родитељима остварује се у оквиру следећих облика рада и са наведеним носиоцима активности:

Индивидуално	Групно
<p>са следећим <u>носиоцима активности</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> * директором школе * одељењским старешинама * индивидуалним руководиоцима класа * предметним наставницима * стручним сарадником педагогом/психологом	<p>са следећим <u>носиоцима активности</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> * на састанцима представника савета родитеља * у оквиру рада школских органа/тимова/актива * на родитељским састанцима разреда/одељења/класа и * на састанцима савета родитеља

Време реализације:

- * родитељски састанци се сазивају на почетку школске године и најмање једном у класификационом периоду, а могу се сазивати и више од четири - пет пута у школској години;
- * „отворена врата“ школе се реализују једном месечно;
- * према плановима рада школских органа, актива, тимова који имају у свом чланству представнике родитеља;

- * индивидуалне консултације са родитељима се одржавају континуирано током године при указаној потреби.

Учесталост и динамика сарадње су различити:

- * Савет родитеља школе (планира се најмање 4 седнице)
- * Родитељски састанци (планира се 6 састанака)
- * Индивидуални приједи родитеља (на 2 недеље)
- * Индивидуални разговори родитеља са директором, педагогом/психологом (по потреби)
- * «Отворена врата» (једном месечно)
- * Групни разговори родитеља са директором, педагогом/психологом (по потреби)
- * Информисање родитеља о актуелним дешавањима у школи, путем медија
- * Стручни активи/тимови у којима су чланови савета родитеља (према плану актива /тимова)

Уколико родитељ не показује потребно интересовање за образовни и васпитни развој свог детета, школа га писменим позивом обавештава и позива на разговор преко одељењског старешине/ индивидуалног руководиоца класе.

У процесу индивидуалне сардање родитељи се информишу о правима и обавезама ученика и родитеља, о успеху, изостанцима и владању ученика уз размену информација о, предлога, сугестија и препорука за оптимални развој ученика.

У складу са Законом о основама система образовања и васпитања и школског Правилника о васпитно-дисциплинској одговорности ученика, школа је дужна да обавести родитеља, односно другог законског заступника о ученику који нередовно похађа или је престао да похађа наставу, најкасније два дана од дана престанка похађања наставе. Ако родитељ, односно други законски заступник по пријему обавештења не обезбеди да у року од три дана ученик настави редовно да похађа наставу, школа одмах обавештава јединицу локалне самоуправе и надлежну установу социјалне заштите.

У контакту са родитељима ученика дужност је да се поштује личност и приватност родитеља, да се подстиче поверење и развијање партнерског односа са родитељима, да се познају и примењују принципи успешне комуникације, да се коректно понашају и да чувају сопствени и углед школе.

У случајевима изношења података о уоченим тешкоћама и проблемима запажања се саопштавају на начин поштовања и уважавања личности ученика и родитеља уз поштовања принципа редовности и благовремености у давању повратне информације, уз адекватну аргументацију, добронамерно образложење и сугестије, препоруке, предлоге, мере за превазилажење истих.

Посебна пажња посветиће се сарадњи са родитељима чија деца имају израженије тешкоће у учењу и владању, развојне тешкоће, специфичне тешкоће деце са посебним образовним потребама.

Групна сарадња са родитељима оствариваће се преко одржавања родитељских

састанака на нивоу класе или одељења као и на нивоу свих разреда средње школе.

Родитељске састанке сазива, припрема и води одељењски старешина /индивидуални руководиоци класе у складу са предложеним садржајима програма састанака који је саставни део Годишњег плана рада. У наведеном процесу остварује сарадњу са директором школе и стручним сарадником – педагогом /психологом и руководиоцима школских тимова за заштиту и безбедност ученика и за медијацију, са координатором ученичког парламента.

Ради праћења успешности овог програма, школа може да на крају сваког полугодишта организује анкетирање родитеља у погледу задовољства програмом и у погледу њихових сугестија за наредно полугодиште. Анкетирање би требало да се обавља анонимно како би било објективно. Мишљење родитеља добијено као резултат анкетирања узима се у обзир у поступку вредновања квалитета рада школе.

НАПОМЕНА: Упутство Министарства просвете, науке и технолошког развоја о поступању установа образовања и васпитања и центара за социјални рад у заштити деце од насиља, део је ПРОГРАМА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ овог школског програма.

ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ЛОКАЛНОМ САМОУПРАВОМ

Сарадња са локалном самоуправом, која укључује и сарадњу са канцеларијама за младе у јединицама локалне самоуправе, остварује се на основу програма који чини део школског програма и део развојног плана школе. Школа прати, укључује се у дешавања у локалној самоуправи, и заједно са њеним представницима планира садржај и начин сарадње, нарочито о питањима од којих зависи развој школе.

Сарадњом са локалном самоуправом настојимо да подигнемо виши ниво квалитета живота и локалној самоуправи и у школи. Успостављајући контакт са другима постајемо чланови различитих група заједнице у целини, сарађујући са бројним субјектима из окружења:

- * Школска управа у Краљеву
- * Одељење за друштвене делатности
- * Локалном канцеларијом за младе
- * Основним и средњим школама
- * Предшколском установом
- * Здравственим центром
- * Црвеним крстом
- * Јавни простори-Трг Св.Саве и Трг српских ратника
- * Јавним предузећима
- * Остали, ...
- * Краљевачко позориште
- * Народни музеј
- * Дом културе Рибница
- * Електронски и штампани медији
- * Градска библиотека
- * Културно уметничка друштва
- * Мултимедијални центар“ Кв-арт“
- * Туристичка организација Краљева
- * Галерија „Владислав Маржик“
- * Завичајним друштвом
- * Спортским клубовима

У циљу остваривања планова и програма школе, а посебно ће сарадња са локалном заједницом доћи до изражаја у остваривању програма професионалне праксе, културне и јавне делатности школе.

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА, ПРОГРАМ СПРЕЧАВАЊА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ И ПРОГРАМИ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДРУГИХ ОБЛИКА РИЗИЧНОГ ПОНАШАЊА

Образовно-васпитни систем је, по обухвату популације, један од највећих система у Републици Србији. У установама овог система налазе се готово сва деца за коју треба, као основно, осигурати безбедне и оптималне услове за несметан боравак и рад, као и заштиту од свих облика насиља, злостављања и занемаривања. У ту сврху Министарство просвете је сачинило Посебни протокол за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања у образовно-васпитним установама.

Право на заштиту од свих облика насиља представља основно право сваког детета утврђено у Конвенцији о правима детета и другим документима Уједињених нација, Савета Европе и осталих међународних организација, које је држава Србија прихватила као чланица тих организација.

Према Закону о основама система образовања и васпитања, у складу са прописаним циљевима и задацима, реализује се развијањем толеранције, јачањем поверења, неговањем другарства и пријатељства, спречавањем понашања која нарушавају права на различитости, поштовањем дечјих права и др.

Општи циљ Посебног протокола:

Унапређивање квалитета живота деце/ученика применом:

- **мера превенције** за стварање безбедне средине за живот и рад деце/ученика
- **мера интервенције** у ситуацијама када се јавља насиље, злостављање и занемаривање у установама

Основни принципи и задаци:

Принципи на којима почива Програм, а који уједно представљају и смернице за деловање су:

- * омогућавање услова у школи који деци и ученицима обезбеђују живот и рад који доприносе њиховом оптимално максималном развоју;
- * интерес детета/ученика је примаран у односу на интерес свих одраслих који раде у школи или који учествују у раду школе;
- * обезбеђење поверљивости података и заштита права на приватност детета и ученика;
- * учешће детета/ученика у свим фазама процеса заштите кроз благовремена и континуирана обавештења на начин који одговара њиховом узрасту и разумевању ситуације и кроз могућност да изразе своје мишљење;
- * програм се односи на сву децу/ученике у школи без обзира на њихов пол, узраст, породични статус, етничко порекло и било које друге социјалне или индивидуалне.

СВАКО НАСИЉЕ НАД ДЕЦОМ/УЧЕНИЦИМА МОЖЕ СЕ СПРЕЧИТИ

Програм заштите ученика од насиља:

Програм омогућава ангажовање свих запослених у школи на превенцији, праћењу и сузбијању насиља.

Важно је да установа креира климу у којој се:

- **учи, развија и негује** култура понашања и уважавања личности;
- **не толерише** насиље;
- **не ћути** у вези са насиљем;
- **развија одговорност свих;**
- сви који имају сазнање о насиљу **обавезују на поступање.**

Специфични циљеви у превенцији:

1. Стварање и неговање климе прихватања, толеранције и уважавања
2. Укључивање свих интересних група (деца, ученици, наставници, стручни сарадници, административно и помоћно особље, директори, родитељи, старатељи, локална заједница) у доношењу и развијање програма превенције
3. Подизање нивоа свести и повећање осетљивости свих укључених у живот и рад установе за препознавање насиља, злостављања и занемаривања
4. Дефинисање процедура и поступака за заштиту од насиља и реаговања у ситуацијама насиља
5. Информисање свих укључених у живот и рад установе о процедурама и поступцима за заштиту од насиља и реаговање у ситуацијама насиља
6. Унапређивање компетенција наставног и ваннаставног особља, деце, ученика, родитеља, старатеља и локалне заједнице за уочавање и решавање проблема насиља, злостављања и занемаривања

Превентивне активности:

Превентивне активности су креиране у складу са анализом стања и увидом у присутност насиља у својој средини, а на основу:

- учесталости инцидентних ситуација и броја пријава насиља;
- заступљености различитих врста насиља;
- броја повреда;
- сигурности објекта, и сл.

Ниво безбедности средине у којој деца бораве, тј. школска зграда унапређен је до највишег могућег нивоа. Као једна од превентивних мера је појачано дежурство наставника, ученика и помоћних радника у школи. Свакодневно, по један наставник по један ученик и један помоћни радник дежурају у простору за дежурство у холу школе о чему постоји евиденција у посебно свесци дежурних ученика. Евиденцију о дежурству воде и наставници у дневнику дежурства.

Редовно дежурство обавља дневно по два наставника распоређених, по један у свакој смени. Директор, помоћник директора, секретар и стручни сарадник педагог имају увид у сва обављена дежурства.

Безбедност деце/ученика примарни је задатак свих наставних и ваннаставних активности.

Превентивне активности се огледају кроз посебне програме образовно-васпитног рада, у оквиру наставе ГВ, ваннаставних активности (извођење екскурзије, прослава матуре, јавни наступи, концерти поводом значајних датума, промоција дејчјих права, доношење правила понашања уз партиципацију ученика, упознавање са последицама кршења правила и сл.).

Са Посебним протоколом о безбедности деце/ученика упознато је Наставничко веће, Савет родитеља, Школски одбор, ученици, родитељи.

Специфични циљеви у интервенцији

- 1. Спровођење поступака и процедура реаговања у ситуацијама насиља*
- 2. Успостављање система ефикасне заштите деце у случајевима насиља*
- 3. Стално праћење и евидентирање врста и учесталости насиља и процењивање ефикасности програма заштите*
- 4. Ублажавање и отклањање последица насиља и реинтеграција детета/ученика у заједницу вршњака и живот установе*
- 5. Саветодавни рад са децом/ученицима који трпе насиље, који врше насиље и који су посматрачи насиља*

Интервентне активности

За планирање и реализацију интервенције узети су у обзир следећи критеријуми:

- да ли се насиље дешава или постоји сумња на насиље;*
- где се дешава – да ли се дешава у установи или ван ње;*
- ко су учесници/актери насиља, злостављања и занемаривања;*
- облик и интензитет насиља, злостављања и занемаривања.*

На основу ових критеријума врши се процена нивоа ризика за безбедност детета и одређујемо поступке и процедуре који су наведени за све учеснике у школском Правилнику .

ПРОЦЕДУРЕ И ПОСТУПЦИ ЗА ЗАШТИТУ ОД НАСИЉА И РЕАГОВАЊЕ У СИТУАЦИЈАМА НАСИЉА

I Ситуација

Насиље или сумња да се насиље дешава између деце/ученика

1. Сазнање о насиљу откривање

је први корак у заштити деце/ученика од насиља. Оно се у установи најчешће одвија на два начина:

- непосредним опажањем или добијањем информације да је насиље у току;
- сумњом да се насиље дешава на основу:
  - препознавања спољашњих знакова или специфичног понашања детета/ученика и породице, или путем поверавања, непосредно - од стране самог детета/ученика и/или посредно - од стране треће особе (вршњака, родитеља, старатеља...)

2. Прекидање, заустављање насиља - свака одрасла особа која има сазнање о насиљу (дежурни наставник, учитељ/васпитач/разредни старешина, предметни наставник, сваки запослени у установи) у обавези је да реагује тако што ће прекинути насиље или позвати помоћ (уколико процени да самостално не може да прекине насиље).

3. Хитна акција - позивање МУП-а, здравствених служби; (уколико су сукоби и насиље таквих размера да имају веће последице по учеснике насиља);

4. Смиривање ситуације подразумева обезбеђивање сигурности за дете/ученика, раздвајање, разговор са актерима...

5. Прикупљање информација - разговор са учесницима и другим актерима (прикупљање информација се односи и на насиље и на сумњу да постоји насиље).

6. Консултације се остварују непосредно по појави сумње и/или по стицању информација о насиљу. Обављају се у оквиру установе на следећи начин:

А) уколико је ученик видео насиље или је обавештен да се насиље непосредно дешава, обавештава неког од наведених особа: дежурног наставника, одељењског старешину, директора, члана Тима за заштиту деце/ученика од насиља, педагога)

Б) уколико код ученика постоји сумња на насиље или је добио информације да постоји сумња на насиље, о томе обавештава одељењског старешину, директора, члана Тима, педагога)

Обавештавање стручне службе у школи - Након А и Б ситуације, информације о насиљу и чињенице о вршењу насиља прослеђују се члану Тима, одељењском старешини и педагогу, који су дужни да забележе све релевантне податке:

- *Име и презиме особе која је дала информације о насиљу или сумњи да постоји насиље;*
- *Имена особа који су актери насиља или потенцијалног насиља*
- *опис ситуације која се може назвати насиљем, детаљно, објективно, без процена и тумачења*
- *белешке разговора са непосред. актерима насиља и учесницима догађаја у вези са догађајем*
- *опис ситуације у писаној форми од стране непосредних учесника догађаја*
- *Састанак Тима и упознавање чланова са околностима и чињеницама;*
- *Тим на основу података процењује ниво ризика и сачињава (уколико процени да је потребно) план заштите и даље кораке поступања (реаговања) и праћења ситуације и последица ситуације и план реинтеграције учесника насиља;*
- *Тим одређује задатке, одговорности и улоге чланова тима и других запослених у школи; разговори, белешке и описане ситуације у описаној форми, поверљивог су карактера, ради заштите најбољег интереса детета/ученика;*
- *Тим се може, у зависности од сложености ситуације, консултовати са службама изван установе:*
  - ✓ *са Центром за социјални рад;*
  - ✓ *специјализованим здравственим службама*
  - ✓ *МУП-ом*
- *Након откривања насиља и обављених консултација са релевантним стручњацима и/или институцијама*

Тим доноси одлуку о предузимању акција које се односе на:

- *информисање родитеља деце/ученика учесника у насиљу и о предузетим планом заштите и праћења развоја ситуације (родитељи се обавештавају и позивају непосредно после насиља и у време консултација)*
- *организовање посебних програма оснаживања деце/ученика за конструктивно поступање у ситуацијама насиља);*
- *укључивање надлежних служби: здравствена служба, МУП, ЦЗС (уколико се процени да је потребно).*

Консултације су важне да би се :

- *разјасниле околности и на прави начин анализирале чињенице;*
- *проценио ниво ризика;*
- направио план заштите;*
- *избегла конфузија и спречиле некоординисане акције, које могу водити поновном проживљавању искуства жртве.*

У консултацијама треба:

- *изнети детаљан, објективан опис насиља, без процена и тумачења, водећи рачуна о приватности детета/ученика и других учесника у насиљу;*
- *одредити улоге, задатке и одговорности у установи;*
- *идентификовати улогу, задатке и професионалну одговорност других учесника/стручњака;*
- *донети одлуку о начину реаговања и праћења.*

ВАЖНО: Приликом консултација са колегама унутар и/или изван установе обавезно је поштовати принцип поверљивости, као и принцип заштите најбољег интереса детета/ученика.

- Након откривања насиља и обављених консултација са релевантним стручњацима и/или институцијама, могуће је, у зависности од тежине, предузети следеће акције:
  - Предузимање неопходних мера на нивоу установе (информисање родитеља о насиљу или особе од поверења у случајевима сумње на насиље у породици, договор о заштитним мерама према деци/ученицима, предузимање законских мера и организовање посебних програма оснаживања деце/ученика за конструктивно поступање у ситуацијама насиља);
  - По потреби укључивање надлежних служби:
    - ❖ Здравствена служба;
    - ❖ Министарство унутрашњих послова (у случајевима када је детету потребна физичка заштита или када постоји сумња да је учињено кривично дело или прекршај);
    - ❖ Центар за социјални рад у року од три наредна радна дана од дана дешавања насиља.

Напомена: У случајевима у којима је постојала сумња на насиље, прати се понашање потенцијалних учесника (одељењски старешина, предметни наставници, чланови тима, педагог).

Подношење пријаве надлежној служби обавезаје директора установе. Пријава се подноси у усменој и **писаној** форми. Пријава садржи податке о детету/ученику и породици, који су у том моменту **познати**, и разлоге за упућивање. Пре пријаве потребно је обавити разговор са родитељима, осим ако тим установе процени да ће тиме бити угрожена безбедност детета/ученика.

Праћење ефеката предузетих мера

Тим за заштиту деце/ученика је у обавези да, у сарадњи са запосленим у установи и релевантним установама, прати ефекте предузетих заштитних мера и активности због планирања новог циклуса Програма заштите деце/ученика од насиља.

ВАЖНО: У образовно-васпитном систему нема места за истрагу и доказивање злостављања и занемаривања. Ти задаци су у надлежности других система.

II Ситуација

Насиље или сумња да је дете/ученик изложено насиљу од стране одрасле особе запослене у школи

1. Сазнање о насиљу откривање

- Непосредно опажање или непосредног добијање информације да је насиље у току или да се насиље десило;
  - Сумња да се насиље дешава на основу:
    - ✓ препознавања спољашњих знакова или специфичног понашања детета/ученика
    - ✓ путем поверавања, непосредно – од стране самог детета/ученика
    - ✓ посредно – од стране треће особе (вршњака, родитеља, старатеља...).
- 2. Прекидање, заустављање насиља** или обавештавање одговорне особе - свака одрасла особа која има сазнање о насиљу (дежурни наставник, одељењски старешина, предметни наставник, сваки запослени у установи) у обавези је да реагује тако што ће прекинути насиље или позвати помоћ (уколико процени да самостално не може да прекине насиље)
- 3. Хитна акција** - позивање МУП-а, здравствених служби; (уколико су сукоби и насиље таквих размера да имају веће последице по учеснике насиља);
- 4. Прикупљање информација** - разговор са учесницима и другим актеријама (прикупљање информација се односи и на насиље и на сумњу да постоји насиље).
- 5. Организовање посебних програма оснаживања деце/ученика** за конструктивно поступање у ситуацијама насиља);
- 6. Укључивање надлежних служби:** здравствена служба, МУП, ЦЗС (уколико се процени да је потребно)

Напомена: У случајевима у којима је постојала сумња на насиље, прати се понашање потенцијалних учесника (одељењски старешина, предметни наставници, чланови тима, педагог, ...).

Подношење пријаве надлежној служби обавеза је директора установе. Пријава се подноси у усменој и писаној форми. Пријава садржи податке о детету/ученику и породици, који су у том моменту познати, и разлоге за упућивање. Пре пријаве потребно је обавити разговор са родитељима, осим ако тим установе процени да ће тиме бити угрожена безбедност детета/ученика.

Праћење ефеката предузетих мера

Тим за заштиту деце/ученика је у обавези да, у сарадњи са запосленим у установи и релевантним установама, прати ефекте предузетих заштитних мера и активности због планирања новог циклуса Програма заштите деце/ученика од насиља.

ВАЖНО: Приликом консултација са колегама унутар и/или изван установе обавезно је поштовати **принцип поверљивости**, као и **принцип заштите најбољег интереса детета/ученика**.

ВАЖНО: у образовно-васпитном систему нема места за истрагу и доказивање злостављања и занемаривања. Ти задаци су у надлежности других система.

III Ситуација

Насиље или сумња да је дете/ученик изложено насиљу од стране одрасле особе која није запослена у школи

1. Сазнање о насиљу откривање

- Непосредно опажање или непосредног добијање информације да је насиље у току или да се насиље десило;
- Сумња да се насиље дешава на основу:
  - ❖ препознавања спољашњих знакова или специфичног понашања детета/ученика
  - ❖ путем поверавања, непосредно – од стране самог детета/ученика
  - ❖ посредно – од стране треће особе (вршњака, родитеља, старатеља...).

2. Прекидање, заустављање насиља или обавештавање одговорне особе - свака одрасла особа која има сазнање о насиљу(дежурни наставник,учитељ/разредни старешина, предметни наставник, сваки запослени у установи) у обавези је да реагује тако што ће прекинути насиље или позвати помоћ (уколико процени да самостално не може да прекине насиље)

3. Хитна акција- позивање МУП-а, здравствених служби; (уколико су сукоби и насиље таквих размера да имају веће последице по учеснике насиља); Особа која је опазила насиље, добила посредно или непосредно информацију о насиљу или има сумњу о насиљу, дужна је да информације саопшти директору школе;

4. Смањивање напетости (смиривање учесника насиља...)

5. Консултације Тима: Тим организује консултације и прибављање информација уз поделу задатака који се односе на:

- обављање разговора са учесницима и другим актерима насиља или на основу информације да се насиље десило ради прикупљања чињеничних информација или на неки други начин за који Тим процени да је адекватан ситуацији;
- имена особа који су актери насиља;
- опис ситуације која се може назвати насиљем, детаљно, објективно, без процена и тумачења;
- белешке разговора са непосредним актерима насиља и учесницима догађаја у вези са догађајем;
- опис ситуације у писаној форми од стране непосредних учесника догађаја или информација које особа име у вези са догађајем које се може назвати насиљем;
- разговори, белешке и описане ситуације у описаној форми, поверљивог су карактера, ради заштите најбољег интереса детета/ученика;
- процена нивоа ризика за учеснике насиља
- информисање родитеља, старатеља или друге особе од поверења
- информисање надлежних служби (по потреби- ЦЗР, МУП, Здравствене службе)
- Предузимање заштитних мера и плана акције
- праћење ефеката предузетих мера и плана акције;

Тим за заштиту деце/ученика врши консултације у установи тако што се консултује са другим надлежним службама, разговара са родитељима или особама од поверења, ако то не угрожава безбедност детета;

1. На основу консултација Тим процењује да ли да:

А) Неодложно пријави насиље МУП-у и Здравственој установи (ако постоји повреда или је угрожен живот);

Б) Одложи пријављивање ако је у питању изузетна ситуација и консултује се са више надлежних установа, служби и институција

В) Пријави насиље Центру за социјални рад

Г) Пружање подршке детету/ученику кроз програм оснаживања и заштите и праћење реализације програма и тазвоја ситуације;

Д) Пружање подршке детету/ученику у оквиру међусекторске мреже заштите;

ВАЖНО: Приликом консултација са колегама унутар и/или изван установе обавезно је поштовати **принцип поверљивости**, као и **принцип заштите најбољег интереса детета/ученика**.

ВАЖНО: у образовно-васпитном систему нема места за истрагу и доказивање злостављања и занемаривања. Ти задаци су у надлежности других система.

Евиденција и документација

Одељењски старешина, тим, педагог, директор су у обавези да воде евиденцију о појавама насиља.

Тим за заштиту ученика од насиља води евиденцију о случајевима насиља који захтевају њихово укључивање. Документација се чува на сигурном месту, како би се обезбедила поверљивост података.

Задаци чланова Тима су да:

- Учествоју у обуци за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања
- Информишу и пруже основну обуку за све запослене у Школи о превенцији, препознавању и реаговању на насиље
- Организују упознавање родитеља и ученика за Протоколом о заштити ученика
- Координирају израду и реализацију програма заштите ученика (превензивне и интервентне активности)
- Организују консултације у установи и процењују нивое ризика за безбедност ученика
- Прате и процењују ефекте предузетих мера и заштити ученика
- Сарађују са релевантним установама
- Планирају план наступа школе у медијима
- Организују евидентирање појава насиља
- Прикупљају документацију
- Извештавају стручна тела и органе управљања

Мере и активности предузимају се за све нивое насиља и злостављања. Оперативни план заштите (у даљем тексту: план заштите) сачињава се за конкретну ситуацију другог и трећег нивоа за сву децу и ученике - учеснике насиља и злостављања (оне који трпе, који чине и који су сведоци насиља и злостављања).

План заштите зависи од: врсте и тежине насилног чина, последица насиља по појединца и колектив, броја учесника и сл.

План заштите садржи: активности усмерене на промену понашања - појачан васпитни рад, рад са родитељем, рад са одељенском заједницом, укључивање ученичког парламента и савета родитеља, а по потреби и органа управљања; носиоце тих активности временску динамику; начине којима ће се обезбедити поновно укључивање свих учесника насиља, злостављања и занемаривања у ширу друштвену заједницу.

Мере и активности треба да буду предузете уз учешће детета и ученика и да буду у складу са његовим развојним могућностима. Када тим за заштиту процени да постоји потреба да се, осим појачаног васпитног рада или васпитног рада који у интензитету одговара потребама детета, односно ученика, прилагоди и образовни рад, предложиће тиму за пружање додатне подршке ученицима припрему индивидуалног образовног плана.

План заштите сачињава тим за заштиту заједно са одељенским старешином, односно васпитачем, психологом, педагогом (уколико нису чланови тима за заштиту), директором и родитељем, а по потреби и са другим надлежним организацијама и службама.

У припрему плана заштите, када год је могуће, установа ће укључити представнике одељенске заједнице, односно групе, ученичког парламента, као и децу, односно ученике - учеснике у насиљу и злостављању.

План заштите садржи и информације о мерама и активностима које установа предузима самостално, у сарадњи са другим надлежним организацијама и службама и када друге надлежне организације и службе спроводе активности самостално. Када су у мере и активности укључене друге организације и службе, одређују се задаци, одговорна лица, динамика и начини међусобног извештавања.

Активности тима за заштиту деце/ученика од насиља

А. У области ПРЕВЕНЦИЈЕ:

1. Едукација и информисање

Превентивне активности	Облик и методе рада	Носиоци активности	Временска динамика
Информисање новозапослених о правима ученика на заштиту од свих облика насиља и о Посебном протоколу о заштити деце од насиља	Презентација и разговор	Тим за заштиту ученика, Стручни сарадник, педагог	У складу са планом тима
Подсећање свих запослених на права деце на заштиту од насиља, занемаривања и злостављања	Дискусија на седници НВ	Директор	У складу са планом тима
Унапређење вештина комуникације	Радионица за наставнике Радионица за ученике	Тим за заштиту ученика, Тим за медијацију Наставник грађ. васпитања	До краја 1. полугодишта
Унапређење вештана ненасилне комуникације и конструктивног решавања конфликта	Радионица за наставнике Радионица за ученике	Тим за заштиту ученика, Тим за медијацију Наставник грађ. васпитања	До краја 2. полугодишта
Учешће у процесу појачаног васпитног рада са ученицима као стандардне процедуре у случајевима кршења правила понашања	Праћење поштовања процедуре појачаног васпитног рада	Тим за заштиту ученика, Директор и секретар	Од октобра до краја школске године
Едуковање ученика за препознавање и пријављивање насиља и упознавање ученика са појмом насиља, злостављања и занемаривања деце, врстама облицима појављивања, као и Посебним протоколом о заштити деце од насиља	Са ученицима 1. разреда едукативне радионице	Одељењски старешина, Стручни сарадник, педагог	Октобар
	Са ученицима 2, 3. и 4. разреда структурирани разговор	Одељењске старешине, Стручни сарадник, педагог	Октобар на часу одељењског старешине
Информисање родитеља о Посебном протоколу за заштиту деце од насиља и мотивисање за препознавање и пријављивање насиља	Информисање на родитељским састанцима	Одељењске старешине	Септембар и новембар (1. родитељски и/или родитељски на тромесечју)
Дискусија о проблему дискриминације за ученике 3. и 4. разреда	Дебата	Тим за заштиту ученика Тим за медијацију	Новембар
Подстицање равноправног односа према различитима од себе	Организовање једне акције против дискриминације	Ђачки парламент уз помоћ наставника ГВ	До краја првог полугодишта
Трибина о партнерском насиљу у младалачким везама и о породичном насиљу	Трибина, предавања	Тим за заштиту ученика Саветовалиште за младе	Фебруар
Едукација ученика у циљу превенције болести зависности, трговине људима	Радионице, предавања	Саветовалиште за младе Црвени крст	током године

2. Подизање нивоа безбедности и могућности праћења стања у школи

Начин: коришћењем видео надзора којим су покривени ходници школе и праћењем квалитета дежурстава професора.

Носилац: Директор.

Временска динамика: перманентно.

3. Анализа стања поштовања права ученика

Начин: Анкетирањем свих ученика у школи о облицима и заступљености насиља, злостављања и занемаривања према њима – у школи, породици и локалној средини.

Носилац: Тим за заштиту деце од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања и Тим за самовредновање.

Рок: мај сваке друге школске године

А. У области **ИНТЕРВЕНЦИЈЕ:**

1. На сваком састанку разматра све препознате и пријављене случајеве насиља и на њих примењује Протокол о заштити деце од насиља. Сви ученици, запослени и родитељи морају бити обавештени да сва сазнања о случајевима насиља могу пријавити неком од чланова Тима, одељењском старешини, директору, стручном сараднику, психологу или било којој другој одраслој особи од поверења која ће пријаву проследити Тиму.

2. Предлаже, прати и спроводи мере заштите у случајевима препознате и установљене појаве насиља, злостављања или занемаривања:

а) према ученику који је трпео насиље пружањем подршке, охрабрења, развијањем стратегија за превазилажење стреса и по потреби укључивањем стручних служби ван школе у рад са учеником – Центра за социјални рад, дечјег психијатра, педијатра;

б) према ученику који је вршио насиље саветовањем, као и упућивањем предлога за изрицање васпитно дисциплинских мера и по потреби укључивањем надлежних стручних служби ван школе у рад са учеником;

в) саветодавањем са родитељима ученика који су на било који начин укључени у ситуацију у којој се насиље дешава - као родитељи жртве или родитељи ученика који врши насиље или као извршиоци насиља над дететом.

У планирање и спровођење мера заштите по потреби су укључене стручне надлежне службе – Центар за социјални рад, полиција, дечји психијатар.

В. Прати **ЕФЕКТЕ предузетих мера**

Прикупљањем података и праћењем ученика укључених у ситуацију у којој је било насиља. Дужина праћења зависи од врсте, облика и интензитета насиља, процењеног степена ризика, процењеног степена промене постигнуте спровођењем мера заштите, а најмање 2 месеца.

С. Води **ЕВИДЕНЦИЈУ**

Такође и чува документацију о свим превентивним и интервентним активностима, резултате анкете, извештаје и фотографије са радионица и трибина.

ПЛАН И ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД ДИСКРИМИНАТОРНОГ ПОНАШАЊА И ВРЕЂАЊА УГЛЕДА, ЧАСТИ ИЛИ ДОСТОЈАНСТВА

Под дискриминацијом, односно дискриминаторним понашањем подразумева се понашање којим се на непосредан или посредан, отворен или прикривен начин, неоправдано прави разлика или неједнако поступа, односно врши пропуштање чињења (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лице или групе лица, као и на чланове њихових породица или њима блиска лица, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, статус, мигранта, расељеног лица, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, социјалном и културном пореклу, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, сметњи у развоју и инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу, чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима, као и по другим основама утврђеним законом којим се прописује забрана дискриминације.

***Вређање угледа, части или достојанства личности** у школи јесте понашање лица или групе лица које може да има обележја психичког и социјалног насиља или злостављања. Када се узнемиравањем и понижавајућим поступањем повређује неко од личних својстава, понашање се квалификује као дискриминација.*

ПРЕВЕНТИВНЕ АКТИВНОСТИ

Наставник, стручни сарадник и одељењски старешина избором одговарајућих садржаја и начина рада са учесницима у образовању доприносе стицању знања, вештина и формирању ставова који утичу на промену понашања, који помажу превазилажењу стереотипа и предрасуда, повећавању осетљивости на повреде осећања других лица и група по неком од заштићених личних својстава, развијању толеранције, прихватања и уважавања различитости, конструктивног превазилажења сукоба и др.

Запослени су одговорни, нарочито, за своје изјаве и понашања којима се испољава и промовише дискриминаторно понашање, стереотипи, предрасуде и нетолеранција према припадницима мањинских и осетљивих друштвених група, посебно, у случају сметњи у развоју и инвалидитета, здравствених тешкоћа, недовољног познавања српског језика или језика на коме се изводи настава, ризика од напуштања образовања и др.

ИНТЕРВЕНТНЕ АКТИВНОСТИ

У школи се интервенише у случајевима сумње или утврђеног вређања угледа, части или достојанства личности и дискриминаторног понашања из расистичких, сексистичких, хомофобичних, ксенофобичних, исламофобичних, антисемитских, антициганистичких или других облика дискриминаторног понашања према лицу, а нарочито млађем, слабијем, са сметњама у развоју и инвалидитетом, према родном идентитету, полу, сексуалној оријентацији, раси, боји коже, верској и националној припадности, језику, имовном стању, социјалном и културном пореклу и другим и претпостављеним или стварним личним својствима.

ДИСКРИМИНАТОРНО ПОНАШАЊЕ: УЧЕНИК-УЧЕНИК
Редослед поступања у интервенцији је следећи:

КОРАЦИ У ИНТЕРВЕНЦИЈИ		
1	Проверавање добијене информације	да се дискриминаторно понашање припрема или се догодило обавља се прикупљањем информација - директно или индиректно. Циљ проверавања информације јесте утврђивање одлучујућих чињеница на основу којих се потврђује или одбацује сумња на дискриминаторско поступање.
2	Заустављање дискриминаторног понашања и смиривање учесника	обавеза свих запослених у установи, а нарочито најближег присутног запосленог, дежурног наставника, односно васпитача или радника обезбеђења да одлучно прекине све активности, раздвоји и смири учеснике. У случају да запослени процени да не може сам да заустави дискриминаторно понашање зато што је сукоб високо ризичан, као и због истовременог физичког насиља, одмах ће тражити помоћ.
3	Обавештавање и позивање родитеља	обавеза школе одмах након заустављања сукоба ученика. Уколико родитељ није доступан, установа одмах обавештава центар за социјални рад.
4	Прикупљање релевантних информација и консултације	врше се у установи ради: разјашњавања околности, анализирања чињеница на што објективнији начин, процене нивоа дискриминације, ризика и предузимања одговарајућих мера и активности, избегавања конфузије и спречавања некоординисане акције.
5	Предузимање мера и активности	према учеснику у образовању, и то за све нивое дискриминације. План заштите од дискриминације сачињава се за конкретну ситуацију сваког од нивоа и за све учеснике - дискриминисано лице, извршиоца дискриминације и сведоке. План заштите од дискриминације зависи од: узраста и броја учесника, облика и нивоа дискриминације, последица по лице и колектив и сл.
6	Праћење ефеката предузетих мера и активности прати установа	(одељењски старшина, тим за заштиту, психолог и педагог, ако нису чланови тима) ради провере успешности, даљег планирања заштите и других активности установе. Установа прати понашање учесника у образовању које је дискриминисано лице и које је извршилац дискриминације, али и оних који су индиректно били укључени (сведоци)

1 више појединости и детаља дато у Правилнику о поступању установе у случају сумње или утврђеног дискриминаторног понашања и вређања угледа, части или достојанства личности (Сл. гласник бр. 65/2018)

ДИСКРИМИНАТОРНО ПОНАШАЊЕ: ЗАПОСЛЕНИ-УЧЕНИК

Редослед поступања у интервенцији зависи од тога да ли се на основу информације дискриминаторно понашање запосленог припрема, догађа или се догодило.

Редослед поступања у интервенцији је:

КОРАЦИ У ИНТЕРВЕНЦИЈИ		
1	Заустављање дискриминаторног понашања	обавеза сваког лица које има сазнање о дискриминаторном понашању да реагује прекидањем таквог поступања запосленог и позивањем помоћи.
2	Смиривање ситуације	подразумева обезбеђивање сигурности и подршке за учесника у образовању.
3	Обавештавање и позивање родитеља	информисање одељењског старешине одвија се паралелно са заустављањем поступања и смиривањем учесника, са најминималнијим временским размацама.
4	Подношење пријаве директору	информисање одељењског старешине одвија се паралелно са заустављањем поступања и смиривањем учесника, са најминималнијим временским размацама.
5	Консултације тима за заштиту	одвијају ради прикупља свих релевантних чињеница за доношење плана заштите од дискриминације и праћењу ефеката мера за учесника у образовању као дискриминисано лице. Тим за заштиту по потреби обавља консултације са одговарајућим стручњацима и школе и укључује надлежне службе. Одељењски старешина у сарадњи са тимом, информисање родитеље и укључује их даље у васпитни рад или план заштите.
6	Обавештавање Министарства - школске управе Краљево	од стране директора школе у року од 24 сата од извршеног, односно од сазнања о дискриминаторном понашању запосленог према учеснику у образовању и на основу релевантних чињеница покреће и води дисциплински поступак, у складу са Законом.
7	Праћење ефеката	предузетих мера заштитних мера према дискриминисаном лицу и сведоку-учеснику у образовању. Врши се континуирано.

ВАЖНО:

У установи се интервенише у случају сумње и када је утврђено дискриминаторно понашање, и то, када се оно припрема, дешава или се догодило између: учесника у образовању (дете-дете, ученик-ученик, одрасли-одрасли; учесник у образовању - запослени; учесник у образовању - родитељ; учесник у образовању - треће лице у установи); запосленог (запослени - учесник у образовању, запослени-родитељ, запослени-запослени, запослени - треће лице); родитеља (родитељ - учесник у образовању, родитељ-родитељ, родитељ-запослени, родитељ - треће лице); треће лице (треће лице - учесник у образовању, треће лице - родитељ, треће лице - запослени; треће лице - треће лице).

Директор, запослени и трећа лица имају обавезу да препознају дискриминацију, а ако је утврђена, предузму мере и активности у установи према учеснику у образовању прописане Законом и овим актом.

Директор има обавезу да предузме Законом утврђене мере и активности према запосленом, родитељу и трећем лицу као извршиоцу дискриминације и пријави дискриминацију надлежним државним органима, органима аутономне покрајине и локалне самоуправе.

У случају дискриминаторног понашања запосленог утврђује се одговорност у дисциплинском поступку, у складу са Законом.

Одговорност родитеља за повреду законске забране дискриминације од стране његовог детета које је ученик школе утврђује се у прекршајном поступку, а на основу Закона. У случају када је родитељ извршилац дискриминације, одговорност се утврђује пред Повереником или у судском поступку, у складу са законом.

Одговорност трећег лица за повреду законске забране дискриминације утврђује се у поступку пред Повереником или у судском поступку, у складу са законом.

Мотив или намера извршиоца дискриминације није од значаја.

Превентивне и интервентне активности у релацијама запослени-родитељ, родитељ-ученик, запослени/ученик -трећа лица са више појединости и детаља дате су у Правилнику о поступању установе у случају сумње или утврђеног дискриминаторног понашања и вређања угледа, части или достојанства личности (Сл. гласник бр. 65/2018)

ПРОГРАМ ПРЕВЕНЦИЈЕ ТРГОВИНЕ ЉУДИМА

ШТА ЈЕ ТРГОВИНА ЉУДИМА?

Трговина људима представља најгрубљи начин кршења људских права и једно је од најтежих кривичних дела против човечности. Подразумева експлоатацију једног човека зарад стицања користи друге особе. Три елемента чине основ разумевања трговине људима:

-ЧИН: конкретне активности које предузима нека особа у кривичном делу трговине људима (врбовање, превозење, пребацивање, скривање, примање лица, продаја, куповина...)

-НАЧИН: како особа постаје жртва трговине људима, како се потчињава и како се над њом успоставља и одржава контрола (путем претње, употребом силе, отмице, преваре, давања или примања новца, злоупотребе овлашћења извршиоца или тешког положаја жртве...)

-НАМЕРА: другог лица ради стицања сопствене добити као нужан елемент трговине људима

Постоји неколико видова трговине људима:

- сексуална експлоатација (проституција, порнографија, стриптиз, секс-туризам)
- некомерцијална експлоатација (принудни брак, илегални усвојење...)
- радна експлоатација (обављање домаћих послова, пољопривредних радова, грађевинарских радова, учествовање у рату, учешће у опасним и тешким пословима...)
- други облици експлоатације (уклањање органа, коришћење особе за криминалне радње или провину)

Деца имају различите реакције (последнице) на искуство трговине људима:

- ДЕЦА ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА - повлачење у себе, муцање, изливи беса, поремећај спавања, поремећај у исхрани, сепарациона анксиозност, љутња...)
- ДЕЦА ШКОЛСКОГ УЗРАСТА - тешкоће концентрације, самооптуживање, осећај кривице, фантазије освете, повлачење, повећана агресија...
- АДолесценти - измењена перцепција будућности, ниско самопоштовање, нижа компетентност, немогућност уживања, песимизам...

УЛОГА ШКОЛЕ:

- да формира Тим за заштиту од насиља
- да у оквиру Годишњег плана рада установе има Програм заштите од насиља, злостављања и занемаривања
- обезбеди редовно извештавање о заштити од насиља
- прати и евидентира ситуације насиља
- интервенише када се насиље припрема, догађа или се већ догодило
- информише у року од 24 часа од сазнања надлежну Школску управу
- ради на развијању компетенција

Шта наставник мора да уради када постоји сумња да је дете жртва трговине људима?

- охрабрује, подржава и оснажује дете
- јасно шаље поруку, показује ученику да га прихвата, верује му и прихвата његово искуство
- комуникација са дететом је примерена потербама детета
- укључује стручњака кога дете најбоље прихвата у подршку детета
- никада не поступа под првим утиском
- повезује са мрежом и њен је активан члан
- не одустаје од реаговања ако други системи не реагују одмах

Шта наставник никако не сме:

- да исказује прејаке емоције
- осуђује и критикује
- чуди се, ишчуђава
- испитује дете
- исхитрено реагује, без промишљања
- показује детету да му не верује
- преузме одговорност за све акције
- прескочи информисање кључних информација
- одустане ако други системи не реагују одмах

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД ДИГИТАЛНОГ НАСИЉА

ШТА ЈЕ ДИГИТАЛНО НАСИЉЕ?

Дигитално насиље (енг. *cyberbullying*) је коришћење дигиталне технологије (интернета и мобилних телефона) с циљем да се друга особа узнемири, повреди, понизи и да јој се нанесе штета.

Осим термина дигитално насиље, у литератури се срећу и други сродни термини: електронско насиље, насиље на интернету, онлајн насиље, сајбер насиље, малтретирање у дигиталном свету и др.

Дигитално насиље може се испољити на различите начине. Најчешће се срећу следећи облици дигиталног насиља:

- ▶ постављање узнемирујућих, увредљивих или претећих порука, слика или видео-снимака на туђе профиле или слање тих материјала СМС-ом, инстант порукама, имејлом, остављање на чету;
- ▶ снимање и дистрибуција слика, порука и материјала сексуалног садржаја; узнемиравање телефонским позивима;
- ▶ лажно представљање, коришћење туђег идентитета, креирање профила на друштвеним режама на туђе име;
- ▶ недозвољено саопштавање туђих приватних информација, објављивање лажних оптужби или гласина о другој особи на профилима друштвених мрежа, блоговима итд;
- ▶ слање вируса; промена или крађа лозинки;
- ▶ исмевање у онлајн причаоницама и на интернет форумима, непримерено коментарисање туђих слика, порука на профилима, блоговима;
- ▶ игнорисање, искључивање (нпр. из група на социјалним мрежама), подстицање мржње (по различитим основама) и др.

Дигитално насиље може се вршити директно или индиректно (преко посредника), уплитањем других особа у вршење насилне активности, са или без њиховог знања (нпр. у име неке особе, са њене адресе или профила, шаљу се узнемирујуће поруке или се остављају на блогу, чету, форуму или профилу других особа).

Дигитално насиље обично се дешава међу младима, међутим, нису ретки случајеви када су одрасле особе насилне према деци и младима на интернету.

У тим случајевима најчешће је реч о малтретирању (енг. *cyber-harassment*) или прогањању (енг. *cyber-stalking*) путем интернета, што представља кривично дело и кажњиво је законом. Дигитални медији посебно су погодни за одрасле особе (тзв. сексуалне предаторе или насилнике) који се лажно представљају и комуницирају с млађим особама у циљу сексуалне злоупотребе. Стога се у последње време све више говори о сексуалном дигиталном насиљу или сексуалној злоупотреби путем интернета. Интернет (путем друштвених мрежа, чета, причаоница) омогућава различите начине сексуалне злоупотребе.

Груминг (енг. *grooming*) представља низ предаторски мотивисаних поступака, односно припремних радњи које имају за циљ успостављање контакта, одржавање комуникације и физички приступ детету. Сексуални предатори на интернету немају јасан профил, њихова занимања и узраст варирају, мада истраживања показују да су то најчешће особе мушког пола (Wolak et al., 2008).

Под секстингом (енг. sexting) подразумева се слање или постављање на интернет фотографија, порука или видео-снимака са експлицитним сексуалним садржајем. Размена фотографија или порука са сексуалним садржајем може да делује као безазлено флертовање или забава, али, за младе, секстинг има озбиљне друштвене и правне последице.

Поседовање и ширење фотографија или видео-снимака са сексуалним садржајем на којима су малолетници/е, према Кривичном закону Републике Србије, представља поседовање дечје порнографије, чак и ако особе на сликама шаљу експлицитне материјале или дају пристанак да се фотографишу или снимају и кажњиво је затвором према члану 185 (Приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију).

Фотографије могу лако да измакну контроли и да доспеју на много више адреса него што је планирано. Потом се најчешће користе за сајбер малтретирање или сајбер прогањање.

ПРЕВЕНТИВНЕ АКТИВНОСТИ НА НИВОУ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНЕ УСТАНОВЕ

Превентивне активности које образовно-васпитна установа предузима у вези са заштитом деце од насиља, укључујући и дигитално насиље, прописане су Законом о основама система образовања и васпитања и Правилником о протоколу поступања у одговору на насиље, злостављање и занемаривање. Осим тих активности које је школа у обавези да планира и спроводи, могу се реализовати и друге активности које ће бити усмерене на превенцију дигиталног насиља, укључивати све актере школског живота, као и умрежавање са другим уставнома и институцијама.

Превентивне активности које могу да се организују у школи:

► Уређивање посебних страница на сајту школе са садржајима о безбедности на интернету и дигиталном насиљу.

► Упознавање са дигиталним насиљем кроз текстове у школским часописима (информације, предлози, разговори);

► израда школских паноа;

Гледање спотова/филмова о дигиталном насиљу, уз обавезан разговор након тога.

► Снимање спотова (важно је да се води рачуна о приватности података, фотографија које се користе и да се добије сагласност родитеља за дете које учествује у овој активности).

► Стављање кутије у хол школе, у коју ученици/е, наставници/е и родитељи могу да убацују записе о својим искуствима у вези са насиљем на интернету и коришћење тог материјала током разговора, радионица...

► Организовање вршњачких обука (наставници/е могу са ученицима/ама старијих разреда да осмисле активности које би ови/е реализовали/е са ученицима/ама млађих разреда).

► Позивање представника/ца МУП-а у школу да говоре о безбедности на интернету.

Организовање квизова о дигиталном насиљу на нивоу одељења или школе (могу да се укључе и наставници/е и родитељи, тимови који учествују могу да буду састављени од деце и одраслих).

► Организовање разговора или трибина којима је повод књига са одговарајућим садржајем (нпр. Армагедон) или друга пригодна литература; разговоре организовати с родитељима и ученицима/ама старијих разреда.

РЕАГОВАЊЕ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНЕ УСТАНОВЕ У СИТУАЦИЈАМА ДИГИТАЛНОГ НАСИЉА

Нивои насиља

Сви облици насиља, злостављања и занемаривања, као и интервентне мере и активности које је образовно-васпитна установа у обавези да предузме, разврстане су на три нивоа (при чему су на првом нивоу најлакши облици насиља).

ЕЛЕКТРОНСКО (ДИГИТАЛНО) НАСИЉЕ

Нивои електронског насиља и активности у школи

1. НИВО

Узнемиравајуће позивање, слање узнемиравајућих порука (СМС, ММС).

Активности предузима самостално одељењски старешина, наставник, у сарадњи са родитељем, да би се појачао васпитни рад са одељењском заједницом, групом ученика и индивидуално.

2. НИВО

Оглашавање, снимање и слање видео-снимака, злоупотреба блогова, форума и разговора на чету, снимање појединца против њихове воље, снимање камером насилних сцена, дистрибуирање снимака и фотографија.

Активности предузима одељењски старешина, у сарадњи са педагогом, психологом, тимом за заштиту и директором, уз обавезно учешће родитеља, да би се појачао васпитни рад. Уколико појачани васпитни рад није делотворан, директор покреће васпитно-дисциплински поступак и изриче меру, у складу са Законом.

3. НИВО

Снимање насилних сцена, дистрибуирање снимака и фотографија, дечија порнографија.

Активности предузима директор с тимом за заштиту, уз обавезно ангажовање родитеља и надлежних органа, организација и служби (центар за социјални рад, здравствена служба, полиција и друге организације и службе). Уколико присуство родитеља није у најбољем интересу ученика тј. може да му штети, угрози његову безбедност или омета поступак у установи, директор обавештава центар за социјални рад, односно полицију.

На овом нивоу обавезан је интезиван васпитни рад примерен потребама ученика, као и покретање васпитно-дисциплинског поступка и изрицање мере, у складу са Законом. Ако је за рад са учеником ангажована и друга организација или служба, установа остварује сарадњу са њом и они међусобно усклађују активности.

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ У СЛУЧАЈУ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

ШТА ЈЕ НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ?

Насиље у породици је понашање којим један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице. Насиље у породици је феномен који је присутан у свим земљама света и у свим културама; људи свих раса, етнија, верских и политичких и сексуалних опредељења, друштвених и културних нивоа и полова могу бити починиоци насиља у породици.

Насиље у породици има неколико димензија:

- ❖ Модалитет: физичко, психичко, сексуално или/и економско.*
- ❖ Учесталост: повремено, хронично.*
- ❖ озбиљност: како код психичког тако и код физичког злостављања зависи од степена повреде и потребе за лечењем. Пролазна или трајна повреда: блага, умерена, тешка, итд. Највиши степен је убиство. Облици: према деци, према женама, према старим и немоћним лицима...*

Насиље према деци обухвата све облике физичког, односно емоционалног злостављања, сексуалну злоупотребу, занемаривање или немаран поступак, као и комерцијалну или другу експлоатацију, што доводи до стварног или потенцијалног нарушавања здравља детета, његовог преживљавања, развоја или достојанства у оквиру односа који укључује одговорност, поверење или моћ (Светска здравствена организација, 1999).

Насиље над женама је сваки чин против женине воље, а који је угрожава психички, физички, сексуално или економски. Насилник може бити члан породице (муж, син, отац, брат, ујак...) или било који познати (пријатељ, познаник, шеф, колега) или непознати мушкарац. Важно је знати да се насиље може десити свакој жени и да насиље није последица жениног понашања него система патријархата у коме мушкарци имају моћ, а насиље над женама је начин да они ту моћ одрже. Насиље над женама је пример злоупотребе моћи једног пола над другим. Насиље над женама је током хиљада година историје подстакнуто од сваке душтвене заједнице све до данас.

ШТА РАДЕ ИНСТИТУЦИЈЕ У СИТУАЦИЈАМА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

ШКОЛА

- свака особа у школи која има сазнања о насиљу, злостављању и занемаривању, дужна је да реагује (да заустави насиље, позове помоћ, консултује се с тимом за заштиту од насиља, психологом, педагогом)*
- информисање надлежне службе (полиција, здравствене установе)*
- предузима заштитне мере према жртви насиља*
- има обавезу да формира тим за заштиту деце/ученика од насиља.*
- Тим учествује у обуци за заштиту деце од насиља, пружа информације, прави програм заштите ученика од насиља, процењује ниво ризика од насиља, прати ефекте предузетих заштитних мера, прикупља документацију и евидентира случајеве насиља).*

ПОЛИЦИЈА

- излази на лице места, интервенише
- упозорава насилника, прикупља доказе, приводи насилника
- покреће кривични и прекршајни поступак против насилника
- предузима истражне радње и мере за заштиту оштећених и сведока.

ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД

- прикупља информације о насилном догађају, историји злостављања, процењује степен угрожености
- предузима све мере из области социјалне и породично-правне заштите, надзире вршење родитељског права
- информиса о законским прописима и надлежностима институција, упућује и посредује код других организација
- по службеној дужности пријављује насиље полицији или тужилаштву
- даје мишљење суду о целисходности мера заштите од насиља
- децу, жртве насиља, одузима од родитеља, обезбеђује смештај, покреће поступак за лишавање или ограничавање родитељског права.

ЗДРАВСТВЕНЕ УСТАНОВЕ

- санирају повреде
- документују повреде, упућују на специјалистичке прегледе
- пријављују насиље полицији и/или тужилаштву

ТУЖИЛАШТВО

- по службеној дужности покреће кривични поступак за кривично дело насиља у породици
- прикупља доказе

НЕВЛАДИНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ

- пружају информације, упућују на установе
- пружају психосоцијалну подршку и правну помоћ
- обезбеђују смештај у прихватилиште

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД СЕКСУАЛНОГ НАСИЉА

ШТА ЈЕ СЕКСУАЛНО НАСИЉЕ?

Сексуално насиље над децом подразумева следеће:

а) сексуални однос са дететом које према релевантној регулативи или државном закону није достигло законску доб за сексуалну активност;

б) ступање у сексуалне односе са дететом је урађено: под присилом, коришћењем силе или претње или је злоупотреба учињена од стране лица којем дете верује, ауторитета или које има утицај над дететом, укључујући и оне унутар породице; злоупотреба је извршена над дететом које се налази у посебно осетљивој ситуацији, с посебним нагласком на менталне и физичке неспособности или зависну позицију.

в) дечију проституцију и дечију порнографију као нпр.: упошљавање детета у проституцију или узроковање дечије проституције; присиљавање детета на проституцију или стицање добити или на други начин искориштавање детета за такве сврхе; примање накнаде од дечије проституције; израду дечије порнографије; нуђење или чињење доступном дечије порнографије; дистрибуција или преношење дечије порнографије; набављање дечије порнографије за себе или за друго лице; поседовање дечије порнографије; свестан приступ путем информацијских и комуникацијских технологија дечијој порнографији.

Нивои сексуалног насиља

Први ниво

Добацивање, псовање, ласцивни коментари, ширење прича, етикетање, сексуално додиривање, гестикулација...

Други ниво

Сексуално додиривање, показивање порнографског материјала, показивање интимних делова тела, свлачење...

Други ниво

Завођење од стране одраслих, подвођење, злоупотреба положаја, навођење, изнуђивање и принуда на сексуални чин, силовање, инцест...

ПРЕВЕНТИВНЕ АКТИВНОСТИ НА НИВОУ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНЕ УСТАНОВЕ

- ▶ Информисање запослених, ученика и родитеља о законској и подзаконској регулативи и стручним материјалима и о обавезама актера у мрежи заштите уз умрежавање тимова школе и ученичких заједница и организација;
- ▶ Уређивање посебних страница на сајту школе са садржајима о сексуалном насиљу;
- ▶ Упознавање са сексуалним насиљем и кроз текстове у школским флајерима (информације, предлози, разговори), израда школских паноа, остало;
- ▶ Обрада разних тема из спектра сексуалног насиља на часовима општеобразовне наставе – прописане наставне јединице и теме по избору – дато у приручнику;
- ▶ Организовање активности на тему превенције сексуалног насиља на часовима одељењске заједнице, ученичког парламента и тимова ученика;
- ▶ Позивање представника Здравственог центра, Саветовалишта за младе, вршњачких едукатора Црвеног крста, представника МУП-а и осталих стручњака у школу ради предавања, радионица и сл. О сексуалном насиљу;
- ▶ Организовање различитих активности на нивоу школе или одељења поводом Недеље сексуалне превенције 16 - 20. новембра;
- ▶ Анализирати процес и резултате примене Образовних пакета, писање извештаја.

РЕАГОВАЊЕ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНЕ УСТАНОВЕ У СЛУЧАЈУ СЕКСУАЛНОГ НАСИЉА

Први ниво – наведене облике насиља решавају разредни старешина, професори/наставници у сарадњи са родитељем у смислу појачаног васпитно-образовног рада са васпитном групом, одељенском заједницом, групом ученика или индивидуално.

Други ниво - активности предузима одељењски старешина у сарадњи са педагошко-психолошком службом, Тимом заштити и директором, уз обавезно учешће родитеља, у смислу појачаног васпитног рада. Уколико појачани васпитни рад није делотворан, директорка покреће васпитно-дисциплински поступак и изриче меру, у складу са Законом.

Трећи ниво - активности предузима директорка са Тимом за заштиту, уз обавезно ангажовање родитеља и надлежних органа, организација и служби (центар за социјални рад, здравствена служба, полиција и друге организације и службе). Уколико присуство родитеља није у најбољем интересу детета или ученика/це, тј. може да му/јој штети, угрози и његову/њену безбедност или омета поступак у установи, директорка обавештава центар за социјални рад, односно полицију. Школа је дужна да обавести центар за социјални рад и полицију и истовремено се организује васпитни рад који је примерен потребама ученика или ученице, као и покретање васпитно-дисциплинског поступка и изрицање мере, у складу са Законом. Уколико је за овај рад ангажова на и друга организација или служба, установа остварује сарадњу са њом и оне међусобно усклађују активности.

Дакле, ако постоји сумња да насилни догађај може да има елементе кривичног дела или прекршаја, директорка обавештава родитеља и полицију.

НАПОМЕНА: УПУТСТВО Министарства просвете, науке и технолошког развоја о поступању установа образовања и васпитања и центара за социјални рад-органа старатељства у заштити деце од насиља, саставни је део ПРОГРАМА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ у оквиру овог Школског програма.

ПРОГРАМИ ПРЕВЕНЦИЈЕ ОСТАЛИХ ОБЛИКА РИЗИЧНОГ ПОНАШАЊА

Садржаји програма превенције осталих облика ризичног понашања као што су превенција:

- a) употребе алкохола,*
- b) дувана,*
- c) психоактивних супстанци,*
- d) превенција малолетничке делинквенције,*
- e) трговине људима,*
- f) злоупотреба савремених информационих технологија,*
- g) остало,*

Уграђени су у планове :

- наставних предмета наставника,*
- одељењских старешина,*
- ученичког парламента,*
- одељењских заједница,*
- тима за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања,*
- тима за медијацију,*
- вршњачког тима ученика,*
- ученичког тима за медијацију,*
- стручног сарадника педагога,*
- здравствене заштите ученика,*
- слободних и културних активности школе*

Реализују се и у сарадњи са предметним наставницима и тимовима у школи и организацијама, институцијама и појединцима у локалној средини:

- Саветовалиште за младе,*
- Црвени крст,*
- медицинска школа,*
- здравствени центар,*
- Муп,*
- локалне организације младих, ...*

Наведени актери реализују следеће теме и садржаје са сарадницима ван школе на следеће начине:

Теме и садржаји:	Начини реализације
<ul style="list-style-type: none"> * Концепт неговања и развијања здравих животних стилова * Адолесценција * Заштита репродуктивног и сексуалног здравља и контрацепција * Превенција ХИВ – АИДС-а и полног преношења инфекције (ППИ) * Токсикоманија и превенција болести зависности * Превенција злоупотребе психоактивних супстанци * Превенција злоупотребе никотина * Превенција злоупотребе алкохола * Превенција злоупотребе психоактивних супстанци (ПАС) * Превенција злоупотребе лекова и стероида * Очување и јачање менталног здравља * Значаја физичке и спортско рекреативне активности * Анти –трафикинг * Правилна исхрана и превенција неправилне исхране * Безбедност коришћења, заштита од злоупотребе и зависности од савремених технологија 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ информисање ➤ предавања ➤ трибине ➤ радионице ➤ акције ➤ пројекти

НАЦИОНАЛНА ПЛАТФОРМА

ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ НАСИЉА КОЈЕ УКЉУЧУЈЕ ДЕЦУ

„**ЧУВАМ ТЕ**“ (cuvamte.gov.rs) је национална платформа ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ И СУЗБИЈАЊЕ НАСИЉА У УСТАНОВАМА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА којој могу да приступе сви заинтересовани – и ученици и родитељи и наставници широм Републике Србије. На платформи може да се поднесе пријава насиља, злостављања и занемаривања поуњавањем формулара, али и да се сви заинтересовани информишу о облицима и препознавању насиља, злостављања и занемаривања.

1. Информисање

Свих 7 ресора Владе РС координисано поставља информације – формалне у виду тога шта је насиље, које врсте постоје, како се препознају и коме грађани да се обрате; као и неформалне – савети психолога, чланци, видео клипови и све оно што доприноси саветовању и превенцији. Циљ је да грађани имају безбедно и јединствено место да се информишу и нађу одговоре и савете за најразличитије ситуације у развоју, усмеравању и подршци деци.

2. Онлајн обуке за наставнике, родитеље и ученике

Када је пуштена у функцију (2021. године) имала је 5 обука, тренутно имамо 13 обука које покривају теме – вршњачког насиља, дигиталног, породичног, заштита деце са сметњама у развоју, сарадња полиције и школа у превенцији, трговина људима, деца која показују проблематично понашање, обуке за запослене у вртићу (на захтев вртића), улога породице... За обуке се регистровало око 65.000 јединствених корисника из 2.082 установе, што су скоро све установе (основне, средње и предшколске). Они су покрили 144.061 обука, а завршили 138.895 обука, што је изузетно висок проценат и говори о мотивацији и садржају самих обука.

3. Пријава насиља које укључује децу

Сваки грађанин, дете, родитељ може путем онлајн форме која је креирана у виду једноставног упитника електронски да пријави било коју ситуацију насиља које укључује децу (као жртве или починиоце).

Пријава се може поднети анонимно или не, може се приложити документ, слика, видео запис... Када се поднесе пријава добија се број пријаве чији се ток може пратити онлајн без логовања (само уносом шифре предмета), а могу се добити нотификације и путем мејла и/или телефона ако оставе те податке.

Када се креира пријава, Тријажни тим пријаву упућује надлежним установама и органима. Умрежено је око 2.700 ентитета – све основне и средње школе, сви центри за социјални рад и службе социјалне заштите, све полицијске станице, здравствене установе, надлежне ресорне инспекције и основна и виша јавна тужилаштва.

Грађани који су поднели пријаву ће моћи онлајн да имају увид у то којим установама је предмет упућен на поступање и да ли је поступање у току или је завршено, за сваку установу посебно. Циљ је да се грађанима омоћи да на једноставан начин пријаве насиља и поврате поверење у институције јер ће знати тачно ко поступа по њиховој пријави. Имаће увид у ефикасност поступања сваке установе, где се чека на поступање, а кроз време и анализе које мере су донеле позитивне резултате или нису зависно од тога да ли се ситуације насиља са истим лицима понављају или не; статистичке извештаје везано за врсте насиља, учеснике у смислу година, пола, понављања, изречених мера сходно врсти насиља и установи која поступа, а обезбеђује се и већа одговорност целог Система с обзиром да се поступање чини транспарентнијим.

4. Интерне пријаве од стране школа

Основне и средње школе су кренуле са уносом пријава које код њих долазе и то од 2. полугодишта 2022/23. и то пријаве насиља трећег нивоа, а у наредном периоду биће потребно да школе, у оквиру истог система, уносе податке о ситуацијама првог и другог нивоа (облик насиља, ученик који је извршио насиље, ученик над којим је извршено насиље, пол), као и податке о предузетим мерама, у делу платформе који је означен за вођење евиденције о ситуацијама првог и другог нивоа. Школама је прослеђено видео упутство о начину евидентирања случајева сваког нивоа.

ПРОГРАМ ПОСТУПАЊА УСТАНОВЕ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА У КРИЗНИМ СИТУАЦИЈАМА

Музичка школа „Стеван Мокрањац“ нема сопствену зграду већ локална самоуправа изнајмљује простор који је прилагођан начину функционисања и извођења наставе у музичкој школи. Снаге наше школе у поступању у кризним ситуацијама је близина главног градског трга (трга Српских ратника) и других јавних установа. Трг у центру града је погодан у случају технолошко техничке опасности. У случају пожара свака просторија школе је обезбеђена системом за алармирање. Школски ходници су обезбеђени камерама. У случају претње оружаним нападом, терористички нападом школа се може алармирати и ручно. На видљивим местима школе потребно је поставити скице које јасно показују на којим местима се налазе противпожарни апарати и системи за активирање аларма. Школа има план ходника, учионица, кабинета и других просторија као и план евакуације који је истакнут на видљивим местима школе. У случају потребе напуштања зграде ученици из приземља и са свих спратова упућују се да излазе на главни и једини излаз. То је уједно и једна од слабих страна школске зграде – непостојање нити споредних излаза, нити додатних начина за безбедну евакуацију. Школа нема безбедно место у оквиру зграде за све ђаке и наставнике. Наставник са собом носи кључ од учионице тако да се у случају кризе може закључати са ђацима. Када ученици излазе из учионица са собом не носе књиге.

Школа ће подстицати запослене за јачање компетенција за пружање психосоцијалне подршке у реализацији плана евакуације и друге обуке које могу допринети ефикасном реаговању установе у различитим кризним ситуацијама.

Школа је у обавези да континуирано унапређује процедуре поступања ради ефикасног деловања у сврху отклањања или свођења на минимум последица које је кризни догађај изазвао по организацију рада и функционисање установе, као и по физичко и ментално здравље појединца.

Ученици ће кроз радионице током школске године, организовање предавања, трибина унапређивати безбедносну културу ученика и запослених.

Догађаји чијим утицајем може бити захваћен највећи број ученика или запослених, односно читава установа су:

- Природна смрт детета/ученика;
- Покушај убиства и убиство детета/ученика (у установи или ван ње);
- Покушај самоубиства ученика и самоубиство (у установи или ван ње);
- Природна смрт, самоубиство или убиство запосленог у установи;
- Саобраћајна незгода у којој је повређено или настрадало дете, односно ученик и/или запослени у установи;
- Нестанак детета/ученика;
- Масовно тровање у простору установе;
- Дојава о подметнутој експлозивној направи у установи или терористичком нападу и слично;
- Талачка криза;
- Насиље већих размера (масовне туче, вишеструка убиства, терористички напади);
- Техничко-технолошке опасности (експлозија, изливање, испаравање отровних материја и пожар);
- Природне катастрофе (поплаве, земљотреси, пожари...);
- Епидемија која је обухватила територију/општину на којој се налази установа;

ПЛАН ПОСТУПАЊА ШКОЛЕ У КРИЗНИМ ДОГАЂАЈИМА

Чланови тима ће обављати послове и активности које се односе на:

- координацију (обухвата активности планирања, организације, координације и сарадње са спољном заштитном мрежом, праћења и евалуације),

- пружање психосоцијалне подршке (обухвата активности праћења реаговања, процена потреба за психосоцијалном подршком, пружање индивидуалне и групне подршке, процена потребе за укључивањем мобилног тима и уколико до тога дође, сарадња са мобилним тимом),

- информисање (обухвата активности прикупљања, проверавања, селекције, дистрибуције информација, као и припреме саопштења).

Алармирање у случају:

- пожара, дојаве о експлозивној направи, претње оружаним нападом, терористичког напада спроводи се активирањем аларма

О конкретним активностима Тима, директор ће донети посебно решење/а којим ће се дефинисати улога чланова тима за кризне догађаје.

АКТИВНОСТИ	НОСИОЦИ АКТИВНОСТИ	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Ако се догађај десио ван установе, проверити одмах тачност ове информације преко поузданих извора: породице, полиције, хитне помоћи и сл.	Присутни наставници	Одмах када се дешава догађај	
Ако се у установи десио кризни догађај, одмах позвати хитну помоћ, полицију и евентуално друге службе (нпр: ватрогасце)	Присутни наставници	Одмах када се дешава догађај	
Дојаве о експлозивној направи	Присутни наставници	Ученици напуштају зграду на најближи излаз	Да ли су ученици и запослени били безбедно евакуисани
Претње оружаним нападом	Присутни наставници	Ученици се скривају на најбезбеднија места где се налазе тренутно	Да ли су ученици и запослени били безбедно евакуисани
Терористичког напада	Присутни наставници	Ученици се скривају на најбезбеднија места где се налазе тренутно	Да ли су ученици и запослени били безбедно евакуисани
Пожара	Присутни наставници	Ученици напуштају зграду на најближи излаз	Да ли су ученици и запослени били безбедно евакуисани

АКТИВНОСТИ	НОСИОЦИ АКТИВНОСТИ	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Приликом опасности неопходно је поступање у складу планом евакуације. Пре почетка евакуације, визуелним прегледом проверити да ли је пут за евакуацију безбедан	Присутни наставници	Одмах када се дешава догађај	План евакуације
Након доласка припадника полиције, потребно је утврдити да ли су деца и запослени у установи безбедни на месту које је планом дефинисано као безбедно место или место поновног окупљања. Након доласка полиције, хитне помоћи и ватрогасаца-спасилаца, даље се поступа по инструкцијама ових органа.	Полиција, наставници	Одмах када се дешава догађај	Да ли су ученици и запослени били безбедно евакуисани
Сазива се хитан састанак тима за кризне догађаје.	Директор школе	Хитно	Записник Тима
Информишите надлежну Школску управу.	Директор школе	Одмах по дешавању кризног догађаја	Записник Тима
Уколико је последица кризног догађаја троје или више повређених/настрадалих лица, обавестите Министарство просвете како би се ангажовао интерсекторски мобилни тим за кризне ситуације	Директор школе	Одмах по дешавању кризног догађаја	Записник Тима
Размотрити све добијене информације и позвати породицу/е погођених кризним догађајем и договорите са њима које информације можете проследити запосленима у установи, деци, ученицима, родитељима и евентуално медијима.	Директор школе	Одмах по дешавању кризног догађаја	Записник Тима

АКТИВНОСТИ	НОСИОЦИ АКТИВНОСТИ	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Обавестите све запослене о кризном догађају и закажите хитан састанак свих запослених уколико услови дозвољавају. Уколико није могуће састанак одржати у установи, пронађите друге начине комуникације (видео конференција, вибер комуникација, скајп...). На састанку поделите са запосленима проверене информације у вези са кризним догађајем, подсетите их да установа има Програм поступања установе у кризним догађајима, укажите на могуће изазове у наредном периоду	Директор школе	Одмах по дешавању кризног догађаја	Записник Тима, вибер поруке, друштвене мреже
Упутити запослене да помоћ могу да потраже од стручног сарадника.	Директор школе	Одмах по дешавању кризног догађаја	ПП служба
Поделите већ припремљен текст „Препоруке за запослене у установи(прилог бр 2)	Тим за кризне ситуације	Одмах по дешавању кризног догађаја	Штампани прилог 2
Информације ће бити прослеђене ученицима и родитељима путем локалних медија	Директор школе	Одмах по дешавању кризног догађаја	ТВ Краљево ТВ Мелос
Одељенске старешне могу преко вибер група обавештавати ученике и родитеље али само у договору са Тимом за кризне ситуације	Тим за кризне ситуације, одељенски старешина	Одмах по дешавању кризног догађаја	Вибер
Тим за кризне ситуације припрема директору текст који садржи кључне информације о догађају, безбедносним поступцима и плановима за опоравак.	Тим за кризне ситуације	Одмах по дешавању кризног догађаја	Записник Тима

Кључне активности директора и тима за кризне догађаје:

- Ако сте сазнали за догађај који се десио ван установе, проверите одмах тачност ове информације преко поузданих извора: породице, полиције, хитне помоћи и сл.
- Ако се у установи десио кризни догађај, одмах позовите хитну помоћ, полицију и евентуално друге службе (нпр: ватрогасце).
- Приликом поступања установе у одређеним ситуацијама кризног догађаја, неопходно је поступање у складу планом евакуације. Пре почетка евакуације, визуелним прегледом проверити да ли је пут за евакуацију безбедан.
- Након доласка припадника полиције, потребно је утврдити да ли су деца и запослени у установи безбедни на месту које је планом дефинисано као безбедно место или место поновног окупљања. Након доласка полиције, хитне помоћи и ватрогасаца-спасилаца, даље се поступа по инструкцијама ових органа. Сазовите хитан састанак тима за кризне догађаје.
- Информишите надлежну Школску управу.
- Уколико је последица кризног догађаја троје или више повређених/настрадалих лица, обавестите Министарство просвете како би се ангажовао интерсекторски мобилни тим за кризне ситуације.
- Размотрите све добијене информације и позовите породицу/е погођених кризним догађајем и договорите са њима које информације можете проследити запосленима у установи, ученицима, родитељима и евентуално медијима.
- Обавестите све запослене о кризном догађају и закажите хитан састанак свих запослених уколико услови дозвољавају. Уколико није могуће састанак одржати у установи, пронађите друге начине комуникације (видео конференција, вибер комуникација, скајп...). На састанку поделите са запосленима проверене информације у вези са кризним догађајем, подсетите их да установа има Програм поступања установе у кризним догађајима, укажите на могуће изазове у наредном периоду.
- Нагласите да је директор једина овлашћена особа у установи за комуникацију са медијима.
- Упутите запослене да помоћ могу да потраже од стручног сарадника.
- Поделите већ припремљен текст "Препоруке за запослене у установи".
- Одредите на који начин ће информације бити прослеђене ученицима и родитељима (у писаној или усменој форми).
- Припремите саопштење за ученике.
- Припремите саопштење које ћете упутити родитељима других ученика.
- Подсетите се правила за контакт са медијима и припремите писано саопштење које садржи кључне информације о догађају, безбедносним поступцима и плановима за опоравак. Изразите саосећање према жртвама и њиховим породицама, наглашавајући емпатију и подршку установе. Пратите извештавање медија и, ако је потребно, брзо реагујте на евентуалне нетачности.
- Одредите и јасно означите просторију у којој ће стручни сарадник/ци или чланови мобилног тима пружати психосоцијалну подршку запосленима, родитељима и ученицима којима је таква помоћ потребна.

Програм рада у данима након кризног догађаја:

- Уколико је због кризног догађаја дошло до прекида или извођења наставе у измењеним условима, тим за кризне догађаје у сарадњи са педагошким колегијумом израђује посебан план даље реализације образовно-васпитног рада. Израђени план реализације усваја наставничко веће, док школски одбор доноси одлуку, а сагласност на план даје надлежна школска управа.
  - Одржите кратак састанак са запосленима, обавестите их о новим информацијама, корацима које је тим за кризне догађаје предузео и планираним активностима. Чак и ако немате нове информације, важно је да одржите састанак јер на тај начин запосленима упућујете поруку да нису сами, да имају подршку, а њихово активно укључивање допринеће смањењу/спречавању беспомоћности, обнављању самоконтроле/контроле, што најчешће бива пољуљано након кризног догађаја. Уколико установа ради двосменски, састанак поновите и са другом сменом.
  - Неопходно је да запослени све време буду благовремено информисани.
  - Поделите материјал из Приручника који се односи на психолошке реакције након кризног догађаја и препоруке за запослене. Важно је оснажити запослене да потраже СТРУЧНУ помоћ, уколико за тим постоји потреба.
  - Заједно са наставницима/васпитачима идентификујте и у наредном периоду посебну пажњу обратите на особе које су најугроженије/најрањивије: сестру или брата уколико похађају исту школу, најбоље другове или другарице, особу са којом је повређени/настрадали био у емотивној вези итд.
  - Уколико се кризни догађај завршио смрћу ученика или запосленог, проследите информацију о времену и организацији одласка на сахрану.
  - Када је у питању смрт ученика, важно је предвидети ко ће од запослених да личне ствари преминулог ученика преда породици у одговарајућем тренутку.
  - Уколико организујете комеморацију у установи, важно је да се са породицом настрадалог договорате о томе. Важно је припремити децу која желе да присуствују комеморацији и објаснити им шта ће се дешавати током комеморације. Може се омогућити онима који то желе да активно учествују у одавању поште преминулом. Тога дана, настава може да се откаже или да се распоред часова прилагоди поменутом догађају. Након комеморације треба омогућити да деца могу да буду са својим родитељима (посебно деца млађег узраста) и/или да буду заједно и разговарају уз подршку одрасле особе која им је блиска, у коју имају поверења (одељењски старешина, стручни сарадник, неко од наставника). Установа самостално одлучује да ли ће организовати комеморацију.
- Поред организовања комеморације, постоји низ активности које могу да помогну у процесу туговања и допринесу бржем опоравку заједнице. То су:
- остављање порука, цвећа, свећа, играчака и других предмета на за то одређено место;
  - прављење заједничког цртежа, паноа, песме или приче ученика из одељења преминулог;
  - постављање табле са текстом "Сећање на...", на коју ученици/запослени могу стављати поруке и цртеже;
  - отварање "Књиге жалости" и слично.

2.4. Начини праћења, евалуацију и извештавања о реализацији програма

Након реализације плана поступања у кризним догађајима, и успостављања стабилног стања у установи, тим за кризне догађаје врши евалуацију спроведених активности и сачињава извештај. Евалуација обухвата:

- анализу ефеката спроведених мера и активности односно реализацију измењеног плана рада,
- пружање прве психолошке помоћи, са посебним освртом на снаге, изазове и препоруке у реаговању на кризни догађај.

На основу евалуације плана реаговања у конкретним ситуацијама, установа даље унапређује план поступања установе у кризним ситуацијама. Тим за кризне догађаје континуирано прати реаговања ученика и запослених и процењује потребу за психосоцијалном подршком у наредном периоду и у сарадњи са спољашњом мрежом заштите израђује план о њеној реализацији.

Тим за кризне догађаје прати реализацију планова, у сарадњи са спољашњом мрежом заштите процењује степен смиривања ситуације и покреће процес договарања са породицама жртава и повређених о начинима обележавања сећања на догађај (обезбеђивање простора, активности сећања, обележавање годишњица и слично).

АКТИВНОСТИ	НОСИОЦИ АКТИВНОСТИ	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ	ЕВАЛУАЦИЈА
Учионица бр. 206 ће бити просторија у којој ће стручни сарадник/ци и чланови мобилног тима пружати психосоцијалну подршку запосленима, родитељима и ученицима којима је таква помоћ потребна.	Директор школе	Одмах по дешавању кризног догађаја	Учионици означити за подршку
Уколико има потребе, школе ће радити скраћено	Тим за кризне догађаје	Након догађаја	Обавештења путем вибер група, друштвених мрежа
По потреби отказати, или померити датуме дешавања, екскурзија, излета, писмених задатка	Тим за кризне догађаје	Након догађаја	Обавештења путем вибер група, друштвених мрежа
Уколико има потребе организовати онлине наставу	Тим за кризне догађаје, координатори наставе	Након догађаја	Обавештења путем вибер група, друштвених мрежа
Одржите кратак састанак са запосленима, обавестите их о новим информацијама, корацима које је тим за кризне догађаје предузео и планираним активностима, Важно је запосленима упутити поруку да нису сами, да имају подршку, а њихово активно укључивање допринеће смањењу/спречавању беспомоћности, обнављању самоконтроле/контроле, што најчешће бива пољубљано након кризног догађаја.	Тим за кризне догађаје	Након догађаја	Записник Тима за кризне ситуације
Организовање комеморације	Тим за кризне догађаје	Након догађаја	Записник Тима за кризне ситуације
Организовање простора за обележавање сећања на жртве, приземље школе	Тим за кризне догађаје	Након догађаја	Записник Тима за кризне ситуације

ПРОГРАМ БЕЗБЕДНОСТИ И ЗДРАВЉА НА РАДУ

Саставни део школског програма је и програм безбедности и здравља на раду који обухвата заједничке активности школе, родитеља, односно старатеља и јединице локалне самоуправе, усмерене на развој свести за спровођење и унапређивање безбедности и здравља на раду.

Друштво СИГМАПРЕВЕНТ ДОО за потребе школе обавља све послове предвиђене законом о безбедности и здрављу на раду а дефинисане међусобно склопљеним уговором о пружању услуга лица за безбедност и здравље на раду.

Лице за безбедност и здравље на раду обавља послове у складу са законом о безбедности и здрављу на раду, а нарочито:

- учествује у спровођењу мера утврђених у акту о процени ризика;*
- врши контролу и даје савете послодавцу у планирању, избору, коришћењу и одржавању средстава рада, опасних материја и средстава и опреме за личну заштиту на раду;*
- учествује у опремању и уређивању радног места у циљу обезбеђивања безбедних и здравих услова;*
- предлаже мере за побољшање услова рада, нарочито на радном месту са повећаним ризиком;*
- стално прати и контролише примену мера за безбедност и здравље запослених;*
- прати стање у вези са евентуалним повредама на раду, професионалним обољењима и болестима у вези са радом, учествује у утврђивању њихових узрока и припрема предлоге за њихово отклањање;*
- припрема и спроводи оспособљавање запослених за безбедан и здрав рад;*
- припрема упутства за безбедан рад и контролише њихову примену;*
- забрањује рад на радном месту или употребу средства рада, за случај да утврди непосредну опасност по живот или здравље запосленог;*
- сарађује са службом медицине рада по свим питањима у области безбедности и здравља на раду;*
- води и чува законом прописане евиденције у области безбедности и здравља на раду код послодавца ;*
- присуствује надзору инспекције рада и поступа по њиховим налозима;*
- попуњава пријаве у случају повреде на раду или професионалног обољења или обољења у вези са радом;*
- ради и друге послове који су у вези са спровођењем мера за безбедан и здрав рад.*

У школи се у циљу обезбеђивања неометане реализације активности школе, благовременог учачавања и отклањања тешкоћа и неправилности реализује дежурство наставника , портира, ученика и помоћно-техничког особља, у складу са процесом наставе и одредби правилника о начину и поступку заштите и безбедности ученика и запослених .

ПРОГРАМ ПРОФЕСИОНАЛНЕ ОРИЈЕНТАЦИЈЕ И САВЕТОВАЊА

Циљ :

Подстицање професионалног развоја ученика и пружање помоћи појединцу да формира реалну слику о себи , својим способностима, особинама личности, интересовањима и да у односу на садржај, услове и захтеве појединих образовних профила и занимања успешно планира свој професионални развој и каријеру

Задаци:

- * упознавање , праћење и подстицање развоја индивидуалних карактеристика личности ученика значајних за усмеравање њиховог професионалног развоја и њихово подстицање да самостално и свесно допринесе сопственом професионалном развоју*
- * информисање ученика о свету рада и занимања , систему образовања и њихово оспособљавање за самостално прикупљање информација које се односе на свет рада и систем образовања*
- * формирање правилних ставова према раду*
- * подстицање ученика на испитивачко понашање према себи и свету рада*
- * оспособљавање ученика за планирање свог професионалног развоја и доношење одлука у вези са избором занимања и правцима развоја каријере*

Приоритетни задаци професионалне оријентације у основној музичкој школи у раду са односе се на:

- * стицање елементарних појмова о раду*
- * развијање свести о вредностима људског рада*
- * формирање општих радних навика потребних за изграђивање и развијање вољних и карактерних особина личности*
- * подстицање развоја способности и интересовања*
- * упознавање ученика са образовним профилима у средњој музичкој школи, занимањима и условима уписа*
- * оспособљавање ученика за активан однос према сопственом професионалном развоју*

Програм професионалне оријентације оствариваће се кроз следеће облике:

- * кроз реализацију програма васпитно-образовног рада ,*
- * редовне наставе,*
- * рада у припремним разредима,*
- * организацију -отворених врата - (за родитеље ученика : једном месечно)*
- * факултативне, слободне активности ученика*
- * рад одељенских заједница*
- * путем предавања, разговора, изложби и сл.*
- * посета музичким школама , музичким камповима, одржавањем мастер класова за ученике*
- * самосталних радова ученика, истраживачког рада и елементарног стваралаштва у области компоновања , студијског рада и сл.*
- * професионалног информативно – консултативног и саветодавно- инструктивног рада и професионалног саветовања*
- * кроз сарадњу школе са локалном заједницом*

Носиоци и динамика реализације активности:

Тим за професионалну оријентацију у основној школи чине одељењске старешине основне школе.

Тим за професионалну оријентацију координира активности следећих носилаца који у своје оперативне планове и програме рада уносе садржаје из предложеног оријентационог програма рада:

Носиоци активности	Динамика реализације
индивидуални руководиоци класа	на 2 часа/год.: 1. и 2. полугодиште
одељењске старешине	на 2 часа/год.: 1. и 2. полугодиште
предметни наставници	на 2 часа/год.: 1. и 2. полугодиште
директор школе и пом.директора школе	према свом плану и програму рада
стручни сарадници- педагог и психолог	према свом плану и програму рада
остали	према свом плану и програму рада

Тим за професионалну оријентацију израђује глобални и оперативни план рада који је саставни део Годишњег плана рада.

Активности и садржаји оријентационог програма професионалне оријентације ученика:

- * упознавање развојних карактеристика појединачних ученика омш/смиш
- * утврђивање психо-физичких способности, склоности, интересовања, црта личности, потреба, вредности, навика и других особина личности ученика
- * предузимање мера за оптималан развој сваког ученика
- * оспособљавање ученика да реално процењују своје карактеристике и у складу са њима да планирају правац свог професионалног развоја
- * идентификовање ученика који нису у могућности да прате и усвајају предвиђене програмске садржаје и предузимање подстицајних мера и израда програма за остваривање потребног нивоа постигнућа и усмеравања професионалног развоја ученика(уз евентуално креирање ИОП-а)
- * идентификовање ученика који се одликују изразитим талентом и/или који постижу наппросечне резултате уз предузимање подстицајних мера и израду програма за усмеравање професионалног развоја ученика(уз евентуално креирање ИОП-а)
- * успостављање сарадње са родитељима ученика у циљу прикупљања потребних података и заједничке подршке индивидуалном професионалном развоју и напредовању ученика
- * оспособљавање ученика за сагледавање фактора од којих зависи постизање максималних радних резултата (особине личности, радне навике, способности, здравствено стање, мотивација за рад, стручна оспособљеност, и сл.)
- * информисање ученика о образовним профилима и подручјима рада у основној/ средњој музичкој школи
- * упознавање ученика са системом (вишег) високог образовања
- * упознавање ученика са могућностима хоризонталне и вертикалне проходности у оквиру система основног/средњег и(вишег) високог образовања
- * информисање ученика о организационој и програмској структури основног/ средњег музичког образовања

- * *уознавање ученика са могућностима примене стеченог знања и овладаним вештинама*
- * *уознавање родитеља са могућностима хоризонталне и вертикалне проходности*
- * *подстицање родитеља да прате успешност напредовања своје деце и да и заједнички планирају професионални развој са својом децом*
- * *указивање родитељима на потребу да се у породичној средини чешће разговара о професионалним плановима ученика , да се сагледавају могућности запошљавања, настављања школовања и даљег образовања и развоја каријере*
- * *подстицање ученика да развијају позитиван однос према сопственом образовању и усавршавању, позиву , радном месту, и сл.*
- * *подстицање ученика на рационалну организацију и планирање учења и рада, слободног времена , и сл.*
- * *јачање позитивне мотивације према одабраном подручју рада , образовном профилу, студијском програму, и сл.*
- * *развијање свести о друштвеној и индивидуалној вредности рада код ученика уз оспособљавање за критичко вредновање резултата свог и туђег рада*
- * *подстицање развоја професионалне етике код ученика*
- * *подстицање ученика да самостално трагају за додатним и ширим информацијама и подацима о подручјима рада, образовним профилима, академијама и факултетима , студијским програмима и занимањима*
- * *укључивање ученика у различите активности ради провере својих интересовања , способности и осталих карактеристика личности значајних за професионални развој*
- * *организовање ученика да самостално и групно прикупљају и размењују информације и податке о мрежи виших школа, факултета и академија, о структури студијских програма, плановима и условима уписа и сл.*
- * *оспособљавање ученика за доношење реалних и зрелих одлука током свог професионалног развоја*
- * *утврђивање усклађености професионалних интересовања са индивидуалним могућностима ученика*
- * *пржање саветодавне помоћи ученицима и родитељима*
- * *оспособљавање ученика да планирају више професионалних могућности при опредељивању, а која су у складу са индивидуалним могућностима и кадровским потребама друштва*
- * *пружање помоћи ученицима у изради плана професионалног развоја и избора активности које је потребно предузимати за његову реализацију (активности за испробавање властите могућности и компетенције у односу на жељено /а занимање /а)*

Препоруке за реализацију:

- Постизање добрих резултата у одређеној области, у оквиру редовне наставе потребно је повезивати са могућношћу примене таквог знања и талента у одређеној професији или групи занимања.
- Рад у додатној настави и слободним активностима даје посебну прилику наставнику да уочи таленат ученика и с обзиром да је то рад у мањим групама и да га мотивише и додатно образује за одређену област. Ученик добија могућност да провери своје знање на разним такмичењима и смотрема и тиме стекне сигурност у своје способности и учврсти уверење који би био правилан избор за будуће своје занимање.
- Организовање посебних провера знања о степену информисаности о могућностима даљег школовања и предавања о разним занимањима служи додатном образовању ученика и усаглашавању потенцијалних жеља са могућностима.

Тим за професионалну оријентацију израђује оперативни план рада тима, врши избор записничара, организује, прати и вреднује реализацију планираних активности и садржаја:

Професионалну оријентацију чине предавања, индивидуални и групни саветодавни разговори, посета средњим школама и презентација истих у матичним школама.

Ученици се упознају са предусловима правилног избора занимања и факторима од којих зависи правилан избор, са критеријумима за упис у средњу школу и са начинима избора кандидата.

Концепт програма професионалне оријентације остварује се кроз пет модула:

Самоспознаја	- препознавање сопствених потенцијала, спремност за постигнућа и склоности преко одговарајућег осмишљавања наставе и учења
Информисање о занимањима и каријери	- припрема расположивих информација о занимањима на структурисан начин или информација које тек треба развити, да би се омогућила информисана одлука о избору занимања
Упознавање са путевима образовања - мрежом школа	- познавање путева образовања и каријере који воде ка остварењу жељеног занимања
Реални сусрети са светом рада	- сусрети са представницима занимања, сусрети са светом рада и опробавање у појединим занимањима
Доношење одлуке о избору школе и занимања	- самостално, промишљено и одговорно доношење одлуке о избору школе или занимања

План активности тима за професионалну оријентацију:

Активност	Време реализације	Носилац
<i>Информисање свих ученика основне музичке школе (групно и/или индивидуално) о свим релевантним факторима за доношење добре одлуке о професионалном опредељењу и о могућностима и условима и припремама које стоје на располагању за упис на факултете</i>	<i>1.полугодиште</i>	* Стручни тим за професионалну оријентацију * Стручни сарадник, педагог * Индивидуални руководиоци класа
<i>Информисање и саветовање ученика два завршна разреда оми о свим релевантним факторима за доношење добре одлуке о професионалном опредељењу (разговор са ученицима оми по класама и индивидуално)</i>	<i>1.полугодиште</i>	* Индивидуални руководиоци класа * Стручни сарадник, педагог
<i>Индивидуално саветовање са ученицима два завршна разреда оми о њиховим професионалним интересовањима</i>	<i>1.полугодиште</i>	* Индивидуални руководиоци класа * Стручни сарадник, педагог
<i>Индивидуално саветовање са свим заинтересованим ученицима о повезаности личних особина и афинитета са захтевима различитих смерова средње школе</i>	<i>1.полугодиште</i>	* Индивидуални руководиоци класа * Стручни сарадник, педагог
<i>Индивидуално и групно информисање и саветовање са свим заинтересованим родитељима ученика оми</i>	<i>Септембар - јун</i>	* Стручни тим за професионалну оријентацију * Стручни сарадник, педагог
<i>Организовање представљања и презентација различитих смерова смш у оми у сарадњи са родитељима професионалцима (за ученике два завршна разреда оми) и родитељима ученика</i>	<i>Децембар</i>	* Стручни тим за професионалну оријентацију * Индивидуални руководиоци класа
<i>Саветовање ученика два завршна разреда оми разреда о свим релевантним факторима за доношење добре одлуке о професионалном опредељењу</i>	<i>Новембар</i>	* Индивидуални руководиоци класа * Стручни сарадник, педагог
<i>Обилазак наставе на различитим смеровима средње музичке школе од стране заинтересованих ученика два завршна разреда оми</i>	<i>Април-мај</i>	* Стручни тим за професионалну оријентацију * Одељењске старешине средње школе * Ученици два завршна разреда оми
<i>Израда и презентација и подела информатора за упис у смш и могућности реализације припрема за упис у 1.разред смш за ученике два завршна разреда оми и родитеље ученика</i>	<i>Децембар и почетак 2.полугодишта</i>	* Стручни тим за професионалну оријентацију * Стручни сарадник, педагог

ВРСТЕ ПОДРШКЕ У ОБРАЗОВАЊУ - ОРГАНИЗАЦИЈА ИНКЛУЗИВНОГ ОБРАЗОВАЊА У ШКОЛИ

Индивидуални образовни план (ИОП) израђује се за децу којој је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета и других разлога потребна додатна подршка у образовању. Образовно-васпитна установа обезбеђује уклањање физичких и комуникацијских баријера и за ученика/цу доноси индивидуални образовни план (ИОП) чији је циљ постизање оптималног укључивања у редован образовно-васпитни рад и осамостаљивање у вршњачком колективу. Право на индивидуални образовни план има дете и ученик који има потребу за додатном подршком у образовању и васпитању због тешкоћа у приступању, укључивању, учествовању или напредовању у васпитно-образовном или образовно-васпитном раду, ако те тешкоће утичу на остваривање општих исхода образовања и васпитања, а нарочито ако дете, односно ученик:

- 1) има тешкоће у учењу (због специфичних сметњи учења, или проблема у понашању и емоционалном развоју);
- 2) има сметње у развоју или инвалидитет (телесне, моторичке, чулне, интелектуалне или вишеструке сметње);
- 3) потиче, односно живи у социјално нестимулативној средини (социјално, економски, културно, језички сиромашној средини или дуготрајно борави у здравственој, односно социјалној установи).
- 4) Ученици са изузетним способностима такође имају право на индивидуални образовни план.

Индивидуалним образовним планом утврђује се прилагођен и обogaђен начин образовања и васпитања детета и ученика, а посебно:

- 1) дневни распоред активности у групи/класи и часова наставе у одељењу, дневни распоред рада са лицем које му пружа додатну подршку и распоред рада у посебној групи у којој му се пружа додатна подршка, као и учесталост подршке;
- 2) циљеви образовно-васпитног рада;
- 3) посебне стандарде постигнућа и прилагођене стандарде за поједине или за све предмете са образложењем за одступање од посебних стандарда;
- 4) индивидуални програм по предметима, односно садржаје у предметима који се обрађују у одељењу/класи и раду са додатном подршком;
- 5) индивидуализован начин рада наставника, односно индивидуализован приступ прилагођен врсти сметње.

Индивидуализација и индивидуални образовни планови:

Када прикупимо све потребне информације о дететовој образовној ситуацији и потребама и сачинимо педагошки профил детета, одређујемо подручја у којима је детету/ученику потребна додатна подршка и планирамо мере индивидуализације, које остварујемо путем:

1) прилагођавања простора и услова у којима се одвија активност/настава у школи (отклањање физичких баријера, осмишљавање додатних и посебних облика активности, израде посебног распореда активности итд.);

2) прилагођавања метода рада, наставних средстава и помагала и дидактичког материјала, а посебно приликом увођења нових садржаја, начина постављања задатака, праћења брзине и темпа напредовања, начина усвајања садржаја, провере знања, организације учења, постављања правила понашања и комуникације.

Индивидуализација се спроводи према потреби, као саставни део образовно васпитног рада и може бити остварена и без вођења посебне документације (листа за мере индивидуализације).

ИОП је писани документ којим се планира додатна подршка у образовању и васпитању детета ако претходно прилагођавање и отклањање физичких и комуникацијских препрека нису довеле до остваривања општих исхода образовања и васпитања, односно до задовољавања образовних потреба ученика са изузетним способностима.

ИОП се израђује према образовним потребама детета, односно ученика и може да буде:

1) **по прилагођеном програму**

2) **по измењеном програму**

3) **по обogaћеном и проширеном програму** који се примењује за ученике са изузетним способностима.

Индивидуални образовни план по предметима, односно садржаје у предметима који се обрађују у одељењу/класи са ученицима којима је потребна подршка због поверљивости података налазе се код Тима за ИО/тимова за додатну подршку и саставни су део (као прилог) Школског програма.

НАПОМЕНА: Програми слободних активности, заштите животне средине, здравствене и социјалне заштите, безбедности и здравља на раду, превенције и заштите од насиља и дискриминације, као и програми сарадње са породицом и локалном самоуправом и програм инклузивног образовања у основној музичкој школи су детаљније разрађени у Школском програму за Средњу музичку школу.

***Предлог Школског програма основне музичке школе сачинио
Стручни актив за развој школског програма:***

***Биљана Мирјанић, директор школе – учествује у раду стручног
актива за развој школског програма***

- ***Дејан Остојић, руководилац актива за развој школског програма***
  - ***Лазар Васиљевић,***
  - ***Владимир Милићевић***
  - ***Предраг Михаиловић***
  - ***Ивана Божићевић, психолог***
  - ***Весна Миладиновић, педагог***
- уз ангажовање наставника, представника ученика и родитеља.***